

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TELEVİZYON DİZİLERİNİN İZLENME DURUMU VE
TELEVİZYON DİZİLERİNDEKİ ŞİDDET EĞİLİMİNİN
İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ACIMASIZ DÜNYA
SENDROMU EKSENİNDE BİR ARAŞTIRMA

HEDİYE VİCDAN İRFANOĞLU
2501140313

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ARZU KIHTİR

İSTANBUL, 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HEDİYE VİCDAN İRFANOĞLU Numarası : 2501140313
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : GAZETECİLİK/İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ YÜKSEK LİSANS Danışmanı : PROF. DR. ARZU KIHTIR
Tez Savunma Tarihi : 16.03.2017 Saati : 12.00
Tez Başlığı : TELEVİZYON DİZİLERİNİN İZLENME DURUMU VE TELEVİZYON DİZİLERİNDEKİ ŞİDDET EĞİLİMİNİN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ACIMASIZ DÜNYA SENDROMU EKSENİNDE BİR ARAŞTIRMA

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ARZU KIHTIR		Kabul
2- DOÇ. DR. UĞUR GÜNDÜZ		Kabul
3- DOÇ. DR. BARIŞ DOSTER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. PINAR ERASLAN YAYINOĞLU		
2- PROF. DR. FİLİZ OTAY DEMİR		

ÖZ

TELEVİZYON DİZİLERİNİN İZLENME DURUMU VE TELEVİZYON DİZİLERİNDEKİ ŞİDDET EĞİLİMİNİN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ACIMASIZ DÜNYA SENDROMU EKSENİNDE BİR ARAŞTIRMA

HEDİYE VİCDAN İRFANOĞLU

Bu çalışmada, İstanbul’da yaşayan izleyicilerin televizyon dizilerini izleme durumu ile şiddet kavramı hakkındaki algı, tutum ve farkındalıkları araştırılmıştır. George Gerbner ve arkadaşları tarafından yürütülen “Kültürel Göstergeler Projesi” kapsamında ortaya çıkan “Yetiştirme Kuramı” çerçevesindeki “Acımasız Dünya Sendromu”, dizilerdeki şiddetin izleyiciler üzerindeki etkisi bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Aynı zamanda araştırma verileri, izleyicilerin sosyo-demografik özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

Araştırma nicel ve ilişkisel tarama modelindedir. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak soru formu aracılığı ile saha araştırması yapılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul’dur. İstanbul’un Avrupa ve Asya yakaları eşit olacak şekilde rastgele 12 farklı ilçe seçilmiş, her iki yakadan eşit olarak rastgele seçilen 600 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Anketlerden elde edilen veriler “SPSS 23” programı yardımıyla incelenmiştir. Çalışmada, frekans tabloları ve çapraz tablolar gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, “Mann Whitney U”, “Kruskal Wallis H”, ve “Çoklu Regresyon Analizi” kullanılmıştır.

Uygulanan çoklu regresyon analizinin sonucuna göre; izlenen dizi sayısı arttıkça, acımasız ve tehlikeli dünya algısı da artmaktadır. Diğer bir deyişle daha fazla dizi izleme, dünyanın daha tehlikeli ve acımasız olarak algılanmasına neden olmaktadır. Katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre de acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değiştiği tespit edilmiştir. İstanbul’un Avrupa yakasında yaşayanların,

Asya yakasında yaşıyanlara nazaran dünyayı daha acımasız ve tehlikeli olarak algıladıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kitle İletişim Araçları, Televizyon ve Çocuk, TV Dizileri, Yetiştirme Kuramı, Acımasız Dünya Sendromu

ABSTRACT

THE WATCHING HABITS OF THE VIEWERS AND THE IMPACT OF THE TENDENCY OF VIOLENCE IN TELEVISION SERIES ON THE AUDIENCE:RESEARCH IN THE FRAMEWORK OF THE MEAN WORLD SYNDROME

HEDİYE VİCDAN İRFANOĞLU

In this study, the watching habits of television series of the viewers living in Istanbul and their perception, attitudes and awareness about the concept of violence have been studied. The “Mean World Syndrome” in the context of the “Cultivation Theory” that emerged within the “Cultural Indicators Project” conducted by George Gerbner and his colleagues, has been examined in the context of the impact of violence in the series. In addition, the research data, were evaluated in terms of the socio-demographic characteristics of the audience.

The research is in the quantitative and relational screening model. A field survey has been conducted via questionnaire using convenience sampling technique. The universe of the research is Istanbul. 12 different districts have randomly been selected with equal number of participants, who are 600 people in total, from both the European and the Asian sides of Istanbul. The data obtained from the questionnaires have been analyzed by using “SPSS 23” program. In the study, “Mann Whitney U”, “Kruskal Wallis H”, and “Multiple Regression Analysis” have been used in addition to descriptive statistics such as frequency tables and cross tables.

According to the results of the multiple regression analysis, as the number of sequences watched increases, the perception of the ruthless and dangerous world increases. In other words, watching TV serials more causes the world to be perceived more dangerous and relentless. It has been found that the perceptions of the world

change according to the region where the participants live and the perils of the world are in danger. It has been determined that those living in the European side of İstanbul perceive the world as more cruel and dangerous than those living in the Asian side.

Key Words: Violence, Mass Media, Television and Child, TV Series, The Cultivation Theory, The Mean World Syndrome

ÖNSÖZ

Bu çalışma, günümüzde önemli bir toplumsal sorun haline gelen “şiddet” olgusu ile, izleyicilerin televizyon dizilerini izleme alışkanlıkları, şiddete olan eğilimleri, kavram hakkındaki farkındalık, algı ve tutumlarını belirlemek ve dizi içeriklerinde yer alan şiddet öğelerinin izleyicinin dünyaya ve olaylara bakış açısını nasıl ve ne şekilde etkilediğini, başka bir ifadeyle, onların dünyanın daha tehlikeli ve acımasız bir yer olduğu düşüncesine sevk edip etmediklerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Şiddet olgusunun, bireysel ve toplumsal anlamda sistematik hale geldiği günümüzde, şiddetin her geçen gün çeşitlendiği ve tanımlarını arttırdığı göz önüne alınırsa, şiddeti ayrı bir alanda ele almak ve değerlendirmek gerektiği açıkça görülmektedir.

Bugün halâ “şiddet nedir?” sorusu, toplumun önünde, cevaplanmayı bekleyen bir sorudur. Şiddet kavramının kapsamı, dayak ve kaba kuvvetle birlikte; küfür, taciz, tecavüz ve cinayeti, bunların yanı sıra daha inceltilmiş şiddet tarzlarını, yani ekonomik, psikolojik ve toplumsal dışlama mekanizmalarını da içerecek şekilde genişlemiştir. Bu nedenle, evrensel bir sorun olarak görülen şiddet sorununa, çözüm getirilmesi bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

En önemli medya araçlarından biri olan televizyon, elbette şiddetin “sebebi” değildir; ancak şiddete ilişkin söylemlerin dolaşıma girdiği, çok önemli bir aracı ortamdır. Medya kuruluşlarının izlenme oranları ve reklam gelirleri üzerinden hesapladığı ekonomik güç elde etme ve bu gücü koruma kaygıları, program ve haber içeriklerini de belirlemektedir. Medyanın bu yaklaşımı yayınlarında şiddet öğelerini yoğun olarak kullanmalarını getirmektedir. Ancak, şiddetin küresel anlamda büyük bir sorun olduğu günümüz dünyasında küreselleşen medyanın, dönüştürücü gücünü yalnızca kâr etmek için kullanmak yerine, şiddete karşı toplumsal bilinçlenmeyi sağlamak için kullanması gerekmektedir.

Televizyon dizilerinin izlenme durumu ve televizyon dizilerindeki şiddet eğiliminin İstanbul’da yaşayan izleyicilerin “Acımasız Dünya Sendromu” üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan bu araştırmanın ortaya koyduğu bulgular, televizyon dizilerindeki şiddeti besleyen ve destekleyen söylemsel yaklaşımlar ve görüntülerin, kişilerin yaşamlarında şiddet davranışları sergilemelerine yol açan unsurlardan biri olduğuna işaret eder niteliktedir.

Tezimin her aşamasında bana hem bilimsel hem manevi olarak destek olan, bilgi ve birikimini benimle paylaşan, derslerinden feyz aldığım, öğrencisi ve dostu olmaktan onur duyduğum Yüksek Lisans tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Arzu KİHTİR’e, çalışmalarından büyük ölçüde yararlandığım, destekleyici fikir ve önerileri ile bana yol gösteren, tez yazım sürecinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ömer ÖZER’e, tezimin istatistik aşamasında beni sabırla dinleyen, yazdıklarımı okuyan, çalışma üzerine yeniden düşünmemi ve çalışmamı istediğim yönde geliştirmemi sağlayan, istatistik konusunda hiç bitmeyen sorularımı nezaketle yanıtlayıp yardımcı olan Yard. Doç. Dr. Yasemin DENERİ’ye, sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bütün eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, sınırsız bir şekilde hiç yorulmadan daima yanımda olan, çalışmam gereken zamanlarda bana her türlü kolaylığı sağlayan sevgili eşim Zeki İRFANOĞLU’na çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2017

Hediye Vicdan İRFANOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ŞİDDET

1.1. Şiddet Tanımları	5
1.2. Şiddetin Kaynağına İlişkin Açıklamalar	15
1.2.1. Şiddetin Türleri	17
1.3. Dünyadan Şiddet Verileri	20
1.3.1. Türkiye’den Şiddet Verileri	22

İKİNCİ BÖLÜM MEDYA VE ŞİDDET

2.1. Medya Dördüncü Güç	29
2.1.1. Medyada Şiddet Söylemi	31
2.2. Televizyon	33
2.2.1. Türkiye’de Televizyonlu Yaşamın Başlaması	38
2.2.2. Özel Televizyon Kanallarının Kurulması	40
2.3. Dramalar	44
2.3.1. Televizyon Dizileri	46
2.3.2. Temel Dizi Alt Türleri	48
2.4. Türkiye’de Televizyon Dizileri	52
2.5. Televizyon ve Şiddet	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL GÖSTERGELER PROJESİ VE YETİŞTİRME KURAMI

3.1. Kültürel Göstergeler Projesi'nin Tarihsel Arka Planı	58
3.1.1.Kültürel Göstergeler Projesi'nin Üç Bileşeni	61
3.2.Yetiştirme Kuramı.....	62
3.2.1.Yetiştirme Kuramı'nda Kullanılan Kavramlar.....	66
3.2.2. Şiddet ve Televizyondaki Şiddet.....	66
3.2.3. Kültürel Göstergeler.....	67
3.2.4.Yetiştirme.....	67
3.2.5. Anaakımlaştırma	69
3.2.6. Rezonans	69
3.3.Mutlu Şiddet.....	71
3.3.1. Acımasız Dünya Sendromu.....	73
3.4. Dünyada Yapılan Yetiştirme Araştırmaları	74
3.4.1.Türkiye'de Yapılan Yetiştirme Araştırmaları	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON, ÇOCUK VE ŞİDDET

4.1. Televizyondaki Şiddetin Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri.....	85
4.2. Dünyada Televizyon Çocuk ve Şiddet Araştırmaları.....	93
4.2.1. Dünyada Televizyon İzleme Araştırmaları	97
4.2.2. Dünyada Televizyon İzleme Oranları	99
4.2.3.Türkiye'de Televizyon İzleme Araştırmaları.....	101
4.2.4. Türkiye'de Televizyon İzleme Oranları.....	103

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE BULGULAR

5.1. Araştırmanın Amacı	105
5.2. Araştırma Soruları ve Hipotezler	105
5.3. Evren ve Örneklem	106
5.4. Anket Formunun Tanıtılması	107
5.4.1. Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikleri.....	110
5.5. Araştırmanın Bulguları.....	111
5.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler	112

5.5.2. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Ölçeği Sonuçları	138
5.5.3. Şiddet Eğilimi Olan Katılımcıların Acımasız ve Tehlikeli Dünya Ölçeği Sonuçları	140
5.5.4. Şiddet Eğilimi Olmayan Katılımcıların Acımasız ve Tehlikeli Dünya Ölçeği Sonuçları.....	142
5.5.5. Sosyo-Demografik Göstergeler İle Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Karşılaştırmaları.....	144
5.5.4. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi	165
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	170
KAYNAKÇA	181
EKLER.....	203
Ek- 1 Soru Formu.....	203

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Şiddetin Tipolojisi	17
Şekil 2: Belirli Suçlarda Küresel Eğilimler 2003-2012.....	21
Şekil 3: OECD Ülkeleri Cinayet Oranları (2012-2013)	22
Şekil 4: Türkiye’de Yıllara Göre İlk Beş Ayda Gözaltına Alınan Kişi Sayısı	26

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Bireylere göre İstanbul'un üç temel sorunu	23
Tablo 2. Araştırma Kapsamında Yer Alan İlçelere Ait Nüfus Bilgileri.....	107
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına İlişkin Çapraz Tablo	112
Tablo 4. Katılımcıların Yaşları ve Medeni Durumlarına İlişkin Tablo.....	113
Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumları ve Gelir Durumlarına İlişkin Çapraz Tablo	114
Tablo 6. Katılımcıların Mesleki Pozisyonları ve Cinsiyetlerine İlişkin Çapraz Tablo	115
Tablo 7. Katılımcıların Yaşadıkları Bölge ve İlçeye İlişkin Çapraz Tablo	116
Tablo 8. Katılımcıların Şiddet Tanımı	118
Tablo 9. Katılımcıların Belirlediği Şiddet Kaynakları	120
Tablo 10. Sorunların Çözülmesi İçin Şiddete Başvurmak Diğer Uzlaşma Yollarını Denemekten Daha Etkilidir.....	122
Tablo 11. Haksızlığa Uğradığına Düşünen Katılımcıların İntikam Alma Eğilimleri	123
Tablo 12. Katılımcıların Haklı Oldukları Bir Konuda Haksızlığa Uğradıkları Durumda Verecekleri Tepkinin Tespiti	124
Tablo 13. Katılımcıların Televizyon Dizilerini İzleme Durumları	125
Tablo 14. Katılımcıların İzledikleri Dizi Sayısı	125
Tablo 15. Katılımcıların İzledikleri Dizilerde Şiddet Unsuru İle İlgili Görüşleri...	126
Tablo 16. Katılımcıların İzledikleri Dizilerdeki Şiddet Sahneleri İle İlgili Algıları	127
Tablo 17. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizileri İzleme Oranı	129
Tablo 18. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizilerin Etkisinde Kalma Oranı ..	130
Tablo 19. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizilerin Toplumun Genelindeki Şiddetin Artmasında Etkisi Hakkında Görüşleri.....	131
Tablo 20. Dizilerdeki Karakterlerin Hangi Yönlerinin Katılımcılar Üzerinde Etki Yarattığının Belirlenmesi	132

Tablo 21. Katılımcıların Dizilerde Eğlence Amaçlı Bile Olsa Şiddet Öğesine Yer Verilmesi Hakkındaki Görüşleri	134
Tablo 22. Katılımcıların Şiddet İçeren Dizilerin Yayından Kaldırılması Hakkındaki Görüşleri.....	135
Tablo 23. Katılımcıların 2015-2016 Yılları Arasında En Çok İzledikleri Diziler .	136
Tablo 24. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Ortalamaları.....	138
Tablo 25. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimi Olanlar Açısından Değerlendirilmesi.....	140
Tablo 26. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimi Olmayanlar Açısından Değerlendirilmesi.....	142
Tablo 27. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Kolomogorov Smirnov Testi Sonucu	144
Tablo 28. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	145
Tablo 29. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması	146
Tablo 30. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Yaşa Göre Karşılaştırılması	147
Tablo 31. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	148
Tablo 32. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Eğitim Durumuna Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları	149
Tablo 33. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Mesleki Pozisyona Göre Karşılaştırılması	150
Tablo 34. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	151
Tablo 35. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanma Eğilimine Göre Karşılaştırılması	152
Tablo 36. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimine Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları	153
Tablo 37. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İntikam Alma Eğilimine Göre Karşılaştırılması	154

Tablo 38. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanımına Göre Karşılaştırılması	155
Tablo 39. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Televizyon Dizilerini İzleme Sıklığına Göre Karşılaştırılması	156
Tablo 40. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizi Sayısına Göre Karşılaştırılması	157
Tablo 41. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizilerde Şiddet Ögesinin Kullanımı Açısından Karşılaştırılması	158
Tablo 42. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren Dizileri İzleme Eğilimi Açısından Karşılaştırılması	159
Tablo 43. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren Dizilerin Toplumsal Şiddetin Artmasına Sebep Olup Olmadığına İlişkin Katılımcı Algısının Karşılaştırılması	160
Tablo 44. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Bölgeye Göre Karşılaştırılması	161
Tablo 45. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Katılımcıların Yaşadıkları İlçelere Göre Karşılaştırılması	162
Tablo 46. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Katılımcıların Yaşadıkları İlçeye Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları	163
Tablo 47. Pearson Korelasyon Sonuçları	165
Tablo 48. Regresyon Modellerin ANOVA Test Sonuçları	167
Tablo 49. Regresyon Modellerin Açıklama Gücü.....	168
Tablo 50. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	169

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e	: Adı geçen eser
BBC	: British Broadcasting Corporation
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Drl.	: Derleyen
DBA	: Devletin Baskı Aygıtları
DİA	: Devletin İdeolojik Aygıtları
Ed.	: Editör
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
FBI	Federal Bureau of Investigation
Haz.	: Yayına hazırlayan
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S.	: Sayfa
S.	: Sayı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon
T.y.	: Tarih yok
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
Y.y.	: Yayın Yeri Yok
WHO	: World Health Organization

GİRİŞ

İnsanlığa ait tüm sorunların içerisinde, en köklü ve en can alıcı sorun olan “şiddet” olgusuna ilişkin farkındalık ve duyarlılık son birkaç yılda olağanüstü artmış, şiddete ilişkin artan bu duyarlılık şiddetin sebeplerinden etkilerine kadar bir çok konudaki tartışmayı da gündeme taşımıştır. Şiddet sorunu, bugün toplumu dizayn eden kurumların konuya ilişkin çözüm arayışları içerisinde, en üst basamaklarda yer almaktadır.

Binlerce yıllık tarihiyle çözüm bekleyen sorun, 21.yy.’da ortak bir mücadele hattını zorunlu kılmaktadır. Şiddetin artık katliam boyutuna ulaştığı günümüzde bu konu, şiddetle mücadele adına çalışma yürüten pek çok kurum tarafından ele alınıp değerlendirilmektedir. Bu araştırma kapsamında da dünyanın çeşitli bölgelerinde ve ülkemizde her geçen gün giderek artan şiddet sorununa farklı bir cepheden, dizi filmler aracılığıyla aktarılan şiddet üzerinden yaklaşılmıştır.

Bugün kamuoyunu etkileyen en önemli medya araçlarından biri, kuşkusuz televizyondur. Televizyonda; reklamlar, diziler ve filmler aracılığıyla sunulan yaşam biçimlerinde, şiddet unsurlarının yoğun bir şekilde yer aldığı, görülmektedir. Çalışmamızın omurgasını oluşturan bu araştırmanın temel amacı; televizyon dizilerinde yer alan şiddet öğelerinin, izleyicilerin acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerindeki etkisini belirlemektir.

Kültüre etkide bulunan bu güçlü medya aracının ürettiği ve kültürün besleyip büyüttüğü ürünler olan TV dizilerine bakıldığında, konularını genellikle içinde yaşanılan toplumun kültürel bir özelliğinden veya şiddeti ateşleyici işlev gören ve şiddeti meşrulaştırmakta kullanılan (töre, namus, vb.) toplumsal etkenlerden, ya da bireylerin içinde bulundukları psikolojik koşullardan aldıkları görülmektedir. Şiddet, bir kültür ürünü olarak bu dizilerin hamurunda bulunmakta, diziler izlenirliklerini arttırmak için şiddet olgusundan beslenmektedir. Böylece, hemen her televizyon

kanalında neredeyse haftanın her günü yer alan bu dizilerde gösterilen ya da değinilen şiddet sahneleri, izleyicilerin günlük hayatına sokulmaktadır.

Bu araştırmada, nicel ve ilişkisel tarama modeli kullanılmış, 2016 yılının Nisan-Mayıs ayları arasında yürütülen çalışmaya veri toplamak için, kolayda örnekleme tekniği kullanılarak soru formu aracılığı ile, saha araştırması yapılmıştır. Araştırmanın evreni, ülkemizin nüfusu en yüksek şehri olan İstanbul olarak tespit edilmiştir. Araştırma, İstanbul'un Avrupa ve Asya yakaları eşit olacak şekilde rastgele seçilen 12 farklı ilçede: (Avrupa yakasından Bağcılar, Şişli, Bakırköy, Bayrampaşa, Esenyurt, Beylikdüzü, ilçeleri ile, Asya yakasından yine rastgele seçilen, Ataşehir, Kadıköy, Ümraniye, Sultanbeyli, Beykoz ve Tuzla) yürütülmüştür. Her iki yakadan, yine eşit olarak rastgele seçilen, 624 katılımcı, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada; 624 anket uygulanmış, eksik ve hatalı anketler çıkarılmasıyla, toplam 600 anket verilerin çözümlenmesi için kullanılmıştır. Katılımcıların, %44,2'si (265) erkek, %55,8'si (335) ise kadındır. Anketlerden elde edilen veriler, SPSS 23 Programı yardımıyla incelenmiştir. Çalışmada, frekans tabloları ve çapraz tablolar gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, "Mann Whitney U", "Kruskal Wallis H" ve "Çoklu Regresyon Analizi" kullanılmıştır.

Araştırmanın temel amacı, televizyon dizilerinde yer alan şiddet öğelerinin İstanbul'da yaşayan izleyicilerin, "Acımasız ve Tehlikeli Dünya Sendromu" üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. "Televizyon Dizilerinin İzlenme Durumu ve Televizyon Dizilerindeki Şiddet Eğiliminin İzleyici Üzerindeki Etkisi: Acımasız Dünya Sendromu Ekseninde Bir Araştırma" adlı bu çalışmada, söz konusu amaca uygun olarak, katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları tespit edilmiş ve kurulan hipotezler yardımıyla katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları analiz edilmiştir. Araştırmanın ana hipotezleri dışında, katılımcıların demografik özellikleri ve şiddet algılarına göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarında farklılıklar olup olmadığı test edilmiştir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, öncelikle literatür araştırması yapılmış ve şiddetin anlamını açıklamaya yönelik birbirinden farklı tanımlara yer verilmiştir. Ardından şiddetin kaynağı ve türleri, farklı perspektiflerden

nasıl tarif edildiği üzerinde durulmuş, dünyada ve Türkiye’de meydana gelen şiddet olaylarıyla ilgili veriler sunulmuştur.

İkinci bölümde, ülkemizde giderek artan şiddet olaylarının önlenbilmesinde medyanın sorumlulukları, şiddetle mücadele alanındaki rolü ve kamuoyu oluşturmadaki gücü vurgulanarak, şiddeti önlemeye ilişkin toplumsal bilinçlenmeyi yönlendirici etkisine yer verilmiştir. Daha sonra, televizyonun doğuşu ile dünyada ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi, ülkemizde özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamaları ve özel televizyon kanallarında yer alan ve içeriklerini şiddet söylemleri ve görüntülerinin oluşturduğu “reality show” ve “talk show” adlı programlar üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ayrıca, yurtdışından ithal edilen diziler ile başlayan dizi furyasına değinilmiş, ardından da ülkemizde üretilen diziler ele alınmıştır. Bunların yanı sıra, dramalar bünyesinde yer alan dizi ve seriyallerin alt türlerine yer verilerek anlatısal yapıları açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, George Gerbner ve arkadaşları tarafından yürütülen Kültürel Göstergeler Projesi’nin tarihsel arka planına yer verilmiş, proje kapsamında ortaya çıkan Yetiştirme Kuramı, kuramın bileşenleri ve Yetiştirme Kuramı’nda kullanılan temel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca, dünyada ve Türkiye’de televizyon şiddetinin yetiştirme etkisi üzerine yürütülen araştırmalardan örnekler verilerek araştırmalardan elde edilen bulgular sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, çizgi filmler, haberler ve diğer program içeriklerinde yer alan şiddet öğelerinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde dünyada ve Türkiye’de televizyon izleme oranlarını gösteren çalışmalara yer verilmiş, “televizyondaki şiddet ve çocuk” konularını ele alan araştırmalardan örnekler sunulmuştur.

Beşinci bölümdeyse, araştırmanın metodolojisi yer almıştır. Bu bölümde araştırmanın temel amacı, araştırma soruları, hipotezler, araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan istatistik teknikleri açıklanmış; soru formu tanıtılmış, acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksine ait bilgiler verilmiştir. Araştırmanın bulgularının da ele alındığı bu bölümde, yüzdelik ve frekans tabloları

ile uygulanan istatistiklerin sonuçları sunulmuştur. Çalışma, elde edilen bulguların yorumlanması ve araştırma konusuna ilişkin öneriler ile sonlandırılmıştır.

Kaynakça kısmının sonrasında yer alan “Ekler” bölümünde, araştırmada kullanılan soru formu yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET

“Şiddet belirli eylemleri yapanlardan çok onların tanığı ya da kurbanı olanlara ait bir kelimedir.”¹

David Riches

1.1. Şiddet Tanımları

Bir toplumda şiddetin tanımı, kültürel bir meseledir. Neyin ne kadar şiddet kapsamına gireceği kültürel yapı tarafından belirlenir. Şiddet her sınıf, her kültürel grup ve her cinsiyet için aynı anlamlara gelmez ve aynı “şiddette” hissedilmez. Bir ülke düzeyinde düşünüldüğünde şiddetin tarihsel bir gelişiminden de bahsedilebilir. Belirli bir coğrafyada yaşanan şiddet o coğrafyada yaşayanların şiddet algısıyla bağlantılıdır.

Şiddetin tanımını yaparken, onu başlı başına her şeyden bağımsız insana özgü bir olgu olarak ele alamayız. Şiddet her zaman belirli koşullarla birlikte ortaya çıkan toplumsal bir olgu olarak ele alınmalıdır. Hobart, “şiddet nedir?” sorusunu sormanın kültürden bağımsız ve genel özellikler taşıyan bir şeyin var olduğunu kabul etmek anlamına geleceği konusunda bizi uyarır. Bu durumda, şiddetin doğal ve kaçınılmaz olduğunu kabul etmiş olacağımızı belirtir. Hobart’a göre şiddetin ne olduğu değil, nasıl temsil edildiği önemlidir. Şiddet tanımları da, belirli şekillerde birer şiddet temsilidirler.

¹ David Riches, “Şiddet Olgusu”, **Antropolojik Açıdan Şiddet**, Derleyen: David Riches, Çev. Dilek Hattatoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1989 s.12

Şiddetin temsili konusu bizi medyanın şiddet konusundaki önemli işlevine bakmaya götürür. Medya, şiddet olgusunu kültürel bir çerçeve içerisinde anlamlandırmakta önemli bir rol oynamaktadır, çünkü şiddeti geniş bir nüfus için “temsil etmektedir”. Ancak bundan önce, şiddetin farklı perspektiflerden nasıl tarif edildiğine, ya da Hobart’ın deyişiyle “temsil edildiğine” göz atmalıyız.²

Bu noktada en önemli eşik, şiddetin “meşru” görüldüğü durumların varlığıdır.³ Şiddet sorunsallaştırılırken, “meşru” şiddet üzerine ancak felsefi çıkarımlarla yetinilirken, odak noktası meşru olmayan şiddet olmaktadır. Yani biz teorik olarak meşru şiddeti de şiddet kabul ederiz; ancak şiddet olarak gördüğümüz ve kurtulmayı istediğimiz şey temelde meşru olmayan şiddettir.

Riches, “Antropolojik Açıdan Şiddet” adlı derlemesinde şiddetin anlamını açıklama konusunda antropolog ve sosyologların karşılaştıkları zorluklara değinir ve şiddet teriminin anlamının kullanıldığı bağlama göre değişkenliğini vurgular. “Özellikle de, duyguları harekete geçirme eğilimi yüzünden... tehlike yaratan kelimelerin başında geldiğini” belirtir.⁴ Benzer şekilde Michaud’da şiddet olgusunu tanımlamanın güçlüğüne vurgular:

“Şiddet; cinayet, işkence, darbe (vuruş) ve etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm, vb. demektir. Birbirlerine uymayan tüm bu olgulardan, şiddetin yapısını açıklayan tanımlara nasıl ulaşılacaktır?”⁵

² Hobart, “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, Çev. Yurdanur Salman, **Cogito**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, Şiddet, 1996, s.51-64

³ Ahmet Kuyaş, “Tarihçi Gözüyle ‘Şiddetin Tarihi’ Üzerine Bir Söyleşi”, Yöneten: Ahmet Kuyaş, Katılanlar: Halil Berktaş ve Zafer Toprak, **Cogito**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, Şiddet, 1996, ss.197-206

⁴ Riches, **a.g.e.**, s: 10

⁵ Yves Michaud, **Şiddet**, Çev. Cem Muhtaroglu, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 1991, s.7

Bu nedenle, Michaud'nun da belirttiği gibi konuyu etimolojik açıdan ve günlük kullanımıyla ele almak daha uygun olacaktır.⁶

Şiddet sözcüğünün etimolojik olarak 15. yüzyılda Arapçadan Osmanlıca'ya geçtiği dilimize yerleşmesinin ise dini metinler aracılığıyla olduğu varsayılmaktadır. Sözcüğün kullanımı 18. yüzyıldan sonra yaygınlaşmış ve içeriği kültürel gelişmeler üzerinden sürekli genişlemiştir. Şiddet Sözcüğünün tekil kullanımı “şidd”, çoğul kullanımı ise “şiddad”tır.⁷ “**Kâmûs-ı Türkî**” de şiddet; “sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma” şeklinde tanımlanmıştır.⁸

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) “Türkçe Sözlük”ünde ise **şiddet** kelimesinin tanımı, “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma”, “kaba güç” şeklinde verilmiştir.⁹ Şiddet kelimesi genel kullanımda daha uygun olan saldırganlık kelimesinin yerini de doldurmaktadır. Sözlükte **saldırganlık** kelimesinin tanımı ise, ‘ruh bilim terimi’ açıklamasıyla “ bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası”¹⁰ olarak verilmiştir. İki tanımda da, şiddete kaynaklık eden çatışma, bir görüş ayrılığı olarak tarif edilmektedir. Günlük hayatımızda insanlar arası ilişkilerde şiddet, taraflar arasındaki gerilimin “normal yollardan” çözilememesi durumunda kaba kuvvet ve saldırganlığa dönüşmesi şeklinde belirir. “ Fiziksel anlamdaki her türlü saldırı şiddet tanımının unsurları arasında yer alırken, fiziksel olmayan, kimi sözlü davranışlar da bu tanımın kapsamına girer.”¹¹

Hobart ise, “Oxford English Dictionary” den örneklerle, şiddet sözcüğünün çok geniş ve çeşitli kullanım alanları olduğuna dikkat çekerek; “bedene zor uygulama”, “bedensel zedelenme”ye neden olma, “kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama”,

⁶ Michaud, **a.g.e.** ,s. 7

⁷ Seçil Bükür ve Ayşe Kıran, **Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Alan Yayınevi, 1999 s.11

⁸ Artun Ünsal, “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **Cogito**, Sayı: 6-7, Şiddet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.29

⁹ **Türkçe Sözlük** haz: Şükrü Halûk Akalın, v.d.11.bs, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 2223

¹⁰ **Türkçe Sözlük**, **a.g.e.** , s. 2017

¹¹ Erol Mutlu , “Televizyon, Çocuklar ve Şiddet”, **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi**, İstanbul, Sayı: 4, 1997, s.5

“bozma ya da uymama”, “rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme”, “anlamanın çarpıtılması”, “büyük güç, sertlik ya da haşinlik”, “kişisel duygularda sertlik” ve “tutkulu davranışlara ya da dile başvurma” gibi birbirinden farklı tanımlarına vurgu yapar.¹²

Şiddet kelimesinin İngilizce ve Fransızca dillerindeki karşılığı olan “Violence” sözcüğü etimolojik açıdan incelendiğinde Latince’de “sert ya da acımasız kişilik, güç” anlamlarında kullanılan “Violentia” dan geldiği görülmektedir.¹³

Şiddet sözcüğü İngilizce’de genel olarak “fiziksel saldırı ve yasadışı bir haksızlık” şeklinde kullanılırken, Fransızca’da “bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak” tanımının da eklendiği görülmekte; yani “fiziksel olmayan bir şiddet” kavramı da vurgulanmaktadır.¹⁴

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır: “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde, bireyin kendisine, bir başka kişiye, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonucunda ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit yoluyla veya eylemsel olarak kullanılmasıdır.”¹⁵

Erten ve Ardalı, şiddeti : “İnsanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı

¹² Hobart, a.g.e.s.52

¹³ Ünsal, a.g.e. , s:29-30

¹⁴ Copet-Rougier, 1989, s. 69’dan Aktaran Cihad Özsöz, “Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Simgesel Şiddet”, s.23, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009. (Çevrimiçi), http://www.academia.edu/2199754/Pierre_Bourdieu_Sosyolojisi_ve_Simgesel_%C5%9Eiddet (Erişim tarihi 29 Mart 2016)

¹⁵ **World report on violence and health: summary** (Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu:Özet), (2002), s. 4, Genova: World Health Organization. (Çevrimiçi), http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (Erişim tarihi 13 Nisan 2016)

aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şekillerinde kendini gösteren davranışlar” şeklinde tanımlamışlardır.¹⁶

Gün, “Opera’da Şiddet” adlı makalesinde; hayatın gerçekliklerinden biri olan şiddet olgusunun doğalcılık akımında olduğu gibi bu akımdan önceki operalarda da yer aldığını; fakat doğalcılık akımında (verizmde) sanatsal-estetiksel açıdan ele alındığını ve opera librettolarında (opera metinlerinde) tahta çıkarıldığını belirtir. Operadaki şiddete, natüralizm eğilimiyle yaratılan yapıtlara önderlik yapan Verdi’nin La Traviata adlı eserini ve (1853) Bizet’in Carmen’ini (1875) örnek veren Gün’e göre: “Şiddet’e yönelik saldırıların dozu ve uygulanış biçimleri biyolojik-genetik özellikler ile içinde yaşanan toplum ve coğrafyanın farklılıklarını özünde barındırır.” Şiddetin temel kaynaklarının güç ve iktidar tutkusu ile korku olduğunu ileri süren yazar, bir insan varlığı olarak yaşama gözlerini açan çocuğun anneden kopması ile başlayan şiddetin, hayatın tüm evrelerinde karşımıza çıktığını, onunla her karşılaştığımızda sadece makyajının değiştiğini iddia eder ve bu süreci şu şekilde açıklar:

“Nefret, kıskançlık, para ve hak edilmemiş servet tutkusu, kamuoyu, nihilizm, anarşizm, ırkçılık, fanatizm, sansür, boyun eğdirmek, devrimler, karşı devrimler, savaşlar, emperyalizm, istila, insan haklarını kısıtlama, efendilik, kölelik, ırza geçme, ceza evleri, tımarhaneler, dalkavukluk, insan haklarını kısıtlama ve daha birçok insanlık hali (!) gizli veya açık birer ‘şiddet’ ve ‘karşı şiddet’ tirler. Bireysel, toplumsal şiddet çeşitleri ve teknikleri birçok kabullenme, boyun eğme ve uyum sağlama yolları yarattığı gibi çeşitli aktif ve pasif karşı şiddet saldırıları da üretir o kadar ki; tarih şiddet yolu ile karşılıklı olarak elde edilen kazanımların ve kayıpların toplamıdır.”¹⁷

¹⁶ Yavuz Erten-Cahit Ardalı, “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, **Cogito**, 6-7 İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.143

¹⁷ Aydın Gün, “Opera’da Şiddet”, **Cogito**, Şiddet, Sayı.6-7, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.,351

Megee ise, şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır:

“Şiddet yeni bir olgu değildir ve her zaman da kötü değildir. Örneğin: eğer bir sanatçı canlandırdığı karakter hakkında ve karakterin şiddet eğiliminden önce içinde bulunduğu ikilem hakkında bizi endişeye sokabilecek yeteneğe sahipse, sanat, müzik, resim ve dramda kullanılan şiddet pozitif olabilir. Shakespeare’in Hamlet’indeki şiddet, öldürmeler ve intihar hakkında en dikkate değer noktalardan biri: ‘Eğer gereksiz olmasaydı gerçekleşmezdi’ düşüncesini izleyicinin zihnine yavaş yavaş yerleştirmesidir. İzleyici burada bir kayıp duygusu hissetmektedir.”¹⁸

Sosyolog H.L. Nieburg şiddet kavramını, “Kişileri veya malları yaralamaya ya da yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylem” şeklinde tanımlarken, Graham ve Gurr¹⁹ şiddeti fiziksel boyutuyla ele almış ve “dar anlamda şiddet” kavramını “insanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik bir davranış” olarak tarif etmiştir.²⁰

Michaud, şiddet olgusu üzerine yapılan tanımların çeşitliliği nedeniyle kavramı tanımlamanın zorluğuna dikkat çeker.²¹Yapılan tanımların farklı görüş açılarını yansıttığını belirterek, “şiddet konusunda söylenmiş evrensel bir sözün ve evrensel bir bilginin” olmadığını, her toplumun “kendine özgü şiddet sorunları” olduğunu ifade eder.²²Bu bağlamda, hem “şiddet durumlarını” hem de “şiddet eylemlerini” açıklayan, kapsamlı bir tanım verir: “Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri

¹⁸ Kalin,K. (1997), Television, violence and children, Master of science, sythesis paper, Technology and Administration, College of Education, University of Oregon’dan aktaran:Yaprak İşçibaşı,“Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular”, **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Kurgu Dergisi**, Eskişehir,Sayı:19, ss.48-49, 2002,

¹⁹ Graham, H.D. ve Gurr, T.R., **The History of Violence in America**, New York, Bantam Books, 1969, Sunuş s. XXX dan aktaran : Michaud,a.g.e. s.11

²⁰ Nieburg, H.L., Uses of Violence, **Journal of Conflict Resolution**, Mart 1963, cilt VII-1, s. 43’ten aktaran : Michaud,a.g.e. s.10-11

²¹ Michaud,a.g.e. ,s.10

²² Michaud,a.g.e. , s.16

ya da bir kaçı doğrudan veya dolaylı, toplu ya da dağınık olarak diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel, ahlaki / moral / manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik kültürel değerlerine oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır.”²³

Michaud,²⁴şiddetle ilgili olarak sık sık mikrososyolojik araştırmaların yapıldığını ifade eder. Sözü edilen çalışmalarda belli grupların şiddete karşı tutum ve tepkileri, şiddetten yararlanma yolları ve şiddetin bu kişilerin yaşamındaki yeri incelenmektedir. Elde edilen bulgular, şiddetin zannedildiğinden daha fazla yaygınlaştığını ve kanıksandığını göstermektedir. Cezaevlerindeki şiddetin varlığını ve sürekli olduğunu belirleyen çalışmaların yanı sıra, aile içi şiddet araştırmalarından da örnekler veren Michaud; zulüm gören çocuklar ve dayak yiyen kadınlara yönelik çalışmaların, aile ortamındaki şiddetin inanılmaz boyutlarda olduğunu ortaya koyduğunu belirtir. Michaud’nun²⁵ verdiği bir diğer örnek ise, polis örgütleri ve polislerle ilgilidir. Araştırmalarda, memurların görevlerini yaparken kanunların tayin ettiği sınırların dışına çıktıkları saptanmıştır.

Mutlu, şiddet eyleminin bireysel ve toplumsal olarak da ikiye ayrılabilmesini ifade eder. Örnek verilecek olursa; linç eylemi topluluksal şiddete bir örnektir. Terör ise kapsamına göre toplumsal şiddetin vardığı en uç nokta olarak düşünülebilir. Aynı şekilde, toplumsal normlar açısından değerlendirildiğinde, şiddet “meşru” veya “gayri meşru” olabilmektedir. Fakat bu normların değişmesiyle, geçmişte gayri meşru olarak kabul edilen şiddet eylemleri günümüzde meşru olabilir veya geçmişte meşru görülenler günümüzde meşru görülmebilir. Mutlu’ya göre, şiddetin genel bir tanımı yapılabileceği gibi, başlangıcına, amacına ya da içerdiği konuya göre daha dar bir biçimde tanımlamak da mümkündür.²⁶

²³ Michaud,**a.g.e.** ,s.11

²⁴ Michaud,**a.g.e.** ,s,110

²⁵ Michaud,**a.g.e.**,s.,111

²⁶ Mutlu,“Televizyon, Çocuklar ve Şiddet”, **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, a.g.e.**, ss,55-56

Arendt, şiddetin iktidarın en çok göze batan dışavurumu olduğunu ileri sürer.²⁷ C. Wright Mills'e göre ise, "Tüm siyaset, iktidar mücadelesinden ibarettir; iktidarın nihai biçimi şiddettir."²⁸ Max Weber, şiddetin modern devletin siyasal düzeni içindeki yerini şu şekilde açıklar: "*Devlet, belli topraklar üzerinde fiziksel şiddetin meşru kullanım tekelini elinde tutan bir insan topluluğudur... Devlet, şiddetin 'haklı' kullanımının tek kaynağı olarak görülür.*"²⁹

Arendt, Weber'in devlet ve şiddet görüşüne katılmakla beraber şiddet kullanımını arttırmanın, çökme aşamasına gelmiş devletlerin başvurdukları çaresiz tek seçenekleri olduğunu savunur. Başka bir ifadeyle, aşırı şiddete başvuran devletler parçalanma aşamasına gelmişlerdir:

"İktidardaki her gerilemenin şiddete açık bir davetiye olduğunu biliyoruz ya da bilmeliyiz. Hükümetler olsun yönetilenler olsun iktidarı elinde tutup da ellerinden kaymakta olduğunu hisseden herkes, kaybettiklerinin yerine şiddeti koymanın cazibesine direnmekte zorlanmıştır. Salt bu bile yeterli bir gerekçedir."³⁰

Arendt'e göre; "Şiddet, davaları destekleyemez; ne tarihi ne de devrimi, ne ilerlemeyi ne de tepkiciliği destekleyebilir. Ama sıkıntıları dramatize edebilir ve onları kamu gündemine getirebilir."³¹

²⁷ Hannah Arendt, **Şiddet Üzerine**, Çev. Bülent Peker, İstanbul, İletişim Yayınları, 8. bs, 2016, s.45

²⁸ Arendt, **a.g.e.**, s.45

²⁹ Max Weber, **Politics as Vocation**, Routledge, Londra, 1948 den aktaran Philip Schlesinger, **Medya Devlet ve Ulus**, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s: 36

³⁰ Arendt, **a.g.e.**, s: 102

³¹ Arendt, **a.g.e.**, s: 93

Cogito dergisinin Şiddet özel sayısında tarihçilerle yapılan bir röportajda Ahmet Kuyaş³² şiddeti üç kategoride ele almayı denemektedir: “İnsanlar arasındaki şiddet, devlet ile toplum arasındaki şiddet, devletler arasındaki şiddet.” Taraflarına göre kategorize edilen bu üç şiddet tarzının da meşru formları vardır: Meşru müdafaa, ceza ve savaş gibi. Meşru şiddet “düzenlenmiş” şiddettir, belirli yasa ve kurallar dahilinde kullanılır. Ancak bu formlar arasında geçişler vardır.

Somersan, şiddetin iktidarın yapışık ikizi olduğunu ileri sürer. Ona göre; şiddet “gücün koruyucusu, kurumların savunmasıdır.” Ancak, üniversitede, kütüphanede, polisin üniforması ile orada bulunması veya sivil olarak durması bile açıkça şiddeti akla getirmektedir. Polisin eğitim coğrafyasındaki varlığı şiddetin simgesel olarak açık bir şekilde görülmesidir.³³

Şiddet o kadar hayatımızın merkezindedir ki, modern hayat bir anlamda şiddetin toplumsal yaşamdan uzaklaştırılması üzerine kurulmuştur. Ancak uzaklaştırmak yerine yakın çevremizde şiddetin varlığını yadsımak ve görmezden gelmek çok daha yaygındır. Formel düzeyde şiddet, kaba güç kullanımı, insanlar arası ilişkilerde medeni olmayan, yasalara ve görgü kurallarına aykırı bir tavır olarak görülmektedir. Modern yasalar da ihtilafları şiddete başvurmadan çözmek için vardır. Şiddet yetkisini taşıyan ve dağıtan yegâne kurum devlettir. Şiddet kullanımı meşru görülen kurumlar devlet kurumlarıdır, ya da meşruluklarını devletten almaktadırlar.

Günümüzde şiddete ilişkin farkındalık artmış, şiddet konusu çeşitli boyutlarıyla sivil toplum kuruluşları (STK), devlet kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar tarafından yoğunlukla ele alınmaya başlanmıştır. Gümüş, bu durumun sebebini şiddetin artık toplumda “kontrol edilemez”, “yaşanılamaz” boyutlara gelmesi ile açıklamaktadır. Gümüş’ün çizdiği çerçeveyi özetlersek, toplumda şiddet hem artmakta, hem de genelleşmektedir. Böylece tüm uzaklaştırma uğraşısına ve

³² Kuyaş, **a.g.e.** ss.197-206

³³ Semra Somersan, “Şiddetin İki Yüzü”, **Cogito**, Sayı, 6-7, Şiddet, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.49

farkındalık artışına rağmen en hafifinden en ağırına kadar şiddet toplumsal hayatta kendine bir yer bulabilmektedir.³⁴

Kızmaz³⁵ ve Gül³⁶ de, günümüzde şiddet pratiklerinin yoğunluk kazandığını vurgulamaktadır. Kızmaz, şiddetin ev içi, okullar, stadyumlar, kitle iletişim araçları, iş mekânları, sokaklar, kulüpler gibi gündelik yaşamın sürdürüldüğü veya insan etkileşiminin gerçekleştiği tüm alanlarda, yaşamın bir parçası olarak karşımıza çıktığını söyler. Gül ise, özellikle kurum içi şiddetin yoğunluğuna vurgu yapar.

Gümüş'e göre, devletin meşru şiddet kullanma tekeli de, "hizmetlerin özelleştirilmesi" ile birlikte paylaşılmakta, gayri resmi çete ve mafyalar ile birlikte, toplumsal bağlılığın yitimi sonucu bireysel "alternatif şiddet" türleri yaygınlaşmaktadır. "Özel güvenlik birimleri" ile devlet şiddetine alternatif "şiddet kurumlaşmaları"nın da önü açılmaktadır.³⁷

Devletin şiddet tekeli paylaşması şiddetin kurumsal boyutunun zayıflaması anlamına gelmez. Özsöz'e göre; kurumsal şiddetin önemli bir boyutu hükmetme çabasıdır.³⁸ Özsöz, şiddetin simgeselleştirilmesi hakkındaki makalesinde Lorenz'e atıfla, kurumların uyguladığı şiddetin, simgeselleşerek hükmetme çabasının bir parçası olduğunu vurgular. Şiddet sadece bir tepki değil hükmetme çabasıdır. Şiddet, fiziksel veya duygusal şiddet içeren olaylar bütününden ibaret değildir, aynı zamanda olayları dizginleme, yargılama, görme ya da görmezden gelme şekli olarak da anlaşılmalıdır.³⁹

³⁴ Adnan Gümüş, "Şiddet Türleri", Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu ,Ankara: Eğitim Sen Yayınları, (13-38),Ankara,2006, (Çevrimiçi), www.adnangumus.net/dosyalar/AGumus_2006_SiddetTurleri.doc (Erişim tarihi 19 Mart 2016)

³⁵ Zahir Kızmaz, "Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım", **Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: 16, Sayı: 2, Elazığ, 2006, s.248 (Çevrimiçi), <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi2/247-267.pdf> (Erişim tarihi 19 Mart 2016)

³⁶ Hasan Gül, " Saldırgan Davranışlar ve Örgütsel Mağduriyet Üzerine Kavramsal Bir Araştırma", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 12, (18): 91-98, 2010, (Çevrimiçi) <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2010/91-98.pdf> (Erişim tarihi 19 Mart 2016)

³⁷ Gümüş, **a.g.e.**, (13-38)

³⁸ Cihat Özsöz, " Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Simgesel Şiddet", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s.33, http://www.academia.edu/2199754/Pierre_Bourdieu_Sosyolojisi_ve_Simgesel_%C5%9Eiddet (Erişim tarihi 29 Mart 2016)

³⁹ Cihat Özsöz "Şiddetin Tanımlanması ve Simgesel Şiddet", **Sosyoloji Notları Dergisi**, Ankara, s.28

1.2. Şiddetin Kaynağına İlişkin Açıklamalar

Şiddetin toplumsal hayatta bu kadar merkezi bir yer tutması şiddetin kaynağına ilişkin tartışmaları da gündeme getirmektedir. Şiddet insanlar arasındaki ilişkide mi ortaya çıkmaktadır? İnsanların doğasında genetik olarak mı programlanmıştır?⁴⁰ Psikolojik olarak, uyumsuz ya da şiddet eğilimli bireyler mi söz konusudur?

Genel olarak şiddetin insanın “doğasında” var olduğunu ve toplumsal şiddetin bu doğadan kaynaklandığını ileri süren görüşler vardır. Sevilla kenti yöneticileri ve İspanyol UNESCO’su tarafından 1987’de barış yılı vesilesiyle yayınlanan “Şiddet Üzerine Bildiri”, bu yaklaşımların eleştirisini yapar. Şiddetin, evrim süreciyle hayvan atalarımızdan geçtiği, insan doğasında genetik olarak programlanmış olduğu, şiddetin evrimde doğal seçimle güçlü olanı seçmeye yaradığı, insan beyninin şiddete yönelik olduğu, savaşın içgüdüden kaynaklandığı fikirlerini bilimsel olarak reddeder. Bildirinin temel derdi, savaş ile bireysel şiddet arasında kurulan doğrudan bağın eleştirilmesidir: “*Savaşmak, insana özel bir fenomendir ve hayvanlarda bulunmamaktadır.*”⁴¹

Şiddetin kaynağına ilişkin açıklamaları iki başlık altında toplamak mümkündür. İlk olarak, şiddetin kökenini bireylerde, bireylerin şiddete yatkınlığında arayan yaklaşımlardan söz edebiliriz. Bu yaklaşımlar biyolojik, psikolojik ya da biyopsikolojik sebeplerle bazı insanların bazı durumlarda şiddete daha yatkın olduğunu düşünmektedir. Diğer yaklaşımlar ise toplumsal ilişkilerdeki kaynaklara vurgu yaparlar.

Şiddetin bireylerdeki psikolojik ve biyolojik kaynaklarına daha fazla vurgu yapan araştırmalar genelde şiddetin sosyal kaynaklarına da atıf yapmaktadır. Ancak bu araştırmalarda sosyal kaynaklar, bireysel “potansiyelin” ortaya çıkmasına vesile olarak ele alınır. Sosyal kaynak, şiddet ağacının büyüyeceği toprak gibidir; daha iyi gelişmesine ya da cılız kalmasına sebep olsa da “ağacı ağaç yapan toprak değildir.”

⁴⁰ Bahar Öcal Düzgören, “Şiddet Üzerine Bildiri”, Çev. Bahar Öcal Düzgören, **Cogito**, Sayı: 6-7, Yapı.Kredi.Yayınları, İstanbul, ss.37-38,1996

⁴¹ Düzgören, **a.g.e.** s.38

Moses, saldırganlık ve şiddetin kaynağını açıklarken, bu ayrımı “içgüdüsel” ve “çevre etkenleri” ayrımı şeklinde vermiştir:

“Saldırganlığın nereden kaynaklandığı sorusu tüm insanlığı ve özellikle de psikanalistleri öteden beri meşgul eden bir sorudur. Çoğu zaman şiddet, ya içgüdüsel ve bu nedenle toplumsallaşma sürecinde çok az değişen, ya da sadece ve sadece çevre etkenlerinden kaynaklanan bir davranış olarak görülür.”⁴²

Şiddetin kökeninin bireyin kendi içinde olduğunu savunan Freud, saldırganlığı bir “içgüdüsel dürtü” olarak tanımlayarak; “içgüdülerin bütün etkinliklerin nihai sebebi olduğunu” belirtir.⁴³ Başlangıçta tüm dürtüleri tek bir kapsamda ele alan Freud, daha sonra iki ki çeşit dürtü olduğunu ileri sürmüş, bunları “yaşam içgüdüsü” ve “ölüm içgüdüsü” olarak ikiye ayırmıştır. Bu bağlamda saldırganlık, “kendini koruma” amaçlı olduğunda yaşam içgüdüsü, intihar gibi “kendine zarar verici davranışlar” kapsamında olduğunda ise ölüm içgüdüsü bağlamında ele alınır.⁴⁴

Yavuz Erten ve Cahit Ardalı⁴⁵ ise, terörün psikososyal yapılarını inceledikleri makalelerinde dürtülerle duygulanımlar arasında ilişki kurarak, toplumsal bir psikolojik model önerirler. Erten ve Ardalı, Brenner’e referansla, psikolojik olayların sadece yaşantının değil, aynı zamanda merkezi sinir sisteminin de bir faaliyeti olduğunu belirtirler. Şiddet, maddi veya manevi anlamdaki belirsizliklerden de beslenmektedir. Ayrıca, şiddetin, üstün gelene yapısal bir üstünlük sağlama vaadinde de bulunduğunu iddia ederler.

⁴² Rafael Moses, “Şiddet Nerede Başlıyor”, **Cogito**, 6-7, Şiddet, Çev. Ayşe Kul, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.23

⁴³ Erten, Ardalı, **a.g.e.**, s.145

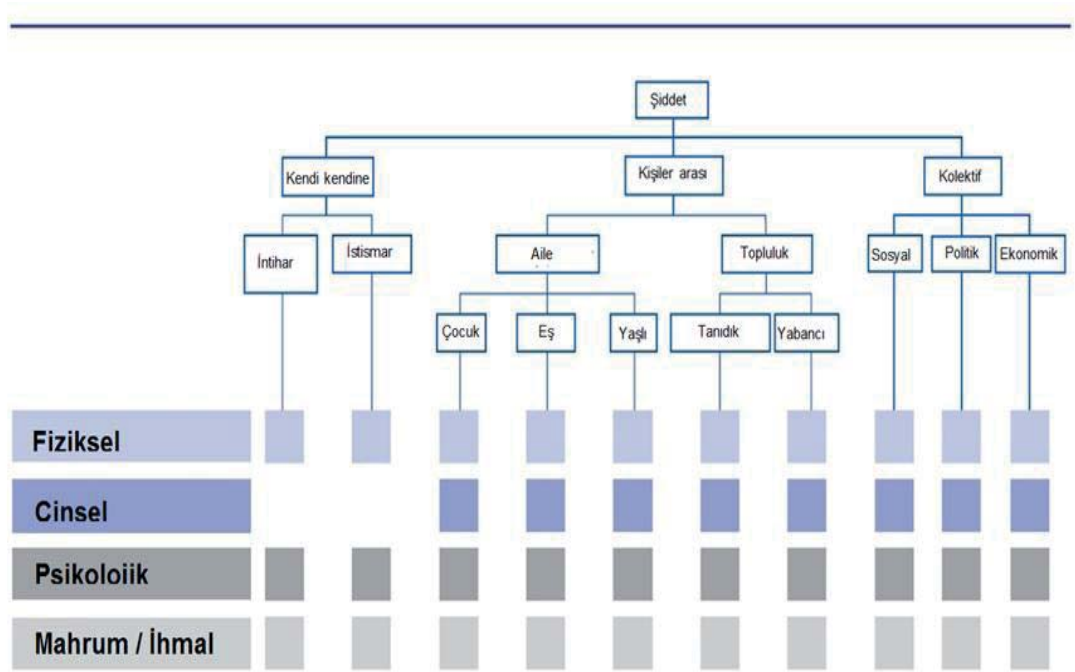
⁴⁴ Erten, Ardalı, **a.g.e.**, s.145-147

⁴⁵ Erten ve Ardalı, **a.g.e.**, s.157-158

1.2.1. Şiddetin Türleri

Dünya Sağlık Örgütü'nün “Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu”nda şiddet eylemi, kimin gerçekleştirdiği temel alınarak üç ana kategori altında sınıflandırılmıştır. Bunlar: kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet şeklindedir. Bu sınıflandırma daha sonra şiddet türlerine göre de detaylandırılmıştır. (Şekil 1)

Şekil 1: Şiddetin Tipolojisi ⁴⁶

Kaynak: **World report on violence and health: summary** (Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu:Özet), (2002), s.5, Genova: World Health Organization. (Çevrimiçi), http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (Erişim tarihi 13 Nisan 2016)

Bu tanım çerçevesinde, kişinin kendine yönelik şiddeti, intihar düşüncesiyle intihar eylemini uygulama arasında çeşitli dereceleri içerir. Aynı zamanda kendine fiziksel zarar verme davranışları da bu grupta yer alır.

Kişilerarası şiddet iki ana alt kısımda incelenir:

⁴⁶ World report on violence and health: summary, a.g.e. , s. 5

- Aile içi ve eşler arası şiddet: Genellikle ev içinde gerçekleşir. Aile üyeleri tarafından çocuğa uygulanan istismar, eşlerin ya da diğer aile üyelerinin birbirlerine karşı uyguladıkları şiddet eylemleri bu kapsamda yer alır.
- Topluluk içi şiddet: Genellikle ev ortamı dışında meydana gelir. Şiddet uygulayan kişinin kurbanı tanınması şart değildir. Tecavüz, cinsel taciz, okul, hapisshane, bakım evleri veya iş yeri gibi kurumlarda taciz veya şiddet olayları gibi olaylardır.⁴⁷

Kolektif şiddet ise, kendilerini bir grubun üyesi olarak tanımlayan kişilerin başka bir grup ya da kişiler üzerinde, politik, ekonomik veya sosyal hedefler doğrultusunda uyguladıkları şiddet türüdür. Geniş bir yelpazede ele alınabilirler: Soykırım veya benzeri insan hakları ihlalleri; ülke içi veya ülkeler arası çatışmalar; terörizm; organize şiddet suçları bu tür şiddetin örnekleridir.⁴⁸

Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet sınıflandırması aynı zamanda şiddet eylemlerinin yapısını ele alır: Fiziksel, cinsel, psikolojik, mahrum veya ihmal etme olarak sınıflandırır.⁴⁹

Şiddeti uygulama yöntemleri açısından ele alan Galtung, fiziksel, psikolojik ve yapısal şiddetten söz eder: “Fiziksel şiddette, kişiyi öldürmeye kadar uzanabilen şiddet kullanımı ögesi bulunmaktadır; psikolojik şiddet kişinin ruhsal bütünlüğüne yönelik beyin yıkama, yalan söyleme, endoktrinasyon, tehdit yöntemleriyle uygulanan şiddettir; yapısal şiddette ise insanların eylemlerinde akli ve psikolojik yeteneklerinin altında kalmaları olgusuyla karşılaşmaktadır; bu durumda şiddet, insanın olası yetenekleriyle, hâlihazır yetenekleri arasındaki farkın nedeni olmaktadır.”⁵⁰

Fromm, şiddet türleri arasındaki ayrımın, “değişik, bilinçsiz dürtüler arasındaki ayırmadan” doğduğunu belirtir ve herhangi bir davranışı anlayabilmemizin

⁴⁷ World report on violence and health: summary, **a.g.e.** , s. 5

⁴⁸ World report on violence and health: summary, **a.g.e.** , s. 5

⁴⁹ World report on violence and health: summary, **a.g.e.** , s. 5

⁵⁰ J. Galtung, Tutum ve Demokrasi, Ankara, Yelken Tepe Yayınları, 1991, s:13’ ten aktaran: Necmettin Özerkmen, “ Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:28, 2012, Çevrimiçi) <http://www.akademikbakis.org/eskisite/28/25.pdf> (Erişim tarihi 27 Mart 2016)

yolunun ancak o davranışın kökenini, izlediği yolu ve bilinçaltı dinamiklerini açıklamakla olduğunu ifade eder. Bu görüşten hareketle Fromm aşağıdaki şiddet biçimlerini tanımlar: ⁵¹

- Oyunda ortaya çıkan şiddet: Yıkım amacı ve nefret gütmeyen, bir oyun sırasında (Zen Budistlerin kılıç oyunları vb.) ortaya konan şiddet eylemleridir.
- Tepkisel şiddet: Bu şiddetin kaynağı korkudur; o nedenle sıklıkla görülmektedir. Bireyin kendi veya bir başkasının canını, özgürlüğünü, malını koruma amacıyla sergilediği şiddet türüdür. Bu tür şiddetin amacı yıkım değil korumaktır.
- Engellemelerden doğan, gerginlik'te ortaya çıkan şiddet: Herhangi bir istek ya da gereksinimleri karşılanmadığında, hayvanlarda, çocuklarda ve yetişkinlerde engellenen amaca ulaşmak için gösterilen saldırgan davranışlardır.
- Gıpta ve kıskançlık'tan doğan düşmanlık: Sadece kişilerin istediklerini elde edememelerinden değil, aynı zamanda başkasının o şeyleri elde etmesinden kaynaklanan gerginliklerdir.
- Öç alıcı şiddet: Bu tür şiddette savunma işlevi yoktur. Bu tür şiddete başvuran kişilere zarar vermiş olan olay zaten gerçekleşmiş olduğundan ve değiştirilemeyeceğinden, akıldışı bir işlevi vardır. İlkel topluluklarda çok rastlanmasının yanı sıra, uygar topluluklarda ve bireylerde de görülebilmektedir.
- İnancın yıkılmasından doğan şiddet: Yaşama, yaşamın güvenli olmasına duyulan inancın çocukluktan itibaren yıkılmasıyla oluşan şiddet biçimidir. Kişi, inanacak hiçbir şey, hiç kimse bulamadığında, Tanrı'ya, iyilik ve adalete olan inancı kaybaldığında, düş kırıklıklarının getirdiği acıya katlanamaz ve yaşamdan nefret eder. Bu durumdaki bir insan, “yaşamın kötülük dolu, insanların kötü, kendisinin de kötü olduğunu kanıtlamak ister”. Bu kişinin nefret ve umutsuzluğu yıkıcılığa yol açar.
- Ödünleyici şiddet: Kaygı, zayıflık, güçsüzlük, vb. nedenlerle eyleme geçemeyen ve yaratıcı olamayan insanların, “kendisini yadsıyan yaşamdan öç almak için”, yok etmek amacıyla şiddet kullanmasıdır. Yaratırken, yok ederken sadece bir

⁵¹ Erich Fromm, **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, 4. bs. Çevirenler.Yurdanur Salman,Nalân İçten, İstanbul,Payel Yayınevi, 1987, ss. 20-30

yaratık olma işlevinin ötesindedir. Camus'nün Caligula adlı tiyatro eserindeki: “-Öldürmediğim zaman kendimi yalnız buluyorum. Evreni kaplamaya, can sıkıntısını gidermeye canlılar yetmiyor.”⁵² repliği bu duruma bir örnektir. Fromm, bu tür yıkıcılığın tek çaresinin insanın içindeki yaratıcılığı üretici bir biçimde kullanmak olduğunu belirtir.

- Kana susamış şiddet: Bireysellik öncesi varoluş haline dönerek hayvanlaşan ve aklın getirdiği sorumluluktan kurtulan insanda “kan”, yaşamın özü durumundadır. Kişi kan dökerek kendisini güçlü ve başkalarından üstün hisseder. Öldürmek, en ilkel seviyede en büyük sarhoşluk, en büyük kendini doğrulama yoludur. Bu türden kana susamışlık bazen bireylerin hayallerinde, rüyalarında, ağır ruhsal bozukluklarda veya cinayetlerde de görülebilir. Aynı eylemi savaş (uluslararası ya da iç savaş) esnasında, toplumsal yasaklar kalktığında bir azınlık grubunda da görebiliriz. “Aztekler’in insan kurban etme olgusunda, Montenegro ya da Korsika gibi yerlerde güdülen kan davalarında, Tevrat’ta Tanrıya kanın adak olarak sunulmasında da görülebilir bu.”

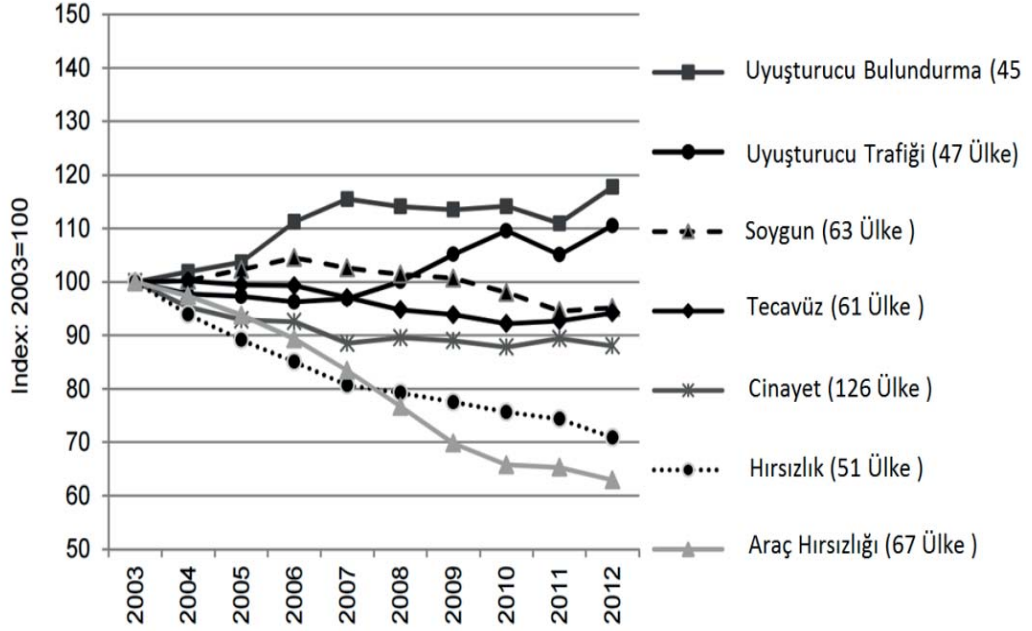
1.3. Dünyadan Şiddet Verileri

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin 12 Şubat 2014 tarihinde yayımlayıp, 12-16 Nisan 2014 tarihleri arasında Viyana’da sunduğu araştırma raporuna göre, küresel suç rakamlarındaki artış sadece uyuşturucu satışı ve bulundurma alanlarında görülmekte, şiddet içeren cinayet, tecavüz gibi suçlarda ise çok büyük farklılık görülmemektedir. (Şekil 2) Ancak, yine aynı raporda, suç oranlarındaki bölgesel farklılıklara dikkat çekilirken, tecavüz suçlarında Amerika kıtasında azalma görüldüğü belirtilmiştir. Tecavüz suç oranlarında Avrupa aynı kalmış, Asya ve Okyanusya ülkelerinde ise bu suçlarda artışa rastlanmıştır.⁵³

⁵² Ümran Türkyılmaz, “Albert Camus'nün Caligula'sında Yaşam Ölüm Diyalektiği”, s.114, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi** 43,2 (2003) (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1010/12254.pdf> (Erişim tarihi 13 Nisan 2016)

⁵³ United Nations, Economic and Social Council, “World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice”, dağıtım: 12 Şubat 2014, Sunum: Vienna, 12-16 Nisan 2014, (Çevrimiçi) https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ECN.1520145_EN.pdf, (Erişim tarihi : 11. Nisan 2016)

Şekil 2: Belirli Suçlarda Küresel Eğilimler 2003-2012 ⁵⁴

Kaynak: United Nations, Economic and Social Council, “World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice”, dağıtım: 12 Şubat 2014, Sunum: Vienna, 12-16 Nisan, 2014, s.6, (Çevrimiçi) https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ECN.1520145_EN.pdf, (Erişim tarihi : 11. Nisan 2016)

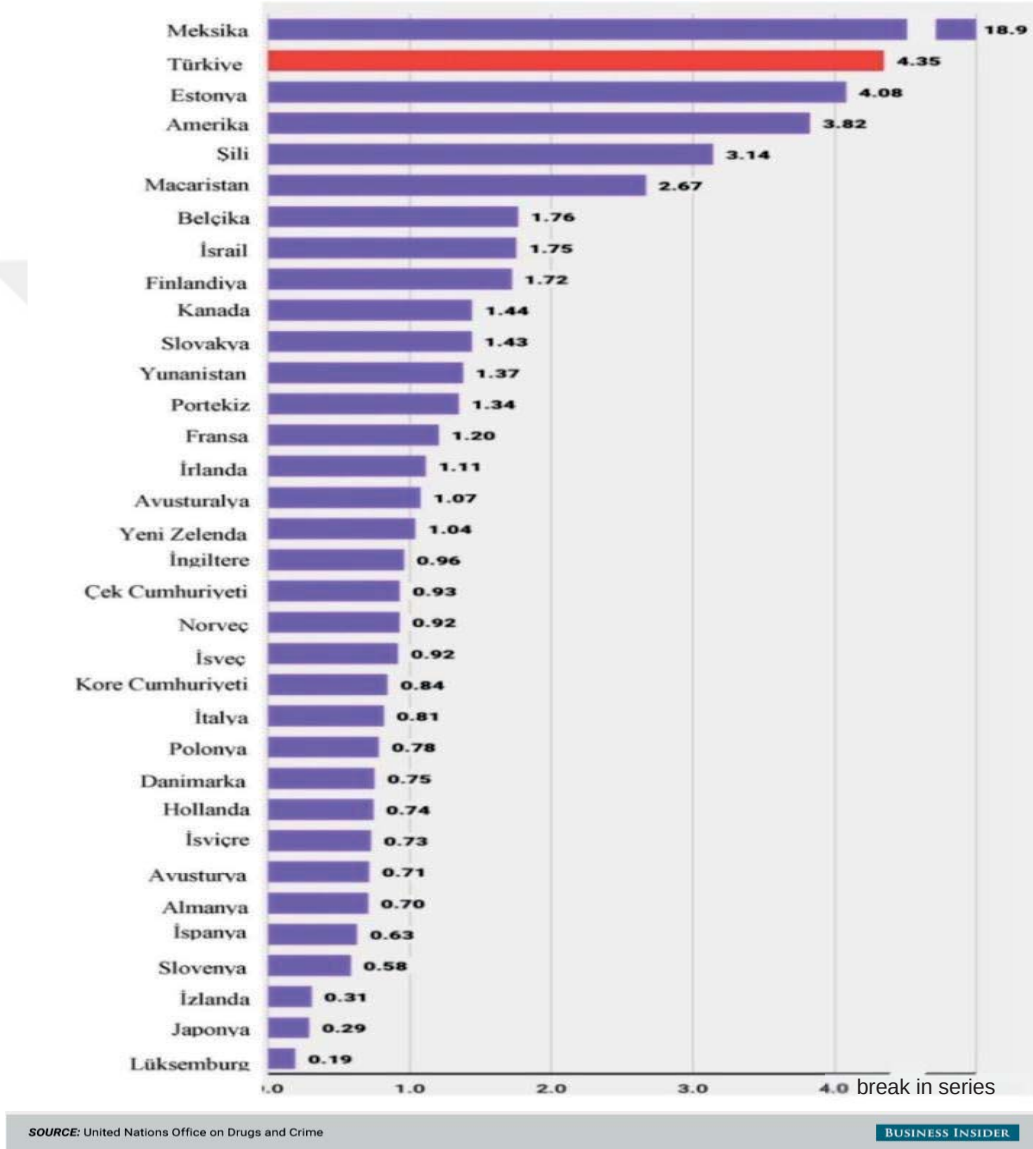
Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Yasa Dışı Eylemler Bürosu’nun yapmış olduğu araştırma, 2010 senesinde meydana gelen 468 bin cinayet olaylarının büyük oranda Amerika (yüzde 31) ve Afrika (yüzde 36) kıtalarında görüldüğünü ortaya koymaktadır.⁵⁵

⁵⁴ United Nations, Economic and Social Council, *age.*, s: 6

⁵⁵ **Cumhuriyet**, 21 Ekim 2011, “Ülkeler ve cinayet oranları”, (Çevrimiçi) http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/292172/Ulkeler_ve_cinayet_oranlari.html# (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi 34 ülkenin 2012-2013 cinayet oranları incelendiğinde, Türkiye'nin bu sıralamada 100 binde 4,35 ile Meksika'nın hemen ardından ikinci sırada geldiği görülmektedir (Şekil 3) ⁵⁶

Şekil 3: OECD Ülkeleri Cinayet Oranları (2012-2013)

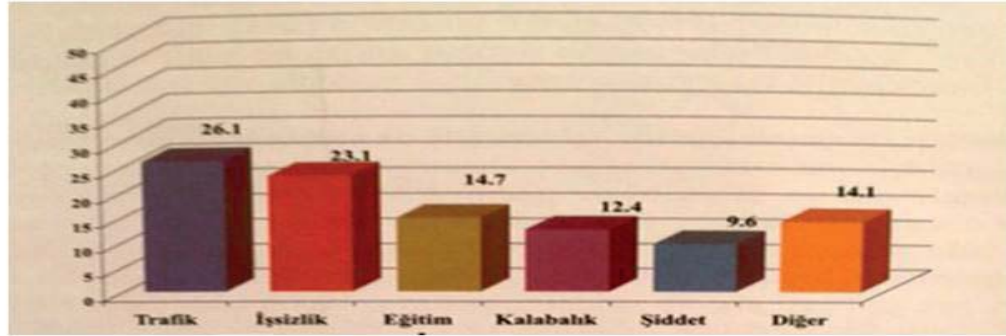
Kaynak: Andy Kiersz ve Brett LoGiurato, “Obama was right when he said 'this type of mass violence does not happen in other developed countries'” **Business Insider**, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <http://www.businessinsider.com/oecd-homicide-rates-chart-2015-6> (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

⁵⁶ Andy Kiersz ve Brett LoGiurato, “Obama was right when he said 'this type of mass violence does not happen in other developed countries'” **Business Insider**, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <http://www.businessinsider.com/oecd-homicide-rates-chart-2015-6> (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

1.3.1. Türkiye’den Şiddet Verileri

İstanbul Ticaret Odası’nın (İTO) 2008 yılında yayımladığı “İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı” isimli araştırma, İstanbul’da şiddet algısını ve şiddetin nasıl temsil edildiğini başarılı bir şekilde örneklemektedir.⁵⁷ 32 ilçeden 2150 genel katılımcıyla yapılan ankette, katılımcılara İstanbul’un üç temel sorunu sorulduğunda, şiddet yüzde 10 oranıyla 5. Sırada yer almaktadır.

Tablo 1. Bireylere göre İstanbul’un üç temel sorunu ⁵⁴

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, “İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı”, Yayın No:2008-11, İstanbul, s.10

Baz:2150 Kişi	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi*
Trafik	1544	26,1	71,8
İşsizlik	1367	23,1	63,6
Eğitim	872	14,7	40,6
Kalabalık	736	12,4	34,2
Şiddet (Kapkaç/hırsızlık, güvenlik)	574	9,6	26,7
Göç	451	7,6	21
Kuraklık/susuzluk	137	2,3	6,4
Hayat pahalılığı	57	1	2,7
Çevre kirliliği	38	0,6	1,8
Kira	21	0,4	1
Diğer	130	2	5,6
	5927	100	275,7

Katılımcılardan şiddeti bir kelime ile tanımlamaları istendiğinde, çok büyük bir kısmı, %15.2’si fiziksel şiddeti işaret etmektedir. Sosyolojik ve psikolojik baskı, ancak %1 oranında karşılık bulabilmektedir. Arada, cehalet % 8.3, gasp % 2.3, ahlaksızlık %1.4, psikolojik bozukluk %1.3 gibi 20 tanım daha vardır. Bu da gösterir ki şiddet algısı, yani neyin şiddet sayılıp sayılmayacağı kültürel olarak belirlenmektedir. Katılımcılara İstanbul’da şiddetin olup olmadığı sorulduğunda ise,

⁵⁷ İstanbul Ticaret Odası Yayınları, “İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı”, Yayın No:2008-11, İstanbul, ss.10-16

⁵⁸ İstanbul Ticaret Odası Yayınları., a.g.e., s.10

% 93 oranında evet cevabı alınmıştır. Demografik olarak bakıldığında, şiddetin var olduğunu en çok kadınlar söylemektedirler, ardından orta yaşlılar, üst gelir grupları, üniversite mezunları ve “göçmen”ler gelmektedir. Görüldüğü gibi şiddet algısı, cinsiyet, demografi ve sınıf verilerine de bağlı olarak kişiden kişiye değişmektedir.⁵⁹ Şiddetin sebepleri sorulduğunda ise, eğitimsizlik %29, işsizlik % 25.3, psikolojik bozukluklar %15.8, cezaların yeterince caydırıcı olmaması % 8.6, aile içi problemler % 7.4, kıskançlık % 3.7, gelenekler % 2.4 olarak gösterilmektedir. Ancak tüm tablo, İstanbul’da kendilerini güvende hissetmeyenlerin oranının (%74) yüksekliğiyle tekrar çizilmektedir adeta.⁶⁰

Şiddet algısının değişkenliği, İstanbul özelinde şiddetin toplumsal algıda çok temel bir yerde görülmemekle beraber, bireysel düzeyde güvensizlikle birlikte önemli bir yerde durduğunu gösterir. Ancak bireysel düzeyde algılanıyor olsa da toplumsal bir bağlama oturmaktadır.

Dünya Cinayet Haritası verilerine göre; 2011 yılında, Türkiye’de bin 866 cinayet işlenmiştir.⁶¹ Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, Türkiye’de cinayet oranları, 100 binde 4,96 ortalama ile, 100 binde 2 oranına sahip AB ortalamasının çok üzerindedir.⁶² Yine Eurostat’ın verilerine göre de Avrupa’da sayıca en fazla tutuklu ve hükümlünün bulunduğu ülke Türkiye’dir.⁶³ 2002 yılında 50 bin dolayında olan tutuklu ve hükümlü sayısı, 2015 yılında 184 bin 321’e çıkmıştır ve 2017 yılı sonunda bu rakamın 255 bin’e ulaşacağı tahmin edilmektedir.⁶⁴ Ülkemizde “tutuklu ve hükümlü” sayısının artışı nüfus artışını bile katlamış, 1994-2014 arasında ülkemizin nüfusu yüzde 26 artarken aynı dönemde suç ve hükümlü oranı yüzde 400

⁵⁹ İstanbul Ticaret Odası Yayınları, a.g.e., s.12-13

⁶⁰ İstanbul Ticaret Odası Yayınları, a.g.e., s.14-16

⁶¹ Birce Bora, “Cinayet Haritası”, (Çevrimiçi), **Hürriyet** <http://www.hurriyet.com.tr/cinayet-haritasi-28988188> ,(Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

⁶² **Vatan Dış Haberler**, 14 Aralık 2010, “Türkiye cinayette Avrupa üçüncüsü”, (Çevrimiçi) <http://www.gazetevatan.com/turkiye-cinayette-avrupa-ucuncusu-346707-gundem/> (Erişim tarihi) 23 Mart 2016)

⁶³ **Milliyet Blog**, 22 Haziran 2009, “Avrupa’da suç ve cezada kaçınıyız?”, (Çevrimiçi) <http://blog.milliyet.com.tr/avrupa-da-suc-ve-cezada-kacinciyiz-/Blog/?BlogNo=187161> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

⁶⁴ Rahmi Turan, “Suç Patlaması”, **Sözcü Gazetesi**, 13 Nisan 2016 s. 11.

artmıştır.⁶⁵ Türkiye’deki tutuklu ve hükümlülerin işlemiş oldukları suçların türlerine göre dağılımları incelendiğinde ise, 2015 yılı verilerine göre, ilk sırayı yüzde 23 ile hırsızlık almakta, bunu sırasıyla, yüzde 19 ile uyuşturucu, yüzde 16 cinayet, yüzde 12 yaralama, yüzde 12 yağma, yüzde 8 tecavüz ve küçük çocukları taciz gibi cinsel suçlar, yüzde 5 sahtecilik takip etmektedir.⁶⁶

Cinayet sıralamasına bakıldığında Türkiye’nin, 41 ülke arasında 13’üncü sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de 2011-2014 yılları arasındaki suç oranlarında yüzde 58 artış olduğu saptanmıştır. Melis Alphan⁶⁷ “Bugün ektiğimiz şiddeti yarın biçeceğiz” başlıklı köşe yazısında, son yıllarda ülkemizdeki şiddet oranlarından örnekler vererek konunun ciddiyetine dikkat çekmiştir. Alphan, suça sürüklenen çocuk sayısının 2013’ten 2014 yılına yüzde 6,2 arttığını, 2004-2014 yılları arasındaki zaman diliminde ise, taciz, tecavüz ve şiddet suçlarının 14 kat çoğaldığını belirtmektedir. 2005-2010 yılları arasında 100 binden fazla kadın cinsel saldırıya uğrarken, son 7 yılda kadın cinayetlerinin yüzde 1400 arttığı görülmektedir. Her 10 kadından dördü fiziksel şiddete uğramaktadır. Alphan’ın ortaya koyduğu verilere göre, 7 ila 9 yaşları arasındaki her 4 kız çocuktan biri cinsel şiddete uğruyor. Veriler, tacize uğrayan 5 ila 10 yaşları arasındaki çocukların yüzde 55’inin, 10 ila 16 yaşları arasındaki çocukların yüzde 40’ının ensest mağduru olduklarını göstermektedir.

Türkiye’de 2015 yılında yaşanan 2 bin 175 silahlı olayda bin 951 kişi hayatını kaybederken, bin 282 kişi yaralanmıştır. 225 olayın yaşandığı İstanbul şiddetin en fazla olduğu il olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 senesi İllerde Yaşam Endeksi dataları kişilerin yüzde 45,1’inin kendisini İstanbul’da güvenli içinde hissetmediğini ortaya koymaktadır.⁶⁸

Emniyet Genel Müdürlüğü donelerine göre; 2015 yılında İstanbul ilinde 377 bin adli suç işlenmiştir. Türkiye’de işlenen her 100 suçtan yaklaşık 20’si İstanbul’da işlenmektedir. 2015 yılında İstanbul’da dakikada 1, saatte 43, günde 1034 suç

⁶⁵ **Gündem**-20 Ekim 2014, “Türkiye’de Suç Oranı Yüzde 400 Arttı” (Çevrimiçi)
<http://www.aktifhaber.com/turkiyede-suc-orani-yuzde-400-artti-1062570h.htm> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

⁶⁶ Turan, **a.g.e.**, s.11

⁶⁷ Melis Alphan, “Bugün Ektiğimiz Şiddeti Yarın Biçeceğiz” **Hürriyet Gazetesi**, 24 Nisan 2016, s.6

⁶⁸ **Hürriyet**, Gündem, Bursa “Türkiye’nin Şiddet Haritası”, 27 Ocak 2016, (Çevrimiçi),
<http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-siddet-haritasi-40045812>, (Erişim tarihi 21 Mart 2016)

işlenmiştir. ⁶⁹ İstatistiklere göre; İstanbul'da 2015 yılının ilk beş ayında gözaltına alınan kişi sayısı 2011 yılına göre yüzde 434 artışla 15.500 olmuştur. (Şekil 4) ⁷⁰

Şekil 4:Türkiye’de Yıllara Göre İlk Beş Ayda Gözaltına Alınan Kişi Sayısı

Kaynak:**Meydan Gazetesi**, “Gasp, Hırsızlık, Cinayet... İstanbul’da Suç Oranı Beş Kat Arttı”, (Çevrimiçi) <http://www.meydangazetesi.com.tr/gundem/gasp-hirsizlik-cinayet-istanbulda-suc-orani-bes-kat-artti-h8895.html> ,(Erişim tarihi 12 Nisan 2016)

Özetle, dünya genelinde şiddet içeren suçlarda 2003-2012 yılları arasında kayda değer bir artışa rastlanmamaktadır. Ancak, bölgesel anlamda bakıldığında Asya ve Okyanusya ülkelerinde görülen artışın, Türkiye’de de yaşandığı görülmektedir⁷¹. OECD üyesi 34 ülke arasında cinayet oranları açısından ikinci sırada olan⁷² Türkiye’de 2011-2014 yılları arasında suç oranları yüzde 58 artmıştır.⁷³ Eurostat’ın verilerine göre; Avrupa’da sayıca en fazla tutuklu ve hükümlünün bulunduğu ülke Türkiye’dir.⁷⁴ Ülkemizin en kalabalık şehri ve kalbi olan İstanbul’

⁶⁹ **En son haber**, “İstanbul’un Suç Haritası Çıkarıldı”, (Çevrimiçi), <http://www.ensonhaber.com/istanbulun-suc-haritasi-cikarildi-2016-02-02.html> (Erişim tarihi 12 Nisan 2016)

⁷⁰ **Meydan Gazetesi**, “Gasp, Hırsızlık, Cinayet... İstanbul’da Suç Oranı Beş Kat Arttı”, (Çevrimiçi) <http://www.meydangazetesi.com.tr/gundem/gasp-hirsizlik-cinayet-istanbulda-suc-orani-bes-kat-artti-h8895.html> ,(Erişim tarihi 12 Nisan 2016)

⁷¹ United Nations, Economic and Social Council, “World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice”, dağıtım: 12 Şubat 2014, Sunum: Vienna, 12-16 Nisan 2014, (Çevrimiçi) https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ECN.1520145_EN.pdf, (Erişim tarihi : 11. Nisan 2016)

⁷² Andy Kiersz ve Brett LoGiurato, “Obama was right when he said ‘this type of mass violence does not happen in other developed countries’” **Business Insider**, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <http://www.businessinsider.com/oecd-homicide-rates-chart-2015-6> (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

⁷³ Melis Alphan, **a.g.e.**

⁷⁴ **Milliyet Blog**, 22 Haziran 2009, “Avrupa’da suç ve cezada kaçınıyız?”, (Çevrimiçi) <http://blog.milliyet.com.tr/avrupa-da-suc-ve-cezada-kaciniyiz-/Blog/?BlogNo=187161> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

da yaşayan insanların yüzde 45,1'i kendisini güvende hissetmemektedir.⁷⁵ Bütün bu veriler, şiddetin Türkiye için çok büyük bir sorun ve giderek daha fazla kanayan toplumsal bir yara olduğu göstermektedir.

Türkiye'deki şiddeti anlamak için, istatistiki veriler haricinde, aynı zamanda, şiddetin tarihsel-toplumsal dinamiklerine ve kültürel yapıya da bakmak gerekmektedir. Zeynep Çağlayan Gambetti, şiddeti iktidar pratikleri açısından ele almakta, küresel ekonomi içinde güvenlik söyleminin de şiddeti besler bir konuma geldiğini söylemektedir:

“Küresel piyasaya eklemlenen Türkiye’de de iktidar pratikleri kurumsal siyaset veya zihniyet sorununa indirgenemeyecek kadar karmaşılaşmıştır. Dolayısıyla siyasal rejimi, neoliberal piyasa düzenini yarattığı ekonomik çarpıklıklar, devletin yeniden yapılanarak toplumsal görevlerinden sıyrılma eğilimi ve eksilen otoritesini “terör” ve “güvenlik” söylemleriyle idame etmesi eksenini üzerinden tartışmak gerekmektedir.”⁷⁶

Gambetti'nin vurgulamaya çalıştığı durum, bugün şiddetin bir anlamda devletin sürekliliğini de garanti altına almakta kullanılmasıdır. Sürekli bir terör söylemi içinde, bir güvenlik arayışı toplumu şiddet karşısında tetikte tutmaktadır. Ancak bu gerilimin kendisi tekrar bireyler arası ya da birey ve toplum arası şiddeti beslemektedir.

Halil Berktaş, “Tarihçi Gözüyle ‘Şiddetin Tarihi’ Üzerine Bir Söyleşi” adlı röportajında, yakın tarih boyunca Türkiye’de kendi ifadesiyle “özerk terör” ve “devlet terörünün”, yani devlet ve toplum arasındaki şiddetin birbirini haklı

⁷⁵ **Hürriyet**, Gündem, Bursa “Türkiye’nin Şiddet Haritası”, 27 Ocak 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-siddet-haritasi-40045812>, (Erişim tarihi 21 Mart 2016)

⁷⁶ Zeynep Gambetti, “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:40, 2009, ss.160-161-163

çıkardığını ifade eder. Her ne kadar şiddete karşı duyarlılık artsa da, bugün şiddetin karşılıklı olarak beslenerek, daha yaygın, kronikleşmiş ve engellenmesi güç şiddet türlerini ortaya çıkardığını belirtir.⁷⁷

Gambetti ve Berktaş'ın belirttiği durum, Ümit Kıvanç tarafından da benzer bir şekilde dile getirilmektedir. Ona göre; Türkiye'de şiddetin beslenme kaynakları mevcut devlet kültürümüzde ve devlet toplum ilişkisinde aranmalıdır. Devletlerin silahlanması, toplumda yaşanan hukuksuzluklar ve Türkiye'de devletin şiddet kültürü, şiddetin diri, insanların da tetikte ve gergin tutulmasını sağlamaktadır. Kronikleşen şiddet, meşru şiddet ile meşru olmayan şiddet arasındaki ayrımın silinmesine yol açar. Bu durum ise toplumda şiddetin sıradanlaşmasına, otorite tarafından uygulanan şiddetin meşrulaşarak kabul görmesine yol açmaktadır.⁷⁸

Hukuk ve toplumsal normların sınırlarının böyle belirsizleşmesi, toplumda şiddeti mümkün kılmakta, adaletin bireyler arasında şiddetle sağlanmasını da meşrulaştırmaktadır. Bu durum her alanda şiddeti arttırmaktadır.

⁷⁷ Halil Berktaş, "Tarihçi Gözüyle 'Şiddetin Tarihi' Üzerine Bir Söyleşi", Yöneten: Ahmet Kuyaş: Katılanlar: Halil Berktaş ve Zafer Toprak, **Cogito**, Sayı:6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, (197-206)

⁷⁸ Ümit Kıvanç, "Türkiye'de Şiddet Kaynağı Olarak Devlet-Toplum İlişkisi", **Cogito**, sayı,6-7, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, (411-419), İstanbul, 1996

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA VE ŞİDDET

2.1. Medya Dördüncü Güç

Dünya tarihi sürecinde, yakın geçmişe kadar aile, eğitim kurumları ve devlet eksenli bilgilendirme veya şekillendirme mekanizmaları günümüzde yerini teknoloji destekli modern araçlara bırakmıştır. Bu araçlardan biri olan medya, bünyesinde barındırdığı televizyon, radyo, gazete, dergi, internet vb. ile büyük kitleleri etkileme sürecinde başat rol oynamaktadır. İnsanların, günlük yaşamlarının azımsanmayacak bir bölümünü iletişim araçlarıyla geçirdikleri düşünüldüğünde, medyanın gücü daha iyi anlaşılacaktır. Bireylerin günlük yaşamlarını düzenlerken başvuru referansları olan medya, düşünce ve kanaat oluşturma mekanizması görevini sürdürmekte, tam da bu nedenden dolayı dördüncü güç olarak nitelendirilmektedir.

İletişim kuramcısı ve kimine göre “medya peygamberi” McLuhan, medyanın gücünü çok önce kavramış ve kitle iletişim araçlarındaki hızlı gelişimin yaşamımızı değiştireceğini bundan yıllar önce aşağıdaki şu sözlerle dile getirmiştir:

“Benliğimizi tümüyle medya teslim aldı. Kitle iletişim araçları kişisel hayatımız, siyasal, ekonomik, estetik, psikolojik, ahlaki ve etik hayat alanlarımızı öylesine yaygın biçimde etkilemektedir ki ilişmedikleri, dokunmadıkları, değiştirmedikleri hiçbir yanımız kalmadı. **Yaradığımız medya şimdi.**”¹

¹ McLuhan Marshall, **Yaradığımız Medya, Medyanın Etkileri Üzerine Bir Keşif Yolculuğu**, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul, Merkez Kitaplar, 2005, s.26

Kazancı, medyanın gücünü mizahi bir şekilde vurgulamak için Arkhimedes'e gönderme yapar: “*Arkhimedes (Arşimed) günümüzde yaşasaydı dünyayı yerinden oynatmak için ne dayanak noktası ne kaldıraç, sadece medya isterdi.*”²

Liberalizmin sözde özgürlük ve eşitlik nutuklarına karşı, sınıflar arası eşitliğin savunuculuğunu yapan Marksist düşüncenin en önemli isimlerinden biri olan Luis Althusser, kapitalist devleti proletarya için burjuvazinin baskıcı devlet aygıtı olarak tanımlar ve bu baskı araçlarına “Devletin Baskıcı Aygıtı” (DBA) ismini verir. DBA kapsamına giren: Bürokrasi, kolluk kuvvetleri, ordu, yargı ve hapisanelerdir. Devletin baskılayıcı gücünü ortaya çıkartan diğer aygıtları ise; “Devletin İdeolojik Aygıtları” (DİA) olarak tanımlar. DİA: Din, okul, aile, hukuk, sendikalar, sanat, edebiyat, basın, radyo ve televizyon, üzerinden inşa edilir.³ Medyayı “ideolojik mücadele alanı” olarak ifade eden Althusser'e göre; iktidarın egemenliği DBA'larla baskı yapılarak, DİA'larla ise rıza yoluyla sürdürülmektedir.⁴ Ekici, “Althusser Işığında Türkiye'de Devletin İdeolojik Aygıtları Olarak Medya” adlı makalesinde, ideolojik bir aygıt olan medyanın en güçlü “kamuoyu etkileme aracı” olduğunu vurgulayarak “siyasi tercihler başta olmak üzere, kültür, algılama, yaşam biçimleri, ekonomik tavırlar noktasında ciddi anlamda belirleyici nitelikler” taşıdığını ifade eder.⁵

Robins, 1980'li yıllardan itibaren tüm dünyada ekonomik, teknolojik, sosyal ve politik alanlardaki değişimlerin karmaşık etkileşimi ile medya sektöründe de çok büyük karışıklıklar meydana geldiğini bunun da, yeni bir medya düzeninin oluşmasına yol açtığını belirtir.⁶ Robins'e göre; başlangıçta özellikle ideolojik

² Metin Kazancı, “Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, , Cilt:57, Sayı:1, s.80, yıl:2002 (Çevrimiçi) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000053625/5000050941> (Erişim tarihi 18 Nisan 2016)

³ Louis Althusser, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev.Alp Tümertekin, İstanbul, İthaki Yayınları, 2014, ss.50-51-

⁴ Yasemin G İncoğlu, **Uluslararası Medya “Medya Eleştirileri”** İstanbul, Der Yayınları, 2010, s.388

⁵ İlker Ekici, “Althusser Işığında Türkiye’de Devletin İdeolojik Aygıtları Olarak Medya”, (Çevrimiçi), <https://tr-tr.facebook.com/notes/%C3%A7eki%C3%A7li-filozoflar-kul%C3%BCb%C3%BC/althusser-i%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda-t%C3%BCrkiyede-devletin-ideolojik-ayg%C4%B1tlar%C4%B1-olarak-medya/478947272138347/> (Erişim tarihi 28 Mayıs 2016)

⁶ David Morley, Kevin Robins, **Kimlik Mekânları**, Çev: Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1997, s.29

anlamda ulusal yararlarla hizmet etme görevinde olan medya, 1980'lerden itibaren izleyicilerini "yurttaş" olarak değil, "bir tüketim piyasasının üyeleri olan" birimler olarak görmeye başlamıştır. "Kâr ve rekabet mantığıyla hareket eden yeni medya şirketlerinin şimdi en önemli amacı ürünlerini mümkün olan en geniş tüketici kitlesine ulaştırmaktır." Özetle, yeni medya düzeni küresel bir düzen haline dönüşmüştür.⁷

2.1.1. Medyada Şiddet Söylemi

Türkiye'de şiddet olayları ve şiddet suçları eskiden beri var olmasına rağmen, şiddet olgusu karşısındaki hareket ve bu suçlara yönelik farkındalığın ortaya çıkışı çok yenidir. Şiddet suçları yeni yeni tanımlanmakta ve haklar bağlamında yerini almaktadır. Bu değişimde STK'ların örgütlenmelerinin ve medyanın payı büyüktür. Sıklıkla şiddet suçlarına maruz kalan bireylerin hikayelerinin toplumda dolaşıma girmesi de önemlidir. Bu noktada medyanın rolü geniş bir çerçevede tartışılmaktadır. Medya bu olayları nasıl vermektedir? Şiddetin ortaya çıkışında ve miktarında anlamlı bir etkisi var mıdır? Medyanın içinde bulunduğu ve etkileşime girdiği kültürle ilişkisi nasıl şekillenir ve şiddet suçları bağlamında bunun önemi nedir? Şiddet olgusunu bu ve benzeri sorular etrafında ele almalı ve medyanın alması gereken tavrı tartışılmalıdır.

Medya, hangi olayların haber değeri taşıdığını belirlerken, seslendiği toplumun neye değer verdiğini, neyi önemseddiğini ve olaylara nasıl baktığını belirleme sürecine de katılmış olur. Bu durum medyaya çok önemli bir güç bahşetmektedir. Ancak bu belirleyicilik de sınırsız değildir; medya kuruluşlarının yaydığı söylemler ancak seslendiği toplumun kültürel yapısı içinde anlaşılır oldukları ve yaygın söylemlerle ilişki kurdukları oranda alınırlar ve etkili olurlar.

Medyanın belirleyiciliğinde şiddete karşı tutum çok önemli bir ayırt edici etken sunar. Medya, toplumsal gücünü toplumsal sınırlar içinde kullanırken, şiddet olaylarını görmezden gelebileceği gibi, şiddete karşı güçlenme de sağlayabilir.

⁷ Morley ve Robins, a.g.e.,s.30

Genelde medyadaki şiddet temsillerinin, toplumsal şiddeti artırdığı düşünülür. David Trend, “Medyada Şiddet Efsanesi”⁸ isimli çalışmasında, medyadaki şiddet görüntülerinin toplumsal şiddeti artırdığı fikrine farklı bir açıdan bakmaktadır. Kitap, medya ve şiddet tartışmasının suçlama ya da destekleme ikilemine sıkışmaması gerektiğini savunur. Trend’e göre; medya doğrudan insanları etkilememektedir. Medyanın tek yönlü olarak izleyiciyi etkilediğini reddeden Trend, medyada şiddetin sürekli var olmasını olumlu bulmaz. Ancak medyada şiddete karşı savaş açmayı da anlamsız bulur. Sürekli şiddet görüntüleri içinde olmak insanları suça ya da şiddete itmez; ancak “şiddet dolu bir dünyada yaşadıklarına ve dünyayı daha güvenli hale getirmek için şiddetin gerekli” olduğuna inandırır. Bir anlamda, insanı şiddete teşvik etmese de çevresindeki şiddete alıştıır.

Bu çalışmada, medyanın şiddet olayları üzerindeki etkisine ışık tutabilmek amacıyla görüşme yapılan “Hürriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Tufan Türeñç”, medyada şiddet konusunu farklı bir açıdan ele almıştır. Türeñç, basında şiddet olaylarına yer verirken sıkıntı yaşadıklarını, yalnız gazetelerin değil, televizyonların da ikilem içerisinde kaldıklarını belirtmiş, şiddet olaylarının medyada nasıl ve ne şekilde “görülmesi” (büyük, tepkili ya da hiç görülmemesi) noktasında tereddütler yaşadıklarını, hangisinin daha yararlı olduğuna karar veremediklerini ifade etmiştir. Türeñç, medya şiddeti hiç vermediği zaman (özellikle kadına şiddet olaylarında) “bu toplumsal bir olay”, “sosyolojik bir olay”, “görülmez mi bu olay?”, “bunu niye görmüyorsunuz, niye önemsemiyorsunuz?”, “haber değeri yok mu bunun?”, “nasıl önüne geçeceğiz bu şiddetin?” şeklinde kamuoyundan çok büyük tepki aldıklarını, haberi verdikleri zaman da ortaya tetikleme durumunun çıktığını, medyanın şiddeti teşvik edip etmediğinin sorgulandığını dile getirmiştir. Türeñç, şiddetin, medyada yer alması ya da almaması durumunda hangi yönde seyrettiğine dair ellerinde bilimsel verilerin olmadığını, ülkemizde şiddetin nedenlerinin ve boyutlarının istatistiksel veriler ile tespit edilmediğini, elde veri olmayınca da, nasıl hareket edilmesi gerektiğinin bilinmeyeceğini sözlerine eklemiştir.

⁸ David Trend, **Medyada Şiddet Efsanesi**, Çev.Gül Bostancı,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2008, ss.8-10

2.2. Televizyon

Yaşamımıza girmesinin üzerinden henüz yüz yıl bile geçmemiş olmasına rağmen televizyonun, 20.yüzyıldaki teknolojik icatlar içerisinde en fazla etkisi altında kaldığımız araçlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, birçok düşün insanının değerlendirmeleri bu düşünceyi destekler niteliktedir. Örneğin, Özer, “televizyon günümüzde evlerin olmazsa olmazı haline geldiğini, insanların birçoğunun televizyonsuz yaşayamaz” durumda olduğunu ifade etmektedir.⁹ Benzer şekilde Mutlu’da; televizyonun neredeyse, “içimizden biri”, ailemizin bir üyesi olduğu görüşündedir.¹⁰

Mutlu, televizyon sözcüğünün kökenin Latince olduğunu, ifade ettiği anlamın ise “uzağı görmek” olduğunu belirtir. Mutlu’ya göre bu anlamıyla da “McLuhan’ın daha sonraki spekülâtif geliştirmelerinin temeline yerleştirdiği önerme gibi, gerçekten insanın görme duyusunun ulaştığı en ileri aşamadır; insanın görme yetisinin inanılmaz boyutlara erişmesidir.”¹¹

Televizyon üzerine birbirinden farklı birçok tanım yapılmıştır. Örneğin, Batmaz ve Aksoy¹² “Günlük hayatımızın kaçınılmaz bir parçası ve bireysel, grupsal ve toplumsal deneyimlerimizin ve yetiştirilişimizin temel ögesi” şeklinde tanımlarken,¹³ Vural, televizyonun kimilerince sosyal yaşamı ve gerçekleri yansıtan bir ayna olarak da tanımlandığını ifade eder. Televizyon için, “büyülü”¹⁴ ifadesini kullanan Alemdar ve Erdoğan’ın yanı sıra, “hakim sınıfların sömürü aracı”, “halkın afyonu”, “beyin yıkama aracı”, “devletin ideolojik aygıtı”, “aptal kutusu”¹⁵ şeklinde tanımların yapıldığı da görülmektedir.

⁹ Özer, “Televizyonun Bilinç Kaynağı Olarak Kullanımı:İstanbul’un Haberlerde Şiddet Yoğun Bir Kent Olarak Sunumunun Yetiştirme Kuramı Bağlamında İncelenmesi”, **İletişim Çalışmaları Dergisi**, S:2, (2005c) s.197

¹⁰ Mutlu,**Televizyonu Anlamak**, Ankara ,Gündoğan Yayınları,1991,s.10

¹¹ Erol Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, Gündoğan Yayınları,İstanbul,1991, s.15

¹² Veysel Batmaz, Asu Aksoy, **Türkiye’de Televizyon ve Aile:Elektronik Hane**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu , Ankara,1995, s.2

¹³ İzlemVural, **Televizyon Dünyasının Habercileri Bile...**, Derin Yayınları, İstanbul, 2010 .,s.13

¹⁴ Korkmaz Alemdar, İrfan Erdoğan, **Popüler Kültür ve İletişim**,Ankara,Ümit Yayıncılık, 1994, s.,156

¹⁵ Yalçın Akdoğan, **Görsel İktidar**, İnsan Yayınları, İstanbul,1995,s. 32

Televizyonun, kendisinden önceki kitle iletişim araçlarından farklı olduğunu savunan Mutlu'nun televizyon tanımı ise, bir hayli zengindir: “ Televizyon hem bir endüstridir, hem teknolojik bir araçtır; hem kültür ve sanat üretimidir, hem de eğlence kaynağıdır; ayrıca siyasal ve toplumsal bir kurumdur.”¹⁶ “Televizyon radyo gibi evlerin içine girip, oturma odasının bir parçası olmuştur. Ama radyodan farklıdır.”¹⁷ Radyo sadece “söyler”, oysa televizyon hem söyler hem gösterir.¹⁸ Mutlu'ya göre televizyon yalnızca “enformasyon ve eğlenceyi” eve taşımakla kalmaz, dünya ile olan ilişkilerimizi de değiştirip yeni baştan tanımlar.¹⁹

Duran, televizyonun aslında biraz da “Tanrı” gibi olduğu görüşündedir. Kolay kolay karşı çıkılacak bir araç olmadığını, varlığını, gücünü ve etkisini inkâr etmenin neredeyse imkansız gibi olduğunu ileri sürer. Jerry Mander'in “Televizyonu Ortadan Kaldırmak İçin Dört Gerekçe” adlı yapıtından söz eder; ancak artık hiç kimsenin televizyonun tamamen ortadan kaldırılabileceğine inanmadığını da sözlerine ekler.²⁰

Televizyonun olumsuz etkilerini vurgulayan Mander, yaklaşık iki bin kişinin “sözlü ve yazılı” ifadelerini değerlendirerek yaptığı araştırmada oldukça önemli sonuçlar elde etmiştir. Mander'in araştırmasında, televizyonun etkilerine yönelik ifadelerden bazıları şu şekildedir: “Televizyon izlediğimde hipnotize olmuş gibi oluyorum; televizyon bir uyuşturucu ben de bir bağımlıyım; televizyon enerjimi yok ediyor; televizyon beynimi yıkıyor; televizyon beni dünyadan uzaklaştırıyor; ... televizyon insanları salaklaştırıyor.”²¹

Duran'a göre: Frankfurter Allegemenie Zeitung'da yayımlanan bir televizyon yorumunun başlığı ise, hayli düşündürücüdür: “*Kapatın Televizyonunuzu Daha Az Aptallaşırsınız.*”²²

¹⁶ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s.24

¹⁷ Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”,a.g.e., s. 48

¹⁸ Ömer Özer, “Şiddet Profili 3: İstanbul'un Televizyon Haberlerinde Şiddet Bağlamında Sunumunun Yetiştirme Kuramı Açısından İncelenmesi”,**İletişim Çalışmaları Dergisi**,Güz ,2005,İstanbul,s.197

¹⁹ Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”,a.g.e., s. 48

²⁰ Ragıp Duran, **Burası Dünya Polis Radyosu! Global Medya Eleştirileri**, İstanbul,Yapı Kredi Yayınları, 1999,s.33-34

²¹ J. Mander, Four Arguments for the Elimination of Television, New York, Quill, 1978' den aktaran Erol Mutlu, **Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005, ss: 88-89

²² Duran, a.g.e. s.31

Televizyonun Batı dünyasında artık yalnızca akademik ya da militan çevrelerde değil, popüler yayın organları tarafından da sorgulandığından söz eden Duran, ABD’deki bir çalışmanın sonuçlarının aşağıdaki üç cümle ile özetlendiğini ifade eder:

“Televizyon izlediğiniz her saniye, kendi gerçek kişisel dünyanızdan çıkıp, televizyonun sanal dünyasında yaşıyorsunuz! Televizyon izlediğiniz her dakika bir sayfa kitap okuma şansını kaybediyorsunuz. Televizyon izlediğiniz her saat ortalama 38 cinayet, ölüm, yaralama, ırza tecavüz gibi şiddet sahnesine tanık oluyorsunuz.”²³

“Televizyon” kelimesi ilk önce “Scientific Amerika” adlı derginin 1907 Haziran sayısında telaffuz edilmiştir. Bundan önce bu iletişim teknolojisi ile ilgili çalışmalara; “Visual Wireless”, “Visual Radio”, “Electric Vision” gibi adlar verilmiştir.”²⁴Televizyon teknolojisinin gelişmesinin birden fazla insanın çabası sayesinde olduğu bilinmektedir.²⁵

Televizyonun teknolojik olarak geliştirilmesini sağlayan çalışmaların zemini 19. yüzyılda hazırlanmıştır.²⁶ Televizyon teknolojisi ile ilgili ilk icat telgrafçılık yapan İrlandalı Andre May tarafından 1838 senesinde gerçekleştirilmiştir. “May, ışık dalgalarının elektrik akımına çevrilebildiğini ve selenyum adlı maddenin elektriğe

²³ Duran, a.g.e.s.30

²⁴ Osman Anıl Ural, “Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya ve Siyaset İlişkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)T.C. İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı, 2009, s.106

²⁵ Gazetecilik Radyo TV Tarihi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi**, (Megep), Ankara,2008,s.26, (Çevrimiçi), http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/moduller/radyo_televizyon_tarihi.pdf , (Erişim tarihi 5 Haziran 2016)

²⁶ Dilek Penpece, Elife Yılmaz,“Demografik Değişkenler ve Dizi Türünün Dizi Tanıtım Mecralarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi,Cilt.2, Sayı,1,2014,s.2, (Çevrimiçi) , www.isletmeiktisat.com/index.php/iicd/article/download/12/pdf_6 (Erişim tarihi 5 Haziran 2016)

karşı dirençli olduğunu keşfetmiştir... May'ın bu keşfinden on yıl kadar sonra Alman bilim adamı Paul Nipkow, 'Döner Disk' veya 'Nipkow Diski' adlarıyla bilinen resmi tarayabilen bir araç geliştirmiştir.”²⁷

Televizyonun gelişme sürecindeki başlıca rol ise Vladimir Zvorykin'e aittir.²⁸ Aslen Rus olan Amerikalı mühendis Vladimir Zvorykin çağdaş televizyonun yaratıcısı kabul edilir. Zvorykin, 1923 yılında “İkonoskop”u icat etmiştir. Bu icat televizyon kamerasını oluşturan parçaların en mühimidir; zira resim tarama metodunu tamamen elektronik hale getirmiştir. Bir yıl sonra ise, “Kinoskop” adı verilen resim tüpünün patentini almıştır. Zvorykin, buluşlarıyla televizyon sisteminin bütünüyle elektronik bir hale getirilmesine olanak tanımıştır.²⁹

Televizyon yayınlarının ilk denemeleri 1927'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılmıştır. Bir Düzen içerisinde gerçekleştirilen yayınların başlangıç tarihi ise 1936'dır. İlk kez 1936'da İngiltere'de gerçekleştirilen sistematik yayınların ABD'de başlaması 1939 yılını bulmuştur. İngiltere ve ABD'yi izleyen diğer ülkeler Sovyetler Birliği, Almanya ve Fransa olmuştur. Sistematik olarak yapılan bu yayınlar İkinci Dünya Savaşı boyunca kesilmişse de savaşın bitmesi ile birlikte televizyonun, süratle radyonun ve sinemanın yerini aldığı görülmüştür.³⁰ Işık, 1950'lere gelindiğinde küresel bazda bir kullanım alanına sahip olan televizyonun, 1960'larda iyice gelişerek en parlak dönemini yaşadığını belirtir. Renkli yayınların başlaması ve uydular aracılığıyla yapılan naklen yayınlar televizyonun diğer kitle iletişim araçları arasından sıyrılarak zirveye çıkmasını sağlamıştır.³¹

Tamer, televizyonun renkli yayına geçiş sürecini³² şu sözlerle dile getirir: “Düş kuran insan televizyonu siyah beyaz seyretmekle yetinmedi, eşyayı doğadaki renkleriyle de izlemek istedi.” Tamer, bu düşleri gerçekleştirmek için 1929'da çalışmalara başladığını fakat renkli yayınlara geçiş sürecinin uzun seneler aldığını ifade eder. Bunun nedeninin de, teknik olmaktan ziyade ekonomik sebeplerden

²⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Gazetecilik Radyo TV Tarihi**, a.g.e. s.27

²⁸ Penpece, ve Yılmaz,a.g.e.,s.2

²⁹ Ural,a.g.e.,s. 106-107

³⁰ Gazetecilik Radyo TV Tarihi,a.g.e.s.,28

³¹ Metin Işık, **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**, 3.bs. Konya,Eğitim Kitabevi Yayınları,2008, s.14

³² Emel Ceylan Tamer, **Dünü ve Bugünüyle Televizyon**, Varlık Yayınları,İstanbul,1983,s.25

kaynaklandığını belirtir. Renkli televizyon yayınları ilk olarak 1951 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilmiş, İngiltere ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde ise (SSCB) ancak 1967'de başlayabilmiştir.

Mutlu, Williams'ın televizyon hakkındaki görüşlerini şöyle aktarır: "Raymond Williams, televizyonun gazete başta olmak üzere, mitingler, dershaneler, spor alanları, tiyatro, radyo, sinema, reklam posterleri ve panoları gibi kendinden önceki kültürel ve toplumsal etkinliklerin bir bileşimi ve gelişimi olduğunu öne sürmektedir." Televizyonun aynı anda görüntüyle birlikte sesi de vermeye yarayan bir araç oluşu tüm bu etkinliklerin oldukça geniş bir izleyici kitlesine iletilebilmesini olanaklı hale getirmiştir. Yayınların ilk başladığı günlerde, televizyon ekranlarından dünyada meydana gelen önemli hadiseleri bildirmek için sıklıkla yararlanıldığını belirten Mutlu, o dönemde önemli olayların naklen yayınlanmasının yanı sıra, tiyatro oyunları ve müzikallerin de bu yeni aracın olanaklarına uyarlama gayreti gösterilmeden oldukları gibi yayımlandıklarını ifade eder. Mutlu'ya göre televizyon ekranı o dönemde "dünyaya açılan saydam bir pencere"dir.³³

Postman'a göre; televizyonun en iyi yaptığı şey "*eğlendirme*"dir.

"Televizyon aygıtımız bizi dünyayla hep yakın ilişkide tutar; ama bunu bize gülümseyen çehremizin hiç değişmediği bir yüzle yaptırır. Sorun, televizyonun bize eğlendirici temalar sunması değil, bütün temaların eğlence olarak sunulmasıdır. Ve bu da bambaşka bir sorun oluşturur. Başka bir şekilde ifade edersek: Eğlence, televizyondaki her türlü söylemin üst-ideolojisidir. Neyin gösterildiğinin ya da hangi bakış açısının yansıtıldığının hiçbir önemi yoktur; her şeyin üstünde tutulan varsayım, hepsinin bizim eğlenmemiz ve haz almamız gözetilerek sunulmasıdır."³⁴

³³ Raymond Williams, Television: Technology and Cultural Form, Fontana, London, 1974, s.44' ten aktaran: Erol Mutlu, **Televizyonu Anlamak, a.g.e.**, s.33

³⁴ Neil Postman, **Televizyon: Öldüren Eğlence - Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2. bs., 2004, ss. 101-102

Duran, Postman'ın tanımına katıldığını belirterek, ünlülerin özel yaşamları üzerine örnek verir: “André Malraux'un “küçük rezil sırlar kümesi” dediği gizli bilgileri öğrenmek istiyor insanlar. Röntgencilğin yanı sıra, ünlülerin özel yaşamlarını öğrenme merakı...” Duran, gerçekte hiçbir işlevi olmayan bu tür bilgileri edinirken kendi asal sorunlarımızdan da uzaklaştığımızı ifade eder ve “eğleniyoruz yani” diyerek Postman'ın, televizyonu “*öldüren eğlence fabrikası*” olarak nitelemesinin boşuna olmadığını vurgular.³⁵

Esslin ise “televizyon çağı”nı, daha televizyon çıkmadan “Cesur Yeni Dünya” adlı eseri yazan Aldous Huxley'e atıfta bulunarak açıklar ve Huxley'in, “gelecekteki insanların sakinleştirici haplarla uyuşturularak itaat ettirileceğine dair bir distopya tahayyül ettiğini, Huxley'in aslında hedeften pek de uzak düşmediğini, sadece kehanetinin teknolojik unsurunda yetersiz kaldığını söyler.” Esslin, günümüzde önemli bir anlamda Huxley'in cesur yenedünyasını yaşadığımızı ve adına da “televizyon çağı” dediklerini ifade eder.”³⁶

Benzer biçimde Herbert Marcuse da, televizyonu: “Sanayi toplumunun ideolojisini yayan ve tek boyutlu bir toplum ortaya çıkaran bir araç” olarak nitelmiştir.³⁷

2.2.1. Türkiye’de Televizyonlu Yaşamın Başlaması

Türkiye’de televizyonlu yaşamın başlama süreci Batı’dan çok sonra olmuştur. 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bünyesinde deneysel bir çalışma olarak başlayan televizyon yayınları, İTÜ’nün Taşkışla binasında 15 günde bir 17-18 saatleri arasında gerçekleştirilmekte ve sadece yakın çevreden izlenebilmekteydi. İTÜ’nün yayınlarının ilki Kore Savaşı ile ilgili bir film olmuş, sonrasında duayen gazeteci Burhan Felek’in bir konuşması canlı yayınlanmıştır. 1970 yılına kadar yayınlarını sürdüren İTÜ, televizyonu “kapitalist bir grubun ayrıcalığı” olarak gören bir grup öğrencinin stüdyoları basması üzerine, teknik cihazları TRT’ye devrederek

³⁵ Duran, a.g.e., s.42

³⁶ Martin Esslin, *TV Beyaz Camın Arkası*, Çev:Murat Çiftkaya, İstanbul, Pınar Yayınları, 1991,s.9

³⁷ Abbas Abalı, *Ekranın Büyüsüne Kapılmadan*, İstanbul, Ülke Kitapları,1997, s.7

yayınlarına son vermiştir.³⁸ Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ilk yayını 1968’ de gerçekleştirmiş, önceleri yalnızca Ankara ve çevresine ulaşan bu yayınlar, 1972’ de başta İstanbul ve İzmir illeri olmak üzere ülke geneline ulaşmıştır.³⁹

Türkiye’nin televizyonla tanıştığı dönemde; ailelerin, salonlarının en gözde köşelerini televizyona ayırdıklarını ifade eden Türk ve Bıyık, o günleri şöyle betimlemişlerdir: “Bu araçlar o kadar çok önemsendi ve benimsendi ki, geleneksel aile yapısının ve kültürünün çok konuşan, evin büyüğü olduğu için sözü kesilmeyen yaşlı dedelerin rolünü üstlendi.”⁴⁰

Turam da, evlerine televizyon alanların çok büyük kısmının kısa süre içinde televizyonun tutkunu haline geldiklerini, televizyonlarının başından ayrılmadan tüm programları baştan sona izlediklerini, hatta bunun ötesinde, programlar yayına başlamadan önce verilen ekran görüntülerine bile gözlerini kırpmadan baktıklarını dile getirmiştir.⁴¹

Televizyon yayınlarının ilk başladığı yıllardaki izleyicinin tutumu zaman içinde çok da değişmemiştir. 2010 yılında yapılan “Uluslararası pazarlama ve reklamcılık şirketi Nielsen’in, 55 ülkede 27 bin kişinin televizyon ve video izleme alışkanlıklarını inceleyen araştırma sonuçlarına göre, Türkiye, 4 saat 17 dakikayla dünyada bir gün içinde ekran başında en çok zaman geçiren ülkeler arasında sekizinci olmuştur. Birinciliği 5 saat 39 dakika ile Sırbistan alırken; Polonya, Meksika, İsveç ve Çin gibi ülkelerin Türkiye’nin gerisinde kaldıkları görülmüştür.⁴²

Ülkemizde televizyonun bu kadar çok ilgi görmesi ve yaygın kullanımını Vural, “sosyo-kültürel yapıda bilgiye okuyarak değil, seyrederek ve dinleyerek ulaşma eğiliminin yüksek olması” ile açıklamaktadır. Vural’a göre; seyrederek öğrenmenin getirdiği kolaylık, çabukluk ve ucuzluk izleyiciler ile televizyon

³⁸ **Gazetecilik Radyo TV Tarihi, a.g.e..** s.36-37

³⁹ Mutlu, **Televizyonu Anlamak, a.g.e..** ss.181-182

⁴⁰ Mehmet Sezai Türk, Ahmet Bıyık, “Ekrandan Yansıyan Şiddet ve Televizyon Yayınlarının Çocuklara Etkileri”, **T.S.A. Dergisi**, Yıl 8, Sayı 1, Nisan 2004, s.182, (Çevrimiçi), http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2004/2004-nisan/5.pdf (Erişim tarihi 8 Mayıs 2016)

⁴¹ Emir Turam, **“2000’li Yıllara Doğru” Türkiye’de TV**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1996, s.128

⁴² **Habername** “TV izlemede kaçınıcı sıradayız? ”, (çevrimiçi) <http://www.habername.com/.../tv-video-izle-turkiye-almanya-oran-43464.htm> (Erişim tarihi: 6. Mart 2016)

arasındaki ilişkinin kapsamını kuvvetlendirerek televizyona diğer kitle iletişim araçlarından daha çok ilgi gösterilmesine yol açmıştır.⁴³

2.2.2. Özel Televizyon Kanallarının Kurulması

Uzun yıllar sadece resmi devlet televizyon kanalı (TRT) izleyen Türk halkı 1990'ların başında özel televizyon kanalları ile tanıştı.⁴⁴ “1993 yılında Anayasa’nın 133. maddesi “Radyo ve Televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.” Şeklinde değiştirilmiş ve “özel radyolara” ve “özel TV’lere” yasal dayanak sağlanmıştır.⁴⁵ Böylece televizyon ve radyo kurmaya, işletmeye ilişkin “devlet tekeli” de son bulmuş oldu.⁴⁶ İlk olarak STAR-1 özel televizyon kanalı yayına başladı, bunu kısa zaman sonra diğer özel kanallar izledi.⁴⁷

Turam, özel televizyonların yaygınlaşması ile televizyon karşısında geçirilen saatlerin arttığını buna mukabil TV yayınlarının kültürel açıdan doyuruculuklarını yitirdiklerini savunur ve “zaten okuma özüllü olmanın bütün kronik belirtilerini gösteren ülkemizde basılan ve satılan kitap sayısının iyice düştüğünü” vurgular.⁴⁸

Rigel, “Kağıt Kaplanlar” adlı kitabında özel televizyon kanallarında gösterime giren “reality show”ların (Gerçeğin Gösterisi) habercilikte yeni bir türü ortaya çıkardığından söz eder.⁴⁹ Rigel’e göre, reality show’lar “Et ve kanın getirdiği ölüm gerçeğini satarak şiddet ekip yeni programlar biçiyorlar. Ancak bu hasat şiddet kültürünü doğurma sancısını da beraberinde getiriyor.”⁵⁰ Rigel, reality showları şu sözlerle tanımlar:

⁴³ Vural, a.g.e., s.13

⁴⁴ Türk ve Büyük, a.g.e., ss. 182-183

⁴⁵ Gazetecilik Radyo TV Tarihi, a.g.e., s.41

⁴⁶ Fikret İlkiz, “Anayasa ve RTÜK” (çevrimiçi) <http://www.bianet.org/bianet/medya/62330-anayasa-ve-rtuk>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2016)

⁴⁷ Turam, a.g.e., s. 41

⁴⁸ Turam, a.g.e., s.7

⁴⁹ Nurdoğan Rigel, **Kağıt Kaplanlar**, İstanbul, Der Yayınları, 1993., s.47

⁵⁰ Nurdoğan Rigel, **Rüya Körleşmesi**, İstanbul, Der Yayınları, 2000, s.146

“Reality Showlar, gerçekliğin olduğu gibi aktarımı ile gerçek habercilik yaptıkları iddiasında olup da, yaşananları, ürkütücü, dehşet verici, kan ve gözyaşı dolu kurgusal dramatize yöntemi ile seyirciye sunmanın, bu yolla seyirciyi etkileyip, izleyici kitlesini, dolayısıyla reklam gelirlerini arttırma kaygısının ötesine geçemeyen bu programlar, meta pazarlamasının vahşet aşamasıdır.”⁵¹

Turam, da benzer şekilde “reality show” adı verilen programlarda kanlı cinayetlerin en ince ayrıntısına kadar yansıtıldığını elde görüntü olmadığı zaman ise, canlandırma yoluyla abartılarak gösterildiğini⁵² ifade eder.

Özel televizyonların yaygınlaşmasıyla birlikte önce “reality show” adı verilen programlar ve ardından gündüz kuşağı “talk show” programları, gazetelerdeki “üçüncü sayfa” anlayışını televizyona ve salonlarımıza taşımıştır. Bu programlarda, genel olarak şiddet olayları; ama özelde de kadına yönelik şiddet yoğun olarak yer bulmaktadır. Bu programlar, genelde erkeklere ulaşan gazete “üçüncü sayfa” haberlerinin aksine, özellikle kadınlara hitap etmekte ve çocuklara da ulaşmaktadır. Böylece programlarda gösterilen ya da değinilen şiddet sahneleri yine aykırı ve olağan dışı olarak gösterilmekte; fakat aynı zamanda günlük hayatımıza sokulmaktadır. Şiddetin nesnesi genelde kadınlar olmaktadır. Bu anlık görüntüler televizyonda ya da İnternet’te haber sunumları arasında yer bulabilmekte, görüntülerin tekrar tekrar izlenmesi de izleyicide kalıcı bir deneyim oluşturmaktadır.

Şehriban Şahin Kaya, “Sahibinden Satılık Korkular: Kadının Korkutulan Özne Olarak İnşasında Medyanın Rolü” başlıklı makalesinde, “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programını ele alır: Müge Anlı ile Tatlı Sert programında hafta içi her sabah 10 ile 13:30 arasında üç buçuk saat cinayet çözümlemeye ya da kayıp kişiyi bulmaya çalışılır. Kaya, bu programda kadınların her gün “cinayet üzerine konuşma, adli tıp raporlarındaki en ince ayrıntıları sorgulama, kurbanın bedeninin nerede ne halde bulunduğunu canlandırma” gibi etkinliklere şahit olmalarının korku ve

⁵¹ Rigel, *Rüya Körleşmesi*, a.g.e., s.149

⁵² Turam, a.g.e., s. 12

paranoyalarını canlandıracağını söyler.⁵³ Kaya, Gerbner'ın (2004a) "Acımasız Dünya Sendromu" (The Man World Syndrome) olarak tanımladığı, televizyonun izleyicilere "dünyayı olduğundan çok daha kötü bir yer olarak" algılaması durumuna atıf yapar.⁵⁴ Böylece kendilerini tehdit altında gören insanlar "otoritelere, kapalı topluluklara ve diğer polis-devleti uygulamalarına destek vermeye daha gönüllü" olmaktadır.⁵⁵

Gerbner, korkunun artmasının bireylerin daha çok evlerinde kalmalarına ve daha çok televizyon izlemelerine yol açtığını belirtir: "Daha fazla televizyon seyretme daha fazla kötümser yapabilir ve kişinin diğer insanlara karşı güvensizliğini arttırabilir, içinde yaşadığı dünyanın umutsuz ve çıkışsız olduğuna dair inancını yükseltebilir." Gerbner, kişilerin büyük çoğunluğunun yaşam bilgilerinin "medya kaynaklı" olduğunu vurgular ve devam eder: "Amerikan medyası gerçek hayatın neredeyse 100 katı suç ve şiddete yer vermektedir. Her türlü şiddet gösterimi gücün mesajını iletir ve birine bir şey söyler." Gerbner'a göre, şiddetin bu şekilde gösterilmesi "Kim kime ne yapar ve yanına kar kalır" mesajı vermektedir.⁵⁶ Bu "kim kime ne yapar ve yanına kar kalır" şeklindeki mesaj, özellikle kadın izleyicilere verilmektedir. Kaya'ya göre, "Müge Anlı'nın programında da bu kim kime ne yaparsa yanına ne kar kalır sorusunun yanıtı sürekli verilmektedir."⁵⁷ Program aktardığı gerçek olaylar vasıtasıyla kimin kime neler yapabileceğini ve yanına kar kalacağını anlatmaktadır. Bu programda konu edinilen "cinayet, yaralama, ve kaçırma gibi çok sık rastlanmayan uç örnekler" özellikle kadın seyircilere "nelerden korkmaları" gerektiğini gösterir ve bu "cinsiyetlendirilmiş" korku toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşa sürecine dahil olur. Kadın olma hali ile korku deneyimi, haz ve felaket iç içe geçmiştir.⁵⁸

⁵³ Şehriban Kaya, "Sahibinden Satılık Korkular Kadının Korkutulan Özne Olarak İnşasında Medyanın Rolü", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2012 11,(1): 194 (Çevrimiçi) <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=e701bd870cc2-40e9-a261-b782d0a068f9%40sessionmgr4002&vid=0&hid=4111&preview=false> (Erişim tarihi 1 Nisan 2016)

⁵⁴ Gerbner, 2004a'dan aktaran: Kaya, **a.g.e.**, s.194

⁵⁵ Ünsal Çığ, **Kadife Karanlık II Ayna Şövalyeleri**, Ed:Barış Çoban, 2. bs, İstanbul, 2011, Su Yayınları, s.51

⁵⁶ Gerbner, 2004b'den aktaran: Kaya, **a.g.e.**, s.194

⁵⁷ Gerbner, 2002'den aktaran: Kaya, **a.g.e.**, s.194

⁵⁸ Kaya, **a.g.e.**, ss. 194-198

Bir diğerk nokta da, sergilenen şiddet olaylarının çok sık yaşanmasıdır. Kadın TV izleyicileri, şiddete kurban olanların da büyük oranda kadınlardan oluştuğunu görerek, Gerbner’ın ifadesiyle, “çift doz etkisi” altında kalırlar. Gerçek hayat ile ekranda gördüklerinin örtüşmesi nedeniyle kadınlar bu tür programlardan iki kat fazla etkilenirler. Bu durum da, kadının kadın olmaktan dolayı kendini güvensiz ve tehlikede hissetmesine yol açar.⁵⁹

Kaya, Postman’a (1984) atıfla bu görüntülerin paradoksal bir şekilde bir eğlence olarak verildiğini anlatır. “Cinayet, yaralama, dayak görüntüleri müzikle sunulur, sunucu ve danışmanları arasında esprili konuşmalar yapılır, aralarda verilen reklamlar ve eğlenceli müzikli tanıtımlar sergilenen dehşetli hikayeleri birer birer eğlenceye dönüştürür.” Postman’ın ünlü ifadesi ile; “eğlence, televizyondaki her türlü söylemin üst ideolojisidir.” Böylece seyirci felaketlerin o kadar da ciddi olmadığı deneyimini yaşar.⁶⁰

Süha Arın’ın yönettiği ve “Televizyon: Her Odada Bir Büyük Birader” adını taşıyan oturumda Çolakoğlu, Batı’da çok yaygın olan bu tür programlarda (reality show), günlük hayatta yaşadığımız ve normalde gazetelerin 3. sayfalarında yer alan “kesik kolların, kopan başların, yıkılan evlerin, yangınların, vb.” ekrana getirildiğini, insanların bu görüntüleri büyük bir ilgi ile izlediklerini belirtir. Başkalarının düştüğü komik durumları ya da yaşadığı trajedileri izlemenin, insanlara çok ilginç geldiğini vurgulayan Çolakoğlu, bunun altında yatan mantığı şu şekilde açıklar: Bu yapımlar yıllar önce dünya televizyonlarını kasıp kavuran polisiye dizilerin yerini almaya başlamıştır. O dizilerde, özel dedektifler birilerini bir iki yumrukta yere yıkıp, arabasına atlayıp sıkı bir takipten sonra suçluyu yakalarken, reality show’larda da, gerçek insanların yaşadıkları gerçek bir takım trajediler ekrana getirilmektedir. Bu nedenle, izleyiciler kendilerini bu durumla özdeşleştirebiliyorlar. Sonunda da muhtemelen, “Allah’a şükürler olsun. Benim başımdan böyle bir olay geçmedi” diyerek rahatlıyorlar.⁶¹

⁵⁹ Gerbner, 2004a’dan aktaran: Kaya, **a.g.e.** s.194

⁶⁰ Kaya, **a.g.e.**, s. 194

⁶¹ Nuri Çolakoğlu, “Televizyon:Her Odada Büyük Birader”, **El,Dil,Göz,Kulak:İletişim İşim**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,1995,s.39

2.3. Dramalar

Drama, köklerini Antik Yunan tragedyalarından alan, insanların duygu dünyalarını, yaşam deneyimlerini, geleceğe yönelik düşlerini zihinsel etkinliklerini anlattıkları ve “içinde yaşadıkları gerçekliği anlamlandırdıkları anlatı biçimlerinden biridir.” Dramalarda anlatılan olayların bir yandan hayatın gerçekleriyle örtüştüğü ve gerçek yaşamdan kesitler sunulduğu iddia edilirken, diğer yandan bunları tasarlayanların hayal dünyalarının ürünleri olduğu, yaşamın gerçeklikleriyle örtüşmediği üzerine tartışmalar sürer durur; oysa dramalar gerçekleri yansıtsın veya yansıtmassın sonuçta hepsi kurgulanmış dünyalardır.⁶² Mutlu, “Gerçek dünya ile bir iletişim ya da sanat biçimiyle tasarlanıp yaratılan dünya arasındaki ilişki konusunun yüzyıllar boyu tartışılacağı bir sorun olduğunu belirtir.”⁶³

Günümüzdeki modern kitle iletişim araçlarının içerikleriyle gerçek dünya arasındaki ilişkiyi sistemli bir biçimde ilk araştıran, Chomsky’nin tanımıyla, “Amerikalı gazetecilerin duayeni” Walter Lippmann’dır.⁶⁴ Lippmann’a göre, “kitle iletişim araçları gerçek dünyayı çarpıtarak” yansıtmaktadırlar ve bu çarpık yansı insanların “kafalarındaki görüntüleri” meydana getirmektedir. Lippmann, “insanların belleklerinde canlandırdıkları dünya ile, gerçek dünya arasında bir denklikten söz edilemeyeceğini, gerçek dünyayı fiilen biçimlendiren bu insanların gerçeği çarpık biçimde algılamalarının, onların gerçek yaşama ‘ideal’ biçimde müdahalelerini de engelleyeceğini” ileri sürer.⁶⁵

Öte yandan Oskay da, medyanın “ideolojik” boyutuna dikkat çekerek milyonlarca insanın, “yalnızca dizileri izlerken değil, Körfez Savaşındaki olayları izlerken de, gerçek yerine medya tekellerinin ve bunların arkasındaki metropol ülkelerdeki egemenlik yapısının kurguladığı, “soap opera formunda”, ideolojik bir “dünya tasvirini” izlemekte olduklarını belirtir.” Oskay ekler:

⁶² Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s. 77

⁶³ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s.77

⁶⁴ Noam Chomsky, **Medya Denetimi**, Çev.Elif Baki,2.bs. İstanbul, Everest Yayınları,2008,s.3

⁶⁵ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s.78

“Savaş ve siyaset, milyonlar için, bu yolla, edilgen bir tavırla izlenebilen seyirlik bir oyundur. Sonuçta bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, insanın ne özgürleşmesi için, ne kendisiyle, ne başka insanlarla, ne de doğa ile uyum içinde yaşayabileceği daha gelişkin bir hayatın oluşturulması için değil, Walter Benjamin’in sözleriyle, “organik olanın inorganik tahakkümü altına alındığı” bugünkü modern toplumsal sistemlerin yeniden üretimi için kullanılmış olmaktadır.”⁶⁶

Timisi, çağımızda kitle iletişim araçlarının, tarih öncesi çağlarda dinlerin oynadıkları role benzer bir rolü olduğunu vurgulayarak iletişim araçlarının gerçeklikleri yeniden kurguladığını belirtir.⁶⁷ Rigel, gerçekleri en natürel haliyle yansıttığını düşündüğümüz televizyon haberlerinin bile kadrajlanarak kurgulandığını, televizyon kameralarının görülmesini istedikleri kurguyu “gerçek” olarak izleyicinin belleğine aktardığını ifade eder.⁶⁸ Kaplana göre de: “Kitle iletişim araçları aracılığıyla yansıtılan gerçeklikler, her zaman gerçeği yansıtmazlar.” Kaplan; “televizyon pek çok insan tarafından “dünyaya açılan bir pencere” şeklinde değerlendiriliyor, televizyonda “her zaman” gerçeğin “gösterildiğini”, kameraların yalan söylemeyeceğini varsayıyorlar” der ve ekler; kamera ‘yalan söylemiyor’ elbette; ancak “kamera, gösterilmek istenen şeyi seçerek kaydediyor; dolayısıyla kimi noktalar -görüntüler- üzerinde özellikle yoğunlaşırken kimi görüntüleri özellikle kaydetmiyor; bu da hiç kuşkusuz televizyonun yansıttığı gerçekliklerin her zaman gerçeği yansıtmadığını ortaya koymaktadır.” Kaplan sözü edilen bu durumun seçmeci algı olayını andırdığını belirterek, kameranın gördüklerini kaydettiğini; ama kameranın her zaman her şeyi göremediğini ileri sürer. Kaplana göre; “kimi zaman kaydedilmeyen görüntüler kaydedilenlerden çok daha önemli olabilmektedir.”⁶⁹

⁶⁶ Ünsal Oskay, **İletişimin ABC’ Si**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 2015, s:109

⁶⁷ Nilüfer Timisi, **Medyada Cinsiyetçilik** T.C. Başbakanlık Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları Ankara 1997 ,s.26

⁶⁸ Nurdoğan Rigel, **Medya Ninnileri**, İstanbul, Sistem Yayıncılık ve Matbaacılık, 1993, s.32

⁶⁹ Yusuf Kaplan, **Enformasyon Devrimi Efsanesi**, Rey Yayıncılık, İstanbul, 1991, ss. 45-46

2.3.1. Televizyon Dizileri

“Bugünün televizyon dizileri on dokuzuncu yüzyıl dergilerinde yer alan öykü modellerini takip eden radyo dizilerinden esinlenerek oluşturulmuştur.”

Asa Briggs⁷⁰

Televizyon programları arasında, haber bültenlerini bir kenara bırakırsak, izleyici tercihlerinin en çok yerli dizi ve seriyaller yönünde olduğu görülmektedir.⁷¹

“Radyo Televizyon Üst Kurulu’nun (RTÜK), “Yayınlarda Program Türleri Kod, Tanım ve Sınıflandırmaları Rehberi’nde” dizi, “drama” başlığı altında, “Birden çok bölüm halinde yayınlanan, tavır, tutum, deyiş yönünden birbirine bağlı olan aynı konunun veya birbirini izleyen konular bütünlüğünün işlendiği drama program türü” olarak tanımlanmıştır.⁷²

RTÜK’ün açıkladığı, Türkiye’de televizyon programlarının izlenme sıklığına ait verilere bakıldığında; 2012 yılında yapılan televizyon izleme eğilimleri araştırmasında, ankete katılanların tercihlerinin %76.7 ile “yerli diziler”, %74.5 ile “haberler” ve %49.7 ile “Türk Filmleri”, yönünde olduğu görülmektedir. Yerli diziler “izlenen” program türlerinde en yüksek orana sahiptir. 2009 yılında yapılan araştırmada ise, televizyon programlarının izlenme sıklığı ile ilgili verilere bakıldığında, %93.7 ile “haberler”, %86.2 ile “yerli diziler” ve %61.8 ile “dinî programlar”, “izlenen” program türleri içinde en yüksek oranlarda yer almaktadır.⁷³

Televizyon yayınlarının büyük bir kısmını dramalar bünyesinde yer alan “diziler ve seriyaller” oluşturmaktadır. Diziler ve seriyaller arasındaki farklılıkları Mutlu özetle şu şekilde açıklar:

⁷⁰ Asa Briggs, ve Peter Burke, **Medyanın Toplumsal Tarihi**, Çev: İbrahim Şener, İstanbul, İzdüşüm Yayınları, 2004.s.9

⁷¹ Seçkin Özmen, **Radyo ve Televizyon Okumaları**, İstanbul, Derin Yayınları, 2014, s:37

⁷² **RTÜK, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu** “Yayınlarda Program Türleri Kod, Tanım ve Sınıflandırmaları”, Ankara, Şubat 2014, s.16, (Çevrimiçi), <http://www.rtuk.org.tr/Home/SolMenu/25#> (Erişim tarihi 30 Nisan 2016),

⁷³ **RTÜK Radyo ve Televizyon Üst Kurulu**, “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması”, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2012, s:25, (Çevrimiçi), [https://www.rtuk.gov.tr/.../IzleyiciDinleyici/.../2013%20Yılı%20Araştırmaları%20\(1\)...](https://www.rtuk.gov.tr/.../IzleyiciDinleyici/.../2013%20Yılı%20Araştırmaları%20(1)...) (Erişim Tarihi 5 Mayıs 2016)

“Dizi, aynı ana karakterler, bazen sürekli bir mekan ortak paydasına dayanan; ama birbirinden farklı olay dizilerinden oluşan dramatik anlatılar bütününe dile getirmektedir... Bir bölüm sona erdiğinde, o bölümün olaylar dizisini harekete geçiren sorun(lar) çözülmüş, sonraki bölüme sarkacak hiçbir pürüz kalmamıştır... Seriyal ise, tanımı gereği bitimsizdir; aylarca, yıllarca devam edebilir. Seriyali oluşturan tek tek bölümlerde kesintisiz bir öykü anlatılır ve her bölüm bu öykünün en heyecanlı yerinde kesilir...”⁷⁴

Gürhan, televizyon dizilerinde konular birbirlerinden çok farklıymış gibi gösterilseler de, aslında yapılanın; benzer konuların, “bitmez tükenmez çeşitlemeler biçiminde döne döne işlenmesi” olduğunu ileri sürer.⁷⁵ Benzer şekilde Şener de, dizilerde konunun belirli karakterler ve benzer olayların etrafında dönüp durduğunu iddia eder. Şener’e göre, bu durum, diziyi kısa sürede tekdüze hale getirebilmektedir. Öte yandan ilgiyi azaltan başka faktörler de bulunmaktadır. Örneğin, dizinin “kahramanı”nın yakalanması ya da gerçek katilin ortaya çıkması durumunda bir sonraki bölümün hiçbir cazibesi kalmayacak ve seyirci için dizi bitecektir. Şener, izleyicileri “bıktırmamak” için dizinin senaristinin ve yönetmeninin sıklıkla değiştirildiğini belirtir ve bunun nedenini şu şekilde açıklar: “Diğer öğelerde değişiklik yapılamayacağı için senaryo yazarını ve yönetmenini değiştirerek dizinin bir ölçüde yeknesaklıktan kurtarılması amaçlanır.”⁷⁶

Bu dizilerin çoğunda kültürel öğelerden etkilenilmekte, olaylar kurgulanırken genellikle yasak aşk, evlilik dışı ilişkiler, farklı aile yaşantıları, farklı kültürler, para ve güç ilişkilerinde yaşanan çatışmalardan faydalanılmaktadır.⁷⁷

⁷⁴ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e., s.197

⁷⁵ Gürhan Tümer, “Televizyon İnsanı”, Gösteri Dergisi, Sayı:15, İstanbul, 1982, s.53

⁷⁶ Erman Şener, **Televizyon Video**, İmge Yayıncılık, y.y.(yayın yeri yok), 1984, s.162

⁷⁷ Mathieu Rousselin, “Turkish Soap Power: International Perspectives and Domestic Paradoxes”, **Euxeinos**, Volume 20, 2013, ss: 16-24, (Çevrimiçi)
http://www.gce.unisg.ch/~media/internet/content/dateien/instituteundcenters/gce/euxeinos/rousselin_euxeinos%2010_2013.pdf (Erişim tarihi 19 Nisan 2016)

Williams,⁷⁸ dizi filmlerin ortak özelliklerini şu şekilde ele alır:

- Halk hikâyelerinden kaynaklanırlar,
- Mitolojik temelleri olur,
- İroniye dayanır,
- Kültür öğelerini yansıtır,
- Bireyin sosyal sorunlarını ortaya koyar

Çevik, “Televizyon Dizileri Halk Hikayelerinin Modern Şekli Midir?” adlı makelesinde, Arun’un, televizyon izleme alışkanlığının kitap okuma, kültürel etkinliklere ve sanat faaliyetlerine katılmanın yerini aldığı hakkındaki savını aktarır ve Arun’un “çağımızda televizyon *hanelerin tam orta yerine demir atan*” bir *tüketim alanı hâline gelmiştir*” önermesinden hareketle ;⁷⁹ “bu tüketim alanında sunulan içeriklerden biri olan televizyon dizilerinin, işlevsel anlamda, sözlü gelenekteki halk hikâyelerinin yerini almış durumda olduklarını ileri sürer. Çevik, Pertev Naili Boratav’ın, halk hikâyelerinin yerini modern temaşa sanatlarının alacağı yönünde bir saptamada bulunduğunu hatırlatır ve bu saptamadaki “modern temaşa sanatları” ifadesinin hayli dikkat çekici olduğunu ifade eder.⁸⁰

2.3.2. Temel Dizi Alt Türleri

İzleyicilerin ilgisini yoğun olarak çeken bu dizileri daha iyi anlamak ve açıklamak amacıyla “tematik” bir sınıflandırma yapan Mutlu, polisiye, durum komedileri ve soap operalar olmak üzere üç tematik alt türü açıklamıştır.⁸¹

⁷⁸ Williams C.T. (1994), Soap Opera, National Forum, 01621831, Fall 94, 74 (4)’ den aktaran Melahat Öneren, “İmaj Yönetiminin Tv Dizi Seyircileri Üzerindeki Etkisi” **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 15 (24): 75-85, 2013 (Çevrimiçi)

<http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2013/75-85.pdf>, (Erişim tarihi 24.Mart 2016)

⁷⁹ Özgür Arun, “Türkiye’ de Televizyon Alanının Sosyal Yapısı ve Televizyon Alanında Kültürel Tüketim Pratikleri”, (Yayımlanmamış Doktora Tez), Konya: Selçuk Üniversitesi, 2010, s: 189’ dan aktaran: Mehmet Çevik, “Televizyon Dizileri Halk Hikayelerinin Modern Şekli Midir?”, Milli Folklor, yıl: 27, Sayı 106, 2015, s: 44, (Çevrimiçi),

<http://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=106&Sayfa=31> (Erişim tarihi 5 Mayıs 2016)

⁸⁰ Mehmet Çevik, **a.g.e.**, s: 44-45

⁸¹ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, **a.g.e.**, s. 222-333

1. Polisiye Diziler

Polisiye dizilerin genel özellikleri “iyi-kötü karşıtlığı” temelinde kurgulanmış olmalarıdır. Bu dizilerde “suç” kavramı, toplumsal normlar çerçevesinde çok kesin çizgilerle tanımlanmıştır. Genellikle her bölümün başında bir suç işlenmekte ve bölümün sonunda suçu işleyen kişi cezasını bulmaktadır.⁸²

Bu tür dizilerdeki polisler ise kanun uygulayıcıları olmalarına rağmen genellikle yasaları bir yana bırakarak kendi kurallarını uygularlar. ‘Göze göz, dişe diş’ prensibiyle hareket eden bu polisler, izleyicide bir tür “boşalma” (katarsis) duygusu yaratırlar. Gerçek yaşamda ise, suçlu oldukları halde yakalanan ve ceza alanların sayısı oldukça azdır. Bilhassa, bir örgütle bağlantısı olanların çok azının yakalanarak hak ettikleri cezalara çarptırıldıklarını görürüz.⁸³

Benzer şekilde ülkemizde de “Arka Sokaklar”, “Adanalı”, “Gece Gündüz”, “Korkusuzlar”, “Behzat Ç.” gibi dizilerdeki ana karakterlerin “suçluya yaklaşımlarında kendilerine özgü fikirleriyle” hareket ettiklerine şahit oluruz.⁸⁴

Ülkemizde yayımlanan dizileri türlere ayırarak tarihi geçmişleriyle incelediğimizde, içinde suç işlenen dizilerle tanışmamızın başlangıcı olarak 1970’li ve 1980’li yılları görebiliriz. Bu yıllarda TRT’de gösterime giren suç ve polisiye dizileri arasında, “Kaçak”, “Tatlı Sert”, “Komiser Columbo”, “Baretta”, “Magnum”, “Mavi Ay” ve benzeri ithal diziler sayılabilir. Aynı yıllarda Türk yapımı suç dizilerinin sayısının oldukça az olduğunu söyleyebiliriz. 1980’lerin son yıllarında ve 1990’ların başlangıcında izlemeye başladığımız yerli yapımlara göz atacak olursak, “Çetin Altan’ın aynı adı taşıyan eserinden uyarlanan Rıza Bey’in Polisiye Öyküleri” (1988) “İz Peşinde” ve “Kanun Savaşçıları” isimli dizilerle karşılaşırız. 2000 ve sonrasında yayımlanan suç içerikli diziler incelendiğinde, “tematik olarak” 90’lı

⁸² Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e, s: 224

⁸³ Tarık Kakinç, **100 Filmde Başlangıcından Günümüze Ganster filmleri**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1993, s.. 89

⁸⁴ Hülya Doğan, “Şiddeti Görünür Ve Meşru Kılan Görsel Kültürün Antropolojisi (*Arka Sokaklar* Dizisi Örneği)”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2012, s.64, (Çevrimiçi), <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1206/41f5f960-076d-479c-81c8-5ff6ea3e131e.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi 30 Nisan 2016)

yıllarda yayımlanmış benzer televizyon dizilerini anımsatan örneklere ilave olarak “polisiye-soruşturma” ile “polisiye-macera” türlerindeki “Alacakaranlık (Show TV-2003)”, “24 Saat (Star-2004)”, “Arka Sokaklar (2006)”, “Gece Gündüz (Kanal D-2008)”, “Hesaplaşma (TRT-2009)”, “Dedektif Memoli (TNT-2011)”, “İpucu Kriminal (TRT-2008)”, “Kanıt (Kanal D-2010)”, “Behzat Ç. (Star, 2010)”. 2010 ve sonrasında ise, içerikleri farklı olan suç dizilerinin de yayımlanmaya başladığı ve bu tür dizilerin sayısının eski yıllara oranla artma eğiliminde olduğu görülmektedir.⁸⁵

2. Durum Komedileri (Sit Com)

Televizyonun mizah dünyasına hakim olan dizi türü “durum komedisi”dir. Mutlu, “Televizyonu Anlamak” adlı eserinde durum komedisini açıklarken; durum komedisinin önceden düşünülerek belirlenen bir zaman dilimi içinde incelik ve ustalikle çözülen herhangi bir çatışma veya bir problem üzerine odaklandığını söyler. Bu “çatışma ve çözüm” modelinin, bütün problemlerin mevcut olan düzen içerisinde çözülebileceğini ima etmekte olduğunu belirtir.⁸⁶

Durum komedilerinde geleneksel hikâye örgüsü görülür: Konu bir durumun yol açtığı karışıklık ve bu karışıklığın giderilmesi üzerine kuruludur. Net bir şekilde görülebilen serim düğüm ve çözüm kısımlarıyla her bölümde kendi içinde bir sonuca ulaşır.⁸⁷

Durum komedilerinin kurgu ve biçim açısından pek çok ortak özellikleri bulunmakla beraber, tipler, konu ve tasarım yönünden birbirlerinden farklıdır. Bu bağlamda John Bryant, durum komedilerini on bir alt kategoriye ayırır : “aile, erkek-kadın, ana baba-çocuk, bekâr erkek; bekâr kadın; profesyonel/askeri; azınlık, kırsal kesim; düşlemsel; kentsel (komşuluk ilişkileri ve cemaat ağırlıklı) ve

⁸⁵ Evrim Yörük, “Televizyonda Nitelik Sorunu Hakkında Bir Tartışma –Behzat Ç Örneği”, Ankara Üniversitesi, **SBF Dergisi**, Cilt 67, No. 3, 2012, ss.241-242-243 (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1740/18464.pdf> (Erişim tarihi 23 Mayıs 2016)

⁸⁶ Mutlu, **Televizyonu Anlamak, a.g.e.**, s.231

⁸⁷ Gürsel Yaktıl Oğuz, “Televizyon Durum Komedilerinde Anlatı Yapısı”, **Kurgu Dergisi**, 2002, s:11

parodiler.”⁸⁸ Ancak Mutlu, bu “sınıflandırmaların türün genel yapısını anlamakta pek bir yararı bulunmadığını” ileri sürer.⁸⁹

3. Soap Opera (Pembe dizi)

“Soap”, diğer bir deyişle “sabun” operalar, ilk yayımlandıkları yıllarda sponsorluklarını yapan çeşitli deterjan firmaları nedeniyle bu adı almış olan dizi türüdür.⁹⁰ Genellikle haftada beş gün yayımlanan, her bölüm bir sonrakini seyretmeyi sağlayacak şekilde merak uyandıran ve çeşitli öykülerden beslenen programlardır.⁹¹

Dünyada milyonlarca insan için televizyon ve pembe dizi (soap opera) izlemek günlük etkinliklerden biridir. Araştırmalar, dünya genelinde dizi izleyicilerinde en büyük grubu 19-25 yaş arası kadınların oluşturduğunu göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda ise televizyon ve dizi izlemenin başlıca nedenleri olarak rahatlamak, eğlenmek, vakit geçirmek, kişisel sorunlardan uzaklaşmak veya kaçmak gibi etkenler görülmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki, insanlar televizyon başında daha fazla zaman geçirdikçe dünyaya ilişkin tasvirleri de değişmektedir.⁹² Örneğin Buerkel-Rorhufus and Mayes araştırmalarında soap opera izleyen ve izlemeyen kişilerin gerçek dünya algıları arasında, özellikle yasadışılık, boşanma, kürtaj ve psikiyatrik problemler gibi, soap operalarda sıklıkla ele alınan konulara bakış açılarında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır.⁹³

Televizyon dramalarında konu açısından bakıldığında farklı bir sınıflandırma görülmektedir. Rose⁹⁴ bu “klasik alt türleri” aşağıdaki şekilde belirtir:

⁸⁸ John Bryant’dan aktaran Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s:256

⁸⁹ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s:256

⁹⁰ Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, a.g.e.,s.292

⁹¹ Özmen, **a.g.e.**,s: 53

⁹² Claudia J. Haferkamp, “Beliefs about Relationships in Relation to Television Viewing, Soap Opera Viewing, and Self-Monitoring”. **Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social**, Summer, 18(2), 1999, s: 193-204. Alıntı: s:193, (Çevrimiçi), <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12144-999-1028-9#page-2> (Erişim tarihi 30 Nisan 2016),

⁹³ Buerkel-Rorhufus and Mayes, “Soap Opera Viewing: The Cultivation Effect”, *Journal of Communication*, 31, 108-115’ den aktaran Haferkamp, a.g.e., s: 193

⁹⁴ Brian G. Rose, (der), *TV Genres: A Handbook and Reference Guide*, Greenwood Press, USA, 1985 den aktaran: Sevilay Çelenk, **Televizyon Temsil Kültür: 90’lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri**, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2005, s.291

- Dedektif diziler
- Polisiyeler
- Hastane melodramları (medical melodramas)
- Bilim kurgu ve fantezi dizileri
- Durum komedileri (situation comedies)
- Pembe diziler (soap opera)
- Televizyon filmleri

2.4. Türkiye’de Televizyon Dizileri

Türkiye’de televizyon dizilerinin yayımlanması 1970’li yıllarda TRT’nin başta ABD ve Brezilya olmak üzere birçok ülkeden dizi ithal etmesiyle başlamıştır. Bu diziler arasında yayımlandıkları isimler farklı olmasına karşın başroldeki oyuncuların adlarıyla anılan “Kunta Kinte, Köle Isaura, gibi tarihi gerçekliğe sahip”⁹⁵ olanlar da vardı. Türk toplumu tarafından büyük bir ilgi ile karşılanan yabancı diziler arasından bazıları adeta bağımlılık yaratmıştı. Öyle ki; “Kaçak” adlı dizide katilin kimliğinin belli olacağı bölüm yayımlanırken sokaklar boşalmıştı. Aynı yoğun ilgi “Dallas” oynarken de görülmüş, JR’ın vurulduğu bölümde sokaklarda yine kimseler kalmamıştı.⁹⁶ Şenyapılı’ya göre; Dallas’ın, bu denli ilgi görmesinde, basında bu diziyle ilgili yer alan yayımların da büyük etkisi vardı.⁹⁷

O yıllarda Türkiye’de televizyon cihazı çok yaygın olmadığından, dizi izlemek için Halit Kıvanç’ın “televizyon” ve “misafir” sözcüklerinden ürettiği “telesafirlik”, yani “televizyon misafirliği” yapıldı.⁹⁸

Yabancı dizi furyası bütün hızıyla sürerken hem ilk Türk dizisi hem de ilk ve en uzun süreli komedi dizisi olan “Kaynanalar” 19 Mayıs 1974 tarihinde TRT’de

⁹⁵ Mustafa Tekin, “Çocuklar Duymasın ya da Bir Sitcomun Çağıştırdıkları”, Umran Dergisi, İstanbul, 2003, Sayı:103, s.107’ den aktaran: Ekmel Geçer, Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme: Made In Turkey, **Mütefekkir**, Cilt:2, Sayı:3 Haziran, 2015 s. 14, (Çevrimiçi) <http://mutefekkir.aksaray.edu.tr/mutefekkir/article/view/73/34> (Erişim tarihi 20 Mart 2016)

⁹⁶ Erol Mutlu, **Televizyon ve Toplum**, TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri, Ankara, 1999, s. 51

⁹⁷ Önder Şenyapılı, **Toplum ve İletişim**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1981, s.117

⁹⁸ Mutlu, **Televizyon ve Toplum**, a.g.e., s. 60

yayımlanmaya başladı.⁹⁹ İsmail Cem'in genel müdür olduğu bu yılda TRT, Halit Ziya Uşaklıgil'in "Aşk-ı Memnu" adını taşıyan romanını televizyona uyarlayarak "Türk TV drama ve dizi film geleneğini" başlattı.¹⁰⁰ Aşk-ı Memnu, Türkiye'de çekilen ilk "mini-dizi" oluşuyla ve izleyici üzerinde bıraktığı büyük etki ile "Türk televizyonunun drama tarihinde" yeni bir dönem açtı.¹⁰¹

Uşaklıgil'in bu eserinin uyarlamasını, 1980'den sonraki yıllarda "Denizin Kanı, Kiralık Konak, Sekiz Sütuna Manşet, Merdiven, Üç İstanbul, Küçük Ağa, Kartallar Yüksek Uçar" gibi edebiyatımızdan televizyona adapte edilen yapımlar takip etti.¹⁰²

Tanrıöver, "**Bizim Hayatımız Dizi**" adlı makalesinde yerli dizilerin "gerçek anlamda yığınların ilgi odağı olması" sürecini 1986 yılında yayımlanmaya başlayan "Perihan Abla" dizisine bağlar ve bunu "suya atılan taş" benzetmesiyle ifade eder:

"Hayatımızı bir su Perihan Ablayı ise suya atılan bir taş gibi düşünün... Diziler hayatımızın orta yerine on yıllar önce düştü ve etkiledikleri alan her geçen gün genişleyerek bugünkü halini aldı."¹⁰³

Bu dizi toplumla öylesine bütünleşmiş ve sevilmişti ki, dizinin çekimi bittikten sonra çekildiği sokağa Perihan Abla adı verildi. Sonraki yıllarda Gümüş dizisinin çekildiği Abut Yalısının müze olması, Asmalı Konak yayımlanırken Kapadokya

⁹⁹ Mutlu, **Televizyonu anlamak, a.g.e.** s:273-274

¹⁰⁰ Turam, **a.g.e.** s.105

¹⁰¹ Mutlu, **Televizyonu Anlamak, a.g.e.**,ss.186-187

¹⁰² Eylem Yanardağolu, 'The Production of Prime time Soap Operas From The Viewpoint of Scriptwriters', (yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), ODTÜ Enstitüsü, 1999, Ankara'dan aktaran: Melahat Öneren, "**İmaj Yönetiminin Tv Dizi Seyircileri Üzerindeki Etkisi**" **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 15 (24): 75-85, 2013 (Çevrimiçi)
<http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2013/75-85.pdf>, (Erişim tarihi 24.Mart 2016)

¹⁰³ Hülya Uğur Tanrıöver, "Bizim Hayatımız Dizi.", **National Geographic Dergisi**, Nisan 2015, s.

bölgesinin ziyaretçi akınına uğraması ve Parga'ya düzenlenen Muhteşem Yüzyıl turları, yerli dizilerin toplumsal yaşamdaki somut etkilerinin göstergeleri olmuştur.¹⁰⁴

Yerli dizilerin toplumda yoğun rağbet görmesi film yapımcılarını da harekete geçirmiş ve ülkemizde dizi sektörü olarak da adlandırılan yeni bir sektörün doğmasına yol açmıştır. 1990'lı yılların başında özel kanalların kurulmasının ardından birçok yeni dizi çekilmiş ve art arda yayımlanmaya başlayan diziler bu kuruluşların hatırı sayılır bir kısmını “taşıyan”¹⁰⁵ programlar haline gelmiştir.

1990'larda rağbet gören televizyon dizilerine bakacak olursak “doktorların, hastaların, sağlık personelinin, gazetecilerin, polislerin, suçluların, mafya üyelerinin, avukatların ve kurbanların öykülerinin” anlatıldığını görürüz...Söz konusu dizilerdeki olay örgüleri ise genellikle şiddet ve suç teması üzerine kurulmuştur. Birtakım suçlar işlenmekte ve sonunda bir çözüme ulaşılmaktadır. İçinde şiddet barındıran bu hikayeleri izleyen seyirci ise yaşanan olayları sadece başkalarının başına gelebilir duygusuyla dışarıdan seyrediyormuş gibidir. Yolda şahit olduğu bir kazayı izleyen diğer kişilerin davrandıklarına benzer şekilde tepkiler verir. Sonuç olarak izlenecek herhangi bir materyal vasfında olan bu tür yapımlar seyircinin merak ve endişe gibi hislerine cevap vermektedir.¹⁰⁶

Çelenk, ülkemizde dizilerin ekranları ele geçirme sürecinin başlangıcı olarak 1995 yılını işaret eder. 95'ten başlayarak neredeyse bütün kanallarda dizilerin ekranları kapladığını, günümüze gelindiğinde ise haftanın tüm günlerinde birden çok dizinin yayımlanmaya başladığını ifade eder.¹⁰⁷

Ülkemizde televizyonun en çok izlendiği saatlerde (prime time) ana akım kanallarda yayımlanan yerli dizilerin sayısı 1996'da haftada 10-12 kadarken bu rakam yıldan yıla artış göstererek 2008 yılında 57' ye ulaşmıştır. Daha sonraki

¹⁰⁴ Tanrıöver, **a.g.e.**, s. 64

¹⁰⁵ Tanrıöver, **a.g.e.**, s.64

¹⁰⁶ Bülent Çaplı, **Medya ve Etik**, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s. 124

¹⁰⁷ Sevilay Çelenk ve Nilüfer Timisi, Yerli Dramalarda Kadın Temsili ve Şiddet, Televizyon, Kadın ve Şiddet, Nur Betül Çelik,(drl.) 1.Basım, Ankara: Dünya Kitle İletişimi Araştırma Vakfı, 2000. s. 23'den aktaran Ekmel Geçer, Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme: Made In Turkey, **Mütefekkir**, Cilt:2, Sayı:3 Haziran, 2015 s. 15 (Çevrimiçi)
<http://mutfekkir.aksaray.edu.tr/mutfekkir/article/view/73/34> (Erişim tarihi 20 Mart 2016)

yıllarda gösterime girmiş olan dizi sayısında ufak değişiklikler görülse de 2010-2015 yılları arasında haftada 45-50 dizi yayımlanmıştır. 2015 yılının Mart ayında yayımlanan dizi sayısı 46'dır. Bu dizilerin 41 tanesi 7 günde bir, geri kalan 5'i ise haftanın tüm günlerinde veya birkaç gününde izleyicileri ile buluşmuştur. Yapılan araştırmalar, sinemada gülmeyi tercih eden popüler Türk filmi izleyicilerinin, dizi seçimlerindeki tercihlerinin eski Yeşilçam geleneğini sürdüren ve ağlatan dizilerden yana olduğunu göstermektedir.¹⁰⁸

Dizilerin bu kadar çok sevilmesi ve rağbet görmesinin nedeni olarak Tanrıöver, “kurmacaya dayalı anlatıların oluşturduğu cazibe” tanımını kullanmıştır. Bir başka ifadeyle, “televizyon dizisi bir hikâyedir ve insanlar hikâyeye anlatmayı da dinlemeyi de sever.” Tanrıöver’e göre; dizilerin büyük bir izleyici kitlesine sahip olmasının ve böylesine benimsenmesinin ardındaki neden izleyicilere takdim edilen hayatların bir ölçüde gerçeği yansıtması ve bu hayatlara ulaşabilmenin zorluğu yani “masalla gerçeğin kesişme noktasında konumlanmalarıdır.” Tanrıöver, dizilerin bu denli başarılı olmalarının temelinde de bu özelliğin yattığını ileri sürer.”¹⁰⁹

2.5. Televizyon ve Şiddet

Ömer Özer, *Medyada şiddet var!* başlığını taşıyan röportajında üzerinde dikkatle durulması gereken bir tespitte bulunur ve medya patronlarının “medyadaki şiddeti kâr kaygısıyla kullandıklarını” belirterek ekler: “Ekonomik nedenlerden dolayı şiddet sunumu yapılır, çünkü şiddetin satış popülarlığı vardır ve üst düzeyde kâr sağlar.” Özer, sözü edilen röportajda şiddet unsurunun TRT döneminde de kullanıldığını; ancak özel televizyon kanallarının kurulmasıyla şiddet sunumunun yoğun olarak arttığını ifade eder. Medya içeriklerinde “Devletin bireye olan şiddeti, sözel şiddet, psikolojik şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet, kadına yönelik şiddet, medyanın ideolojik şiddeti” gibi şiddetin her türü ile karşı karşıya kaldığımızı altını çizen Özer, örnek olarak dizi filmleri gösterir ve dizilerin başından sonuna kadar tüm bu şiddet türlerini bünyesinde barındırdığını belirtir.

¹⁰⁸ Tanrıöver, **a.g.e.**, s.64-65

¹⁰⁹ Tanrıöver, **a.g.e.**, s.72-73

Özer, yukarıda referans verilen röportajın devamında, medya ve şiddet olgusunu geniş bir açıyla değerlendirir ve medyadaki şiddetin okuyucuları ya da izleyicileri ne şekilde etkilediğini şu şekilde açıklar:

“...sosyologların 1950’li ve 80’li yıllarda yaptığı çok sayıda kuram; medyanın insanlar, özellikle çocuklar üzerindeki etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Gerbner medyadaki şiddetin sadece şiddet olmadığını, iktidarı barındırdığını ve tehlikeli dünya algılamasına neden olduğunu ileri sürüyor. Bence de en büyük etkisi budur.”¹¹⁰

Şiddetin dünyada giderek arttığına ve televizyonun kişilerin şiddet davranışlarını beslediğine işaret eden Day, televizyon hakkındaki görüşlerini aşağıdaki sözlerle dile getirir:

“Son yıllarda, uygar dünya, tarihte rastlanmadığı kadar büyük boyutlarda şiddetin ve politik terörizmin akıldışılığına itilmiş bulunuyor. Televizyon, çağdaş dünyada, şiddetin nedeni olmasa da, pekâlâ, şiddet davranışlarına katkıda bulunan bir etmen olabilir. Yansıtarak, şiddeti alevlendirmektedir. Tanımlayarak, boyutlarını büyütmektedir. Vurgulayarak abartmaktadır. Tekrar tekrar göstererek özendirilmektedir. Kısacası, televizyon ekranı, şiddet davranışının nedeni olmasa da, şiddet davranışının ortadan kalkmaması için bir nedendir.”¹¹¹

¹¹⁰ Eylem Lodos, “Medyada şiddet var!”, **Evrensel**, 14.Aralık, 2015, Eskişehir, (Çevrimiçi), <https://www.evrensel.net/haber/267507/prof-dr-omer-ozar-medyada-siddet-var> (Erişim tarihi 20 Aralık 2016)

¹¹¹ George Gerbner, **Medyaya Karşı**, Der: Michael Morgan, Çevirenler: Güneş Ayas, Veysel Batmaz, İsmail Kovacı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, s.-xiii-

Televizyondaki şiddete yönelik 1950’lerde başlayan araştırmalar halen devam etmektedir. Televizyon cihazlarının toplum içerisinde yaygın bir kullanım alanına sahip olması, televizyon başında geçirilen saatlerin artması ve sevilen yapımların özelliği “televizyon yoluyla saldırganlık teşvik mi edilmektedir” sorusunu gündeme getirmektedir.¹¹²

Gerbner ve arkadaşları, televizyonda şiddet konusunu ele alan “Violence Profile” araştırmalarında şiddet kavramını “bir insanın isteğine aykırı olarak yaralama veya öldürmeye yönelik fiziksel güç kullanımının açık biçimde dile getirilmesi, gösterilmesi” biçiminde tanımlanmışlar, fiziksel olmayan şiddet pratiklerinin yanı sıra, toplumsal boyutta şiddeti de araştırma kapsamı dışında bırakmışlardır. Bu dar tanım çerçevesinde bile, 1957’den başlayan ve yirmi yıl süreyle devam eden araştırmalarında, ABD’de yayınlanan televizyon programlarında saatte ortalama 4.5-6.1 arasında şiddet eylemi saptamışlardır.¹¹³ Araştırmalarında daha genel bir şiddet tanımı kullanan, yani, örtülü ve açık tehditleri de araştırma kapsamına alan Williams, Zabrack ve Joy, ABD ve Kanada’daki TV programlarında saat başına ortalama 18.5 saldırı eylemi bulgulamışlardır.¹¹⁴

Bourdieu’ya göre; “rekabetin baskıları, televizyonları şiddet, suç, etnik savaşlar ve ırkçı kinle dolu bir dünya imgesi üretmeye” yöneltmektedir.¹¹⁵

Schlesinger, kitle iletişim araçlarının, özellikle de televizyonun, izleyicilerde anti-sosyal davranışlara veya “kriminal” şiddete yol açıp açmadığının incelenmesinin bir tür “saplantılı ilgi” olduğunu belirterek, bu konuda farklı alanlarda yapılmış çalışmaların “kesinlik taşımaktan uzak” olduğunu ifade eder.¹¹⁶

¹¹² T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı** “Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları”, Ankara, 2008, s.5, (Çevrimiçi)

http://www.meb.gov.tr/earged/earged/TV_izleme.pdf (Erişim tarihi 14 Mart 2016)

¹¹³ George Gerbner et al, “‘Mainstreaming’ of America: Violence profile no:11, Journal of Communication, 30:3 (1980), 10-29’ dan aktaran Erol Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”, **a.g.e.**, s.56,

¹¹⁴ Williams, T.M., M.L. Zabrack, ve L.A.Joy, “The portrayal of aggression on North American television”, Journal of Applied Social Psychology, 12, 360-380, 1982’ den aktaran Erol Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”, **a.g.e.**, s.57

¹¹⁵ Pierre Bourdieu, **Karşı Ateşler**, Çev. Halime Yücel, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006, s.62

¹¹⁶ Philip Schlesinger, **Medya Devlet ve Ulus**, Çev.Mehmet Küçük,İstanbul,Ayrıntı Yayınları,s.46,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL GÖSTERGELER PROJESİ VE YETİŞTİRME KURAMI

3.1. Kültürel Göstergeler Projesi'nin Tarihsel Arka Planı

George Gerbner, (1919-2005) Pennsylvania Üniversitesi'ne bağlı Annenberg İletişim Okulu'nda (Annenberg School for Communication, University of Pennsylvania) 1964-1989 yılları arasında profesör ve dekan olarak çalışmış;¹ ABD'de Başkan John Kennedy'nin, (1963) Senatör Robert Kennedy'nin (1968) ve Rahip Dr. Martin Luther King'in (1968) suikast sonucu öldürülmeleri üzerine 1968 yılında kurulan² “Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi Üzerine Ulusal Komisyon” namına Kültürel Göstergeler Projesi adını taşıyan projeyi başlatmıştır.³ Kültürel Göstergeler Projesi, televizyonun uzun dönemli ve geniş kapsamlı etkilerinin ve içeriğinin sorgulandığı⁴ ülke tarihindeki en uzun soluklu medya araştırmasıdır ve hâlâ sürdürülmektedir.⁵

Projenin başlangıcında yürütülen ilk çalışmalar, televizyondaki şiddetin doğasına ve fonksiyonlarına odaklanmıştır; ancak proje ilerledikçe daha geniş konular da ele alınmıştır. Televizyon seyretmenin, cinsiyet rolleri, azınlık ve yaştan kaynaklanan tek tipleştirme, din, eğitim, bilim, aile, sağlık, politik eğilimler vb. başlıklar altında, uluslararası ve kültürler arası karşılaştırmalar da yapılarak, izlerkitlenin algıları ve eylemlerine uzanan katkısının ne oranda olduğuna bakılmıştır.⁶ Televizyon programlarındaki şiddetin incelenmesi ile başlayan çalışma, Sağlık Bakanlığı'nın (Surgeon General) Televizyon ve Sosyal Davranış Bilimsel Danışma Kurulu'nun sponsorluğunda 1972'ye kadar

¹ George Gerbner, **Medyaya Karşı**, Çev: Güneş Ayas, Veysel Batmaz, İsmail Kovacı, Der: Michael Morgan, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014, s.10

² Gerbner, **a.g.e.**, s.393

³ Gerbner, **a.g.e.**, s.334

⁴ Gerbner, **a.g.e.**, s.10

⁵ Gerbner, **a.g.e.**, ss.393-394

⁶ Gerbner, **a.g.e.**, s.287

sürmüştür.⁷ Araştırmalar, pek çok kurum tarafından desteklenmiş ve bu kurumların verdikleri fonlarla yıllar boyu yürütülmüştür.⁸

ABD Kongresi Şiddetin Sebepleri ve Önlenmesi Üzerine Ulusal Komisyon adına yapılan bir çalışma ile 1967-1968 yıllarında başlatılan Kültürel Göstergeler Projesi, Amerika Sağlık (Surgeon General) Televizyon ve Sosyal Davranış Bilimsel Danışma Komitesi ve Akıl Sağlığı Ulusal Enstitüsü (NIMH), Beyaz Saray Telekomünikasyon Politikaları Ofisi, Amerikan Tıp Derneği (AMA), Amerikan Yaşlanma Dairesi, Ulusal Bilim Vakfı (NSF); 1987 yılından itibaren, uzun dönemli planlanan uluslararası araştırma kooperasyonu ve koordinasyonu çerçevesinde kültürler arası karşılaştırmalar W. Alton Jones Vakfı ve IREX- International Araştırma ve Değişim Kurulu, Emory Üniversitesi'nin Carter Merkezi, Japonya Hosono Bankası Vakfı, Finlandiya Devlet Tv-Rd Yayın Kurumu, Macar Kamuoyu Araştırmaları Enstitüsü, Moskova Devlet Üniversitesi, SSCB Kamuoyu Araştırmaları Ulusal Merkezi ve Pensilvanya, Massachusetts ve Delaware Üniversiteleri fonlarıyla projeye sponsor olmuştur.⁹

Kültürel Göstergeler Projesi araştırmaları, Amerika dışında da farklı kıtalarda yer alan çok sayıdaki ülkede yürütülmüştür. “Arjantin”, “İsveç”, “Japonya”, “Macaristan”, “Tayvan”, “Hollanda”, “Avustralya”, “İngiltere”, “İsrail” ve “Rusya”nın yanı sıra Türkiye’de de bazı çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’deki çalışmalar; “Veysel Batmaz” (1986), “Konca Yumlu” (1987), “Veysel Batmaz ve Asu Aksoy” (1995), “Ömer Özer” (2003 2005a, 2005b, 2005c ve 2006), “Zülfikar Damlapınar” (2008), Gürcan Ş. Avcıoğlu (2009), “Ömer Özer ve Svetlana Gerasimova” (2010), tarafından gerçekleştirilmiştir. 2010 senesine dek “yetiştirmeye” ilgili olarak 500’den fazla, 2000 yılından bu yana ise 125’in üzerinde çalışma yayınlanmıştır.¹⁰

⁷ Gerbner, a.g.e., s.334

⁸ Gerbner, a.g.e., s.23

⁹ Gerbner, a.g.e., s.287

¹⁰ Hasan Hüseyin Taylan, *Televizyonla Yetişmek Televizyon Şiddetinin Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011, s.56

Kültürel Göstergeler Projesi'nin “mimarı” ve proje kapsamında ortaya çıkan Yetiştirme Kuramı'nın kurucusu¹¹ olan George Gerbner'ı, asistanı Michael Morgan derlediği “Medyaya Karşı” adlı kitabın giriş yazısında şöyle anlatır: Gerbner yaşamı süresince çok sayıda çalışmaya imza atmış, karşımıza “farklı şapkalar” altında çıkmıştır. Kırk yıllık bir süreçte, kırka yakın araştırma yürütmüş, araştırmaları “ABD Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü” (NIMH) ve “UNESCO” gibi ileri gelen kurum ve kuruluşlar tarafından finanse edilmiştir. Atina, Budapeşte ve Kahire'nin yanı sıra, çeşitli ülkelerin üniversitelerinde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuş, görevde kalma süresinin en fazla üç yıl olduğu ve iletişim disiplininin en önemli yayını olan “Journal of Communication”ın on sekiz yıl boyunca (1973-1991) genel yayın yönetmenliğini yürütmüştür. Pennsylvania Üniversitesi Annenberg İletişim Okulu'ndaki (Annenberg School for Communication, University of Pennsylvania) yirmi beş yıl süren dekanlığı boyunca, “Çocukların Suistimali”, “İletişim Teknolojileri ve Sosyal Politika” türünden birçok konuda ulusal ve uluslararası toplantılar düzenlemiş, bu toplantılarda bilim adamlarını ve tanınmış kişileri bir araya getirmiştir. Dört ciltten oluşan Uluslararası İletişim Ansiklopedisi'nin (International Encyclopedia of Communication, 1989) hazırlanma sürecini başlatmış ve bitirilmesini sağlamıştır. Gerbner'ın çalışmaları hakkında “Medya Eğitim Vakfı” (Media Education Foundation, USA) ve diğer kuruluşlar tarafından dokümanter filmler çekilmiştir. Gerbner'ın çalışmaları iletişim alanında ciddi yansımalar bulmuş,¹² erken dönemde yaptığı çalışmalar Kültürel Göstergeler Projesi'nin temelini oluşturmuştur. Gerbner, bir çalışmasında iletişimi şu şekilde tanımlamıştır: *“İletişim, en geniş insancıl anlamında, insanoğlunun ne, neyin önemli ve doğru olduğu konularını içeren mesajlar üretimi, elde edilmesi algılanmasıdır.”* Bu tanım, Kültürel Göstergeler Projesi'ni temellendirmektedir. İletilerin üretilmesi “kurumsal süreç”, elde edilmesi, “mesaj sistem”, algılanması ise, “yetiştirme” boyutuna karşılık gelmektedir.¹³

¹¹ Taylan, a.g.e.s.55

¹² Gerbner, a.g.e., s.11

¹³ Ömer Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”, **Kültür ve İletişim**, 8 (1), 2005 , s.129

3.1.1.Kültürel Göstergeler Projesi’nin Üç Bileşeni

Kültürel Göstergeler Projesi üç bileşene sahiptir. Bu bileşenler: Kurumsal Süreç (Institutional Process Analysis), Mesaj Sistem (Message System Analysis) ve Yetiştirme Analizleridir (Cultivation Analysis). Gerbner’a göre; insanların sosyal gerçekliği kavramlaştırmalarının ardında kurumsal sürecin belirleyiciliği yatmaktadır. Bileşenlerden birincisi olan Kurumsal Süreç Analizi, kitle iletişiminin diğer kurumlarla ilişkisinin ne şekilde olduğu, kararların ne şekilde oluşturulduğu, medya mesajlarının ne şekilde üretildiği ve toplumdaki fonksiyonlarını ne şekilde yerine getirdiği konularını analiz eder.¹⁴ İkinci bileşen olan Mesaj Sistem Analizinde ise,hafta içi en yoğun seyredilen zaman (prime-time) ve hafta sonu gündüz yayınlanan televizyon programlarının içerikleri analiz edilir.¹⁵ Üçüncü bileşen olan Yetiştirme Analizi, televizyon içeriğinde en çok tekrarlanan, değişmeyen ve her şeyi saran örüntüleri saptayan mesajların analizi ile başlar bu örüntüler programların birçoğunda en çok yinelenen “imgeler”, “portreler” ve “değerlerdir”. Zamanının çoğunu televizyon karşısından geçirenler bu görüntüleri izlemekten kaçınmazlar. Çünkü bu içerikler, belirli programlar, izlekler veya türlerin içinde olan değil, televizyona sistem olarak yerleştirilen toplu mesajlardır.¹⁶ Yetiştirme analiziyle, farklı seyirci gruplarının, televizyon seyretmeyle bağlantılı olarak sosyal gerçekliği kavramlaştırmaları saptanmaktadır.¹⁷ Basit bir şekilde ifade edilecek olursa: Yetiştirme Analizi, televizyon karşısında çok zaman geçiren izleyicilerin televizyonun en çok ortak ve tekrarlanan mesajlarını gerçek dünya olarak algıladığını ortaya koymaya çabalar. Çok televizyon izleyenler (Heavy Viewer) ile az izleyenlerden (Light Viewer) alınan cevaplar demografik değişkenler de göz önüne alınarak karşılaştırılır.¹⁸

¹⁴ Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”, **a.g.e.**,ss.129-130-131

¹⁵ Ömer Özer, **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi**, Eskişehir, s.20, 2004

¹⁶ Gerbner,**a.g.e.**s.290

¹⁷ Ömer Özer, “Yetiştirme Kuramı:Televizyonla Yaşamın İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma” **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı.1,Eskişehir, (2005b) ,s.76

¹⁸ Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”,**a.g.e.**,ss.132-133

3.2.Yetiştirme Kuramı

Yetiştirme Kuramı, Gerbner'in ABD'de geliştirdiği kurumsal süreç, mesaj sistem ve yetiştirme analizleri bileşenlerinden oluşan "Kültürel Göstergeler Projesi'ni" ifade etmek üzere kullanılır. Kültürel Göstergeler Projesi,1980'li yıllardan sonra bu isimle anılmaktadır. Çıkarımlarının, diğer iletişim medyaları için de geçerli olduğunun kabul görmesine karşılık kuram, öncelikle sosyal gerçekliğin kavramlaştırılması ve televizyon içeriklerini sorgulamaktadır.¹⁹Gerbner'in araştırmalarını yönlendiren temel hipotezi, medyaya yoğun olarak maruz kalmanın, izleyicilerin gerçeklik algılarını etkileyeceği yönündedir.²⁰ Yapılan araştırmalar; çok fazla televizyon izleyenlerin büyük miktarda mağdur olma korkusu (victimization), kendilerine ve başka insanlara olan güven duygusunu kaybetme, dünyanın ürkütücü bir yer olduğu algısı, geleceğe yönelik ümitsizlik (anomie) ile yabancılaşma (alienation) gibi duyguları taşıdıklarını saptamıştır.²¹

Gerbner ve Kültürel Göstergeler Projesi'nde yer alan arkadaşlarının televizyonla ilgili görüşlerine ışık tutmadan önce, televizyonu diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırmak ve birtakım rakamlar sunmak aydınlatıcı olacaktır. İnsanların televizyon izlemeye ayırdıkları srenin diğer kitle iletişim araçlarına göre bir hayli fazla olduğu, toplam srenin yüzde 50'sinin televizyona ayrıldığı tespit edilmiştir. Nielsen'in verilerine göre; her evde ortalama 7 saat açık kalan televizyonu yetişkinler yaklaşık 4,5 saat, en az izleme grubunda bulunanlar ise yaklaşık 3.5 saat izlemektedirler. En çok izlendiği zamanda (prime-time) televizyon neredeyse tüm evlerde açıktır. Bir rnek vermek gerekirse; ABD'de yüzde 60 ila 70 civarında açık bulundurulmaktadır . Radyo, televizyonun ardından ikinci sırada yer almakta ve günde yaklaşık 2 saat dinlenilmektedir. Gazetelerin okunma süresi ise araştırmanın yöntemine bağlı olarak 18 ila 49 dakika arasında değişmektedir. Dergiye ayrılan süre 6 dakikadan 30 dakikaya kadar çıkabilmekte, kitaba ise 18 dakika ayrıldığı varsayılmaktadır. Bu rakamların ortalamalarına bakıldığında kişilerin günde yaklaşık 6 saat 43 dakika medyaya maruz kaldıkları görülmektedir.

¹⁹ mer zer, **Medya şiddet Toplum**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2007, s.92

²⁰ çığ,a.g.e.s.34

²¹ Taylan,a.g.e.s.53

Veriler, medya bünyesinde yer alan diğer kitle iletişim araçlarına göre televizyonun büyük bir farkla önde olduğunu ortaya koymaktadır.²²

Gerbner, televizyonun gerçekleri olduğu gibi yansıtmadığını, dünya ile “televizyonda gösterilen dünya” arasında çok kritik farklılıklar bulunduğunu ifade eder.²³ Gerbner’a göre; “Televizyonun dramatik dünyası gerçek ve yalanın, doğruluğun ve çarpıtmanın iç içe girdiği bir karışımdır.” Gerbner sözlerini şöyle sürdürür: “O, gerçek dünya değildir; daha çok, çocukluğumuzdan beri bize öğretilen standartlaştırılmış imgelerin bir uzantısıdır.”²⁴

George Gerbner, televizyonu diğer kitle iletişim araçlarından ayırır ve televizyonun diğer araçların hiç olmadığı kadar, ailenin, kültürel yaşamın ve toplumsal yapının bir parçası haline geldiğini vurgular. Tipik bir Amerikan ailesinin evinde televizyonun günde yaklaşık 6.5 saat kadar açık olduğunu, çocukların gözlerini bu yeni “simgesel dünyaya” açmakta olduklarını belirtir ve televizyonda sunulan on binlerce hikayeyi neredeyse bir süt gibi emerek büyümekte olduklarını ifade eder. Gerbner’a göre; bundan böyle toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için evin dışına çıkmaya ihtiyaç yoktur. Dinsel mekânlara ya da okula gitmeye de lüzum kalmamıştır. Okuryazar olmaya, daha geniş bir kültürle buluşmak için gerekli olan birçok belleksel yetiyi elde etmek de gerekmemektedir. “Televizyon seyretmenin, aile içindeki ritüelistik yapısı, çocuklarla yetişkinlerin izleme sürelerindeki eşitlik, kuşaklararası bugüne kadar tarihte rastlanmayan bir ‘imgesel-dünya’ birliğini yaratmıştır.” Televizyon, tarihsel olarak ilk kez, belleksel melekelerle sahip olmayan milyarlarca kişinin, kolayca ve yaygın olarak izleyebildikleri tek iletişim aracıdır. Bu aracı izlemek için, para harcamak, okuma yazma bilmek, seçkin bir kültür birikimine sahip olmak ya da yaşanan mekândan ayrılmak da gerekmemektedir.²⁵

²² Özer, “Televizyonun Bilinç Kaynağı Olarak Kullanımı:İstanbul’un Haberlerde Şiddet Yoğun Bir Kent Olarak Sunumunun Yetiştirme Kuramı Bağlamında İncelenmesi”, **a.g.e.** ss.196-197

²³ Gerbner,**a.g.e.**s.291

²⁴ Gerbner, **a.g.e.**, s.344

²⁵ Batmaz ve Aksoy,**a.g.e.**,s. xiii

Hikaye anlatmayı insanları insan yapan en önemli unsurlardan biri olarak niteleyen Gerbner, dünyamızın “anlattığımız hikayeler aracılığıyla dikilmiş” olduğunu belirtir ve bir “sihir” (magic) olarak tanımladığı bu süreci şöyle anlatır:²⁶

“... Ben büyüye inanırım. Müzik ve dans yardımıyla inanılmaz zenginliklerin kilitlerinin çözülmesini sağlamak, sanat yoluyla gözle görülemeyenlere ait görüntüleri akıllarda canlandırmak, şiir, şarkı ve öykü aracılığı ile hayal ve gerçek durum dünyaları yaratmak: İşte insan yaşamının temel sihri budur. Hikâye anlatmak bu sihir için benim kullandığım kısaltmadır. Hikâye anlatmak insanı, *homo sapiens* türü haline getiren nedendir...”²⁷

Gerbner, televizyonun “çağımızın en büyük ortak hikaye anlatıcısı” olduğu görüşündedir.²⁸ Başka bir deyişle; “kabile kökenli hikaye anlatımının yeni yüzü”²⁹ olduğunu şu sözlerle dile getirir:

“... televizyon endüstri öncesi kabileye özgülük gibi gerçekte ritüelseldir... Televizyon bir ekme aracı olarak gelecekteki tercihleri ve kullanışları etkileyen tutumları ekmektedir... Televizyon, kurulu endüstriyel düzenin ve devletin kültürel bir koludur ve süregelen inanç ve davranışları değiştirme, tehdit etme veya zayıflatma yerine, öncelikle koruma, dengeleme ve destekleme hizmeti gören, merkezileşmiş bir sistemdir.”³⁰

²⁶ Gerbner, **a.g.e.**, s:314

²⁷ Gerbner, **a.g.e.**, s:314

²⁸ Gerbner, **a.g.e.**, s. 283

²⁹ Çığ, **a.g.e.**, s.28-30

³⁰ Çığ, **a.g.e.**, ss.28-31

Merkezileşmiş bir hikaye anlatma sistemi olan televizyonun, dramatik yapımları (filmler, diziler), reklamları, haberleri ve çeşitli türdeki programlarıyla (eğlence, spor, müzik, vb.)³¹ izleyici her eve ortak imajlar ve mesajlar dünyası getirdiğini belirten Gerbner,³² insanların televizyonun sembolik çevresi içinde doğduklarını ve yaşamlarını onun yinelenen dersleri ile birlikte sürdürdüklerini ifade eder.³³ Gerbner’a göre simgesel çevreyi yaratma sıkı sıkıya denetlenen bir süreçtir.³⁴

Gerbner’a göre, ilk ve en uzun sembolik çevre geçmişte “din” ile yaratılmıştır. O sebeple din, toplumu kontrol etme ve sosyalleşmenin bir aracı olmuştur. Fakat günümüzde, sembolik çevrenin inşası, din ve devlet eğitimden “iletişime” kaymıştır. Sembolik çevrenin başat yaratıcısı ise imaj ve mesajları ile televizyondur. Gerbner ve arkadaşlarının televizyona yönelmelerinin nedeni televizyonun sözü edilen işlevinden kaynaklanmaktadır. Gerbner, televizyonun “ABD endüstrisi ve Amerikan toplumunun kültürel kolu” olduğu görüşündedir.”³⁵

Postman’ın aktardığına göre; Gerbner bir denemesinde, televizyonun bütün insanlara genel bir öğretim programı sunan ve Kültür Bakanlığı benzeri bir kurum tarafından yönetilen “yeni devlet dini” olduğunu söylemiştir. Aynı denemenin bir başka yerinde ise televizyonun etkisine yönelik görüşlerini şöyle belirtmiştir:

“Özgürlük televizyonu kapatarak elde edilemez. Televizyon çoğu insanın gece ya da gündüz en çok hoşlandığı şeydir. Biz, ezici çoğunluğun düğmeyi kapatmayacağı bir dünyada yaşıyoruz. Mesajı bu kutudan almasak bile, başka insanlardan nasılsa alırız.”³⁶

³¹ Gerbner, **a.g.e.** s.282

³² İrfan Erdoğan, “Gerbner’in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme”, Kültür ve İletişim, 1 (2) 149-180, 1998, s.4, (Çevrimiçi)
<http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/gerbner.html> (Erişim tarihi 10 Kasım 2016)

³³ Gerbner, **a.g.e.** s.460

³⁴ Erdoğan, **a.g.e.** s.4

³⁵ Özer, **Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e.,** ss.170-171

³⁶ Postman, **a.g.e.,** s.156

3.2.1.Yetiştirme Kuramı’nda Kullanılan Kavramlar

Yetiştirme Kuramı’nda kullanılan “televizyon”, “şiddet”, “kültürel göstergeler”, “yetiştirme”, “anaakımlaştırma” ve “rezonans” kavramları, aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

3.2.2. Şiddet ve Televizyondaki Şiddet

Yetiştirme analizleri başlangıçta şiddet üzerine yürütülmüştür. Yetiştirme Kuramının önermesine göre: çok televizyon izlemek kişilerde korku duygusunun oluşmasına yol açmaktadır. Gerbner ve Gross, gerçekleştirdikleri ilk yetiştirme analizi araştırmalarında şiddeti şöyle tanımlamışlardır: “*Fiziksel gücün silahlı ya da silah kullanmadan, kişinin kendisine ya da başkalarına karşı, kurbanın kendi rızası dışında, acı verecek şekilde incitilmesi, öldürülmesi ya da olayın bir parçası olarak kurban olacak derecede tehdit edilmesi unsurlarının açık bir ifadesidir.*” Bu tanım, Gerbner ve arkadaşları tarafından daha sonra yürütülen bütün şiddet araştırmalarında geçerli olmuştur. Gerçekleşmesi mümkün olmayan tehditler, sözel saldırı ifadeleri ve inandırıcı şiddet sonuçları yaratmayan jestler şiddet olarak kodlanmamaktadır. Fakat kazalar ve doğal afetler, daima belirli insanların kurban edildiği amaçlı dramatik eylemler olarak kabul gördüğü için şiddet olarak kodlanmaktadır.³⁷

Gerbner’a göre; “televizyon programcılığı yapısı gereği şiddet içeriklerini destekler.” İlginç olan ise, reytingi yüksek olan programlar arasında dramalar ve komediler gibi şiddet içeriği sınırlı olan programların yer almasıdır. Ancak yapımcılar yine de çok sayıda kanlı showlar üretmeyi sürdürmektedirler.³⁸ Gerbner’a göre; “Pazar ekonomisi yine burada geçerlidir.”³⁹

Gerbner’a göre; insanlık tarihinde çok fazla kanın aktığı zamanlar olmuştur fakat hiçbir dönemde günümüzdeki kadar şiddet görüntüleri ile karşılaşılmamıştır. Gerbner, bugüne değin görülmemiş bir şekilde şiddet imgeleri içerisinde

³⁷ Ömer Özer, ve Svetlana Gerasimova, “Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya’da Yapılan Araştırma”,**Medyada Şiddet Kültürü**, Ed: Ömer Özer, Literatürk, Konya,2010,s.328

³⁸ Çığ, a.g.e., s. 57

³⁹ Çığ, a.g.e., s. 59

yüzdüğümüzü belirtir ve bundan sonra bu “renkli ve kanlı melanetin” evlerimizin ve dünyanın büyük bir bölümünün kültürel yaşamına sızmasından kaçış olmadığını ifade eder.⁴⁰ 1974 yılında şiddet içeren programların sayısı 58 iken, bu sayı 1984 yılında 73’e, 1994’te ise, 75’e yükselmiştir. Her 10 programın asgari 6’sında şiddet görülmektedir. Televizyonun en çok izlendiği zamanda, saatte 5 şiddet sahnesi bulunmakta, her geceye yaklaşık 2 ila 3 cinayet düşmektedir. 4-5 haberden biri şiddet içeriği taşımaktadır. Cumartesi sabahları yayımlanan çocuk programlarında saat başına yaklaşık 20 ila 25 şiddet sahnesi gösterilmektedir.⁴¹ Gerbner’a göre “şiddet televizyonun sembolik dünyasına hükmeder.”⁴²

3.2.3. Kültürel Göstergeler

Gerbner, Kültürel Göstergeler terimini 1969 yılında kültürü yansıtan televizyon mesajlarındaki unsurlara gönderme yapmak üzere kullanmıştır. Gerbner’a göre, nasıl ekonominin ve toplumun takip edilmesi için kullanılan birtakım göstergeler varsa kültürün de deneysel göstergeleri vardır. Gerbner, bu “kültürel göstergelerin” televizyon içeriklerini inceleyerek ve dört soru sorarak yorumlanabileceğini belirtmektedir.⁴³ Ekranı yansıyanlar; programların içeriği “*nedir*”, hangi unsurlar ne sıklıkta gösterilmektedir?, Öncelikler; bu unsurlardan “*önemli*” olan, “*öncelik taşıyan*” hangileridir?, Değerler; izleyicilere “*geçerli*” olarak sunulan değerler” hangileridir?, İlişkiler; programların içerikleri yönünden hangi unsurlar “*kültürel değerlerle ilişki içerisinde*”, sonuçta verilen mesajdaki yapısal mana nedir? ⁴⁴

3.2.4. Yetiştirme

Yetiştirme kuramı bünyesinde kullanılan kavramlardan biri olan “Yetiştirme” kavramı yerine Türkçe literatürde “ekme” kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Özer, literatür açısından bu seçimin doğru olmadığını ifade ederek bu durumu şu şekilde açıklar:

⁴⁰ Gerbner, a.g.e.s.390

⁴¹ Özer, **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, a.g.e.s.114

⁴² Gerbner, a.g.e.s.379

⁴³ Taylan, a.g.e., s.65

⁴⁴ Aytekin Can, İbrahim Toruk, “ Şiddet Unsuru İçeren Programlarda Yayınlanan Reklamların Hatırlanma Düzeyi”, s.116, (Çevrimiçi) <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844898.pdf> (Erişim tarihi . 24 Ekim 2016)

“Yetiştirme kuramı kurumsal süreç, mesaj sistem ve yetiştirme çözümlemelerinden oluşmaktadır. Bunlardan mesaj sistem çözümlemesiyle televizyon dünyası tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, televizyonla ne ekildiği saptanmaktadır. Daha sonra deyim yerindeyse ekilenlerin yetişip yetişmediğini anlamak için, yetiştirme çözümlemesi yapılmaktadır. Bu aşamada da, son derece önemlidir ve ekme kavramı bu süreci tanımlamak için yetersizdir, hatta tanımlamamaktadır. Yetiştirme ise, başından sonuna kadar tüm süreci kapsamaktadır. Nitekim yetiştirme çözümlemesi, mesaj sistem çözümlemesiyle başlamaktadır. Bu nedenle, ekme kavramını yetiştirme kuramı ya da çözümlemesi yerine kullanmak, süreci tanımlamak için yeterli değildir ve Türkçe literatür için bundan böyle sadece yetiştirme kavramının kullanılması doğru olacaktır.”⁴⁵

Fiske, Gerbner’in medya sisteminin içinde büyüdüğü ve seslendiği kültürle nasıl ilişkilendirildiğine ilişkin kuramın temelini oluşturmak için içerik çözümlemesi ve izleyici araştırmalarından elde edilen verileri kullandığını, Gerbner’in bu ilişkiyi “yetiştirme” (cultivation) olarak adlandırdığını belirtir. Gerbner’a göre; “medya bir kültürdeki tutumları ve değerleri yetiştirmektedir fakat medya bu değerleri yaratmaz- değerler önceden var olmak zorundadır; ancak medya var olan bu değerleri besler, yayar ve kendi değerlerini sürdürmesi, üyeleri arasında yayması... için kültüre yardımcı olur.”⁴⁶

Yetiştirme, Gerbner tarafından 1969 yılında “Towards ‘Cultural Indicators’: The Analysis of Mass Mediated Public Message Systems” yayını ile tanıtılmıştır. Gerbner sözü edilen makalede, “uzun dönemli etkiler” ibaresini kullanmak yerine “yetiştirme” kavramını kullanmış, medyanın ilk anda dikkati çekmeyen ancak uzun dönemde biriken etkilerini tartışmıştır. Yetiştirme, genellikle “yetiştirme farkı”

⁴⁵ Ömer Özer ve Svetlana Gerasimova, “Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya’da Yapılan Araştırma”, **Medyada Şiddet Kültürü**, a.g.e., ss,342-343

⁴⁶ John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Çeviren: Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat, 2003, s.194

(cultivational differential) şeklinde belirtilmektedir. Televizyonu çok izleyenler ile az izleyenler karşılaştırılır. Yetiştirme farkı; televizyonla çok fazla zaman geçiren kişilerin dünyayı daha fazla acımasız ve tehlikeli bulduklarını, dünyadan daha çok korktuklarını, güven duygularının az zaman geçirenlere göre daha az olduğunu ve yaşadıkları çevredeki şiddet oranını daha yüksek olarak algıladıklarını belirtir.⁴⁷

Yetiştirme araştırmalarında, Gerbner ve akademisyen arkadaşlarının “Şiddet Profili 11” (The Mainstreaming of America: Violence Profile 11) adlı makaleleri ve genel olarak 1980 yılından sonra yürütülen çalışmalar Yetiştirme Kuramı açısından yeni bir evre olmuştur. 1980 öncesi ve sonrası teoriye getirilen eleştiriler, birtakım düzenlemelerin yapılmasına yol açmış ve iki yeni kavram dolaşıma girmiştir. Bunlardan biri; Hirsch’ün sert eleştirilerinin ardından kullanılan “ana akımlaştırma” ya da “yaygın görüş haline getirme” (mainstreaming) kavramı, diğeri ise Doob ve McDonald’ın eleştirileri sonucunda ifade edilmeye başlanan “rezonans” (resonance) kavramıdır.⁴⁸

3.2.5. Anaakımlaştırma

Gerbner’a göre; televizyon izleme, değişik grupların (farklı kültür ve sınıflardaki insanların) hayat şartlarıyla ve dünya görüşleri ile değişik ancak uygun bir biçimde ilişkilidir. Bu uygun kalıpların en genel olanları “ana akım” olarak adlandırılır. Ana akım (ana-yol, orta yol), TV’nin “ekmeye” çalıştığı belli bir dünya görüşü ve değerleri olarak tanımlanır. Televizyon toplumun tüm kesimlere girer, yinelenen ve benimsenen yaygın kalıplar yoluyla belli bir dünya görüşünü ortaya atar. Bu kalıplar organik bir biçimde birbirleriyle ilişkili ve içsel olarak uyumludurlar.⁴⁹

3.2.6. Rezonans

Özer, Gerbner ve Gross’un 1976 yılında yayımladıkları ilk yetiştirme analizi çalışmasının ve sonraki çalışmalarının birtakım eleştiriler aldığını, bilhassa Hirsch tarafından yapılan eleştirilerin iki kesim arasında oldukça sert tartışmalar

⁴⁷ Taylan, a.g.e., s.65-66

⁴⁸ Taylan, a.g.e., s.72

⁴⁹ Erdoğan, a.g.e., s.4. “Gerbner’in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme”,

yaşanmasına yol açtığından söz eder. Bunun yanı sıra, Gerbner'ın yaptığı Yetiştirme Analizi, televizyon izleme ile yetiştirme arasındaki ilişkinin sahte olduğu kabulü ya da diğer faktörler ile açıklanabileceği şeklinde de eleştirilmiştir. Bu ise “sahte ilişki” olarak isimlendirilmektedir. Bu yöndeki eleştiri Kanadalı Doob ve Mcdonald'dan gelmiştir. Doob ve Mcdonald, katılımcıların yakın çevrelerinde gerçekleşen suç oranlarını incelemiş ve televizyon seyretme ile suç kurbanı olma korkusu arasında bir ilişkiye rastlamamışlardır. Özer, Doob ve Mcdonald'ın bulgularını başka bir açılımla ifade etmenin de mümkün olduğunu belirtir: “Yazarlar, televizyon izlemeyle yüksek suç oranlı merkezlerde yaşayanların suç korkusu arasında güçlü pozitif bir uyum bulmuşlardır.” Doob ve Mcdonald'ın bulguları Gerbner'ın “rezonans” kavramını geliştirmesini temellendirmiştir. Özer'e göre, Gerbner'ın daha sonra yürüttüğü çalışmalarından da yararlanarak rezonans kavramını daha anlaşılır bir şekilde açıklamak olasıdır. Yetiştirme, televizyondan izleyiciye doğru tek yönlü bir etki akımı değildir. Bunun tersine, mesaj ve bağlam arasındaki etkileşimin devamlı, dinamik ve süreklilik gösteren bir parçasıdır. Kimi durumlarda çok televizyon izleyenler, (çoğunluğu ya da bütün gruplarda) “televizyon cevabı” vermeye daha eğilimlidirler. Ancak bazen, örnekler çok karmaşık olmaktadır. Televizyon izlemek, değişik grupların yaşam şartları ve dünya görüşleri ile değişik yollardan ilişkilidir. Yetiştirme, seyircinin enformasyon kaynağına televizyon imgelerinin nüfuz etmesine hem bağımlıdır hem de bunun göstergesidir. Örneğin, kişisel etkileşim bir farklılık oluşturmaktadır. Televizyonun aile ile birlikte izlenmesi ve televizyona uyum sağlama, yetiştirmeyi erişkinler arasında çoğaltan ya da eksiltten sonuçlar doğurmaktadır. Yaşlılarıyla ve ebeveynleriyle ilişkileri sıkı olan çocukların televizyonun etkisinde daha az kaldıkları görülmektedir.⁵⁰ Burada doğrudan deneyim de rol oynamaktadır. Televizyonu izleme niceliği ile suça uğrama korkusu arasındaki ilişki, suç oranının çok olduğu şehir merkezlerinde yaşayan insanlar için daha fazla olmaktadır. Bu durum, “rezonans” kavramı ile açıklanan olgudur. Günlük gerçeklik ile televizyondaki gerçeklik arasındaki çakışma, yetiştirmeyi artıran “çift doz” (double dose) ya da “rezonansa” sahip (birbirine yansıyan) ileti yaratmaktadır. Televizyon izleme niceliği ile şiddet üzerine abartılı algılara sahip olma ilişkisi,

⁵⁰ Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma” *a.g.e.*, ss.135-136

televizyonda “kurban olarak” sunulan ve kendilerine benzeyen kurgulanmış karakterlerin gerçek yaşamdaki karşılıkları olan azınlıklar, yoksullar gibi kategorik alt gruplar içerisinde daha çok görülmektedir.⁵¹

3.3.Mutlu Şiddet

Gerbner, televizyonun fiziksel saldırganlık olaylarını betimlemesini açıklamak için “mutlu şiddet” (happy violence) terimini üretmiştir.⁵² Bu “mutlu şiddet”, acısız, hızlı, heyecan verici ve etkilidir. Daima mutlu bir sonla bitmektedir; çünkü amaçlanan can sıkmak değil eğlendirmektir. İzleyicinin, bir sonraki reklamı iyi algılayacak bir psikoloji içerisinde olması hedeflenmektedir. Gerbner’a göre, şiddetin betimlenmesi her zaman istenmeyen bir durum değildir. Zira masallarda kan, mitolojide savaşan Tanrılar vardır. Shakspeare’in eserlerinde intikam ve cinayet yer almaktadır. Gerbner, her şiddetin aynı olmadığını bazı durumlarda gerekli kültürel tasvirler olarak da kabul edilebildiğini ifade eder: “Sembolik şiddet bireysel olarak işlenmişse, tarihsel olarak esinlenilmişse, dozunda ve seçici olarak kullanılmışsa, ölümcül dürtülerin trajik bedellerini ifade edebilir; ancak şiddetin bu tarz trajik duygusu, televizyonun dramatik üretim bandında imal edilmiş ‘mutlu şiddetin’ bataklığında boğulup kalmıştır.”⁵³

Gerbner, şiddet üzerine temellendirilen “reality show”lar ve aksiyon filmleri türü yapımlarla, çizgi filmleri genellikle bir tutar. ABC televizyonunun başkan yardımcısı olan Christine Hikawa, 1993’de toplanan Ulusal Konsey’in Aileler ve Televizyon temalı konferansta, şunları söylemiştir: “Araştırmacılar Tom ve Jerry ile “Zor Ölüm”ü (Die Hard) eşit kabul ettiklerinde, artık inandırıcılık kredilerini tüketmişlerdir.” Bu yakınma kuşkusuz büyük bir çoğunluk için haklıdır. Herhangi bir çizgi filmin, Kuzuların Sessizliği gibi baştan sona şiddet içeren bir filme göre, genç yaştaki izleyicilere daha az zararlı olduğu düşünülür; fakat Gerbner’a göre; “çizgi filmlerdeki eksik fiziksel hasar olgusu, şiddetin incelikli ve sinsice gizlenen varlığını örter .”⁵⁴ 1956 senesinde bir yapılan çalışmada, dört yaşındaki yirmi dört çocuk iki

⁵¹ Gerbner, a.g.e.s.293

⁵² Trend, a.g.e. s.139

⁵³ Gerbner, a.g.e.,s.444

⁵⁴ Çığ, a.g.e.s.47

gruba ayrılır. On iki çocuğa şiddet içeriği oldukça yüksek “Woody Woodpaker” adlı çizgi film seyrettirilir. Diğer grupta yer alan on iki çocuk ise içinde şiddete ait görüntülerin olmadığı “Küçük Kırmızı Tavuk” adlı çizgi filmi izler. Ardından iki grupta yer alan çocukların izledikleri filmlerden ne şekilde etkilendikleri karşılaştırılır. Her iki grupta yer alan çocuklar oyun oynarken izlendiğinde, içinde şiddet barındıran “Woody Woodpaker” filmini izleyenlerin diğer çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranışlarda bulunduğu, görülür. Gerbner şöyle ifade eder:

“Bizim çalışmalarımızdaki şiddet ortadadır. İnciten ya da öldüren gücün fiziksel gösterimi. Onun ciddi ya da insancıl, esprili bir gösterimi arasında fonksiyonel bir fark bulunmaz. Espri şiddetin bir hap gibi mideye kolayca inmesini sağlayan bir şeker kaplamasıdır, böylece o kişinin bilişsel iskeletine kolayca dahil olur. Acıyı, acısız olarak görünür kılmak, gücün mesajının şekerlemeyle kaplanmasıdır. İnsanlar esprinin çok şiddetli ve acımasız olabileceğini anlamıyorlar.”⁵⁵

Gerbner, televizyondaki şiddetin yalnızca bir şiddet eylemi olarak düşünülmemesi, daha ziyade bir “güç ve kurban edilmenin kompleks bir senaryosu” şeklinde yorumlanması gerektiğini vurgular. Şiddet davranışının yalnızca kendisi olarak bir önemi yoktur. Esas olan kimin kime ne yaptığıdır.⁵⁶ Şiddeti uygulayan kimdir (cinsiyet, ırk, yaş) ve kime karşı uygulamaktadır?⁵⁷ Televizyondaki bu güç oyununda en güvenderler genç beyaz erkeklerdir. Onlar kurban olan değil, kurban edenlerdir. Vahşet içeren çatışmalarda kurban olanlar ise, azınlık ırka mensup olan kadınlar, yaşlılar ve ergen erkeklerdir.⁵⁸

⁵⁵ Çığ, a.g.e.ss.47-48

⁵⁶ Çığ, a.g.e.s.49

⁵⁷ Taylan, a.g.e.s.64

⁵⁸ Çığ, a.g.e., s. 49

Gerbner, televizyonda sunulan şiddetin nicel çokluğu, saldırgan davranışın normal olduğu fikrini desteklediğini, izleyicilerin uyuşturulduğunu “militarize” olduğunu ifade eder. Bu da, izleyiciyi Gerbner’in “Acımasız Dünya Sendromu” olarak adlandırdığı şeye götürmektedir.”⁵⁹

3.3.1. Acımasız Dünya Sendromu

Gerbner “Acımasız Dünya Sendromu” kavramını (The Mean World Syndrome) kişilerarası güven duygusunun kaybolması, zarar görme korkusu ve toplum içinde şiddet oranının abartılmasını dile getirmek üzere kullanır. Acımasız Dünya Sendromu, Kültürel Göstergeler Projesi kapsamında yürütülen yetiştirme araştırmalarının merkezinde yer alır.⁶⁰ Bu sendrom, televizyonu çok izleyen kişilerin, dünyayı olduğundan çok daha ürkütücü, acımasız ve tehlikeli bir yer olarak algılamasına yol açmaktadır. Televizyonun dünyayı olduğundan daha kötü sunması, insanları daha huzursuz, korku ve kaygı içinde yaşar duruma getirmekte ve kişiler “otoritelere, kapalı topluluklara ve diğer polis-devleti uygulamalarına destek vermeye daha gönüllü” hale gelmektedirler. Gerbner, Amerikan halkının idam cezasını geçmiş yıllara oranla daha çok desteklemelerinde “Acımasız Dünya Sendromunun” çok etkili olduğunu belirtir. Gerbner, “Şiddet yüklü bir kültür içinde büyümek, bazen belirli tipte bir saldırganlığı, çoğunlukla yalıtım, güvensizlik, korunmasızlık ve kızgınlığı ortaya çıkarmaktadır.” der. Gerbner’a göre; “Acımasız bir dünyada karanlık güçlere yönelik cezalandırıcı ve intikam alıcı bir eylem, özellikle çabuk, kesin sonuca ulaşan ve bizim güvenlik duygumuzu artırıcı bir şekilde sunulduğunda çok çekicidir.” İnsanlar, TV’ de gördükleri şiddet oranında kendilerini şiddet tarafından daha da çok kuşatılmış hissetmektedirler. Yapılan araştırmalarda, televizyon izleme miktarı ile dünyadan korkma duygusu arasında dolaysız bağıntılar saptanmıştır. Çok televizyon izleyenlerin, az izleyenlere göre dünyanın çok daha tehlikeli bir yer olduğunu belirttikleri ve idam cezası, hapis cezalarının ağırlaştırılması gibi oldukça sert hukuki düzenlemeleri desteklemeye eğilimli oldukları görülmüştür. Teoriye göre; televizyonun çok izlenmesi “Acımasız Dünya Sendromu”na tutulma ihtimalini yükseltmektedir. Gerbner, “Bunun anlamı,

⁵⁹ Çığ,a.g.e., s.50

⁶⁰ Taylan,a.g.e.s.48

üç saat boyunca televizyon karşısında oturuyorsanız, daha az televizyon seyreden komşunuza göre daha fazla şiddet altında yaşayacağınız ve buna bağlı olarak da daha fazla şiddet eylemi gösterebileceğinizdir.” der ve ekler: “*Televizyon en kötü korkularınızı harekete geçirir ve paronayaklaştırıcı bir etkisi vardır*”⁶¹

Gerbner’a göre, çok fazla televizyon seyretmenin bir diğer sonucu, insanın televizyonda sunulan şiddetin normal olduğuna, herkesin şiddet uyguladığına, problemleri çözmede etkili olduğuna inanmasıdır. Bunların dışında, televizyon izleyicileri “kurbanlara ve acı çekmeye” karşı kayıtsızlaştırmakta, şiddet eyleminin sonuçlarını kavrama, empati kurma, ve protesto etme becerilerini yitirmelerine sebep olmaktadır. Bunların dışında televizyon, insanların kendilerine ve başkalarına karşı güvensizlik ve savunmasızlık duygularını artırmaktadır. Bazı anketler, çok televizyon izleyen kişilerin geceleri sokağa çıkmaktan ve diğer insanlarla bir arada olmaktan çok korktuklarını ortaya koymuştur. Yabancıardan ve yeni insanlarla tanışmaktan korkmaktadırlar.⁶² “*Uygarlığın altın mührü, yabancılara karşı hoşgörü kaybolmuştur.*”⁶³ Gerbner, “güvensizlik duygusu eşit olarak dağıtılmaz. Ekrandaki her 10 şiddet eylemi ortaya koyan karakterin yanında 11 kurbanın yer alır, bu kafa kafaya görünmektir; ama bu tip bir güç kullanımı -şiddette bir güçtür- her 10 kadın için söz konusu olduğunda;16 kadın kurban,17 genç kız kurban, 22 farklı ten rengine kadın kurban kendini gösterir.” demektedir.⁶⁴

3.4. Dünyada Yapılan Yetiştirme Araştırmaları

Yetiştirme araştırmalarının ilki, 1976 yılında “Televizyonla Yaşamak: Şiddet Profili” (Living with Television :The Violence Profile) adlı makaleyle yayınlanmıştır. Gerbner ve Gross sözü edilen araştırmalarında, hem içerik analizi yaparak televizyon programlarındaki şiddetin profilini çıkarmışlar hem de az ve çok televizyon izleyen kişilerin şiddet algıları arasındaki farkları tespit etmişlerdir.⁶⁵ Gerbner ve Gross’a göre; 1967-1976 yılları arasında yapılan içerik analizlerinden

⁶¹ Çığ,a.g.e.,ss.50-51

⁶² Trend,a.g.e.,s.139

⁶³ Çığ,a.g.e.,s.52

⁶⁴ Çığ,a.g.e.,s.52

⁶⁵ Taylan,a.g.e.s.70

elde edilen sonuçlar özetle şu şekildedir: Her 10 televizyon programının 8'i şiddet içermektedir. Hafta sonu yayınlanan çocuk programlarındaki şiddet oranı ise 10'da 9'dur. Televizyondaki programlarındaki baş karakterlerden her 10'unun 6 ila 7' sinin şiddete karıştığı gözlenmiştir. Bu oran çocuk programlarında 10'a 8 veya 9'a yükselmektedir. Her 10 programdan 1 veya 2'sinde öldürme eylemi vardır.⁶⁶ Yetiştirme analizinde ise, çok ve az televizyon izleyen kişilerin davranışları arasında "Yetiştirme Farkı" (Cultivational Differential) açısından yüzde 10 oranında bir farklılık olduğu görülmüştür. Az televizyon izleyen kişiler ile çok izleyenler arasında gerçekliğin algılanmasına yönelik "kanun uygulayıcılarının-kolluk kuvveti ya da güvenlik görevlisi-istihdamı oranı; güven; şiddete uğrama ihtimali" önemli bir farklılık saptanmıştır.⁶⁷

Gerbner ve Gross, 1976 senesinde yayınlanan "Televizyonla Yaşamak: Şiddet Profili 7" adını taşıyan bu ilk Yetiştirme çalışmalarının ardından 1977 yılında "Yetiştirme Profili 8", 1978'de ise "Şiddet Profili 9" adlı araştırmaları gerçekleştirmişlerdir. Saha araştırması ile yapılan bu çalışmalar, daha geniş örneklem grupları kullanılarak ve demografik değişkenler çoğaltılarak yürütülmüştür. Araştırmalarda ortaya çıkan bulgular, önceki araştırmaların bulgularıyla benzeşim göstermiştir.⁶⁸

Gerbner ve arkadaşlarının 1979'da "The Demonstration of Power: Violence Profile 10" (Gücün Sergilenmesi. Şiddet Profili 10) ismiyle yayınladıkları Yetiştirme çalışmasında, 1977 ve 1978 yıllarında yayınlanan televizyondaki şiddetle ilgili içerik analizi sonuçları karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.⁶⁹

Saha araştırması, New Jersey'deki bir okul ile (447) New York'taki bir okulun öğrencileri (140) üzerinde yapılmıştır. Öğrencilere verilen soru formunda "şiddet kurbanı olma şansları; gece yalnız yürüme korkusu; polis etkinlikleri ve güvensizlik algılamalarıyla" ilgili sorular yer almıştır. Çıkan sonuçlar; çok televizyon seyreden öğrencilerin, az seyredenlere göre, polis tarafından uygulanan

⁶⁶ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.172

⁶⁷ Taylan, a.g.e.s.71

⁶⁸ Taylan, a.g.e.s.71

⁶⁹ Taylan, a.g.e.s.71

şiddet ve şiddete uğrayan insanların sayısı açısından televizyon dünyasına yönelik cevaplar verdiğini göstermiştir. Her iki okuldaki öğrencilerin çok televizyon seyredenleri, insanların suç kurbanı olma ve şiddete uğramaları bakımından televizyon cevabını, az televizyon seyredenlere oranla daha fazla vermişlerdir. New Jersey'deki deneklerin çok televizyon seyredenleri, şehirde gece yalnız yürümeyi tehlikeli bulduklarını ifade etmişlerdir. Televizyon seyretmenin, öğrencilerin kanun uygulayıcılarına yönelik düşüncelerini de etkilediği görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin kişisel güvensizliğe yönelik “insanlara güvenilmez” yargısını taşıdıkları bulgulanmıştır. Gerbner ve arkadaşları, analiz sonuçlarının çok televizyon izleyenlerin, sosyal gerçekliği kavramlaştırmalarının az izleyenlerden daha farklı olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir.⁷⁰

Yetiştirme Kuramını baz alarak, televizyonun etkisini araştıran çalışmalar,1980'lerin sonundan itibaren dünyanın birçok ülkesinde yapılmaya başlanmıştır. Bu ülkeler arasında, Almanya, Arjantin, Avustralya, Çin, Güney Kore, Hollanda, İngiltere, İsrail, İsveç ve Türkiye gibi ülkeler yer almaktadır.⁷¹

Gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; bazı araştırmaların televizyonun yetiştirme etkisini ortaya koyduğunu, bazılarında ise yetiştirme etkisinin tespit edilemediği görülmektedir. Örnek vermek gerekirse; İngiltere'de Wober, televizyonun yetiştirme etkisini bulgulayamazken, yine İngiltere'de Piepe ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada televizyonun yetiştirme etkisi saptanmıştır.⁷²

Amerika Birleşik Devletleri dışındaki birtakım ülkelerde, Kültürel Göstergeler Grubunun bazı üyelerinin de katılımıyla Yetiştirme Analizleri yapılmıştır. Bunlara örnek olarak, Kang ve Morgan ve Shanahan ve Morgan'ın yaptığı çalışmalar gösterilebilir. Öte yandan Avustralya'da Hawkins ve Pingree tarafından yürütülen çalışmaların yetiştirme araştırmasının boyutlarını etkilemesi açısından çok önemli olduğunu söylemek mümkündür.

⁷⁰ Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e. s.175

⁷¹ Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.241

⁷² Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.241

Gerçekleştirilen çalışmalardan aşağıda sunulacak birkaç örneğin, Yetiştirme Kuramı ve Analizinin dünyadaki konumuna yönelik bilgilere ışık tutacağı düşünülmektedir. Sözü edilen çalışmalardan ilki, İngiltere’de Piepe ve arkadaşlarının 1987 yılında, 1983 seçimlerinde oy kullanan 1256 kişi üzerinde yaptıkları araştırmadır. Bu çalışmada çok ve az izleyenler arasında televizyonun yaygın görüş haline getirme etkisini belirlemek için Gerbner ve arkadaşlarının “Yetiştirme Farklılığı” ölçümü kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, çok ve az izleyenler arasında televizyonun yaygın görüş haline getirme etkisi olduğunu göstermiştir.⁷³

Wiemann’ın 1984 senesinde İsrail’de 461 lise ve kolej öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, televizyon karşısında çok fazla zaman harcayanların zengin olma, yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürme, sağlık vb. konularda ABD’deki yaşam imajını “gül pembe” şeklinde idealize ettikleri saptanmıştır. Wilmann, İsraillilerin ABD’ye göç etmelerinde bu imajın etkili olduğu görüşündedir. Zira İsrail’de, televizyon programlarının yüzde 60 ila 65’i ithal edilmektedir ve bunların büyük bir bölümü ABD kaynaklıdır.⁷⁴

Filipinlerde Tan, Tan ve Tan’ın 1987 yılında gerçekleştirdikleri yetiştirme araştırmasında, 1980’li yılların sonunda, yerli ve yabancı programların “yetiştirmeye katkısını” araştırmışlardır. Filipinlerdeki bu çalışmada, Tan, Tan ve Tan, Rokeach Value Survey’in bir çeşitlemesiyle üç lisede 225 öğrenci ile anket çalışması yapmışlardır. TV programlarının yüzde 60’ı ABD’den alınmaktadır. ABD programlarını en çok izleyenlerin hem “hoşlandıklarını” belirttikleri hem de “kurtulma” ile “akıllılığı” vurguladıkları görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonuçtan, “Amerika Birleşik Devletleri televizyon programlarını izleme, Amerika Birleşik Devletleri’ne ziyaret niyetini hayal ettiriyor” şeklinde yorumlamak olasıdır.⁷⁵

ABD dışında yapılan yetiştirme çalışmalarına sunulacak son örnek ise, 2002 yılında Yan Bing Zhang ve Jake Harwood’un yaptıkları çalışmadır. Zhang ve Harwood, Çin TV programlarını ve ithal programları seyretme ile geleneksel Çin

⁷³ Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.242

⁷⁴ Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.242-243

⁷⁵ Özer, Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.243

değerlerinin kabul görmesi arasındaki ilişkiyi “yetiştirme etkisini” araştırmışlardır. Çalışma, Çin’deki bir sağlık kolejinde yapılmıştır. Örneklem grubu 255 kadın, 157 erkekten oluşan toplam 412 öğrencidir. Analizde kadın denekler, “kişilerarası uyum değeri”ne erkeklere göre daha yatkın çıkmıştır. TV seyretmenin deneklerin kişilerarası uyum değerine çok, “hiyerarşik ilişkiler değeri”ne ise orta derecede katkısının olduğu görülmüştür.⁷⁶

3.4.1. Türkiye’de Yapılan Yetiştirme Araştırmaları

Ülkemizde de, Gerbner tarafından ABD’de geliştirilen ve üç bileşenden oluşan (Kurumsal Süreç, Mesaj Sistem ve Yetiştirme analizi) Kültürel Göstergeler Projesi’ni baz alarak televizyonun, kişilerin dünyayı algılaması ve sosyal gerçekliği kavramsallaştırması üzerindeki etkisini inceleyen birtakım çalışmalar yapılmıştır.⁷⁷ Bu çalışmaların ilki 1986 yılında Veysel Batmaz’ın, “Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Siyasal ve Toplumsal Etkileri: Ampirik Bir Model Denemesi” adını taşıyan doktora tezidir. Batmaz, Kültürel Göstergeler Projesi’nin üçüncü bileşeni olan Yetiştirme analizi’nden yararlanarak, kitle iletişim araçlarının toplumsal ve siyasal etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Siyasal etkilerin ortaya konulmasında “şiddet”, toplumsal etkilerin ortaya konulmasında ise “reklamlar” kullanılmıştır. Çalışmada, ilk önce gençlerin şiddet algıları ile televizyon izleme alışkanlıkları arasındaki bağıntı araştırılmış, ardından televizyondaki reklamlar ile ilintili tüketim algılamaları ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilinti ortaya konmaya çalışılmıştır. Saha araştırması ile gerçekleştirilen ve örneklem grubunu Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yüksek Okulu öğrencilerinin oluşturduğu çalışmada, televizyondaki şiddet sunumunun gençler üzerinde şiddet algısına ve bu yönde davranışlara yol açacağı varsayımı doğrulanmamıştır. Buna karşılık, televizyon reklamlarının gençlerin tüketim alışkanlıklarını etkilediği varsayımı ise doğrulanmıştır. Ancak, televizyonun yetiştirme etkisinin açık bir şekilde saptanamamış olmasında, araştırmanın yapıldığı 1986 yılında ülkemizde televizyonun daha on sekiz yıllık bir geçmişinin olması, Türkiye’de bu cihazların

⁷⁶ Özer **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, a.g.e s.244-245

⁷⁷ Özer “Televizyonun Bilinç Kaynağı Olarak Kullanımı: İstanbul’un Haberlerde Şiddet Yoğun Bir Kent Olarak Sunumunun Yetiştirme Kuramı Bağlamında İncelenmesi”, a.g.e., s.192

yaygın bir şekilde kullanılmaması ve örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin henüz televizyonlu yaşama geçmemiş olmalarının etkili olduğu söylenebilir.⁷⁸

Türkiye’de yapılan bir başka Yetiştirme araştırması da, 1987’de Konca Yumlu tarafından gerçekleştirilen “Kitle Kültürü Oluşumunda Televizyonun Rolü” adını taşıyan doktora tezidir. Araştırmada mesaj sistem analizi kullanılarak, 25 Mart 1987 ile 4 Nisan 1987 zaman dilimindeki TRT 1’in ana yayın kuşağında yer alan drama programları ele alınmıştır. Çalışma “Televizyon izleyicilere ne sunmaktadır? Sunduğu imgeler nelerdir?” sorularına cevap aramaktadır. Araştırmanın bulguları Hollanda’da gerçekleştirilen Kültürel Göstergeler Projesi’nden elde edilen bulgularla karşılaştırılarak Türkiye ve Hollanda televizyonlarındaki içerikler kıyaslanmıştır.⁷⁹

Ülkemizdeki diğer bir çalışma ise, Batmaz ve Aksoy’un birlikte gerçekleştirdikleri ve Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun desteklediği “Türkiye’de Televizyon ve Aile” adını taşıyan araştırmalarıdır. Yazarlar, mesaj sistem ve yetiştirme analizlerinin kullanıldığı çalışmadaki “en önemli amaçlarını”, şu şekilde açıklamışlardır:

“Bu araştırma,...Türkiye’de televizyonun etkisi konusunda yapılan spekülatif değerlendirmeler için ampirik veriler sağlamak amacıyla yola çıkmıştır. En önemli kültürel etki araçlarından olan televizyonun Türk aile yapısı içinde kullanım ve izlenme envanterinin (izlenme sıklığı, izlenme zamanı, çocuk ve ebeveynlerin izleme farklılıkları, izleme ortamı ve bağlamı gibi) saptanması, bu çalışmanın en önemli amacını oluşturmaktadır.”⁸⁰

⁷⁸ Taylan,a.g.e.s.78

⁷⁹ Taylan,a.g.e.,s.79

⁸⁰ Özer,Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi,a.g.e.,ss.266-267-268

Türkiye’de yürütülen çalışmalar arasında Ömer Özer’in, “Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi” adlı doktora tezi, Gerbner’in Kültürel Göstergeler Projesi’nin üç bileşeni olan Kurumsal Süreç, Mesaj Sistem ve Yetiştirme Analizlerinin bir arada kullanılması bakımından çok önemli bir çalışmadır. Kurumsal Süreç analizi için çapraz promosyon ve türdeşleşme analizleri ile,⁸¹ Ankara’daki Anadolu Ajansı ve TRT muhabirleri üzerinde saha araştırması yapılmıştır.⁸² Mesaj Sistem Analizi için ise, 4-8 Mart 2002 tarihleri arasındaki 5 günlük sürede ATV, Kanal D, Show TV, Star TV ve TRT 1 televizyon kanallarının ana haber bültenlerinin içerikleri analiz edilmiştir.⁸³ Analizi sonuçları haberlerde şiddete yoğun bir şekilde yer verildiğini göstermektedir.⁸⁴ Şiddete katılanlar genelde alt sınıf üyeleridir.⁸⁵ Yetiştirme analizi, 19 Mart 2002’de gerçekleştirilmiş,⁸⁶ Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi’nde öğrenim gören 355 öğrenci üzerinde anket uygulanmıştır.⁸⁷ Yetiştirme analizinde, 11 hipotezin 7’si anlamlı 4’ü anlamsız çıkmıştır. Bu çalışma, televizyondaki şiddet sunumunun izleyiciler üzerinde Yetiştirme etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.⁸⁸ Kurumsal Süreç Analizinde ise, Türkiye’deki medyanın kurumsal yapısıyla ilgili araştırmalara yer verilmiştir.⁸⁹

Özer, günümüz Türkiye’indeki medya iklimini açıklayabilmek için ilk olarak tekelleşme durumuna bakılması gerektiğini ifade eder. Tekelleşme Gerbner’in üzerinde önemle durduğu bir konudur. Özer’e göre, Gerbner’in 1973 yılında ABD medyası üzerinden patronlar başlığı altında sıraladığı öngörüler bugünkü Türk medyasını tanımlamaktadır. Medyanın asıl fonksiyonunun, toplumun bilgi alma ve bu bilgiler üzerinden sağlıklı işlemlerini gerçekleştirmek olduğunu vurgulayan Özer, tekelleşmenin yatay, dikey ve çapraz tekelleşmeler yoluyla Türkiye’deki medya ortamına hakim olduğunu belirtir.⁹⁰ Araştırmada üzerinde durulması gereken diğer bir bulgu da, televizyon programlarının genellikle eğlence, yarışma, dizi ve sinema

⁸¹ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.277

⁸² Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.281

⁸³ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi a.g.e.s.283

⁸⁴ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e. s.497

⁸⁵ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.498

⁸⁶ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e.s.285

⁸⁷ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e.s.286

⁸⁸ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., ss.498-499

⁸⁹ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., s.299

⁹⁰ Özer, Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, a.g.e., ss.299-300-301

ağırlıklı olması, kültür, sanat ve edebiyat programlarının ise, ayrılan süre açısından yok denecek kadar az olduğudur.⁹¹

Ömer Özer'in, "Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma" adını taşıyan çalışmasında, televizyonun insanların tehlikeli dünya algılamaları ve sosyal gerçekliği kavramlaştırmaları üzerindeki etkisi, diğer bir deyişle yetiştirme etkisi araştırılmıştır.⁹² Araştırmada, televizyon dünyasını tanımlayabilmek için Mesaj Sistem Analizi, televizyonun yetiştirme etkisini ortaya koyabilmek için ise, Yetiştirme ve yaygın Görüş Haline Getirme Analizleri yapılmıştır. Mesaj Sistem Analizi, 4-8 Mart 2002 tarihleri arasındaki 5 günlük ATV, Kanal D, Show TV, Star TV ve TRT 1 televizyon kanallarının ana haber bültenleri üzerinden gerçekleştirilmiştir.⁹³ Elde edilen bulgular, televizyondaki şiddet gösteriminin çok fazla olduğunu göstermiştir.⁹⁴ Televizyonun Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme etkisinin ortaya konulabilmesi amacıyla Nisan ayının dördüncü haftasında DDY Genel Müdürlüğü merkez binasında saha araştırması yapılmış, çalışmanın örneklemini oluşturan 292 DDY personeli üzerinde yetiştirme testleri (anket) uygulanmıştır.⁹⁵ Bu testlerin analiz sonuçları televizyonun ideolojik kültürel yetiştirme etkisi olduğunu ortaya koymuştur.⁹⁶

Özer, "Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Araştırma" adlı çalışmasında, Ankara'nın iki farklı semtinde yer alan Yıldırım Beyazıt Lisesi ile Tefik Fikret Lisesi öğrencileri üzerinde 827 öğrenci bir saha araştırması yaptığını, araştırmanın amacının, insanların tehlikeli dünya algılamalarının ve kişisel güvensizlik duyumsamalarının "şiddet

⁹¹ Özer, **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, a.g.e., s.495

⁹² Ömer Özer, " Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Eskişehir, Cilt: 5, S: 1, 2005b, s.75

⁹³ Özer, " Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma", **a.g.e.**, s.80

⁹⁴ Özer, " Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma", **a.g.e.**, s.75

⁹⁵ Özer, " Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma", **a.g.e.**, s.80

⁹⁶ Özer, " Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma", **a.g.e.**, s.75

yoğun yerlerde yaşamak” mı, yoksa “televizyonun kişiler üzerindeki etkisine”mi bağlı olduğunu ortaya çıkartmak olduğunu ifade eder. Araştırma sonucunda, insanların tehlikeli dünya algılamalarının ve kişisel güvensizlik algılarının, şiddet yoğun yerlerde yaşamaya değil, televizyonun kişiler üzerindeki etkisine bağlı olduğu bulgulanmıştır.⁹⁷

Özer, şiddet sunumlarının meslek grupları üzerindeki etkilerinin saptanması amacıyla gerçekleştirdiği, “Televizyonun Yetiştirme Rolü:Ankara Çevik Kuvvet Örneği” adını taşıyan çalışmada, Gerbner’ın Kültürel Göstergeler Projesi’nin mesaj sistem ve yetiştirme analizi bileşenlerini kullanmış ve Ankara’daki Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü’nde görev yapan 136 polis üzerinde televizyonun yetiştirme etkisini incelemiştir. Çalışmadaki Yetiştirme testlerinden beşi doğrulanmış biri doğrulanmamıştır. Bulgular, diğer araştırmalarının aksine polisler üzerinde televizyonun yetiştirme etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.⁹⁸

Özer’in “Televizyonun Şiddet Özelinde Bilinç Altına Yaptığı Etkiye Yönelik Yetiştirme Kuramı Çerçevesinde Yapılan Araştırma” adını taşıyan çalışmada, televizyonun yetiştirme (cultivation) etkisi araştırılmıştır. Sözü edilen çalışmada, Kültürel Göstergeler Projesi’nin Mesaj Sistem ve Yetiştirme Analizi bileşenleri kullanılmıştır. Mesaj Sistem Çözümlemesi, 14-18 Nisan 2003 tarihleri arasındaki 5 günlük sürede ATV ve Kanal D televizyon kanallarının ana haber bültenleri “şiddet özelinde” analiz edilerek yapılmıştır. Sonuçlar değerlendirilirken, haberlerde yer alan şiddet sunumlarının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Yetiştirme analizi ise, Mayıs ayının dördüncü haftasında saha araştırması ile gerçekleştirilmiş, Ankara Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde öğrenim gören 133 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Elde edilen bulgular, televizyonun tehlikeli dünya algısı ve insanlara güvensizlik üzerinde yetiştirme etkisinin olmadığını göstermiştir. Araştırmada yer alan 6 hipotez de doğrulanmamıştır. Özer, televizyonun yetiştirme etkisinin bu örneklem grubu üzerinde olmadığını, ancak bu sonuçların Türkiye’de

⁹⁷ Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”, **a.g.e.**,s.139

⁹⁸ Özer, “Televizyonun Yetiştirme Rolü:Ankara Çevik Kuvvet Örneği”**İletişim**,Sayı:20,(1-21) , (2005d), ss.1-19

televizyonun yetiştirme etkisi olmadığı yönünde değerlendirmemek gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁹

Özer, 2006 yılında televizyondaki şiddetin tüketim boyutunu araştırmak üzere iki çalışma hazırlamıştır. Bu çalışmaların ilki yetiştirme, diğeri ise kullanım ve doyum araştırmasıdır. Yetiştirme araştırması, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi'nde yapılmış 176 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. “Kullanım ve doyum araştırması ise Osman Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁰ Bu çalışmadaki sorulardan biri olan “Günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız” sorusu ile tehlikeli dünya sendromu test edilmiş ve sonuç televizyonun yetiştirme etkisi yönünden anlamlı çıkmıştır.¹⁰¹ Yayın Görüş Haline Getirme etkisi ise, “cinsiyet” ve “yaş grubu” değişkenlerine göre bakıldığında erkekler açısından ve yaş grubu açısından anlamlı çıkmıştır.¹⁰²

Ömer Özer'in, Svetlana Gerasimova ile birlikte yaptığı “Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya'da Yapılan Araştırma” adlı çalışmada, Türkiye ve Rusya örneğinde televizyonun şiddet unsuru açısından insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları ve dünya algılamaları üzerinde yetiştirme (cultivation) etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçtan hareketle, Türkiye’de Yetiştirme Analizi için saha araştırması 2006 yılında Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri (147), Rusya’da ise 2006-2007 tarihleri arasında North-West Academy of Public Administration öğrencileri (155) üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada, Kültürel Göstergeler Projesi’nin (Cultural Indicator Project) Mesaj Sistem Analizi (Message Sistem Analysis) ve Yetiştirme Analizi (Cultivation Analysis) bileşenleri kullanılmıştır. Test edilen temel hipotez: “Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile West Academy of Public Administration’da öğrenim gören öğrencilerin televizyonun şiddet içerikli mesaj sistemini izleme

⁹⁹ Özer, “Televizyonun Şiddet Özelinde Bilinç Altına Yaptığı Etkiye Yönelik Yetiştirme Kuramı Çerçevesinde Yapılan Araştırma”, **Medya Okuryazarlığı**, 23-25 Mayıs 2005, 1.Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı, Ed: Nurçay Türkoğlu, Melda Cinman Şimşek, İstanbul, Kalemus Yayınları, 2007, ss.297-298-304-305-307- 313

¹⁰⁰ Özer, **Medya Şiddet Toplum, a.g.e.s.** 286

¹⁰¹ Özer, **Medya Şiddet Toplum, a.g.e.s.** 292

¹⁰² Özer, **Medya Şiddet Toplum, a.g.e.**, s.296-297

süreleri arttıkça, değer yargıları televizyonun sunduğu içerikle biçimlenen ‘televizyon dünyası’ yönünde olacaktır.” Yetiştirme analizine göre; Türk ve Rus öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, ikişer test doğrulanmıştır. Doğrulan testler farklı sorulara ilişkindir. Türk ve Rus öğrencileri açısından farklı soruların testlerinin doğrulanması, iki grup açısından da televizyonun yetiştirme etkisinin bulunduğu işaret eder niteliktedir. Yaygın Görüş Haline Getirme testlerinde “cinsiyet,” “yaş” ve “gelir” değişkenleri kullanılmıştır. Cinsiyete göre yaygın görüş haline getirme testlerinden Türk denekler açısından 1, Rus denekler açısından 3 test doğrulanmıştır. Yaşa göre, Türk denekler açısından 2, Rus denekler açısından 3 test doğrulanmıştır. Gelire göre ise, iki grup açısından da 3 test doğrulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, Türk ve Rus öğrenciler üzerinde televizyonun yetiştirme ve yaygın görüş haline getirme etkisinin olduğunu göstermiştir.¹⁰³

¹⁰³ Ömer Özer ve Svetlana Gerasimova, “Yetiştirme Kuramı:Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya’da Yapılan Araştırma”,**Medyada Şiddet Kültürü, a.g.e.**, ss-323-342

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON, ÇOCUK VE ŞİDDET

4.1. Televizyondaki Şiddetin Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri

Günümüzde şiddet eylemlerinin televizyondaki temsilleri, izlenme oranlarını arttırma lehine çeşitlenmekte, şiddet farklı şiddet formlarıyla verilerek önemsizleştirilmektedir. Şiddet haber programları da dahil olmak üzere, reality show, sitcom, film, dizi film, gündüz kuşağı programları ve çizgi filmlerde eğlence unsuru olarak kullanılmakta, mizah ve eğlence programlarındaki espriler şiddet üzerinden güldürmeyi amaçlamaktadır.

Şiddetin neredeyse her programda yaşamın bir parçası olarak sunulması, şiddet olgusunun sıradanlaşması gibi oldukça tehlikeli bir olguyu da beraberinde getirmektedir. Filmlerdeki, özellikle -çizgi filmlerde- sevilen karakterler düşmanlarına şiddet uyguladıklarında, çocuklar tarafından coşkuyla izlenmekte ve çocuklar tüm bu olayları günlük hayatlarında “model alma” yoluyla uygulamaya dönüştürmektedirler.¹Rogge’a göre, model alma zaman zaman öyle boyutlara ulaşmaktadır ki çocuklar birtakım idollere adeta “tapmakta”dırlar.²

Benzer şekilde Yavuzer’de, çocukların çok küçük yaşlardan başlayarak televizyonda izledikleri kahramanların birtakım özelliklerini gündelik yaşantılarına ve oyunlarına yansıttıklarını, onları kendilerine “model olarak” seçtiklerini ifade eder.³

¹ Birsal Aybek, “Televizyon ve Çocuk”, **Anafilya**, sayı:4, 2001,s.19,(Çevrimiçi), www.anafilya.org/go.php?go=7d1a04013009b (Erişim tarihi 23 Ekim 2016)

² Jan Uwe Rogge, **Televizyon Video Delileri**, İstanbul,Afa Yayıncılık,1989,s.10

³ HalukYavuzer, **Çocuk ve Suç**, 9. bs.,İstanbul,Remzi Kitabevi,1998,s.245

Televizyon ve izleyici ilişkisindeki olumsuz etkilenmeye en açık olanların çocuklar olduğunu vurgulayan Mutlu, çocukluk döneminin bir insanın yaşamında her türlü etkiye açık olduğu yıllar olduğunu aşağıdaki şu sözlerle dile getirir:

“Çocukluk insanın ‘ağacın yaşken eğilmesi’ misali toplumun değerlerini edinmesi, bilgilenmesi, doğru davranış modellerini benimsemesi, kişiliğinin yapıtaşlarını ideal birey ölçütüne göre kurması sürecini en yoğun olarak yaşadığı bir dönem. Çocukluk böyle bir dönem olunca, çocuklar da ister istemez televizyonun en sorunlu, zarar görmeye en açık, güçsüz, dolayısıyla da korunmaya muhtaç izleyicileri oluyorlar.”⁴

Günümüzde, çocukların televizyonla tanışmaları oldukça küçük yaşlara inmiş, televizyon çocukların adeta en yakın arkadaşı haline gelmiştir.⁵ Ancak bu tek yönlü ve sakıncaları olan bir arkadaşlıktır; çünkü çok küçük yaşlardaki çocuğun bilinci henüz oluşmadığından, çocuk televizyona savunmasız yakalanmakta, ekrandan yansıyan olumlu model ne kadar yapıcı ise, olumsuz model de o kadar yıkıcı olmaktadır.⁶

Televizyon, gerek çocukların sosyal yaşama dahil olmaları, gerekse ebeveynlerin konuya yönelik endişeleri açısından giderek daha çok önem taşımaya başlamıştır. Öğrenim gören çocukların sınavlarından düşük not aldıklarında ya da gençlerin anne-babaları tarafından onaylanmayan davranışlarda bulunmalarında

⁴ Mutlu, **Televizyon ve Toplum**, TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri, Ankara, 1999,s.119

⁵ Bekir Buluç, “Televizyonlarda Yer Alan Şiddet İçeren Programların Okulda Şiddete Etkisi ve Şiddet Önleme Amacıyla Okul Yöneticilerinin Alabileceği Önlemler”, **Mesleki Eğitim Dergisi**, Cilt: 7,Sayı: 14, s, 3,Temmuz,2005,Ankara, (Çevrimiçi), w3.gazi.edu.tr/~buluc/Bekir%20BulucTelevizyon....doc, (Erişim tarihi 22 Ekim 2016)

⁶ Aybek,**a.g.e.** ,s.19

televizyonun suçlanması, araştırmalara konu olmaktadır. Sözü edilen araştırmaların, birçok ülkede ebeveyn örgütleri tarafından da desteklendiği görülmektedir.⁷

Çalışmalar, televizyonun çocuklar üzerinde bilgilendirmek, eğitmek, eğlendirmek⁸ bilinç düzeyini artırmak⁹ gibi olumlu etkilerinin yanı sıra, küçük yaştaki çocukların boş vakitlerini doldurarak okuma alışkanlığı kazanmasına mani olmak ve sosyalleşmesini zorlaştırmak”¹⁰ gibi olumsuz etkilerinin de olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin; Koolstra ve van der Voort tarafından yapılan araştırma, ilkokul çağındaki çocukların günde 2-3 saat televizyon seyrettiklerini, okuma eylemine ise, günde yalnızca sekiz dakika zaman ayırdıklarını göstermektedir.¹¹

Öte yandan, televizyonun çocukların konuşma ihtiyaçlarını minime indirdiği açık bir şekilde görülmektedir. Televizyonu aşırı izlemek çocuğun dil gelişiminde bazı sıkıntıların ve eksikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir.¹² Ayrıca, televizyonun aşırı derecede izlenmesi durumunda geç saatlere kadar uykusuz kalan çocukların uyku ritmi bozulmakta ve uyku bozuklukları yaşamaktadırlar.¹³ Bunların dışında; televizyonun çocuklar ve gençler üzerinde saldırgan davranışlarda bulunmak ve kötü alışkanlıklar sergilemek gibi olumsuz etkilerinin de olduğu birçok araştırmacı tarafından kabul görmüştür. Etkilenme daha çok “şiddet ögesi”, “cinsellik” ve “zararlı alışkanlıkların” sunulduğu sahnelerle gerçekleşmektedir.¹⁴ Televizyonun diğer bir başka sinisi etkisi ise,¹⁵ çocukları sinema ve tiyatroya gitmekten, hatta çoğu kez arkadaşlarıyla birlikte oyun oynamaktan yoksun

⁷ Yaprak İşçibaşı, “Çocuğun Sosyalleşmesinde Aile- Televizyon İlişkisi”, A.Ü. İletişim Fakültesi, Dergisi ,**Kurgu**,Eskişehir, 2003, sayfa: 144

⁸ **T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İzmir Bayraklı Mustafa Uygur Ortaokulu**, “Televizyonun Çocuğa Etkileri”, Yayın: 2012-12-25 - Güncelleme: 2013-01-02 10:58:17, (Çevrimiçi), http://mustafauygurortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/35/29/715343/icerikler/televizyonun-cocuga-etkileri_179436.html (Erişim tarihi 30 Ekim)

⁹ Vural,a.g.e.s.19

¹⁰ **T.C. Milli Eğitim Bakanlığı**, “Gazetecilik Radyo TV Tarihi”, **a.g.e.**,s.41,

¹¹ Mutlu,**Televizyon ve Toplum**,a.g.e.,s.122

¹² Birol 2000’den aktaran:Esenay, Ertürk ve İhsan, **a.g.e.**, slayt ,19

¹³ Owens ve arkadaşları, 1999’dan aktaran:Birol, Ertürk ve Elmas,**a.g.e.**,

¹⁴ Can ve Toruk, a.g.e.s.113

¹⁵ Barry Sanders, **Öküzün A’sı Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi**, Çev: Şehnaz Tahir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,1999, s.48

bırakmasıdır. Bunların sonucu olarak da çocukların gerek bilişsel, gerekse “psikomotor gelişimi” olumsuz etkilenmektedir.¹⁶

Çocukların ilkokul çağından önceki yaşlarda televizyonla olan ilişkileri keşif amacına yöneliktir. Televizyon henüz ilkokul çağına gelmemiş çocukları parlak canlı öğeleri, hızla değişen hareketli karakterleri, kuvvetli ses ya da ışıklarıyla etkilemektedir. Bu çağdaki çocukların “şiddet”le tanışması, “çizgi filmler” başta olmak üzere bu ve buna benzer görüntüler aracılığıyla olmaktadır. Okula başladıkları çağ, çocukların “şiddet” eğilimi ile “saldırgan” davranışları üzerindeki etkisi bakımından daha da önem taşır. Dikkat ve kavrayışlarının arttığı bu yaşlarda, çocuklar anlatılan olaylardan sonuçlar çıkarırlar, karakterlerin yaptığı eylemleri veya davranışlarını onaylayarak kendileri de denerler. Yapılan araştırmalar, bu dönem içerisindeki çocukların şiddet eğilimlerinin, şiddet içeren programlardan etkilendiğini göstermektedir. Bu ve benzeri yapımları izlemiş olan ve orada gördükleri şiddetin gerçekleri yansıttığına inanmış olan çocuklarda, saldırgan davranışların arttığı görülmektedir.¹⁷

Esenay, birçok araştırmada medyadan etkilenenlerin en fazla çocuklar ve gençler olduğunu gördüğünü, bu etkilenmenin ise çoğunlukla olumsuz yönde olduğunu ifade ederek ekler: “dış dünyanın gerçeklerini, medya aracılığıyla sunulanlarla kavramlaştıran çocuklar ve gençler kaçınılmaz olarak bu etkiyi olumsuz yönde yaşamaktadırlar.”¹⁸

Medyadaki şiddetin çocuklar ve gençler üzerinde yarattığı olumsuz etkinin örnekleri, yakın zamanda yaşanan ve trajediyle sonuçlanan iki olayda açıkça görülmüştür. 2004 yılında, Elazığ'da televizyonda izlediği “Sırlar Dünyası” adlı dizi filminden etkilenen Muhammed Karaman (9) adlı çocuğun, evlerinin yanındaki ahırda

¹⁶ Aybek, a.g.e.s.19

¹⁷ İhsan Dağ, vd., **Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri**, RTÜK, (Rapor), Ankara, 2006, s.34

¹⁸ AAP 1999'dan aktaran: Esenay, Ertürk ve Elmas, a.g.e.,slayt, 2

kendini asarak intihar etmesi¹⁹ ve 2007 yılında Şanlıurfa'da 12 yaşındaki Hatice'nin yine adı geçen dizinin hayata dönüş sahnesinden etkilenecek “oyun oynarcasına” ölüme gitmesi,²⁰ özellikle çocukların ve gençlerin sosyal gerçeklik algılamaları üzerinde televizyon programlarındaki şiddetin olumsuz etkisini göstermektedir.

Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Betül Aydın, 12 yaşındaki bir çocuğun televizyonda izlediği bir diziden etkilenecek intihar etmesini Milliyet’e şu şekilde değerlendirmiştir:

“Çocuklar bazen televizyonda izledikleri sahneleri bir oyun gibi algırlar ve gördükleri, duydukları şeyleri denemek isterler. Bu tip programlarda ölüm; yeniden diriliş, yeniden hayata dönüş gibi lanse edilen sahneler, çocuklar tarafından oyunun ötesinde bir kaçış gibi de algılanabilir. Dolayısıyla bu tür programlar çocuklar açısından son derece sakıncalı. Çocuklara bu tür programlar izletilmemeli. Aileler çocuklarının neyi izlediğini kontrol etmeli ve gerekli açıklamaları mutlaka yapmalı. Ölüm kavramını çocuğun yaşına uygun şekilde vermemiz ve insanların da bu konuda bilinçlenmesi gerekiyor. O yaştaki çocuklar dikkat çekmek için de yapabilir. Ölüm sonrası hayatın çok yücelterek vermek, anlatmak doğru değil. Ölüm ve ölüm sonrası hayat çocuklara detaylı bir şekilde verilmemeli.”²¹

¹⁹ “Sırlar Dünyası’ndan etkilenip intihar etti”, **Vatan Yaşam**, 18 Ekim 2004, (Çevrimiçi)
<http://www.gazetevatan.com/-sirlar-dunyasi-ndan-etkilenip-intihar-etti-38344-yasam/> (Erişim tarihi 23.Mart 2016)

²⁰ Derya Sazak, “Sırlar Dünyası’nda Ölüm”, **Milliyet**, 18 Mart 2007, (Çevrimiçi)
<http://www.milliyet.com.tr/2007/03/18/ombudsman/aokur.html>
(Erişim tarihi . 23.Mart 2016)

²¹ Betül Aydın, “Sırlar Dünyası’nda Ölüm”, **Milliyet**, 18 Mart 2007, (Çevrimiçi)
<http://www.milliyet.com.tr/2007/03/18/ombudsman/aokur.html> (Erişim tarihi . 23.Mart 2016)

Türkiye’deki çocuk ruh hekimlerinin konuya ilişkin uyarıları seneler öncesine dayanmaktadır: “Tüm iletişim kurumları, gerek eğlence, gerekse haber nitelikli programlarda şiddet ögesinin çok dikkatli denetlenerek verilmesi, ölçünün çok iyi ayarlanması konusunda özen göstermelidirler.”²²

Bazı ebeveyn ve eğitimciler, yayın içeriklerinin çocuklarda saldırgan davranışlara yol açıp açmadığını merak etmektedirler. Gerçekleştirilen çalışmalar, kitle iletişim araçlarındaki program içerikleri ve dergilerdeki yazıların büyük oranda saldırgan davranışlar içerdiğini ortaya koymuştur. Örneğin, çocukların okuduğu resimli dergilerde büyük ölçüde saldırgan davranış örneklerine rastlanmaktadır. Furs, bu tür 92 dergide 500 saldırı, 186 şiddet ve 14 öldürme eylemi belirlemiştir. Lekman ise, her sayfada bir şiddet eylemi olduğunu varsaydığımızda her çocuğun 10 yıl içerisinde en az 18.000 dövüş, cinsel saldırı ve işkence görüntüleri ile karşılaştığını ifade etmektedir. ABD’de “Christan Science Monitor” un yaptığı bir araştırmada, en çok izleyicinin televizyon izlediği semtlerde yayınlanan 85.5 saatlik bir programda 84 öldürme ya da şiddet olayları gösterildiği gözlenmiştir. Yine aynı çalışmaya göre, 2 ila 7 yaşları arasındaki 26 milyon çocuğun televizyon izleyebilecekleri zamanlarda yayınlanan programlarda, her 16.3 dakikada bir şiddet eylemi gerçekleştirilmektedir.²³

Tamer, başka ülkelerde yürütülen araştırmaların çocukların yetişkinlere oranla daha çok televizyon izlediğini gösterdiğini, yapılan gözlemlerin ülkemizde de bu gerçeğin pek değişmediği izlenimini verdiğini belirtir. Tamer’e göre; ülkemizde ailelerin televizyona yönelik şikâyetleri genellikle aynıdır. Televizyonun çocukların ders çalışmasına mani olduğu ve uyku saatlerinde düzensizliğe yol açtığından yakınmaktadırlar; oysa televizyonun bunların dışında da zararlı etkileri olabileceğini pek düşünmemektedirler. Yazar, bu yakınmaların olmamasını televizyonun zararlı etkilerinin ete kemiğe bürünmemesinde aramak gerektiğini ileri sürer.²⁴

²² Dağ, vd. s. 51

²³ Yavuzer, a.g.e., s.245

²⁴ Tamer, a.g.e., s.130

Benzer biçimde Dündar'da, televizyonun zararlı etkilerine ilişkin önemli bir konuya dikkat çeker. Çocuklarının “Rocky” ve “Rambo” gibi şiddet içeren filmleri izlemelerini istemeyen ebeveynlerin, bu filmlerin alternatifi olarak “Tom ve Jerry” gibi çizgi filmleri izlemelerini önermelerini doğru bulmaz. Çünkü Dündar’a göre; bu noktada başka bir tehlike ortaya çıkmaktadır. Tom ve Jerry, bütün film süresince birbirleriyle kavga ederler, kafalarını defalarca tavana çarparlar, bedenlerinin üstünden tanklar geçirip birbirlerine şiddet uygularlar; fakat tüm bunlara rağmen sonuçta hiçbir şey olmaz. Dündar, bu “sonuçsuz şiddet”in çocukların belleklerinde, dövülen ya da yüksek bir yerden aşağı atılan canlıların bir kere silkelenerek, yeniden yaşama dönebilecekleri şeklindeki bir mesaja dönüşmekte olduğunu ifade ederek, Danimarka’da yapılan bir araştırmadan örnek verir. Araştırma, Tom ve Jerry’yi izleyerek büyüyen çocukların sokakta ilk kez kavga ettikten sonra yumrukladıkları arkadaşlarının niye bu kadar hasar gördüğüne şaşırdıklarını ortaya koymaktadır. Dündar’a göre; bu çerçeveden bakınca, Tom ve Jerry türünden “masum” çizgi filmlerin, en çok şiddet içeren filmlerden biri olan “Rezervuar Köpekleri”ne (Reservior Dogs) göre daha fazla tehlikeli olabileceği sonucu çıkmaktadır. Zira adı geçen filmde, şiddet tüm acımasızlığıyla sergilenirken seyirci gerçek şiddetin zannedildiği kadar sıradan bir şey olmadığı mesajıyla uyarılmaktadır. Dündar sözlerini şöyle sürdürür: Oysa biz, Rezervuar Köpekleri’ni yasaklayıp, Tom ve Jerry’yi ekranlardan izleterek, “belki de şiddete sevimli bir maske giydirmiş ve çocukların bilinçaltına işlemiş oluyoruz.”²⁵

Yavuzer, televizyondaki çizgi filmlerde de diğer filmlerde olduğu gibi şiddet unsurlarının çok fazla olduğunu, televizyonda sunulan kavga, yaralama ve öldürme, gibi eylemleri izleyen çocukların verdikleri tepkilerin, bazen erişkinlerin şaşırmasına hatta ürpermesine neden olduğunu belirtir. Bu tür programlarda sunulan şiddet ve şaka arasındaki ilişki düzeyinin de giderek yükseldiğini vurgulayan Yavuzer, kültürümüzde önemli bir yeri olan Karagöz ve Hacivat’tan örnek verir. Eskiden Karagöz’ün Hacivat’a attığı bir tokat çocukların gülmesi için yeterliyken, günümüzde bir çizgi film kahramanının (Ağaçkakan) düşmanına dinamit atarak onu

²⁵ Can Dündar, “Televizyon ve Şiddet”, *Cogito*, Şiddet, Sayı.6-7, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, ss.,386-387

havaya fırlatması, küçük seyircilerin gülmelerine yol açmaktadır. “Anlaşılan, ölümle şakalaşan bir kuşak yetiştirmekteyiz.”²⁶

Trend, “medyadaki şiddet” sorunsalını irdelerken sorunun bir kısmının şiddet tasvirlerinin kültürümüze yerleşmiş olmasından kaynaklandığını ileri sürer.²⁷ Trend’e göre: “Şiddet yüzyıllardan beri hikâye anlatımının önemli bir unsurudur ve “masallar, çocukları yetişkinlerin söylediği gibi davranmadıkları takdirde karşılaşacakları şiddet dolu sonuçlar konusunda uyarır.”²⁸

Platon, Devlet adlı eserinde bu konuya değinmiş, çocuklara masal anlatırken “Tanrıların Tanrılarla savaştıklarını, birbirlerine tuzak kurup boğuştuklarını söylememeli..... Çünkü çocuk açığı, gizli kapaklıyı ayırt edemez. Bu yaşta duyduğlarımız da akıldan çıkmaz, olduğu gibi kalır. İşte bunun için de, çocukların ilk duydukları sözlerin, güzel masallar olmasına çok önem vermeliyiz” demiştir.²⁹

Tamer, Platon’dan bugüne her şeyin büyük bir değişime uğradığını ve gelişen teknoloji içerisinde televizyonun, çocukların en büyük ilgi alanını oluşturur hale geldiğine dikkat çeker. Tamer, Platon’un ideal yurttaşı tanımladığı dönemde matbaa, radyo ya da televizyon gibi iletişim araçlarının olmadığını, o nedenle ebeveynlerin çocuklarına istedikleri biçimi verebildiklerini, günümüzde ise ailelerin medya araçlarını denetlemelerinin söz konusu bile edilemeyeceğini ifade eder.³⁰

Benzer şekilde Mutlu’da televizyonun hayatımıza girmesiyle birlikte artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını,³¹ günümüzde masal kahramanlarının bile değiştiğini, çocukların artık masallardaki “dev”lere inanmadıklarını, masallardaki devlerin yerini robotların, uzay canavarlarının aldığını belirtir. Mutlu’ya göre; yaşamımızda başka bir dev vardır artık, “elektronik bir dev”dir bu ve bu devin adı “televizyondur.”³²

²⁶ Yavuzer, **a.g.e.**, ss.245-246

²⁷ Trend, **a.g.e.s.**10

²⁸ Trend, **a.g.e.**, s.10

²⁹ Platon, **Devlet**, Çev: Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cımcöz, s:67-68, 14. bs, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008.

³⁰ Tamer, **a.g.e.**, s.130

³¹ Mutlu, **Televizyon ve Toplum**, **a.g.e.**, s,165

³² Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, **a.g.e.**, s.7

Televizyonun insanların günlük yaşamlarına gittikçe daha fazla dahil olmaya başlaması ve hayatımızın bu denli içine girmesiyle, bir takım sorunlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sorunların içerisinde en önemli olanlardan biri, televizyondaki şiddet içerikli programlardır. Televizyonda sergilenen şiddetin çocuklar ve gençler üzerindeki etkisi dünyada olduğu gibi ülkemizde de tartışılan güncel bir konudur.³³

4.2. Dünyada Televizyon Çocuk ve Şiddet Araştırmaları

ABD'deki psikiyatri hekimlerinin çatısı altında birleştiği ve yüz yılın üzerinde bir geçmişe sahip olan “Amerikan Psikiyatri Derneği”nin web sitesinde yer alan ve medyadaki şiddetin etkilerinin anlatıldığı yazı şöyle başlamaktadır:

“Tartışma bitmiştir. Son otuz yılı aşkın bir süreçte, kitle iletişimi üzerine yapılan araştırmalardaki ezici bir bulgu, medyadaki şiddet sahnelerine maruz kalmanın çocuklarda saldırgan davranışları arttırdığı olmuştur.”³⁴

Günümüzde çok sayıdaki ülkede televizyon yayınlarına maruz kalan insanların, şu soruları sordukları görülmektedir. “Televizyonda çocukların izlediği tüm şiddet eylemleri onların gelecekteki hayatlarında, suç işlemelerine sebep olur mu, televizyonda şiddet izlemenin etkileri geçici veya sürekli midir?” Bu soruların cevabını bulmak için Amerika, Kanada ve İngiltere'nin yanı sıra, birçok ülkede, anket ya da gözlem çalışmaları yürütülmektedir. Sözü edilen çalışmalar genellikle “ulusal” nitelik taşımaktadır.³⁵

“Çocuklar ve medya şiddeti” konusunun ele alındığı “ilk uluslararası” araştırmayı, “UNESCO” gerçekleştirmiştir. Gloebel, bütün dünya gençliğinin hayatında TV'nin belirleyici bir role sahip olduğuna dikkat çekerek, medyanın

³³ Buluç, a.g.e., s.4

³⁴ APA, http://www.psych.org/public_info/media_violence.cfm den, aktaran: Dağ, vd., a.g.e., s.18

³⁵ Yaprak İşçibaşı, “Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular”, A. Ü. İletişim Bilimleri Fakültesi Kurgu Dergisi, Yıl 2002, Sayı:19, s.47

çocukların yaşamındaki rolünü, medyada sunulan şiddetin çocukları neden büyülediğini, medya şiddeti ile çocuklarda görülen agresif davranışlar arasındaki nedensel ilişkiyi, medyanın agresif davranışlardaki etki derecesini, kültür ve cinsiyetten doğan farklılıkları ve yaşanan çevredeki şiddet oranını araştırmış, bunların dışında medyanın saldırgan yayınlarının etkisini ortadan kaldırmak için toplumların ne oranda başarılı olabileceklerini anlamaya çalışmıştır.³⁶

Televizyonda şiddet gösterimine ait araştırmalar, ABD’de 1950’lerde başlamış ve iki yönden ilerlemiştir. Birincisi televizyon ekranlarındaki şiddet içeren görüntülerin niceliği ve sıklığının belirlenmesi için yapılan içerik analizleri, diğeri ise, televizyondaki şiddetin toplumun çeşitli katmanlarındaki davranışsal etkisi. Araştırmanın amacı, medyada sergilenen şiddet ile toplumda yer alan saldırgan davranışlar arasında nedensel bir bağ olup olmadığının ortaya konulmasıdır. Araştırmaların iki yönde ilerlemesinin sebebi; farklı kişiler aynı içerikten farklı mesajları algılayabileceği için, “etkinin” içerikten dolaysız olarak çıkarılamayacağına bilinmesidir. Burada önemsenen konu, şiddet içerikli programların çocukların davranışlarını ne şekilde etkilediğidir. Çünkü şiddet gösterimlerini, davranış olarak benimsemeye en açık olanlar çocuklardır.³⁷

Televizyon içeriklerinde bulunan şiddetin uzun süreli etkilerini belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, televizyondaki şiddet ile saldırgan davranışlarda bulunma ilişkisine cevap aranmıştır. Psikolog Leonard D. Eron ile L. Rowell Huesmann tarafından 1960-1982 arasındaki zaman diliminde gerçekleştirilen çalışmada, televizyonda gösterilen şiddet içerikli programlar ile büyüyen çocuklarla, bu türden içeriklerle karşılaşmayan çocuklar arasındaki fark araştırılmıştır. Eron ve Huesmann, araştırmalarından elde ettikleri bulguları şöyle açıklamışlardır: Araştırmalar göstermiştir ki; “genç yaşta şiddet içerikli video programlarına maruz kalan çocuklar ileriki hayatlarında şiddete ve saldırganlığa bu programlara maruz kalmayanlardan daha çok eğilim gösterirler.”³⁸

³⁶ İşçibaşı, “Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular”, **a.g.e.**,s.47

³⁷ Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”,**a.g.e.**,s.57-58

³⁸ Trend,**a.g.e.**,s.60

Toplumbilimciler arasında televizyondaki şiddetin kimi izleyiciler üzerinde gerçek hayatta saldırganlık eğilimini artırdığı yönünde bir fikir birliği bulunmaktadır. Hatta bu durumun bilhassa çocuklar üzerinde gerçek bir tehlike meydana getirebilecek düzeye ulaşabileceğini öne sürenler bile vardır. Örneğin, Aronson, “televizyondaki şiddetin potansiyel olarak özellikle çocuklar için bir davranış modeli işlevi görmesi anlamında bir tehlike olduğunu yapılan araştırmaların ortaya koymakta” olduğunu iddia eder.³⁹

Televizyonda şiddet eylemi gören çocuğun, saldırganlığını artırıp artırmadığına yönelik çok sayıda deneysel öğrenme çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. Bu konudaki araştırmaların en ünlüsü ise, psikolog Albert Bandura ve arkadaşları tarafından yapılan “Sosyal Öğrenme Modeli” adlı araştırmadır. Rigel, “Haber, Çocuk ve Şiddet” adlı kitabında, Bandura ve arkadaşlarının 1961 yılında yaptıkları deneyde yetişkin birini dokuz dakika boyunca agresif davranışlar sergilerken izleyen çocukların, onu diğer oyuncaklarla yirmi dakika sessiz bir şekilde çalışırken izleyen gruptaki çocuklara nazaran, çok daha agresif davranışlarda bulunduklarının görüldüğünü anlatır. Rigel, saldırgan davranışları izleyen çocukların “saldırmaya deneyden önce olduğundan daha eğilimli olduklarının açıkça ortaya çıktığını, taklit süreci içinde daha fazla saldırgan davranışlar” sergilediklerinin saptandığını ifade eder.⁴⁰

Benzer şekilde J.L.Singer ile D.G. Singer, üç ve dört yaşları arasındaki çocuklar üzerinde bir araştırma yapmış, şiddet içeren televizyon programlarının yoğun bir şekilde izlenmesi ile çocukların oyun oynarken sergiledikleri saldırgan davranışlar arasında tutarlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.⁴¹

Son yıllarda televizyondaki şiddet içerikli yapımların çocuk ve genç bireylere etkisine ilişkin yapılan yapılmış olan çalışmalar, yalnızca “fiziksel saldırganlık” değil, “ilişkisel saldırganlık” üzerinde de odaklanmıştır. İlişkisel saldırganlık; kavga gibi fiziksel saldırganlıktan öte, yaşlıların dışlandığı ve ilişkilerin zarar gördüğü saldırganlık biçimidir. Bu konuda yürütülen uzun soluklu araştırmaların sonuçları,

³⁹ Mutlu, **Televizyon ve Toplum**, a.g.e., s.124

⁴⁰ Nurdoğan Rigel, **Haber, Çocuk ve Şiddet**, İstanbul, Der Yayınları, 1995, s.213

⁴¹ Mutlu, “Televizyon Çocuklar ve Şiddet”, a.g.e., s.58

erken yaşlarda yoğun olarak şiddet içerikli programlar izleyen çocukların sonraki yıllarda daha çok sözel, ilişkisel ve fiziksel saldırganlık gösterdiklerini, olayları anlamlandırırken objektif olmadıklarını ve daha az olumlu sosyal davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur.⁴²

İsveç'te televizyon ve çocuk ilişkileriyle ilgili bir araştırmada ise, televizyonun yoğun bir şekilde izlenmesi durumunda çocuklar üzerinde bıraktığı etkiler şu şekilde sıralanmaktadır: “ Gerçeklerden kopar, pasif olur, yalnızlığa itilir, bağımlı bir yapı oluşur, saldırganlaşır, sıradanlaşır, özellikle resim ve konuşmada ifade sıkıntısı çeker, yaratıcılığın yerini taklit alır.”⁴³

Rigel 1960 senesinde Wilbur Schramm, Jack Lyle ve Edwin Parker tarafından basılan, çocukların televizyon kullanımına yönelik ilk büyük ölçekli Amerikan araştırmasından söz eder. Araştırmanın konusu; “çocukların televizyon ile nasıl bir etkileşim içerisinde zaman geçirdiklerini anlamaya” dayanmaktadır. Rigel, araştırma sonucunda elde edilen bulguları şöyle özetler:

“13 yaşına kadar TV'nin verileri çocuğun zekasının gelişmesinde yardımcı oluyordu, ancak 13 yaş sonrasında zekayı olumsuz etkiliyordu. Sonuçta 13 yaşına kadar TV yararlı daha sonra zararlı oluyordu. Bu yaşa kadar hızlı bir öğrenmeye katkısı olan TV kendini tekrara girdiği andan itibaren çocuğun zekâ gelişimini olumsuz etkiliyordu. Çocukların TV programlarından aldığı tad, cinsiyet ve zekâyâ göre de değişiyordu. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları eğlence ve fantezi türünü daha fazla seyrediyorlardı. Araştırmaların ilgilendikleri konu, çocukların TV'de gördüklerini nasıl kullandıkları? Çocuklar TV'yi başlıca üç şekilde kullanıyorlar; fantazi, eğlence ve eğitim.”⁴⁴

⁴² Dağ.,vd. **a.g.e.**,ss.30-31

⁴³ Can ve Toruk, **a.g.e.** ,s.115

⁴⁴ Rigel,**Haber,Çocuk ve Şiddet**, a.g.e., s.211

Rigel'in, 1995 yılında İstanbul'da 5-7 yaş grubundaki 188 çocukla yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilen "Haber ve Çocuk" araştırması, çocukların haberlerden ne şekilde etkilendikleri ve çevrelerindeki dünyayı nasıl algıladıklarını ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Rigel, bugüne kadar yapılan medya araştırmalarında (filmler, çizgi filmler ve diziler) gibi kurgusal yayınların içeriklerinin ele alındığını belirtir ve bu çalışmadaki amacın, ilk kez bütün bu kurgu yayınların dışında yer alan haberleri, çocukların gözünden analiz ederek, haber üreticilerinin tüketiciler arasında çocukların da bulunduğunu hatırlamalarını sağlamak olduğunu ifade eder. Rigel "Nasıl ki savaşta savunmasız oldukları için ilk korunacak siviller çocuklarsa, haber içeriklerinde de, yaşam deneyiminin savunucu zırhını henüz beynine geçirmemiş olan çocuğu korumak" gerektiğini vurgular.⁴⁵

Rigel, Haber ve Çocuk araştırmasında çocuklardan haberin bir resmini yapmaları istendiğinde çocuklarda oluşan algının net bir şekilde ortaya çıktığını,⁴⁶ çocukların haber simgelerini resimlerken, "bomba, tabanca, ucundan kan damlayan bıçak, trafik kazası, evde yangın, düşen uçak, adam öldüren kişiler..." çizdiklerinin görüldüğünü anlatır.⁴⁷

4.2.1. Dünyada Televizyon İzleme Araştırmaları

Amerika'da televizyonun en çok izlendiği saatlerde, izler kitlenin yaşadığı bölgelerde 85 saatlik izleme sürecinden sonra 84 cinayet işlendiği tespit edilmiştir. 2 ila 7 yaşları arasındaki takribi 26 milyon çocuğun seyredebileceği saatlerde gösterilen şiddet içerikli filmlerin ardından 163 dakikada bir şiddet olayının meydana geldiği belirlenmiştir. 1996 senesinde muhtelif televizyon kanallarının 19.30 - 22.30 saatleri arasında gerçekleştirdikleri programlarda yüzde12 silahlı, yüzde 26 silahsız saldırı, yüzde 30 dayak, kavga, itiş – kakış, yüzde 3 katliam, yüzde15 cinayet sahnesine rastlanmıştır.⁴⁸

Amerikan Psikoloji Derneği tarafından, bir çocuğun 11 yaşına gelene kadar televizyonda 8.000 adet cinayeti ve 100.000 adet daha hafif sertlikte şiddeti izlemiş

⁴⁵ Rigel, *Haber,Çocuk ve Şiddet, a.g.e.*, ss.167-168

⁴⁶ Rigel, *Haber,Çocuk ve Şiddet,a.g.e.*,s.183

⁴⁷ Rigel, *Haber,Çocuk ve Şiddet, a.g.e.*,s.208

⁴⁸Türk, ve Bıyık ,*a.g.e.* s.181

olduğu hesaplanmıştır.⁴⁹ Morgan, çocukların ya da gençlerin bir yılda televizyon ekranlarında takribi 10.000 şiddet eylemi izlediğini; bir gencin üniversite çağına gelene değin takribi 40.000 cinayete tanıklık etmiş olduğunu ileri sürmektedir. ABD’de Senatosu Adli Kurulu tarafından 1999 yılında açıklanan bir raporda iddia edildiğine göre; bir genç 18 yaşına ulaşana dek 200 bin simülasyon şiddet hareketi ve 16 bin öldürme sahnesi görmüş olmaktadır.⁵⁰

ABD’nin ulusal televizyon kanallarında, şiddetin ele alındığı bir araştırmada, televizyon programlarındaki şiddet öğeleri incelenmiş ve üç yıl boyunca seyredilen 10.000 saatlik TV programının yüzde 61’inde şiddet içerikli görüntülerin olduğu, çocuklara yönelik programların birçoğunda şiddet içerikli sahnelerin yer aldığı bulgulanmıştır. “The Committee on Communications of American Academy of Pediatrics”ın raporunda, insanların on sekiz yaşına gelene dek yalnızca TV’de takribi iki yüz bin şiddet eylemi izledikleri belirtilmektedir.⁵¹

Televizyondaki şiddet görüntülerinin çocukların zihinlerinde yarattığı etkilere dikkat çeken Sanders, televizyonun, “çocukları ve gençleri her gün ve her gece binlerce şiddet, cinsellik ya da cinsel şiddet görüntüsünün edilgen alıcısı” durumuna düşürmekte olduğunu ve bu sahnelerin çocukların “acımasız bir şekilde beynine işlediğini, imgelemi üzerinde silinmez izler bıraktığını” ifade eder. Sanders’a göre; televizyon izleme alışkanlığı çocuğun “kendi sesinin gelişimini engellemekte ve düş gücünün önüne set çekmektedir.”⁵²

Sanders, her gün yaklaşık 2-4 saat TV izlemiş bir çocuğun, ergen olduğunda 8 binin üzerinde cinayet olayına tanıklık edeceğini ifade eder. Ancak bu tanıklığın sonucunda çocuğun, insanlığa karşı işlenebilecek en iğrenç suçu normal ve alışılmış bir davranış olarak kabullenmeyi öğrenmiş olacağını da sözlerine ekler. Çocuğun televizyon tarafından “hareket fırsatı elinden alınmış bir tanık”, “konuşma yetisine sahip fakat ses telleri kesilmiş güçsüz bir yaratık” haline getirildiğini belirten Sanders’a göre: “Çocuklar, yüreklerinde sakladıkları şeyleri ancak kendilerine ve

⁴⁹ Mutlu, “Televizyon, Çocuklar ve Şiddet”, a.g.e., s.61

⁵⁰ Taylan, a.g.e., s.6

⁵¹ Dağ, vd. a.g.e., ss.35-36

⁵² Sanders, a.g.e., s.46

ancak en karanlık, en mahrem anlarında, herkesten saklı bir yerde ya da düşlerinde itiraf edebilirler... Çocuk gördüğü imgeler arasında en korkunç olanlarını kafasında iki kez yaşar, önce bunları televizyon ekranında ya da sinema perdesinde izlerken, sonra da bu imgeler birer birer karabasan olarak düşlerine girdiğinde...”⁵³ Benzer şekilde Rogge’da çocukların program içerikleri ve dramlarla kendi yaşamları arasında bir bağlantı kurdukları görüşündedir.⁵⁴

Günümüzde ABD’de gerçekleştirilen yüzlerce çalışmada, televizyonun çocuk izleyiciler üzerindeki etkileri tespit edilmektedir. Bu araştırmalarda elde edilen sonuçların oldukça bir büyük bir kısmını “**Television and Human Behavior**” isimli kitapta toplayan George Comstock ve arkadaşları şu sonuca varmışlardır:

“Şiddet seyrinden sonraki saldırgan davranışlar, toplumsal yasaklamalarla engelleniyorsa da, bu yasaklamalar, televizyondaki şiddet karakterlerinden etkilenmektedirler. Şiddet karakteri cezalandırılıyorsa, saldırganlığın kendi kendine yasaklanması olasılığı vardır. Eğer şiddet karakteri, ödüllendiriliyorsa ve önde gelen bir kişi olarak önemseniyorsa, haklılık kazanıyorsa, çizilen karakter çok cazip çarpıcı ise seyri izleyen zamanlarda saldırgan davranışların artması söz konusu olacaktır. Erkekler, çok genç çocuklar ve daha saldırgan tip çocuklar, televizyondaki şiddetten daha çok etkileneceklerdir.”⁵⁵

4.2.2. Dünyada Televizyon İzleme Oranları

ABD’de yapılan bir araştırmada, ABD’li çocukların uyku dışındaki zamanlarının büyük bir bölümünü diğer etkinliklerde yer almak yerine televizyon izleyerek geçirdikleri, 2 ila 5 yaşındaki çocukların haftada yaklaşık 27 saat, 6 ila 11 yaşındaki çocukların haftada 27 saatten çok 12 ila 17 yaşındaki çocukların ise yine

⁵³ Sanders, **a.g.e.** s.48

⁵⁴ Jan Uwe Rogge, **a.g.e.**, s.120

⁵⁵ Tamer, **a.g.e.**, s.132

yaklaşık olarak 23 saat televizyon izledikleri görülmüştür. Çocuklar 70 yaşına geldiklerinde ömürlerinin 7 senesini televizyon izleyerek geçirmiş olmaktadırlar.⁵⁶

ABD’de yapılan bir başka araştırma, 5 yaşından küçük çocukların, haftada ortalama 23.5 saat televizyon izlediğini göstermektedir. Bir çocuk 15 yaşına geldiği zaman 15 bin saat televizyon izlemiş olmaktadır ki, bu süre içerisinde okulda geçirilen zaman 11bin saattir. Aynı araştırmaya göre, 11 yaşın altında olan 10.8 milyon çocuk, akşam saat 8:00’de televizyon izlemeyi sürdürmektedir. 17 yaş altı 3 milyon çocuk ise gece yarısına kadar televizyon izlemektedir.⁵⁷

Yapılan çalışmalar, çocuklar ve gençler tarafından izlenen televizyon programlarının onların sosyal davranışlar üzerinde oldukça etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Etkilenmenin yönü, (olumlu-olumsuz) izledikleri yayınların nicelik, nitelik ve içerikleri açısından olduğu kadar, programların sunumu esnasında yapılan yönlendirmeler açısından da önem taşımaktadır. O nedenle, izleyicilerini genellikle çocukların ve gençlerin oluşturduğu programları hazırlayan yapımcıların, konu üzerinde hassasiyet göstermeleri çok önemlidir. Konuya yönelik sosyolojik istatistikler incelendiğinde, “UNESCO’nun Global Medya ve Şiddet” konusunu ele aldığı ve yirmi üç ülkede yürütülen araştırmada, köy veya şehir farkı gözetmeden, okul çocuklarının yüzde doksan üçü arasında boş zamanlarını TV seyretmekle geçirenlerin, yüzde 50’nin üzerinde olduğu görülmektedir. “İngiltere Bağımsız Televizyon Komisyonunun” açıkladığı rapor ise, İngiltere’deki çocukların yüzde 46’sının kendi odasında TV bulundurduğunu, yalnızca yüzde 43’ünün ebeveynlerinin gözetiminde ve onlarla beraber TV izlediklerini göstermektedir.⁵⁸

Sanders, üçle beş yaşları arasındaki, yani beynin “bilişsel ve dilsel gelişiminin en önemli olduğu dönemde” bir çocuğun haftada en az yirmi sekiz saat TV izlediğini, ilkokula giden öğrencilerin haftada yaklaşık yirmi beş, lise öğrencilerinin ise, haftada yirmi sekiz saat televizyon izlediklerini iddia eder . Aynı istatistiği farklı

⁵⁶ Aybek, a.g.e.s.19

⁵⁷ Tamer,a.g.e., s.131

⁵⁸ Dağ,vd. a.g.e. s.35

bir şekilde açıklar ve beş yaşına gelen bir çocuğun 6 bin saat televizyon izlemeye programlanmış olduğunu ileri sürer.⁵⁹

Anadol, Fransa’da yapılan bir araştırmanın, çocukların yılda 900 saatlerini okulda geçirdiklerini, televizyon izlemeye ise, 1200 saatlerini ayırdıklarını ortaya koyduğunu, bu durumun Fransız uzmanların bir hayli endişelenmesine yol açtığını ifade eder. Uzmanlar, çocukları TV’nin zararlı etkilerinden korumak için alınacak önlemlerin başında şiddet içerikli programların mutlaka ebeveynler eşliğinde izlenmesi ve çocuklara bunların sadece bir kurgudan ibaret olduğunun açıklanması gerektiğini belirtmektedirler.⁶⁰

Yine Fransa’da yürütülen bir başka çalışmada ise, çocukların yüzde 30’unun her gün 3 saat 28 dakika televizyon izledikleri belirlenmiştir. “Uluslararası Çocuk Merkezi”nin yaptığı incelemede, 2 yaşındaki çocukların televizyonu açmayı bildikleri, 3 yaşında geldiklerinde her gün televizyon izlemeye başladıkları görülmüştür. Fransa’da yapılan bir diğer araştırmanın sonuçlarına göre ise, 4 ila 10 yaşındaki çocuklar 1 saat 45 dakika, 11 ila 14 yaşındakiler 2 saat 1 dakika, TV izlerken ergenlerin, yaklaşık 3 saat televizyon izledikleri ortaya çıkmıştır.⁶¹

4.2.3. Türkiye’de Televizyon İzleme Araştırmaları

Batmaz ve Aksoy tarafından 1990’lı yılların başlarında gerçekleştirilen ve ortasında yayınlanan bir araştırmada, “mesaj sistem ve yetiştirme analizleri” birlikte kullanılmış ve televizyonun “yetiştirme” etkisi tespit edilmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de yürütülmesi, mesaj sistem ve yetiştirme analizlerinin yanı sıra, ülkemizde televizyonun ne ölçüde kullanımda olduğunu ortaya koyması açısından ayrı bir öneme sahiptir.⁶²

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından desteklenen ve “Türkiye’de Televizyon ve Aile” başlığını taşıyan bu araştırma, ortaya koyduğu birçok bulgunun yanı sıra, ailelerin şiddet içeren programlardan rahatsız olduğunu

⁵⁹ Sanders, **a.g.e.**, s.46

⁶⁰ Cemal Anadol, **Televizyon Yayınlarının Milli Kültüre Tesirleri**, Türkiye Milli Kültür Vakfı, İstanbul, 1992, s.176

⁶¹ Aybek, **a.g.e.**, s.19

⁶² Özer, “Televizyonun Yetiştirme Rolü: Ankara Çevik Kuvvet Örneği”, **a.g.e.**, s.5

da göstermektedir. Araştırmada ülkemizdeki televizyon yayınlarında en çok vurgu yapılan iki olgunun yüzde 62 ile şiddet ve yüzde 48 ile suç olduğu görülmektedir. Diğer bulgular ise, “sözlü ve fiziksel cinsellik” yüzde 59, “Hetero-seksüel ilişki” yüzde 58, “sevgi sözcükleri ve görüntüleri” yüzde 35.9, “ölüm” yüzde 33.3, “alkol” yüzde 31.7 oranlarında sıralanmaktadır. “Kısmi çıplaklık” yüzde 18.6, “tam çıplaklık” ise yüzde 4.5 oranında gerçekleşmektedir.⁶³

Yine aynı araştırmaya göre; yetişkin televizyon izleyicilerinin yüzde 35’i televizyondaki programlar arasında en rahatsız oldukları programların “Cinselliği ön plana çıkaran”, “Erotik yapımlar” olduğunu belirtmişlerdir. Yayınlardaki şiddet öğelerinden rahatsız olanların oranı yüzde 4.4’tür. Yetişkinlerin yüzde 1.4’ü çocuklara yönelik endişelerin temellendirdiği rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Yetişkin izleyicilerin yüzde 25’i reklamların çokluğundan, programları ve haberleri bölmesinden şikâyetçi olduklarını ifade etmişlerdir. Kadın izleyiciler, daha çok televizyonda “çıplaklığa yer veren, şiddet unsuru içeren” programlardan ve genel olarak yayınların çocuklar üzerindeki etkisinden şikâyet ederken, erkek izleyicilerin, “reklamlardan” şikâyet ettikleri görülmüştür.⁶⁴

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun ATV ve SHOW TV üzerinden yaptığı bir başka araştırmada, sabah kuşağında yüzde 10, öğlen kuşağında, yüzde 15, prime-time’da yüzde 38.3, gece kuşağında ise yüzde 36.7 şiddet içerikli program yayınlandığı tespit edilmiştir.⁶⁵

Şiddet içerikli programlar, yoğun olarak prime-time (ana yayın kuşağı) ve gece kuşağında yayınlanmaktadır. Şiddet içeren programların prime-time’da yer alması, “yaş ve cinsiyet” farkı olmaksızın herkesin bu tür yayınlarla karşılaşması anlamına gelmektedir. Bu durumun özellikle çocuklar açısından düşünüldüğünde, tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini söylemek mümkündür.⁶⁶

Ülkemizde gerçekleştirilen ve TV’de çocuklar tarafından en çok izlenen saatlerde yayınlanan filmlerde şiddetin düzeyinin araştırıldığı bir başka çalışmada

⁶³ Batmaz ve Aksoy, **a.g.e.**, s.86

⁶⁴ Batmaz ve Aksoy, **a.g.e.**, s.66

⁶⁵ Görmez, vd. “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet”, **a.g.e.**, s.233

⁶⁶ Görmez, vd. “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet”, **a.g.e.**, s.233

ise, beş TV kanalında, hafta içi 16.00-21.30, hafta sonu 09.00-21.30 saatleri arasında yayınlanan seksen filmin, beş bin 600 saniyesi izlenmiş ve sonuçta, izlenen filmlerde yüzde 33.1 oranında şiddet saptanmıştır. Bulgulanan şiddetin yüzde 33.1'ini fiziksel şiddet (dayak, yaralama, öldürme) yüzde 10.9'unu sözel şiddet, yüzde 8.4'ünü ise psikolojik şiddet oluşturmaktadır.⁶⁷

Tamer, araştırmaların ortaya koyduğu bulgulara, çoğalan şiddet olaylarıyla, televizyon yayınları arasında doğrusal bir ilişki görüldüğünü belirtir ve bu sonucun çok da şaşırtıcı olmaması gerektiğini ileri sürer. Zira Tamer'e göre çocuklar gelişme süreci içerisindeki örnekleri televizyondan almaktadırlar.⁶⁸ Öte yandan, araştırmaların ortaya çıkardığı bir başka gerçek ise televizyonda gösterilen filmlerde, ileri derecede şiddet içeren ve sinir bozan görüntülerin yer aldığı sahnelerin, kişilerde korku ve endişe gibi duyguların yanında, saldırganlık ve güvensizlik gibi duyguların artmasına neden olduğudur.⁶⁹

4.2.4. Türkiye'de Televizyon İzleme Oranları

Ege Üniversitesi'nde 1997 senesinde gerçekleştirilen bir araştırmada Ege Üniversitesi Anaokuluna giden çocukların anne-babalarının belirttiğine göre; çocukların yüzde 56'sı gün içinde 2, yüzde 44'ü ise 3 saat televizyon izlemektedirler.⁷⁰

Dört yaşından başlayarak günde yaklaşık 5 saat televizyon izleyen bir çocuk 18 yaşına geldiğinde, senede 1.825 saat,14 senede ise 25.550 saat televizyon izlemiş olmaktadır ki, bu da 1.064 gün etmektedir. Bu süre de yaklaşık üç yıldır. Yine aynı çocuğun 7 yaşından itibaren günde 6 saat okulda eğitim aldığı düşünülecek olursa, bu rakam haftada 30, ayda 120 ve yılda 1.080 saat yapmaktadır. Bu çocuk, 18 yaşına gelene dek 11 senede 11.880 saat okulda eğitim alabilecektir. Okulda geçirdiği zaman dilimi hemen hemen televizyon karşısında geçirdiği zamanın yüzde 45'i oranında olmaktadır.⁷¹ Zamanın çoğunu televizyon izleyerek geçiren çocukların ve

⁶⁷ Dağ, vd., a.g.e., s.36

⁶⁸ Tamer, a.g.e., s.131

⁶⁹ Abalı., a.g.e., s.35

⁷⁰ Aybek, a.g.e., s.19

⁷¹ Can ve Toruk, a.g.e., s.113

gençlerin bu kitle iletişim aracının olumsuzluklarından etkilenmediğini söylemek olası değildir; zira televizyonun en önemli olumsuz etkilerinden biri de şiddete yöneltmektir.⁷²

Buluç'un üniversite öğrencileri ile yaptığı bir araştırmanın sonuçları, öğrencilerin yüzde 31.8'inin günde 1 saatten az, yüzde 16.9'unun üç saat, yüzde 15.4'ünün ise, dört saat civarında televizyon seyrettiklerini ortaya koymaktadır. Bu sonuçların ortalamaları alındığında, öğrencilerin 1/3'ünün günde 3 saat civarında televizyon izledikleri görülmektedir. Bunun azımsanmayacak bir oran olduğu ve öğrencilerin günün önemli bir kısmını televizyon izleyerek geçirdiklerini söylemek mümkündür. İzledikleri programların ise, yüzde 33.2 ile en çok dizi filmler ve yüzde 25.1 ile filmler olduğu bulgulanmıştır.⁷³

RTÜK tarafından yayınlanan verilere göre; Türkiye'de 2008 yılında hafta içinde yaklaşık 4.3 saat, hafta sonunda ise yaklaşık 4.6 saat televizyon izlendiği saptanmıştır. Aynı araştırmada, 15-20 yaş grubundaki gençlerin, hafta içinde yaklaşık 4,1 saat, hafta sonunda ise yaklaşık 4,5 saat televizyon seyrettikleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler; gençlerin gün içerisinde ortalama 4.3 ila 4.6. saat televizyon seyrettiklerini göstermektedir. 15-20 yaş grubundaki gençler tarafından en fazla tercih edilen zamanın ise ana yayın kuşağı (18 ila 24 saatleri arası) olduğu görülmüştür.⁷⁴

⁷² Saatçiler, 1997' den aktaran : Mehmet Sezai Türk ve Ahmet Bıyık,**a.g.e.**,s.187

⁷³ Buluç,**a.g.e.** ,s.8-9

⁷⁴ Taylan.**a.g.e.**,s.4

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE BULGULAR

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu Araştırmada, televizyon dizilerindeki şiddetin İstanbul’da yaşayan izleyicilerin Acımasız Dünya Sendromu üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

5.2. Araştırma Soruları ve Hipotezler

Araştırmanın temel amacı, televizyon dizilerinde yer alan şiddet öğelerinin İstanbul’da yaşayan izleyicilerin Acımasız Dünya Sendromu üzerindeki etkisini belirlemektir. Söz konusu amaca uygun olarak, katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları tespit edilmiş ve kurulan hipotezler yardımıyla acımasız ve tehlikeli dünya algıları analiz edilmiştir. Analiz aşamasında araştırma sorusuna cevap aranmış ve araştırma sorusu ile bağlantılı 10 hipotez test edilmiştir.

Araştırma Sorusu: *Bir kişinin, “acımasız ve tehlikeli dünya algısını” etkileyen etmenler nelerdir?*

Hipotez 1: *“Cinsiyet bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.*

Hipotez 2: *“Medeni durum bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.*

Hipotez 3: *“Yaş bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.*

Hipotez 4: *“Eğitim düzeyi bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.*

Hipotez 5: *“Gelir bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.*

Hipotez 6: “Şiddet eğilimi bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.

Hipotez 7: “Dizi izleme alışkanlığı kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.

Hipotez 8: “İzlenen dizi sayısı bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.

Hipotez 9: “İntikam alma eğilimi bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.

Hipotez 10: “Yaşanılan bölge bir kişinin acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkilemektedir”.

Araştırmanın ana hipotezleri dışında, katılımcıların demografik özellikleri ve şiddet algılarına göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarında farklılıklar olup olmadığı test edilmiştir.

5.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul ’dur. 2015 yılı itibariyle İstanbul’da 14.657.434 kişi ikamet etmektedir. İstanbul’da ikamet eden 600 katılımcı araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Araştırma, İstanbul’un Avrupa yakasında yer alan 6 ilçede ve İstanbul’un Asya yakasında yer alan 6 ilçede olmak üzere toplam 12 ilçede gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan ilçelerin nüfuslarına ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.¹

¹ Nufusu.com., “Türkiye’nin En Kalabalık İlleri” 2015, (Çevrimiçi), www.nufusu.com/turkiyenin-en-kalabalik-sehirleri-2015 (Erişim tarihi 10.Ekim 2016)

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Yer Alan İlçelere Ait Nüfus Bilgileri

			Örneklem	
			Nüfus	Araştırma Kapsamında Yer Alan Katılımcı Sayısı
İlçe	Bağcılar	Sayı	757,162	50
	Şişli	Sayı	274,047	50
	Bakırköy	Sayı	223,248	50
	Bayrampaşa	Sayı	272,374	50
	Esenyurt	Sayı	742,810	50
	Beylikdüzü	Sayı	279,999	50
	Ataşehir	Sayı	419,368	50
	Kadıköy	Sayı	465,954	50
	Ümraniye	Sayı	688,347	50
	Sultanbeyli	Sayı	321,730	50
	Beykoz	Sayı	249,727	50
	Tuzla	Sayı	234,372	50
Toplam		Sayı	4,929,108	300

Örneklem seçiminde, kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. %95 güvenirlik düzeyine göre ve 0.05 örnekleme hatasına göre örneklem büyüklüğü 384 olarak belirlenmiş, toplam 624 anket uygulanmış ve eksik ve hatalı anketlerin çıkarılmasıyla toplam 600 anket verilerin analizi için kullanılmıştır.

5.4. Anket Formunun Tanıtılması

Araştırmada kullanılan anket beş ana bölümden oluşmaktadır. Anket formunun 1. sorudan 6. soruya kadar olan kısmı katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Anket formunda yer alan 7. ve 8. sorular katılımcıların

şiddet algısını ölçmek, 9. 10. ve 11. sorular izleyici şiddet tutumunu ölçmek, 12. sorudan 22. soruya kadar olan kısım TV dizileri ve şiddeti ölçmek, 23. sorudan 30. soruya kadar ki anket formunun son bölümü “Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı”nı ölçmek için kullanılmıştır. (Ek 1)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı İndeksi (Mean World Index)

Acımasız ve tehlikeli dünya algısı için sorular, Gerbner ve arkadaşlarının “Kültürel Göstergeler Projesi” kapsamında yaptıkları çalışmalardan ve daha sonra yürütülen “yetiştirme” araştırmalarından alınmıştır. İndeks kapsamında sorulan soruların, 1 ile 5 arası (1- kesinlikle katılmıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum) cevaplarının aritmetik ortalamaları alınmak suretiyle “acımasız ve tehlikeli dünya indeksi” oluşturulmuştur. İndeksi oluşturan söz konusu sorular aşağıdadır:²

Acımasız ve Tehlikeli Dünya İndeksi

- “Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir. (23. Soru)
- Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır.(24. Soru)
- İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler. (25. Soru)
- Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor. (26. Soru)
- Günümüzde çoğu insana güvenilmez. (27. Soru)
- İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor. (28. Soru)
- Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil. (29. Soru)
- Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız.” (30. Soru) ³

“Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı” ölçeği, kişilerin dünyayı daha” tehlikeli ve acımasız” bir yer olarak görüp görmediklerini ifade eden bir ölçektir.⁴ İndeks temel olarak 3 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım dünyanın acımasız (mean world) olarak algılanıp algılanmadığını belirlemeyi, ikinci kısım bireylerin diğer bireylere olan güvensizliği (interpersonal mistrust) ölçmeyi, son kısım ise dünyanın şiddet

² Taylan, a.g.e., s.87

³ Taylan, a.g.e., 88

⁴ Taylan, a.g.e. 88

dolu ve tehlikeli bir yer olarak görme (scary world) algısını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte yer alan sorular aşağıdaki çalışmaların sonuçlarından elde edilmiştir.⁵

- “Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir” (23. Soru) sorusu Gerbner ve arkadaşlarının (1978) “geceleri dışarıda dolaşmaktan korkar mısınız?” sorusunun dönüştürülmüş halinden,
- “Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır” (24. Soru) sorusu, Gerbner vd. (1978); Morgan ve Shanahan (1992) çalışmalarından,
- “İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler” (25. Soru) sorusu Gerbner vd. (1978); Gerbner vd. (1980); Morgan ve Shanahan (1992) çalışmalarından,
- “Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor” (26. Soru) sorusu, Gerbner vd. (1980); Morgan ve Shanahan (1992) çalışmalarından,
- “Günümüzde çoğu insana güvenilmez” (27. Soru) sorusu, Gerbner vd. (1980); Morgan ve Shanahan (1992) çalışmalarından,
- “İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor” (28. Soru) sorusu Gerbner vd. (1978) çalışmasından uyarlanarak kullanılmıştır.
- “Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil” (29. Soru) sorusu Gerbner vd. (1978) çalışmasından uyarlanarak kullanılmıştır.
- Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız (30. Soru) sorusu, Gerbner, Gross, Morgan ve Signorielli (1980) çalışmasından alınmıştır.”⁶

⁵ Taylan, a.g.e., s.88

⁶ Taylan, a.g.e. s.88

Türkiye’de acımasız ve tehlikeli dünya ölçeğini Taylan⁷ (2011) da uygulamış ve güvenilirliği (Croanbach Alpha değeri) 0,674 olarak tespit edilmiştir. Bu değer ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

5.4.1. Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikleri

Çalışmada, frekans tabloları ve çapraz tablolar gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, Mann Whitney U, Kruskal Wallis H, ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Mann Whitney U testi niceliksel ölçekli gözlemleri verilen bağımsız iki grubun aynı dağılımdan gelip gelmediğini incelemek kullanılan parametrik olmayan istatistiki bir testtir.

Kruskal-Wallis H testi, üç ya da daha fazla bağımsız grubun aynı dağılımdan gelip gelmediklerinin belirlenmesi için kullanılan parametrik olmayan istatistik bir testtir.

Acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerinde etkili olan etmenleri belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.⁸ Çoklu regresyon analizi, bir bağımlı değişken ve birden çok bağımsız değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi araştıran bir testtir. Çoklu regresyonda bağımlı değişken muhakkak niceliksel olmalıdır. Analizde kullanılan bağımsız değişkenler ise niceliksel, aralıklı ya da dummy değişken olmak koşuluyla kategorik olabilir. Çoklu regresyon analizi, bağımsız değişkenler yardımıyla bağımlı değişkendeki değişimi tahmin etmek amacıyla yapılır. Analiz sonucunda çoklu regresyondaki tüm bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki ilişkiler ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri belirlenir. Çoklu Regresyon Analizini yaparken üç farklı yol izlenebilir. Bunlardan birincisi, bir bağımlı değişken üzerindeki etkileri ortaya koymak üzere belirlenen bağımsız değişkenler tamamı bir anda enter metoduyla modele dâhil edilir. İkincisi ise, stepwise metoduyla tüm bağımsız değişkenler modele tek tek dahil edilir. Üçüncü

⁷ Taylan, a.g.e., s.86

⁸ Taylan, a.g.e., ss.93-94-95

yöntem ise hiyerarşik regresyon analizidir. Bu çalışma çoklu regresyon stepwise yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çoklu Regresyon Analizinde kategorik değişkenler kullanılabilir. Eğer çoklu regresyon analizinde kategorik değişken bağımsız değişken olarak kullanılacaksa, bu değişkenin kukla (dummy) değişkenine dönüştürülmesi gerekir. Analizden önce kategorik değişkenler 0 ve 1 kodları ile kukla değişken haline getirilmesi gereklidir.

Çoklu regresyon analizi sonucu bir regresyon formülüyle gösterilir. Bu formülün genel olarak gösterimi aşağıdaki gibidir:

$$Y_i = a + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + e$$

Y_i = bağımlı değişken

a = sabit beta katsayısı

β_1 = Birinci bağımsız değişkenin beta katsayısı

X_1 = 1. Bağımsız değişken

β_2 = İkinci bağımsız değişkenin beta katsayısı

X_2 = 2. Bağımsız değişken

e = standart hata

Çalışma sonucu elde edilen verilerin analizinde “SPSS 23” programı kullanılmış ve tüm istatistik işlemlerde en az .05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

5.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulgularında öncelikle çalışma grubunun tanıtılmasına yönelik tanımlayıcı istatistikler, daha sonraki kısımlarda Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısına ilişkin istatistiklere yer verilmiştir.

5.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmada ilk olarak katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistik bilgileri verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına İlişkin Çapraz Tablo

		Eğitim						Toplam
		İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Yüksekokul mezunu	Üniversite mezunu	Lisansüstü ve doktora	
Cinsiyet	Erkek	33	48	73	40	55	16	265
		12,5%	18,1%	27,5%	15,1%	20,8%	6,0%	100,0 %
	Kadın	42	50	139	36	42	26	335
		12,5%	14,9%	41,5%	10,7%	12,5%	7,8%	100,0 %
Toplam		75	98	212	76	97	42	600
		12,5%	16,3%	35,3%	12,7%	16,2%	7,0%	100,0 %

Tablo 3’te görüldüğü gibi, araştırma, 2016 yılında İstanbul’da yaşayan 600 katılımcı üzerinde uygulanmıştır. Katılımcıların, %44,2’si (265) erkek %55,8’i (335) ise kadındır. Hem kadın hem de erkeklerde ilköğretim mezunu olanların oranı %12,5 iken, Lisansüstü veya doktora mezunu olan kadın sayısı 26 (%7,8) erkek sayısı ise 16 (%6) şeklindedir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşları ve Medeni Durumlarına İlişkin Tablo

		Yaş					Toplam
		25 yaş ve altı	26 - 34 yaş	35-44 yaş	45- 54 yaş	55 yaş ve üstü	
Medeni Durum	Evli	21	70	70	50	65	276
		7,6%	25,4%	25,4%	18,1%	23,6%	100,0%
	Bekar	174	79	28	21	22	324
		53,7%	24,4%	8,6%	6,5%	6,8%	100,0%
Toplam		195	149	98	71	87	600
		32,5%	24,8%	16,3%	11,8%	14,5%	100,0%

Tablo 4’te görüldüğü gibi, katılımcıların % 32,5’i (195) 25 yaşından küçük, %24,8’ i (149) 26-34 yaş aralığında, %16,3’ ü (98) 35-44 yaş aralığında, %11,8’ i (71) 45-54 yaş aralığında, %14,5’ i (87) ise 55 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların yaş ortalaması 35,7 (Standart sapma: 14.983) olarak bulunmuştur. En genç katılımcı 18, en büyük katılımcı ise 77 yaşındadır.

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumları ve Gelir Durumlarına İlişkin Çapraz Tablo

			Toplam_Aylık_Geliriniz				Toplam
			900-1300 TL	1500-2500 TL	2500-3000 TL	4000 TL ve üstü	
Eğitim Durumunuz	İlkokul mezunu	Sayı	66	6	2	1	75
		Toplam %	11,0%	1,0%	0,3%	0,2%	12,5%
	Ortaokul mezunu	Sayı	61	28	6	3	98
		Toplam %	10,2%	4,7%	1,0%	0,5%	16,3%
	Lise mezunu	Sayı	98	83	22	9	212
		Toplam %	16,3%	13,8%	3,7%	1,5%	35,3%
	Yüksekokul mezunu	Sayı	13	31	19	13	76
		Toplam %	2,2%	5,2%	3,2%	2,2%	12,7%
	Üniversite mezunu	Sayı	12	17	38	30	97
		Toplam %	2,0%	2,8%	6,3%	5,0%	16,2%
	Lisansüstü / Doktora	Sayı	0	1	12	29	42
		Toplam %	0,0%	0,2%	2,0%	4,9%	7,0%
Toplam		Sayı	250	166	99	85	600
		Toplam %	41,7%	27,7%	16,5%	14,2%	100,0%

Araştırmada yer alan 600 katılımcının %12,5'i (75) ilkokul, %16,3'ü (98) ortaokul, %35,3'ü (212) lise, %12,7'si (76) yüksekokul, %16,2'si (97) üniversite %7,0'ı (42) yüksek lisans veya doktora mezunudur. Araştırmaya katılanların yaklaşık %70'den azının 2500 TL'den az gelire sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların eğitim seviyesi arttıkça, gelirinin de arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Mesleki Pozisyonları ve Cinsiyetlerine İlişkin Çapraz Tablo

		Mesleki Pozisyonunuz					Toplam
		İşveren	Kendi hesabına	Maaşlı	Yevmiyeli	Çalışmıyor	
Cinsiyet	Erkek	39	41	95	37	53	265
		14,7%	15,5%	35,8%	14,0%	20,0%	100,0%
	Kadın	8	11	155	16	145	335
		2,4%	3,3%	46,3%	4,8%	43,3%	100,0%
Toplam		47	52	250	53	198	600
		7,8%	8,7%	41,7%	8,8%	33,0%	100,0%

Araştırmada yer alan katılımcıların %7,8'inin (47) işveren, %8,7'sinin (52) kendi hesabına, %41,7'sinin (250) maaşlı, % 8,8'inin (53) yevmiyeli ve % 33'ünün (198) ise çalışmadığı görülmektedir. Cinsiyetlere göre bakıldığında kadınların %56.8'inin (190), erkeklerin ise %80'inin (212) çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Yaşadıkları Bölge ve İlçeye İlişkin Çapraz Tablo

			Bölge		Toplam
			Avrupa	Asya	
İlçe	Bağcılar	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Şişli	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Bakırköy	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Bayrampaşa	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Esenyurt	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Beylikdüzü	Sayı	50	0	50
		Toplam %	8,3%	0,0%	8,3%
	Ataşehir	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,0%	8,3%	8,3%
	Kadıköy	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,0%	8,3%	8,3%
	Ümraniye	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,2%	8,2%	8,3%
	Sultanbeyli	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,0%	8,3%	8,3%
	Beykoz	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,0%	8,3%	8,3%
	Tuzla	Sayı	0	50	50
		Toplam %	0,2%	8,2%	8,3%
Toplam		Sayı	300	300	600
		Toplam %	50,0%	50,0%	100,0%

Tablo 7’de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların %50’si (300) İstanbul’un Avrupa yakasında, %50’si (300) İstanbul’un Asya yakasında ikamet etmektedir. Araştırma, İstanbul’un Avrupa yakasında yer alan Bağcılar, Şişli, Bakırköy, Bayrampaşa, Esenyurt ve Beylikdüzü ilçeleri ile İstanbul’un Asya yakasında yer alan Ataşehir, Kadıköy, Ümraniye, Sultanbeyli, Beykoz ve Tuzla ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Her ilçeden eşit olarak 50 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Şiddet Tanımı

Şiddet Maddeleri		Tercih Sırası	1
Dayak		Sıklık	560
		Yüzde %	93,33%
Kavga		Sıklık	20
		Yüzde %	3,33%
Tehdit		Sıklık	4
		Yüzde %	0,67%
Hakaret		Sıklık	5
		Yüzde %	0,83%
Azarlama		Sıklık	3
		Yüzde %	0,50%
Fiziksel özellikler ile alay edilmesi		Sıklık	3
		Yüzde %	0,50%
Fiziksel engel ile alay edilmesi		Sıklık	1
		Yüzde %	0,17%
Küçük görme		Sıklık	0
		Yüzde %	0,00%
Aşağılama		Sıklık	0
		Yüzde %	0,00%
Yaşam tarzına müdahale		Sıklık	0
		Yüzde %	0,00%
Kişi özgürlüğüne müdahale		Sıklık	3
		Yüzde %	0,50%
Eşyaları kırıp dökme		Sıklık	1
		Yüzde %	0,17%
Toplam			600

Tablo 8’de, katılımcıların hangi davranışları şiddet olarak tanımladıkları verilmiştir. Katılımcıların “Dayak Atma / Yeme” seçeneğini en önemli şiddet davranışı olarak belirttikleri (% 93,3) bundan sonra sırasıyla, “Kavga”, “Hakaret“, “Tehdit”, “Azarlama”, “Fiziksel özellikler ile alay etme”, “Kişi özgürlüğüne müdahale”, “Eşyaları kırıp dökme”, eylemlerini şiddet davranışı olarak tanımladıkları görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Belirlediği Şiddet Kaynakları

Şiddet Kaynak Maddeleri	Tercih	1
Ebeveynlerin aile içi şiddet uygulamaları	Sıklık	326
	Yüzde %	54,3%
Ebeveynlerin şiddet yanlısı tutum ve söylemleri	Sıklık	125
	Yüzde %	20,8%
Ebeveynlerin çocuklarına sevgi ve şefkat göstermemeleri	Sıklık	80
	Yüzde %	13,3%
Ailenin gelir düzeyinin yetersizliği	Sıklık	41
	Yüzde %	6,8%
Yaşanılan çevrede rol model olarak alınan kişiler	Sıklık	16
	Yüzde %	2,7%
Yaşanılan çevrede “bazı durumlarda şiddet uygulamak gerekir” anlayışı	Sıklık	5
	Yüzde %	0,8%
Kültür, gelenek-görenek dejenerasyonu	Sıklık	1
	Yüzde %	0,2%
Ailenin şiddet eğitimi üzerinde yeterince durmaması	Sıklık	3
	Yüzde %	0,5%
Sorunların çözümünde şiddete başvurma'nın yeni şiddetler doğuracağı yönünde okulda yeterli eğitiminin verilmemesi	Sıklık	0
	Yüzde %	0,0%
Suç işleyen kişilere verilen cezaların yetersiz oluşu	Sıklık	3
	Yüzde %	0,5%
	Toplam	600

Tablo 9’da görüldüğü gibi, katılımcıların %54,3’ü (326) “Ebeveynlerin aile içi şiddet uygulamalarını” en önemli şiddet kaynağı olarak tanımlamışlardır. Bu şiddet kaynağını sırasıyla, “Ebeveynlerin şiddet yanlısı tutum ve söylemleri” (%20,8), “Ebeveynlerin çocuklarına sevgi ve şefkat göstermemeleri”(%13,3), “Ailenin gelir düzeyinin yetersizliği” (%6,8), “Yaşanılan çevrede rol model olarak alınan kişiler”, “Yaşanılan çevrede ‘bazı durumlarda şiddet uygulamak gerekir’ anlayışı”, “Ailenin şiddet eğitimi üzerinde yeterince durmaması”, “Suç işleyen kişilere verilen cezaların yetersiz oluşu”, “Kültür,gelenek-görenek dejenerasyonu”, ve “Sorunların çözümünde şiddete başvurmanın yeni şiddetler doğuracağı yönünde okulda yeterli eğitiminin verilmemesi” anlayışı izlemektedir.

Tablo 10. Sorunların Çözülmesi İçin Şiddete Başvurmak Diğer Uzlaşma Yollarını Denemekten Daha Etkilidir.

		Sıklık	Yüzde %	Kümülatif Yüzde %
	En Düşük	262	43,7	43,7
	Düşük	195	32,5	76,2
	Orta	72	12,0	88,2
	Yüksek	33	5,5	93,7
	En Yüksek	38	6,3	100,0
	Toplam	600	100,0	

Tablo 10’da görüldüğü gibi katılımcıların büyük bir çoğunluğunun sorunların çözümünde şiddete başvurmanın etkili olmadığını düşündükleri saptanmıştır. Katılımcıların sadece %12’sinin (72) sorunların çözümünde şiddete başvurmanın diğer uzlaşma yollarında daha etkili olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Tablo 11. Haksızlığa Uğradığına Düşünen Katılımcıların İntikam Alma Eğilimleri

		Sıklık	Yüzde %	Kümülatif Yüzde %
	En Düşük	219	36,5	36,5
	Düşük	172	28,7	65,2
	Orta	103	17,2	82,3
	Yüksek	50	8,3	90,7
	En Yüksek	56	9,3	100,0
	Toplam	600	100,0	

Tablo 11’de de görüldüğü gibi, katılımcıların %65.2’si (391) haksızlığa uğradıkları zaman intikam alma eğilimi içinde bulunmayacaklarını belirtmektedir (en düşük ve düşük ihtimal yanıtını verenler). Katılımcıların %17.2’si (103) kararsız gözükmekte (haksızlığa uğrarsa şiddet gösterme olasılığı ortalama olanlar), haksızlığa uğradıkları zaman intikam alma eğilimi içinde bulunacaklarını belirtenlerin (yüksek ve en yüksek yanıtını verenlerin) oranı %17,6 şeklindedir. Bu oranın oldukça yüksek olduğu, katılımcıların yaklaşık %18’inde şiddet eğilimi olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Haklı Oldukları Bir Konuda Haksızlığa Uğradıkları Durumda Verecekleri Tepkinin Tespiti

	Sıklık	Yüzde %
Haksızlığı yapan kişiye kaba kuvvet kullanırım	113	18,8
Hakaret ederim	66	11,0
İlgililere şikâyetle bulunurum	166	27,7
Haklı olduğumu anlatmayı denerim	100	16,7
Susarım	108	18,0
Herhangi bir tepki vermem	47	7,9
Toplam	600	100,0

Tablo 12’de, katılımcıların %27.7’sinin (166) haklı oldukları bir konuda haksızlığa uğradıkları durumda ilgililere şikayette bulunarak çözüm aramaya çalışacaklarını, % 18.8’inin (113) haksızlığı yapan kişiye kaba kuvvet kullanacağını, %18,0’ının (108) susacağını, %16.7’sinin (100) haklı olduğunu anlatmayı deneyeceğini, %11’inin (66) haksızlığı yapan kişiye hakaret edeceğini ve %7.9’unun (47) herhangi bir tepki vermeyeceğini belirttikleri görülmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların Televizyon Dizilerini İzleme Durumları

		Sıklık	Yüzde %	Kümülatif Yüzde %
	Dizi izlemem	85	14,2	14,2
	Nadiren izlerim	111	18,5	32,7
	Arada sırada izlerim	147	24,5	57,2
	Genellikle izlerim	112	18,7	75,8
	Mutlaka izlerim	145	24,2	100,0
	Toplam	600	100,0	

Tablo 13’te, katılımcıların %14,2’sinin (85) dizi izlemediği, %18,5’inin (111) ise nadiren dizi izledikleri görülmektedir. Katılımcıların sadece %42,9’u (257) düzenli olarak (genellikle ve mutlaka yanıtı verenler) dizi izlemektedirler. Diğer bir deyişle, katılımcıların yaklaşık yarısının dizi izleme alışkanlığının olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Katılımcıların İzledikleri Dizi Sayısı

		Sıklık	Yüzde %
	0	85	14,2
	1	342	57,0
	2	97	16,2
	3+	76	12,7
Toplam		600	100,0

Katılımcıların %14,2 sinin (85) hiçbir diziyi izlemedikleri, %57’sinin (342) sadece bir diziyi düzenli olarak takip ettikleri, %16.2’sinin (97) iki diziyi düzenli olarak izledikleri ve %12.7’sinin (76) üç ve daha fazla diziyi düzenli olarak izledikleri görülmektedir.

Tablo 15. Katılımcıların İzledikleri Dizilerde Şiddet Unsuru İle İlgili Görüşleri

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	180	30,0
	Hayır	200	33,3
	Kısmen	220	36,7
Toplam		600	100,0

Katılımcıların %30.0'unun (180) izledikleri dizilerde şiddet öğeleri olduğunu, %36.7'sinin (220) kısmen olduğunu düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların, %33.3'ü ise (200) izledikleri dizilerde şiddet öğeleri olmadığını belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle katılımcıların büyük bir çoğunluğu dizilerin az ya da çok şiddet öğeleri içerdiğini belirtmişlerdir.

Tablo 16. Katılımcıların İzledikleri Dizilerdeki Şiddet Sahneleri ile İlgili Algıları

Şiddet Sahnesi Maddeleri	Tercih	1
Tecavüz	Sıklık	583
	Yüzde %	97,2%
Kan ve ceset görüntüleri	Sıklık	9
	Yüzde %	1,5%
Küfürü diyaloglar	Sıklık	7
	Yüzde %	1,2%
Kaba davranış	Sıklık	1
	Yüzde %	0,2%
Lâf atma	Sıklık	0
	Yüzde %	0,0%
Duygusal anlamda yıkım yaratacak söz söyleme	Sıklık	0
	Yüzde %	0,0%
Mizah amacıyla kullanılan şiddet	Sıklık	0
	Yüzde %	0,0%
Toplam		600

Katılımcıların %97,2'si (583) dizilerdeki tecavüz sahnelerini en önemli şiddet sahnesi olarak tanımlamışlardır. Bu şiddet sahnesini sırasıyla, “Kan ve ceset görüntüleri”, “Küfürlü diyaloglar”, “Kaba davranış”, “Duygusal anlamda yıkım yaratacak söz söyleme”, “Mizah amacıyla kullanılan şiddet” ve “Lâf atma” izlemektedir. Katılımcıların ağırlıklı olarak dizilerdeki şiddet sahnelerini fiziksel şiddet içeren sahneler olarak tanımladığı görülmektedir.

Tablo 17. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizileri İzleme Oranı

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	71	11,8
	Hayır	364	60,7
	Kısmen	165	27,5
Toplam		600	100,0

Katılımcıların sadece %11.8'inin (71) şiddet öğeleri içeren dizileri izledikleri , %60,7'sinin (364) ise bu tür dizileri izlemedikleri saptanmıştır. Katılımcıların, %27.5'i (165) ise, izledikleri dizilerin kısmen de olsa şiddet unsurları içerdiğini belirtmişlerdir.

Tablo 18. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizilerin Etkisinde Kalma Oranı

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	65	10,8
	Hayır	394	65,7
	Kısmen	141	23,5
Toplam		600	100,0

Tablo 18’de, katılımcıların %10.8’inin (65) şiddet öğeleri içeren dizilerin etkisi altında kalıp benzer davranışlar sergiledikleri, % 65,7’sinin (394) bu tür etkiler altında kalmadıklarını belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların, %23,5’inin (141) ise, izledikleri dizilerdeki şiddet öğelerinin kısmen etkisi altında kalıp, kısmen benzer davranışlar sergiledikleri saptanmıştır.

Tablo 19. Katılımcıların Şiddet Unsuru İçeren Dizilerin Toplumun Genelindeki Şiddetin Artmasında Etkisi Hakkında Görüşleri

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	160	26,7
	Hayır	199	33,2
	Kısmen	241	40,2
Toplam		600	100,0

Tablo 19’da, katılımcıların %26.7’sinin (160) şiddet öğeleri içeren dizilerin toplumsal şiddeti artırıcı bir etkiye sahip olduğunu,%33,2’sinin (199) şiddet içeren dizilerin toplumda bu tür etkiler yaratmayacaklarını belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların, %40,2’si ise (241) izledikleri dizilerdeki şiddet öğelerinin toplumda şiddetin artmasında kısmen de olsa etki yaratacağını belirtmiştir.

Tablo 20. Dizilerdeki Karakterlerin Hangi Yönlerinin Katılımcılar Üzerinde Etki Yarattığının Belirlenmesi

Karakterden Etkilenme Maddeleri	Tercih etme	1
İyi kalpli yardımsever ve dürüst olması	Sıklık	320
	Yüzde %	53,3%
Hiç kimseye karşı şiddet uygulamaması	Sıklık	37
	Yüzde %	6,2%
Ailesine karşı sevgi ve şefkat dolu olması	Sıklık	28
	Yüzde %	4,7%
Arkadaşlık-dostluk ilişkisine değer vermesi	Sıklık	101
	Yüzde %	16,8%
Sorunları çözebilmek için gerektiğinde şiddet olgusuna başvurması	Sıklık	64
	Yüzde %	10,7%
Güçlü ve yenilmez bir kişiliği olması	Sıklık	30
	Yüzde %	5,0%
Giyim tarzı, stili	Sıklık	18
	Yüzde %	3,0%
Saç rengi ve modeli	Sıklık	2
	Yüzde %	0,3%
	Toplam	600

Tablo 20’de görüldüğü gibi, katılımcıların %53,3’ü (320) dizilerdeki karakterlerin en çok “İyi kalpli, yardımsever ve dürüst olmalarından” etkilendiklerini belirtmektedir. Katılımcılar daha sonra sırasıyla karakterlerin, “Arkadaşlık, dostluk ilişkilerine değer vermesinden”, “Hiç kimseye karşı şiddet uygulamamasından”, “Güçlü ve yenilmez bir kişiliğe sahip olmasından”, “Ailesine karşı sevgi ve şefkate sahip olmasından”, “Giyim tarzı ve stilinden” ve “Saç şekli ve renginden” etkilendiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ağırlıklı olarak dizilerdeki karakterlerin olumlu özelliklerini kendilerine örnek olarak aldıklarını belirtirken, %10,7’sinin “Sorunları çözebilmek için gerektiğinde şiddete başvurmasından” etkilendiği görülmektedir.

Tablo 21. Katılımcıların Dizilerde Eğlence Amaçlı Bile Olsa Şiddet Öğesine Yer Verilmesi Hakkındaki Görüşleri

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	125	20,8
	Hayır	251	41,8
	Kısmen	224	37,3
Toplam		600	100,0

Katılımcıların %20.8'i (125) dizilerde eğlence amacıyla şiddet öğelerine yer verilmesi gerektiğini söylerken, %41.8'inin (251) bu görüşe katılmadığı görülmektedir. Katılımcıların, %37,3'ü (224) ise, dizilerde eğlence amaçlı şiddet öğelerine zaman zaman yer verilmesini normal olarak algılamaktadır.

Tablo 22. Katılımcıların Şiddet İçeren Dizilerin Yayından Kaldırılması Hakkındaki Görüşleri

		Sıklık	Yüzde %
	Evet	181	30,2
	Hayır	236	39,3
	Kısmen	183	30,5
Toplam		600	100,0

Katılımcıların %30.2'si (181) şiddet içeren dizilerin yayından kaldırılması görüşünü savunurken, %39.3'ünün (236) aynı görüşte olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların, % 30,5'i (183) ise, şiddet içeren bazı dizilerin yayın hayatından kaldırılması görüşündedir.

Tablo 23. Katılımcıların 2015-2016 Yılları Arasında En Çok İzledikleri Diziler

	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
Kıralık Aşk	60	13	7	80
	11,6%	11,7%	13,5%	11,8%
Paramparça	44	14	4	62
	8,5%	12,6%	7,7%	9,1%
Seksenler	42	7	5	54
	8,1%	6,3%	9,6%	7,9%
Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz	39	10	3	52
	7,5%	9,0%	5,8%	7,6%
Diriliş “Ertuğrul”	31	5	1	37
	6,0%	4,5%	1,9%	5,4%
Kırgın Çiçekler	29	10	2	41
	5,6%	9,0%	3,8%	6,0%
Poyraz Karayel	26	7	2	35
	5,0%	6,3%	3,8%	5,1%
Güneşin Kızları	23	0	3	26
	4,4%	0,0%	5,8%	3,8%
Evli ve Öfkeli	22	0	4	26
	4,3%	0,0%	7,7%	3,8%
Muhteşem Yüzyıl Kösem	22	12	1	35
	4,3%	10,8%	1,9%	5,1%
Kara Sevda	17	9	1	27
	3,3%	8,1%	1,9%	4,0%
Karagül	17	4	4	25
	3,3%	3,6%	7,7%	3,7%
Aşk Yeniden	15	0	0	15
	2,9%	0,0%	0,0%	2,2%
Çilek Kokusu	13	5	0	18
	2,5%	4,5%	0,0%	2,6%
Yeşil Deniz	12	0	0	12
	2,3%	0,0%	0,0%	1,8%
O Hayat Benim	10	0	1	11
	1,9%	0,0%	1,9%	1,6%
Filinta ‘Bin Yılın Işığında’	9	1	1	11
	1,7%	0,9%	1,9%	1,6%
Arka Sokaklar	8	1	0	9
	1,5%	0,9%	0,0%	1,3%
Hatırla Gönül	8	0	0	8
	1,5%	0,0%	0,0%	1,2%
Kurtlar Vadisi “Pusu”	8	1	0	9

	1,5%	0,9%	0,0%	1,3%
Zengin Kız Fakir Oğlan	8	2	3	13
	1,5%	1,8%	5,8%	1,9%
Acil Aşk Aranıyor	7	0	0	7
	1,4%	0,0%	0,0%	1,0%
Kocamın Ailesi	7	0	1	8
	1,4%	0,0%	1,9%	1,2%
Baba Candır	6	0	1	7
	1,2%	0,0%	1,9%	1,0%
İnadına Aşk	6	0	1	7
	1,2%	0,0%	1,9%	1,0%
Kara Ekmek	5	3	2	10
	1,0%	2,7%	3,8%	1,5%
Analar ve Anneler	4	0	1	5
	0,8%	0,0%	1,9%	0,7%
Eve Dönüş	4	0	1	5
	0,8%	0,0%	1,9%	0,7%
Kertenkele	4	3	1	8
	0,8%	2,7%	1,9%	1,2%
Gönül İşleri	3	0	0	3
	0,6%	0,0%	0,0%	0,4%
Güllerin Savaşı	3	4	0	7
	0,6%	3,6%	0,0%	1,0%
Kaderimin Yazıldığı Gün	2	0	0	2
	0,4%	0,0%	0,0%	0,3%
Elif	1	0	1	2
	0,2%	0,0%	1,9%	0,3%
İlişki Durumu Karışık	1	0	0	1
	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%
Kiraz Mevsimi	1	0	1	2
	0,2%	0,0%	1,9%	0,3%
Toplam	518	112	52	680

Katılımcıların %11,8'i (80) en fazla "Kiralık Aşk" dizisini izlemektedirler. Katılımcılar en çok izledikleri beş dizinin sırasıyla, "Paramparça", "Seksenler", "Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz" ve "Diriliş Ertuğrul" olduğu tespit edilmiştir. Dizilerin izlenme sıklığı Tablo 23'te detaylı olarak verilmiştir.

5.5.2. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Ölçeği Sonuçları

Acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksi, güncelleştirmiş ve kültürel uyumu sağlanmış 8 maddeden oluşmaktadır. İndeksin güvenirlik katsayısı (Cronbach alpha değeri) bu araştırma kapsamında $\alpha = 0,859$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç bize araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksinde yer alan maddelerin ve toplam puanın aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Ortalamaları

	N	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	600	2,98	0,885
Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir	600	2,56	1,325
Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır	600	2,82	1,193
İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler	600	3,01	1,858
Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor	600	3,13	1,185
Günümüzde çoğu insana güvenilmez	600	3,14	1,195
İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor	600	3,07	1,132
Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil	600	2,82	1,301
Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız	600	3,37	1,336

Acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksinin aritmetik ortalaması 2.98 olarak hesaplanmıştır. Kullanılan ölçek 1 ile 5 puan üzerinden hesaplanmaktadır. Acımasız ve tehlikeli dünya algısı 5’e yaklaştıkça yüksek, 1’e yaklaştıkça da düşüktür. (1= kesinlikle katılmıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum). Buna göre araştırma katılımcılarının acımasız ve tehlikeli dünya algısının ortalama düzeyde olduğu söylenebilir.

İndeksi oluşturan 8 maddenin ortalamaları tek tek değerlendirildiğinde, en yüksek ortalamaya sahip madde, “Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız” yargısıdır. (3,37) Diğer yüksek yargı ise “Günümüzde çoğu insana güvenilmez” yargısıdır. (3,14) Yüksek ortalamaya sahip bir diğer yargı ise “Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor” yargısıdır (3,13) “İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor” (3,07), “İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler” (3,01), “Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil” (2,82) ve “Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır” (2,81) yargılarının ise ortalamaya yakın değer aldığı görülmektedir. En düşük oranda katılımın olduğu yargı ise “Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir” (2,56) yargısıdır. Genel olarak katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının yüksek olmadığı görülmektedir.

5.5.3. Şiddet Eğilimi Olan Katılımcıların Acımasız ve Tehlikeli Dünya Ölçeği Sonuçları

Bu bölümde, acımasız ve tehlikeli dünya algısı şiddet eğilimi olan katılımcılar açısından değerlendirilmiştir. Ölçeğe ait maddelerin aritmetik ortalamaları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimi Olanlar Açısından Değerlendirilmesi

	N	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	179	2,94	0,882
Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir	179	2,56	1,366
Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır	179	2,80	1,227
İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler	179	2,81	1,155
Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor	179	3,12	1,158
Günümüzde çoğu insana güvenilmez	179	3,20	1,247
İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor	179	2,98	1,161
Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil	179	2,74	1,351
Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız	179	3,31	1,419

Şiddet eğilimi olan katılımcılar için acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksinin aritmetik ortalaması 2.94 olarak hesaplanmıştır.

İndeksi oluşturan 8 maddenin ortalamaları tek tek değerlendirildiğinde, en yüksek ortalamaya sahip madde, “Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız” yargısıdır. (3,31) Diğer yüksek yargı ise “Günümüzde çoğu insana güvenilmez” (3,20) yargısıdır. Yüksek ortalamaya sahip bir diğer yargı ise “Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor” (3,12) yargısıdır. Bunu sırasıyla “ İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor.” (2,98) , “İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler” (2,81), “Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır” (2.80), “ Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil” (2.74) yargıları izlemektedir. En düşük oranda katılımın olduğu yargı ise “Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir.” (2,56) yargısıdır. Genel olarak şiddet eğilimi olan katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının yüksek olmadığı görülmektedir.

5.5.4. Şiddet Eğilimi Olmayan Katılımcıların Acımasız ve Tehlikeli Dünya Ölçeği Sonuçları

Bu bölümde, acımasız ve tehlikeli dünya algısı şiddet eğilimi olmayan katılımcılar açısından değerlendirilmiştir. Ölçeğe ait maddelerin aritmetik ortalamaları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimi Olmayanlar Açısından Değerlendirilmesi

	N	Aritmetik Ortalama	Std. Sapma
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	155	2,99	0,854
Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir	155	2,60	1,342
Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır	155	2,95	1,158
İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler	155	3,12	1,897
Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor	155	3,14	1,245
Günümüzde çoğu insana güvenilmez	155	3,01	1,192
İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor	155	2,98	1,084
Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil	155	2,75	1,250
Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız	155	3,42	1,299

Şiddet eğilimi olmayan katılımcılar için acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksinin aritmetik ortalaması 2.99 olarak hesaplanmıştır.

İndeksi oluşturan 8 maddenin ortalamaları tek tek değerlendirildiğinde, en yüksek ortalamaya sahip madde, “Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız” yargısıdır (3,42) Diğer yüksek yargı ise “ Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor “ yargısıdır. (3,14). Yüksek ortalamaya sahip bir diğer yargı ise “İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler” yargısıdır.(3,12). “Günümüzde çoğu insana güvenilmez” (3,01), “ İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor” (2,98). “Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır” (2.95) ve “Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil” (2.75) yargılarının ise ortalamaya yakın değer aldığı görülmektedir. En düşük oranda katılımın olduğu yargı ise “Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir.” (2,60) yargısıdır. Genel olarak şiddet eğilimi olmayan katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının yüksek olmadığı görülmektedir.

5.5.5. Sosyo-Demografik Göstergeler İle Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Karşılaştırmaları

Bu bölümde, acımasız ve tehlikeli dünya algısının “cinsiyet”, “yaş”, “gelir” ve “okul türü” değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. İlk olarak acımasız ve tehlikeli dünya algısı sonucunun normal dağılıp dağılmadığı “Kolmogorov Smirnov” testi ile incelenmiştir. Testin sonucu Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı Kolmogorov Smirnov Testi Sonucu

		Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı
N		600
Normal Parametreler	Ort.	2,9896
	Std. Sap.	,88577
Çok Uç Farklar	Mutlak	,082
	Pozitif	,082
	Negatif	-,034
Test İstatistiği		2,008
Güv. (2-Tarafli)		,001

Kolmogorov Smirnov testi sonucunda, acımasız ve tehlikeli dünya algısı indeksinin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. ($p = 0.001 < 0.05$). Bu durumda demografik farklılıkları açıklayabilmek için parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Bu aşamada iki bağımsız grubun karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyete göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği “Mann Whitney U” testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyetiniz	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar toplamı	Mann Whitney U Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Erkek	265	288,82	76536,00	0,142
	Kadın	335	309,74	103764,00	
	Toplam	600			

Cinsiyete göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre ($U=41291,000$; $z=-1,470$ $p>.05$), kadın ve erkeklerin acımasız dünya algısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Medeni Duruma Göre

Karşılaştırılması

Medeni duruma göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

	Medeni Durum	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar toplamı	Mann Whitney U Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Evli	276	295,57	81576,50	0,520
	Bekâr	324	304,70	98723,50	
	Toplam	600			

Medeni duruma göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre ($U=43350,5$; $z=-,644$; $p>.05$), evli ve bekârların acımasız dünya algısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Yaşa göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Yaşa Göre Karşılaştırılması

	Yaşınız	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	25 yaş ve altı	195	300,61	0,424
	26 - 34 yaş	149	313,19	
	35-44 yaş	98	285,32	
	45- 54 yaş	71	320,82	
	55 yaş ve üstü	87	279,04	
	Toplam	600		

Yaşa göre acımasız ve tehlikeli dünya algısı değişmemektedir ($\chi^2=3,869$; Sd=4, p>.05). Tüm yaş gruplarının acımasız ve tehlikeli dünya algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Eğitim durumuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği “Kruskal Wallis H testi” ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	İlkokul mezunu	75	360,94	0,006
	Ortaokul mezunu	98	267,07	
	Lise mezunu	212	292,28	
	Yüksekokul mezunu	76	306,68	
	Üniversite mezunu	97	316,86	
	Lisansüstü ve doktora	42	263,07	
	Toplam	600		

Katılımcıların eğitim durumuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algıları değişmektedir. ($\chi^2=16,194$; Sd=5, $p<.05$). Eğitim durumuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının nasıl değiştiğini anlayabilmek için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmaların sonucu Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Eğitim Durumuna Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul	Üniversite	Yüksek Lisans ve Doktora
İlkokul	$\bar{X}=3,305$	0,001	0,003	0,064	0,072	0,003
Ortaokul	U=2554,0	$\bar{X}=2,822$	0,243	0,141	0,055	0,947
Lise	U=6136,5	U=9533,0	$\bar{X}=2,936$	0,520	0,262	0,319
Yüksekokul	U=2353,0	U=3239,0	U=7656,0	$\bar{X}=3,021$	0,675	0,218
Üniversite	U=3055,5	U=3923,05	U=9466,0	U=4019,0	$\bar{X}=3,085$	0,076
Y. L.ve Doktora	U=1055,5	U=2043,5	U=4019,0	U=1377,0	U=1650,5	$\bar{X}=2,803$

Tablo 32’de görüldüğü gibi, acımasız ve tehlikeli dünya ortalamaları açısından en yüksek puan ortalamasına sahip olan grubun ilkokul mezunları, en düşük puan ortalamasına sahip olanların ise yüksek lisans ve doktora mezunları oldukları görülmektedir. Gruplar arasındaki farkı incelemek üzere uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre ise, ilkokul mezunlarının acımasız ve tehlikeli dünya algılarının, ortaokul, lise ve yüksek lisans/doktora grubundakilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Diğer eğitim grupları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Mesleki Pozisyon Göre Karşılaştırılması

Mesleki pozisyona göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Mesleki Pozisyona Göre Karşılaştırılması

	Mesleki Pozisyon	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	İşveren	47	289,31	0,763
	Kendi hesabına	52	302,32	
	Maaşlı	250	310,13	
	Yevmiyeli	53	305,19	
	Çalışmıyor	198	289,26	
	Toplam	600		

Tablo 33’te, katılımcıların mesleki pozisyonuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değişmediği görülmektedir ($\chi^2=1,849$; Sd=4, $p>.05$).

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Gelir durumuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Gelir Durumu	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	900-1300 TL	250	312,21	0,301
	1500-2500 TL	166	292,98	
	2500-3000 TL	99	306,75	
	4000 TL ve üstü	85	273,48	
	Toplam	600		

Katılımcıların gelir durumuna göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değişmediği görülmektedir ($\chi^2=3,656$; Sd=4, $p>.05$).

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanma Eğilimine Göre Karşılaştırılması

Anket formunun 9. sorusu olan “ Sorunların çözülmesi için şiddete başvurmak diğer uzlaşma yollarını denemekten daha etkilidir” görüşü sizce doğru mudur?” ifadesi katılımcıların şiddet eğilimlerini ölçmek amacıyla sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar ışığında şiddet eğilimine göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanma Eğilimine Göre Karşılaştırılması

	Şiddet Eğilimi	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	En Düşük	262	322,63	0,016
	Düşük	195	276,67	
	Orta	72	264,22	
	Yüksek	33	322,02	
	En Yüksek	38	320,22	
	Toplam	600		

Tablo 35’te görüldüğü gibi, katılımcıların şiddet eğilimine göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değiştiği tespit edilmiştir ($\chi^2=12,137$; Sd=4, $p<.05$). Şiddet eğilimine göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının nasıl değiştiğini anlayabilmek için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmaların sonuçları Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Eğilimine Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	En Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	En Yüksek
En Düşük	$\bar{X}=3,0959$	0,004	0,016	0,966	0,944
Düşük	U=21553,5	$\bar{X}=2,8827$	0,449	0,139	0,140
Orta	U=7679,0	U=6596,5	$\bar{X}=2,8229$	0,134	0,169
Yüksek	U=4303,5	U=2699,5	U=971,0	$\bar{X}=3,0758$	0,949
En Yüksek	U=4943,0	U=3144,5	U=1149,5	U=621,5	$\bar{X}=3,0461$

Tablo 36’da, şiddet eğilimi en düşük düzeyde olan katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının, şiddet eğilimi düşük ve orta düzeyde olan katılımcılara nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir.

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İntikam Kullanma Eğilimine Göre Karşılaştırılması

Anket formunun 10. sorusu olan “ haksızlığa uğradığını düşünen kişiler intikam almalı mıdır? ifadesi katılımcıların intikam alma eğilimlerini ölçmek amacıyla sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar ışığında intikam alma eğilimine göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İntikam Alma Eğilimine Göre Karşılaştırılması

	İntikam Alma Eğilimi	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	En Düşük	219	308,72	0,096
	Düşük	172	301,72	
	Orta	103	270,17	
	Yüksek	50	276,19	
	En Yüksek	56	342,09	
	Toplam	600		

Tablo 37’de görüldüğü gibi, katılımcıların intikam alma eğilimlerine göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değişmediği tespit edilmiştir. ($\chi^2=7,878$; Sd=4, p>.05)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanmaya Göre Karşılaştırılması

Anket formunun 11. sorusu olan “ haklı olduğunuz bir konuda haksızlığa uğrasanız vereceğiniz tepki ne olurdu?” ifadesi katılımcıları şiddet kullanma durumunu ölçmek amacıyla sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcılardan şiddet kullanan ve kullanmayanlara göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Kullanımına Göre Karşılaştırılması

	Şiddet Kullanma	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	Mann Whitney U Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Haksızlığı yapan kişiye kaba kuvvet kullanırım	113	78,21	8838,00	0,442
	Herhangi bir tepki vermem	46	84,39	3882,00	
	Toplam	159			

Tablo 38’de görüldüğü gibi, şiddet kullanımına göre acımasız ve tehlikeli dünya algısı değişmemektedir. (U=2397,0; z=-,769; p>.05)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Televizyon Dizilerini İzleme Sıklığına Göre Karşılaştırılması

Televizyon dizilerini izleme sıklığına göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Televizyon Dizilerini İzleme Sıklığına Göre Karşılaştırılması

	Televizyon Dizilerini İzleme Sıklığı	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Dizi izlemem	85	269,77	0,157
	Nadiren izlerim	111	279,63	
	Arada sırada izlerim	147	316,00	
	Genellikle izlerim	112	304,78	
	Mutlaka izlerim	145	315,48	
	Toplam	600		

Tablo 39’da görüldüğü gibi, katılımcıların televizyon dizileri izleme sıklığına göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarının değişmediği saptanmıştır. ($\chi^2=6,621$; Sd=4, $p>.05$)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizi Sayısına Göre Karşılaştırılması

İzlenilen dizi sayısına göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizi Sayısına Göre Karşılaştırılması

	İzlenilen Dizi Sayısı	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	0	85	270,96	0,056
	1	342	298,56	
	2	97	298,32	
	3+	76	345,04	
	Toplam	600		

Tablo 40'ta görüldüğü gibi, katılımcıların televizyon dizileri izleme sayısına göre acımasız ve tehlikeli dünya algıları değişmediği saptanmıştır. ($\chi^2=7,560$; Sd=3, $p>.05$)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizilerde Şiddet Öğesinin Kullanımının Algısı Karşılaştırılması

Anket formunun 15. sorusu olan “izlediğiniz dizilerde şiddet öğeleri kullanıldığını düşünüyor musunuz ?” ifadesi katılımcıların dizilerde şiddet öğelerinin kullanım durumuna karşı algılarını ölçmek amacıyla sorulmuştur. İzlenilen dizilerdeki şiddet öğesi kullanım algısına göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının İzlenilen Dizilerde Şiddet Öğesinin Kullanımı Açısından Karşılaştırılması

	Şiddet Öğesinin Kullanımının Katılımcı Açısından Algılanması	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Evet	180	317,73	0,093
	Hayır	200	306,28	
	Kısmen	220	281,15	
	Toplam	600		

Tablo 41’de görüldüğü gibi, televizyon dizilerinde şiddet öğesi kullanıldığını düşünen ve düşünmeyen ile kısmen şiddet öğeleri kullanıldığını düşünen katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının benzer olduğu saptanmıştır. ($\chi^2=4,754$; Sd=2, $p>.05$)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren Dizileri İzleme Eğilimi Açısından Karşılaştırılması

Anket formunun 17. sorusu olan “Dizi izlerken önceliği içinde şiddet barındıran dizilere mi verirsiniz?” ifadesi katılımcıların dizilerde şiddet öğelerini izleme isteklerini ölçmek amacıyla sorulmuştur. Şiddet ögesi içeren dizileri izleme isteğine göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren Dizileri İzleme Eğilimi Açısından Karşılaştırılması

	Şiddet Ögesi İçeren Dizileri İzleme Eğilimi	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Evet	71	335,45	0,139
	Hayır	364	291,67	
	Kısmen	165	304,94	
	Toplam	600		

Tablo 42’de görüldüğü gibi, şiddet ögesi içeren dizileri izleme eğilimi gösteren, kısmen gösteren ve göstermeyen katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının benzer olduğu saptanmıştır. ($\chi^2=3,948$; Sd=2, $p>.05$)

**Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren Dizilerin
Toplumsal Şiddetin Artmasına Sebep Olup Olmadığına İlişkin Katılımcı
Algısının Karşılaştırılması**

Anket formunun 19. sorusu olan “Dizilerde yer alan şiddet sahneleri şiddeti tetikleyerek toplumda daha da artmasına neden olabilir mi?” ifadesi katılımcıların dizi içeriklerindeki şiddet öğelerinin genel anlamda toplumda şiddeti artırıp arttırmadığı ile ilgili algılarını ölçmek amacıyla sorulmuştur. Şiddet öğeleri içeren dizilerin toplumsal şiddeti artırıp arttırmadığı algısına göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 43’te verilmiştir.

**Tablo 43. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Şiddet Ögesi İçeren
Dizilerin Toplumsal Şiddetin Artmasına Sebep Olup Olmadığına İlişkin
Katılımcı Algısının Karşılaştırılması**

	Şiddet Ögesi İçeren Dizilerin Toplumsal Şiddeti Arttırmasına İlişkin Algı	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi P değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Evet	160	312,37	0,246
	Hayır	199	284,07	
	Kısmen	241	306,18	
	Toplam	600		

Tablo 43’te görüldüğü gibi, şiddet ögesi içeren dizilerin toplumsal şiddeti arttırdığını, kısmen arttırdığını ve arttırmadığını düşünen katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algılarının benzer olduğu saptanmıştır. ($\chi^2=2,803$; Sd=2, $p>.05$)

Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Bölgelere Göre Karşılaştırılması

Acımasız ve tehlikeli dünya algısının katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre değişip değişmediği Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 44’te verilmiştir.

Tablo 44. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Bölgeye Göre Karşılaştırılması

	Bölge	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	Mann Whitney U Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Avrupa	300	339,18	101755,00	0,000
	Asya	300	261,82	78545,00	
	Toplam	600			

Tablo 44’te de görüldüğü gibi, katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre acımasız ve tehlikeli dünya algısı değişmektedir. ($U=33395,0$; $z=-5,472$; $p>.05$) İstanbul’un Avrupa yakasında yaşayanların, İstanbul’un Asya yakasında oturanlara nazaran dünyayı daha acımasız ve tehlikeli olarak algıladıkları saptanmıştır.

**Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Katılımcıların Yaşadıkları İlçelere
Göre Karşılaştırılması**

Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişip değişmediği Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucu Tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 45. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Katılımcıların Yaşadıkları İlçelere Göre Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	N	Ortalama Sıralama	Kruskal Wallis H Testi p değeri
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	Bağcılar	50	307,17	0,000
	Şişli	50	290,81	
	Bakırköy	50	394,50	
	Bayrampaşa	50	340,88	
	Esenyurt	50	332,11	
	Beylikdüzü	50	369,63	
	Ataşehir	50	270,58	
	Kadıköy	50	308,63	
	Ümraniye	50	259,00	
	Sultanbeyli	50	277,55	
	Beykoz	50	186,36	
	Tuzla	50	268,78	
	Toplam	600		

Tablo 45’te görüldüğü gibi, katılımcıların yaşadıkları bölgelere göre acımasız ve tehlikeli dünya algıları değişmektedir ($\chi^2=56,08$; $Sd=11$; $p<0.05$). Katılımcıların yaşadıkları ilçeye göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının nasıl değiştiğini anlayabilmek için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmaların sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 46. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısının Katılımcıların Yaşadıkları İlçeye Göre Değişimini Gösteren Mann Whitney U Testi Sonuçları

Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler	Bağcılar	Şişli	Bakırköy	Bayrampaşa	Esenyurt	Beylikdüzü	Ataşehir	Kadıköy	Ümraniye	Sultanbeyli	Beykoz	Tuzla
Bağcılar	$\bar{X}=3,017$	$p=0,669$	$p=0,021$	$p=0,437$	$p=0,464$	$p=0,089$	$p=0,669$	$p=0,920$	$p=0,187$	$p=0,423$	$p=0,001$	$p=0,343$
Şişli	$U=1188,0$	$\bar{X}=2,927$	$p=0,002$	$p=0,140$	$p=0,226$	$p=0,025$	$p=0,525$	$p=0,571$	$p=0,341$	$p=0,725$	$p=0,003$	$p=0,452$
Bakırköy	$U=915,5$	$U=811,0$	$\bar{X}=3,422$	$p=0,073$	$p=0,158$	$p=0,676$	$p=0,000$	$p=0,001$	$p=0,000$	$p=0,000$	$p=0,000$	$p=0,004$
Bayrampaşa	$U=1137,5$	$U=1036,5$	$U=990,0$	$\bar{X}=3,162$	$p=0,981$	$p=0,272$	$p=0,034$	$p=0,189$	$p=0,011$	$p=0,047$	$p=0,000$	$p=0,065$
Esenyurt	$U=1144,0$	$U=1074,5$	$U=1045,5$	$U=1246,5$	$\bar{X}=3,15$	$p=0,314$	$p=0,085$	$p=0,223$	$p=0,054$	$p=0,132$	$p=0,000$	$p=0,167$
Beylikdüzü	$U=1004,0$	$U=925,5$	$U=1189,5$	$U=1091,0$	$U=1104,0$	$\bar{X}=3,355$	$p=0,005$	$p=0,024$	$p=0,002$	$p=0,007$	$p=0,000$	$p=0,014$
Ataşehir	$U=1188,0$	$U=1158,0$	$U=718,5$	$U=943,0$	$U=1000,5$	$U=843,5$	$\bar{X}=2,847$	$p=0,152$	$p=0,730$	$p=0,820$	$p=0,009$	$p=0,764$
Kadıköy	$U=1235,5$	$U=1168,0$	$U=765,5$	$U=1060,0$	$U=1073,5$	$U=924,0$	$U=1043,0$	$\bar{X}=2,985$	$p=0,060$	$p=0,252$	$p=0,000$	$p=0,243$
Ümraniye	$U=1059,0$	$U=1112,0$	$U=667,0$	$U=880,0$	$U=971,5$	$U=799,0$	$U=1200,0$	$U=978,5$	$\bar{X}=2,847$	$p=0,557$	$p=0,022$	$p=0,937$
Sultanbeyli	$U=1134,0$	$U=1199,0$	$U=736,5$	$U=962,5$	$U=1031,5$	$U=859,5$	$U=1217,0$	$U=1084,5$	$U=1165,0$	$\bar{X}=2,875$	$p=0,005$	$p=0,636$
Beykoz	$U=780,5$	$U=828,0$	$U=383,0$	$U=556,0$	$U=727,5$	$U=540,0$	$U=871,0$	$U=547,0$	$U=918,5$	$U=841,5$	$\bar{X}=2,452$	$p=0,167$
Tuzla	$U=1112,5$	$U=1141,0$	$U=828,0$	$U=983,0$	$U=1049,5$	$U=892,5$	$U=1206,5$	$U=1081,0$	$U=1238,5$	$U=1181,5$	$U=1050,0$	$\bar{X}=2,832$

Tablo 46’da görüldüğü gibi, çalışma grubunun ilçelere göre acımasız ve tehlikeli dünya algısı incelendiğinde, en yüksek ortalamanın 3,422 ile Bakırköy ilçesi olduğu, bu ilçeyi sırasıyla Beylikdüzü ve Bayrampaşa ilçelerinin izlediği görülmektedir. Acımasız ve tehlikeli dünya algısında en düşük ortalaya sahip ilçe ise Beykoz olarak bulunmuştur. Uygulanan Mann Whitney U testleri sonuçlarına göre, Bakırköy ilçesinde ikamet eden katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algısı Bayrampaşa, Esenyurt ve Beylikdüzü hariç tüm diğer ilçelerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Beylikdüzü ilçesinde ikamet edenlerin acımasız ve tehlikeli dünya algısı ise Bağcılar, Bayrampaşa ve Esenyurt hariç diğer bütün ilçelerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Son olarak Bayrampaşa ilçesinde ikamet edenlerin acımasız ve tehlikeli dünya algısı Ataşehir, Ümraniye ve Sultanbeyli ilçelerinde ikamet edenlerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Beykoz ilçesinde yaşayanların acımasız ve tehlikeli dünya algısı ise Tuzla hariç diğer bütün ilçelerden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

5.5.4. Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Araştırmanın bu bölümünde acımasız ve tehlikeli dünya algısını etkileyen etmenler çoklu regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Analizde, cinsiyet, medeni durum eğitim düzeyi, gelir, yaşanılan bölge, şiddet eğilimi, dizi izleme alışkanlığı, izlenen dizi sayısı ve intikam alma eğilimi değişkenleri bağımsız değişken olarak seçilmiştir. Analiz aşamasında, cinsiyet, medeni durum ve yaşanılan bölge değişkenleri kukla (dummy) değişken olarak alınmış ve veri setine “0” ve “1” olarak kodlanmıştır.

Analizde ilk olarak bağımsız değişkenlerle, bağımlı değişken arasındaki doğrusallığa bakılmıştır. Bu aşamada çoklu regresyon için çok önemlidir. Çünkü çoklu regresyonun en temel varsayımlarından biri değişkenler arasında doğrusallığın gerekliliğidir. Doğrusallık için değişkenler arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Korelasyon analizine ait sonuçlar Tablo 47’de gösterilmektedir.

Tablo 47. Pearson Korelasyon Sonuçları

	r	p
Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı	1,000	
Cinsiyet	,080	,035
Medeni Durum	,059	,089
Eğitim Durumu	-,033	,228
Gelir	-,067	,065
Yaş	-,025	,285
Yaşanılan Bölge	-,225	,000
Şiddet Eğilimi	-,006	,447
İntikam Alma Eğilimi	-,002	,486
Dizi İzleme Alışkanlığı	,084	,042
İzlenen Dizi Sayısı	,095	,015

Tablo 47'ye göre; cinsiyet ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında [$r=0,080$ ($p=0,035$)]; medeni durum ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında [$r=-0,059$ ($p=0,089$)]; “eğitim durumu ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında” [$r=-0,033$ ($p=0,228$)]; “gelir ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında” [$r=-0,067$ ($p=0,065$)]; “yaş ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında” [$r= -0,025$ ($p=0,285$)]; “yaşanılan bölge ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında” [$r=-0,225$ ($p=0,000$)]; şiddet eğilimi ile acımasız ve tehlikeli dünya arasında [$r= -0,006$ ($p=0,447$)]; intikam alma eğilimi ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında [$r= -0,002$ ($p=0,486$)]; dizi izleme alışkanlığı ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında [$r=0,084$ ($p=0,042$)]; izlenilen dizi sayısı ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında [$r=0,095$ ($p=0,015$)] doğrusal bir ilişki vardır. Pearson korelasyon analizi sonucunda medeni durum, gelir, yaş, eğitim durumu, şiddet eğilimi, intikam alma eğilimi olarak adlandırılan bağımsız değişkenler ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında doğrusal olmayan ilişkiler saptanmış ve bu değişkenler analizden çıkarılmıştır.

Tablo 48'deki verilere göre; hipotezleri test etmek üzere oluşturulan çoklu regresyon modelleri genel olarak anlamlıdır. 1. Model ve 2. Model $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 48. Regresyon Modellerin ANOVA Test Sonuçları

Model		Karelerin Toplamı	Fark	Ortalama Kare	F	P değeri
1	Regresyon	19,603	1	19,603	27,130	,000
	Artık	372,118	515	,723		
	Toplam	391,721	516			
2	Regresyon	23,245	2	11,623	16,213	,000
	Artık	368,476	514	,717		
	Toplam	391,721	516			

Tablo 48'de görüldüğü gibi, yaşanan bölge ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında kurulan birinci regresyon modeli anlamlıdır [$F=27,130$ ($p=0,000$)]. Kurulan model ise varyansın %4,8'ini açıklamaktadır (Düzeltilmiş $R^2=0,048$). Diğer bir deyişle bölge bağımsız değişkeni tek başına acımasız ve tehlikeli dünya algısının %4,8'ini açıklamaktadır. Bölge ve izlenilen dizi sayısı ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı arasında kurulan ikinci regresyon modeli de anlamlıdır [$F=16,213$ ($p=0,000$)]. Kurulan model ise varyansın %5,6'sını açıklamaktadır (Düzeltilmiş $R^2=0,015$). Diğer bir deyişle bölge ve izlenilen dizi sayısı bağımsız değişkenleri acımasız ve tehlikeli dünya algısının %5,6'sını açıklamaktadır. İzlenilen dizi sayısı değişkenin modele dahil olmasıyla modelin açıklama gücü %0.8 oranında artmıştır. Bu durumda 2. modelle acımasız ve tehlikeli dünya algısını bağımlı değişkeni açıklamak daha doğrudur. Ayrıca her ne kadar regresyon analizi sonucunda kurulan modeller anlamlı olsa da, modellerin açıklama gücünün düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 49. Regresyon Modellerin Açıklama Gücü

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Standart Hata	Durbin-Watson
1	,224 ^a	,050	,048	,85003	
2	,244 ^b	,059	,056	,84669	1,709

a. Bağımsız değişken: (Sabit), Bölge

b. Bağımsız değişken: (Sabit), Bölge, İzlenilen Dizi Sayısı

c. Bağımlı değişken: Tehlikeli

Acımasız ve tehlikeli dünya algısının üzerinde etkili olan etmenlerin etkisini ölçmeye yönelik oluşturulan çoklu regresyon modeline ait veriler Tablo 50’de gösterilmektedir.

Tablo 50. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model		Standardize Olmamış Değişkenler		Standardize Değişkenler	t	p.	Çoklu Bağlantı (Collinearity) İstatistikleri	
		B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
1	Sabit	3,20	,052		61,43	,000		
	Bölge	-,39	,075	-,224	-5,20	,000	1,000	1,000
2	Sabit	3,04	,091		33,45	,000		
	Bölge	-,39	,075	-,225	-5,24	,000	1,000	1,000
	İzlenilen Dizi Sayısı	,11	,051	,096	2,25	,025	1,000	1,000

Acımasız ve tehlikeli dünya algısını açıklamada bölge ve izlenilen dizi sayısının etkili olduğu görülmektedir. Acımasız ve tehlikeli dünya algısı için kurulan regresyon formülü aşağıdaki gibidir:

$$\text{Acımasız ve Tehlikeli Dünya Algısı} = 3,040 - 0,391 (\text{Bölge}) + 0,114 (\text{İzlenilen Dizi Sayısı})$$

Regresyon modeline göre; izlenilen dizi sayısı arttıkça, acımasız ve tehlikeli dünya algısı da artmaktadır. Diğer bir deyişle, daha fazla dizi izleme eğilimi, dünyanın daha tehlikeli ve acımasız bir yer olarak algılanmasına neden olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Televizyon dizilerinin izlenme durumu ve televizyon dizilerindeki şiddet eğiliminin İstanbul’da yaşayan izleyicilerin Acımasız Dünya Sendromu üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla yola çıkılan bu araştırmada, söz konusu amaca uygun olarak katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları tespit edilmiş ve kurulan hipotezler yardımıyla acımasız ve tehlikeli dünya algıları analiz edilmiştir. Araştırmanın ana hipotezleri dışında, katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları ile şiddet eğilimleri sosyo-demografik göstergeler açısından karşılaştırılmış, demografik özellikleri ve şiddet algılarına göre acımasız ve tehlikeli dünya algılarında farklılıklar olup olmadığına bakılmıştır.

Araştırma, 2016 yılının Nisan-Mayıs ayları arasında yapılmış, araştırmanın evreni Türkiye’nin en kalabalık ve en kozmopolit şehri İstanbul olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın evreni olarak İstanbul gibi büyük bir metropolün alınması, birtakım avantajların yanında çalışmaya bazı sınırlılıklar da katmıştır. Bilindiği gibi, yoğun göç alan bir şehir olarak İstanbul, homojen olmayıp semt semt kültürel, sosyal, toplumsal, fark ve uçurumlar teşkil etmektedir. Bu da, çalışmada ortalama ve tutarlı ideal örneklemin oluşmasını güçleştirmiştir. Bu bağlamda, söz konusu çalışma, ekonomik, ulaşım ve zamana bağlı birtakım sosyal sebep ve koşullar nedeniyle, İstanbul ili evreninde 600 kişilik bir katılımcı grubu ile sınırlandırılmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle, araştırmanın sonuçları belli sınırlar içinde değerlendirilmelidir.

Araştırmada uygulanan çoklu regresyon analizi sonucunda, “yaşanılan bölgenin” ve “izlenilen dizi sayısının” “acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerinde etkili olduğu” saptanmıştır. Diğer bir deyişle çok sayıda dizi izleme, dünyanın tehlikeli ve acımasız bir yer olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu sonuç ana hipotezimizi desteklemekle birlikte, izlenen dizi sayısının acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerindeki etkisinin düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Gerbner ve arkadaşlarının araştırmalarında “televizyona uzun süre maruz kalan” izleyicilerde diğerlerine göre daha yoğun olarak “çoğu insana güvenilmeyeceği inancı” ve

“korunma ihtiyacı” olduğu görülmektedir.¹ Taylan da çalışmasında, benzer biçimde “televizyon izleme süresi arttıkça “acımasız ve tehlikeli dünya algısına” sahip olma artmaktadır” bulgusuna ulaşmıştır.² Bu araştırmalar genel olarak televizyon izleme süresini dikkate almakla beraber, izlenen dizi sayısı arttıkça televizyon izleme süresinin de artacağı düşünüldüğünde benzer sonuçlara ulaşılmış olması hipotezimizi destekler yöndedir.

Katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algıları yaşadıkları bölgeye göre incelendiğinde, “İstanbul’un Avrupa yakasında yaşayanların Asya yakasında yaşayanlara nazaran”, dünyayı daha acımasız ve tehlikeli olarak algıladıkları görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları ilçeler karşılaştırıldığında, acımasız ve tehlikeli dünya algısının farklılaştığı görülmektedir. İlçelere göre en yüksek ortalamaya sahip olan ilçe Bakırköy olup, onu sırasıyla Beylikdüzü ve Bayrampaşa ilçelerinin izlediği görülmektedir. Acımasız ve tehlikeli dünya algısında en düşük ortalamaya sahip ilçe ise Beykoz olarak bulunmuştur. Bakırköy ilçesinde ikamet eden katılımcıların acımasız ve tehlikeli dünya algısının sıralamada kendisini izleyenler hariç tüm diğer ilçelerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olması, ve benzer sonucun Beylikdüzü ile Bayrampaşa ilçelerinde de görülmesi, araştırmanın bulgularından biri olan Avrupa yakasında ikamet edenlerin acımasız ve tehlikeli dünya algılarının daha yüksek olduğunu doğrulamaktadır. Özer, 2003 yılında Ankara’nın iki farklı bölgesinde yer alan iki liseden öğrenciler ile yapmış olduğu araştırmada “insanların tehlikeli dünya ve kişisel güvensizlik algılamalarının yakın çevreye bağlı olmadığını göstermektedir” sonucuna ulaşmıştır.³ Jamieson ve Romer’ in 1972-2010 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde prime-time’de yayınlanan dramalardaki şiddet içeriği ile, gerçekleşen suç oranları, suç oranları algısı ve suça uğrama korkusu konulu “zaman serileri” analizi bulguları, Özer’in araştırmasıyla benzer sonuçlara ulaşmıştır. Jamieson ve Romer, bu dönem süresince yıllık olarak prime- time TV dramalarındaki şiddet içeriklerini ölçmüşler, elde ettikleri verileri Gallup’un telefon anketlerindeki “Çevrenizde geçen yıla oranla daha

¹ Gerbner , **a.g.e.**, s: 298

² Taylan, **a.g.e.**, s: 152

³ Özer, “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”, **a.g.e.**, ss:157-158

az ya da fazla suç gerçekleşti mi? (suç oranları algısı) ve “Yakın (1 mil) çevrenizde gece yalnız yürümeye korktuğunuz bir yer var mı? (suça uğrama korkusu)” sorularına verilen yanıtları, ve son olarak da FBI’ın (Federal Bureau of Investigation) suç kayıtları (gerçekleşen suç oranları) ile karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, kişilerdeki suça uğrama korkusunun, çevrelerinde gerçekleşen ve yine çevrelerinde algıladıkları suç oranlarından “bağımsız olarak” TV dramalarındaki şiddet içeriğinden etkilendiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle, televizyon dizileri içeriğindeki şiddet arttıkça, gerçekleşen şiddetten ve hatta televizyon izleme süresinden de bağımsız olarak, suça uğrama korkusu da artmaktadır.⁴

Yukarıda verilen araştırmalar arasındaki farklılıkların nereden kaynaklanmış olabileceği irdelenirken, Şeker’in İstanbul’un tüm ilçelerini (39) “yaşam kalitesi” açısından ele aldığı çalışması incelenmiştir. Yaşam kalitesi endeksi hesaplamalarında “sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, yeterli beslenme ve korunma, sağlıklı bir çevre, hak, fırsat ve cinsiyet eşitliği, günlük yaşama katılma, saygınlık ve güvenlik” başta olmak üzere ilçelere ait pek çok değişken ele alınmış ve ilçeler için tek tek puan hesaplamaları yapılmıştır. Özellikle güvenlik ve kendini yaşadığı yerde rahat hissetme gibi değişkenleri de bünyesinde barındırdığından, bu endeks ile araştırma sonuçları karşılaştırılmıştır. Araştırmamız kapsamında yer alan on iki ilçenin “yaşam kalitesi” sıralaması şu şekildedir: Kadıköy, Şişli, Bakırköy, Ataşehir, Beykoz, Beylikdüzü, Ümraniye, Tuzla, Bayrampaşa, Esenyurt, Bağcılar, Sultanbeyli.⁵ Bu düzenlemeyi, araştırmamızın bulguları sonucunda “acımasız ve tehlikeli dünya” algısı açısından yaptığımızda ise düşükten yükseğe doğru şu sıralama elde edilmiştir: Beykoz, Tuzla, Ataşehir, Ümraniye, Sultanbeyli, Şişli, Kadıköy, Bağcılar, Esenyurt, Bayrampaşa, Beylikdüzü ve Bakırköy. Bu sonuçlar, iki sıralama arasında bir bağlantı olmadığını göstermektedir. Örneğin “yaşam kalitesi

⁴ Patrick E. Jamieson ve Daniel Romer, “Violence in Popular U.S. Prime Time TV Dramas and the Cultivation of Fear: A Time Series Analysis”, **Media and Communication**, Issue: 2, p: 34-38 - 39, 2014, (Çevrimiçi), http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1365&context=asc_papers, (Erişim: 3 Şubat 2017)

⁵ Murat Şeker, “İstanbul’ da Yaşam Kalitesi Araştırması”, **İstanbul Ticaret Odası Yayınları**, Yayın no: 2010-103, İstanbul, 2011, ss: 99-137. (Çevrimiçi), <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0023050.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Şubat 2017)

endeksinde” üçüncü sırada yer alan Avrupa yakasındaki Bakırköy ilçesi, en yüksek “acımasız ve tehlikeli dünya algısı”na sahip ilçe olarak bulunmuştur. İkamet edenlerin en düşük “acımasız ve tehlikeli dünya algısı”na sahip oldukları Asya yakasında yer alan Beykoz ilçesi, “yaşam kalitesi endeksinde” on iki ilçe içinde ancak beşinci sırada yer almaktadır. İstanbul’da yapılmış olan bu çalışmada farklı sonuçlara ulaşılmış olmasının olası nedenlerinden birinin İstanbul’un bir metropol olması ve yoğun göç alması olarak düşünülebilir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; İstanbul’a 2015 yılında 453.407 kişi göç etmiştir.⁶ İstanbul’un ilçeleri kendi içlerinde homojen bir yapıya sahip olmayıp, mahallelerine göre büyük farklılıklar göstermektedirler. Aynı ilçe içinde yer alan mahalleler bile, birbirinden “yalıtık” mekanlar haline dönüşmüş, hatta bazı bölgelerdeki siteler duvarlarla örülerek kendi içlerine kapanmışlardır.⁷ İstanbul’un birçok ilçesinde birbirine yürüme mesafesindeki özel güvenli, dışarıya karşı korunaklı siteler ile “varoş” mahalleler görülebilmektedir. Birbiriyle herhangi bir şekilde teması olmayan, hayat tarzları birbirinden tamamen kopuk zıt kutuplardaki bu insanlar çoğu zaman kentin kamusal mekânlarında bile bir noktada kesişmemektedirler. Bu nedenle, yeni yapılacak araştırmalarda İstanbul ilçelerinin mahalleler bazında ve farklı değişkenler de (aile yapısı, suça karışma, gerçekleşen suç oranları, algılanan suç oranları, internet kullanımı, sosyal medya kullanımı, vd.) ele alınarak daha detaylı incelenmesi önerilmektedir.

Sosyo-demografik göstergeler ile acımasız ve tehlikeli dünya algısı karşılaştırmaları incelendiğinde, cinsiyete göre acımasız ve tehlikeli dünya algısının değişmediği görülmektedir. Her ne kadar kadınların ortalaması 3,04, erkeklerin ise 2,92 olarak bulunduysa da, bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Taylan, 2010 yılında gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında, kız öğrencilerin

⁶ Leyla Ataman Koyuncuoğlu, “Türkiye’de 2.7 milyon kişi göç etti”, 22 Şubat,2016, Çevrimiçi), <http://www.ulke.com.tr/ekonomi/haber/515147-turkiyede-27-milyon-kisi-goc-etti>, (Erişim tarihi 29 Nisan 2017)

⁷ İstanbul Ticaret Odası, “İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı”, **a.g.e.**, s.11

acımasız ve tehlikeli dünya algısının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.⁸ Özer, 2002 yılında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencileri ile

Yetiştirme Çözümlemesi kapsamında yapmış olduğu araştırmasında “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız’ sorusuna cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımını test etmiş ve çok televizyon izleyen kadınların bu soruya “katılıyorum” yanıtını daha yoğun biçimde verdiklerini bulgulamıştır.⁹ İstanbul’da yapılan bu araştırmanın örneklemini oluşturan kadınların büyük bir kısmının (%56,8) çalışıyor olmasının kadın ve erkekler arasındaki farkın anlamlı çıkmamasında etkili olduğu düşünülebilir. (Tablo 6) Ayrıca eğitim düzeyleri açısından bakıldığında, ilkokul mezunu erkek ve kadınların oranı aynı iken (%12,5), yüksek lisans ve doktora düzeyindeki kadınların (%7,8) erkeklere göre (%6) daha fazla olması da, iki grup arasında anlamlı bir farka rastlanmamasının nedenlerinden biri olabilir.

Katılımcıların “acımasız ve tehlikeli dünya” algıları eğitim durumlarına göre incelendiğinde, en yüksek puan ortalamasına sahip olan grubun ilkokul mezunları, en düşük puan ortalamasına sahip olanların ise yüksek lisans ve doktora mezunları oldukları görülmektedir. Bu fark istatistiksel açıdan incelendiğinde ise, ilkokul mezunlarının ortaokul, lise ve yüksek lisans-doktora mezunlarına göre dünyayı daha acımasız ve tehlikeli olarak algıladıkları bulunmuştur. Bu bulgu özellikle en düşük eğitim düzeyinde olanların diğer eğitim gruplarına göre daha yoğun olarak acımasız ve tehlikeli dünya algısını barındırdıklarına işaret etmektedir. Gerbner ve arkadaşlarının “Genel Toplumsal Tarama” araştırmalarını birleştirerek elde etmiş oldukları sonuçlara göre, az ve çok televizyon izleyen kişilerin “Acımasız Dünya Sendromu” algıları arasında eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, televizyonu yoğun olarak izleyenlerin farklı eğitim seviyelerinde olan her grubu “televizyonun anaakımlaştırması” içine girmişlerdir.¹⁰ Ülkemizde bu alanda yapılmış araştırmalar incelendiğinde, farklı eğitim gruplarını “acımasız ve tehlikeli dünya” algıları açısından karşılaştıran bir

⁸ Taylan, a.g.e., s: 108

⁹ Özer, **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, a.g.e., s: 423.

¹⁰ Gerbner, a.g.e., s:298-299

çalışmaya rastlanmamakla birlikte, Özer'in 2002 yılında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada, ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin “günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız” sorusuna daha yoğun olarak katıldıkları görülmektedir.¹¹ Ancak, az sayıda araştırma yapılmış bu alanda, eğitimin, sadece “örgün eğitim” kapsamında değil, “yaygın eğitim” ve “kişisel gelişim” bağlamında da ele alınarak farklı değişkenlerle daha kapsamlı bir biçimde incelenmesi önerilmektedir.

Medeni durum, yaş, mesleki pozisyon ve gelir durumunun ise, acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerinde bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Özer, Türk ve Rus üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında “Genel olarak söylersek, insanlar kendilerini güvende hissetmiyordur” sorusunda Rus örneğinde hem yaş hem de gelir açısından anlamlı farka rastlamıştır. Yaş ve gelirin artması, güvensizliğin artmasında etkili olarak görülmektedir.¹² Taylan ise, lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, 18-19 yaş grubundaki öğrencilerin acımasız ve tehlikeli dünya algısının, 15-17 yaş grubuna göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.¹³ Ancak çalışma grubunun öğrenciler olması nedeniyle bu yaş aralıklarının küçük olduğu da dikkate alınmalıdır. İstanbul ilinde yapılan bu çalışmada ise, araştırma grubunda medeni durum, yaş, mesleki pozisyon ve gelir durumlarının acımasız ve tehlikeli dünya algısı üzerinde bir değişiklik göstermemiş olması, yine İstanbul'un kozmopolit yapısından ve sık sık yaşanan şiddet ve terör olaylarından kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. Son yıllarda artan terör olayları ve bunlarla ilgili haberlerin medyada yoğun olarak yer alması nedeniyle özellikle İstanbul'da yaşayan kişiler bu durumu gündelik yaşamlarının bir parçası olarak kabul etmeye başlamışlardır. Kazan'ın da belirttiği gibi: “Hemen her gün medyada uzun uzun yer alan terör olayları halkta kanıksama ve âdeta yaşamın bir parçası olma duygusu oluşturmakta ve bir süre sonra insanları tepkisizliğe sevk etmektedir.”¹⁴ Bu

¹¹ Özer, **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, a.g.e., s. 425

¹² Özer, **Medyada Şiddet Kültürü**, a.g.e., s:338-340

¹³ Taylan, **Televizyonla Yetişmek, Televizyon Şiddetinin Etkileri Üzerine Bir Araştırma**, a.g.e., s:109

¹⁴ Hüseyin Kazan, “Terör-Medya İlişkisi ve Medyada Terör Haberciliği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2016, Yıl: 12, Sayı: 24, ss: 131 (Çevirimiçi), <http://dergipark.gov.tr/uploads/issuefiles/c87b/9110/85d1/586588a4ad5f0.pdf#page=123>, (Erişim tarihi: 4 Şubat 2017)

kanıksama durumu, İstanbul örnekleminde “acımasız ve tehlikeli dünya algısı” ortalamasının ($\bar{x}=2,98$; $SS=0,885$) yüksek olmayışını ve kişiler arasında demografik değişkenler açısından büyük farklara rastlanmamasını açıklayabilir.

Araştırmamız kapsamında katılımcılara “Dizilerdeki karakterlerin hangi yönlerinin örnek olarak alındığı” sorulduğunda, izleyiciler ağırlıklı olarak dizilerdeki karakterlerin olumlu özelliklerini kendilerine örnek aldıklarını belirtmişler, yaklaşık yüzde 11’i ise, dizilerdeki karakterlerin şiddet eğilimli davranışlarından etkilendiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 20). Televizyon dizilerinde kullanılan şiddet öğelerinin etkisi altında kalarak, yaşamlarında benzer davranışlar sergileyip sergilemediklerini ortaya koymayı amaçlayan bir başka soruya ise, katılımcıların küçük bir kısmı, şiddet ögesi içeren dizilerin etkisi altında kalıp benzer davranışlar sergilediklerini, yarıdan fazlası, bu tür etkiler altında kalmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yaklaşık yüzde 24’ü ise, izledikleri dizilerdeki şiddet öğelerinin kısmen etkisi altında kalıp, şiddet içerikli eylemlerde bulunduklarını belirtmişlerdir. (Tablo 18) Katılımcıların, dizilerdeki karakterlerin şiddet eğilimli davranışlarından etkilendiklerini ve dizilerin tümüyle ya da kısmen etkisi altında kalarak, yaşamlarında benzer şekilde davrandıklarını ifade etmeleri dizi içeriklerindeki şiddet söylemleri ve görüntülerinin mercek altına alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu dikkate değer bir başka bulguysa; katılımcılara “Haklı olduğunuz bir konuda haksızlığa uğrasanız vereceğiniz tepki ne olurdu?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun, haksızlığa uğradıkları durumda ilgililere şikâyetle bulunarak çözüm aramaya çalışacaklarını, haklı olduklarını anlatmayı deneyeceklerini, susacaklarını veya herhangi bir tepki vermeyeceklerini söyledikleri görülmüştür. Bu yanıtların oranları farklı olmakla birlikte, sayısal karşılıkları yüzde yetmiş bulmaktadır. Buna karşın katılımcıların yaklaşık yüzde 19’u, haksızlığı yapan kişiye kaba kuvvet kullanacaklarını; yüzde 11’i ise, haksızlığı yapan kişiye hakaret edeceklerini, ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre, katılımcıların büyük bir kısmının (%70) haksızlıklara karşı şiddete yönelik çözüm yollarına başvurma eğiliminde olmadıkları ancak, yüzde 30’unun, şiddet uygulamaya yönelik yollara başvurma eğiliminde oldukları görülmektedir.

(Tablo 12) Bu oran, karşılaştırmalı olarak bakıldığında az gibi görölse de, aslında oldukça yüksektir. Araştırmaya katılan her yüz kişiden otuzunun şiddet uygulamaya yönelik yollara başvurma eğiliminde olmaları, bireylerin genel anlamda şiddet karşıtı gibi gözükseler de kendilerine herhangi bir haksızlık yapıldığında şiddete başvurabileceklerine ve toplum içinde şiddet eğiliminin göz ardı edilemeyecek bir düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2006-2007 yıllarında 14 farklı ilde 1120 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada, öğrencilere benzer bir şekilde "Herhangi bir arkadaşınızla bir sorun yaşasanız, bu sorunda siz haklı olsanız nasıl bir tepki vermeyi arzu edersiniz?" diye sorulmuş, öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde "Kavga ederim" ve "Küfür ederim" gibi şiddet içeren yanıtların %13,7 olduğu görülmüştür. Ancak bu oranın ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinde %8,3 iken, 10. Sınıf öğrencilerinde %18,9' a çıkmış olması, şiddet eğiliminin yaşla beraber arttığını düşündüren bir bulgudur. Araştırmamızın çalışma grubunun yaş ortalaması yaklaşık 36 olduğu için şiddet eğiliminde daha yüksek rakamlara çıkılmış olduğu düşünülmektedir.¹⁵

Araştırmada katılımcıların şiddet algılarını belirlemek amacıyla sorulan "Size göre aşağıdakilerden hangisi şiddettir?" sorusuna, ezici bir çoğunluğun, dayak atma / yeme davranışını şiddet unsuru olarak algıladıkları tespit edilmiştir. (%93,33) Katılımcıların, şiddet davranışını en çok fiziksel şiddet üzerinden tanımladıkları, diğer şiddet türlerini; örneğin, sözel şiddeti (hakaret, aşağılama, tehdit) ya da psikolojik şiddeti (yaşam tarzına ve kişi özgürlüğüne müdahale) şiddet davranışı olarak algılamadıkları saptanmıştır. (Tablo 8) Özgür ve arkadaşları Lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada benzer bir şekilde öğrencilerin şiddeti en fazla "dayak" olarak algıladıkları bulgusuna ulaşmışlardır.¹⁶ İstanbul Ticaret Odası'nın 2008 yılı araştırmasında da katılımcılardan "Şiddeti bir kelime ile tanımlamaları"

¹⁵ M.E.B., "Öğrencilerin Şiddet Algısı", T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008, s:22, (Çevrimiçi, http://www.meb.gov.tr/earged/earged/siddet_algisi.pdf, Erişim tarihi: 1 Şubat 2017)

¹⁶ Gönül Özgür, Gülden Yörükoğlu, Leyla Baysan Arabacı. "Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler", *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2011, Cilt 2 (2), s. (53-60), (Çevrimiçi), http://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD_2_2_53_60.pdf, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2017)

istendiğinde, ilk sırada “darp/dayak/kaba kuvvet” şeklinde ifade bulan fiziksel şiddetin yer aldığı görülmektedir.¹⁷

Çalışmamızda yer alan “İzlediğiniz dizilerdeki hangi sahneler size göre şiddettir?” sorusuna verilen yanıtlarda, katılımcıların “küfürlü diyalogları” ya da “kaba davranışları”, genel olarak şiddet davranışı şeklinde algılamadıkları, tecavüz ve dayak eylemlerini şiddet olarak algıladıkları görülmüştür. (Tablo 16) “Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu” nun 1997 yılında yapmış olduğu “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” başlıklı, geniş kapsamlı araştırmada, televizyonda gerçekleşen şiddet biçimleri incelenmiş ve bunlar arasından “dayak” olayının yüzde 28,3 ile “öldürme”den sonra en çok rastlanan gerçekleşmiş şiddet biçimi olarak ekranlara geldiği görülmüştür. Özer’in 2006 yılında televizyon dizilerinde yer verilen şiddete ilişkin yaptığı araştırmada, şiddet biçimlerinin incelenmesinde en yüksek oranı yüzde 29,9 ile dayanın aldığı görülmektedir. Bunu yüzde 27,1 ile öldürme ve yüzde 15 ile yaralama izlemektedir.¹⁸ Bu araştırmalar televizyon ekranlarında sunulan ile seyirci tarafından algılanan “şiddet”in benzer bir şekilde öncelikle fiziksel şiddet olduğunu gösterir niteliktedir.¹⁹

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer bulguysa, dizilerde “eğlence amaçlı” olarak şiddet öğelerine yer verilebilir görüşünde olanlar ile eğlence amaçlı olarak şiddet öğelerine zaman zaman yer verilmesini normal olarak algılayan katılımcıların, toplam örneklem grubunun yarısından fazlasını (%58,1) oluşturmasıdır. (Tablo 21) Katılımcıların yüzde 69,8’i ise şiddet ögesi içeren dizilerin yayından kaldırılmasına karşıt görüşte olduklarını belirtmişlerdir. (Tablo 22) İzleyicilerin anket sorularına vermiş oldukları yanıtlarda bir yandan şiddeti kınayıp bu tür dizilerin toplumsal şiddeti artırıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtmeleri, diğer yandan ise söz konusu dizilerin “zaman zaman” sınırları içerisinde de olsa yayınlanmaya devam etmeleri görüşünde olmaları, izleyicilerin şiddetin mizah, espri ve eğlence ile alttan alta aşılandığı bir şiddet türü olan “mutlu şiddet”i makul gördüklerini destekler nitelikte bir bulgudur.

¹⁷ İstanbul Ticaret Odası, “İstanbul’ da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı”, **a.g.e.**, s:12

¹⁸ Özer, **Medya Şiddet Toplum**, **a.g.e.**, s: 252

¹⁹ Görmez, vd. **a.g.e.**, 233-234

Bu çalışmanın cevap aradığı sorulardan biri olan “size göre şiddetin kaynağı nedir?” sorusuna, çalışmaya katılanların şiddet kaynaklarını ağırlıklı olarak (%95.7) aile içi ilişkilere bağladıkları görülmüştür. (Ebeveynlerin aile içi şiddet uygulamaları; Ebeveynlerin şiddet yanlısı tutum ve söylemleri; Ebeveynlerin çocuklarına sevgi ve şefkat göstermemeleri; Ailenin gelir düzeyinin yetersizliği; Ailenin şiddet eğitimi üzerinde yeterince durmaması) Katılımcıların çevresel unsurların kişilerin şiddete yönelmesinde aile kadar etkili olmadığını belirttikleri tespit edilmiştir. (Tablo 9) M.E.B’in 2006-2007 yıllarında ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada öğrencilerden “şiddetin kaynağını” tanımlamaları istendiğinde “şiddetin kaynağı” olarak birinci sırada “TV’deki film kahramanları gibi güçlü olma isteği”ni, ikinci sırada ise “Aile içi eğitim yetersizliği”ni tanımladıkları görülmüştür.²⁰

Sonuç olarak, sorunun çözümündeki temel şart toplumsal anlamda zihinsel devrimin gerçekleştirilmesi yani toplumsal bilincin oluşturulmasıdır. Bu anlamda sorunun çözümünün ilk ayağı eğitim sisteminin mevcut yapısından uzaklaşarak “insan hakları” eğitimine ağırlık vermesidir.

Şiddete bakış açısının toplumun en küçük hücresi olan ailede başladığı ve daha sonra toplumsal kural ve kurumlarla biçimlendiği gerçeğinden yola çıkarsak; aile içi bilgilendirme veya “ebeveyn eğitimi” olarak adlandırılabilen bir eğitim programının hazırlanması ve şiddet yaklaşımının oluşumundaki aile faktörünün törpülenmesi eğitimde iyileştirme adına gerçekleştirilecek ikinci bir adımdır.

Şiddetin her geçen gün çeşitlendiği ve tanımlarını arttırdığı günümüzde sorunun sahibi olarak yalnızca medyayı göstermek hem sorunu sevk etmek hem de çözümsüz bırakmak anlamına gelecektir. Bu nedenle; sadece ülkemizde değil, tüm dünyada her geçen gün giderek artan ve evrensel bir sorun haline gelen şiddet karşısında yol alabilmek için, oluşturulacak devlet politikalarının yanı sıra aileler, eğitim coğrafyasında görev yapanlar, sivil toplum kuruluşları, RTÜK, medya çalışanları, program yapımcıları, şiddeti besleyen ve destekleyen söylemlere yer

²⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, “Öğrencilerin Şiddet Algısı”, a.g.e., s:24

veren yayıncılar reklam şirketleri ve reklam verenler kısaca toplumun her katmanında yer alan bireyler, sorunun muhatabı ve çözüm gücüdürler.

Bu çalışmada, ülkemizde son yıllarda artış gösteren “yetiştirme araştırmaları” kapsamında, İstanbul ili genelinde farklı yaş gruplarından 600 kişiye ulaşılarak alana katkı sağlanmaya çalışılmış ve sonuçlar bilimsel zeminde paylaşılmıştır. Ancak “yetiştirme” sürecinin durağan olmayan yapısı nedeniyle, benzer araştırmaların farklı değişkenleri de ele alarak, daha büyük katılımcı gruplarıyla yapılması önerilmektedir. Özellikle internetin hayatın her alanında kullanılır duruma gelmesi araştırma süreçlerinde yeni olanaklara yol açmaktadır.

Geleceğin araştırmacıları teknolojik gelişmelerin sağladığı imkanları da kullanarak çok daha detaylı ve kesin bilgilere ulaşabilir, konu hakkında derinlemesine incelemeler yapabilirler..... “Gerbner’in da ifade ettiği gibi, *‘Hikayeler insanları Homo sapiens’leştiren büyüdür.’ ve ‘medya’ (basit ve çok dar anlamda tanımlanmış televizyon değil) bize çok sayıda hikayeler anlatmaya devam edecektir.*”²¹

²¹ Michael Morgan, James Shanahan, Nancy Signorielli. “Yesterday’s New Cultivation, Tomorrow”, **Mass Communication and Society**, Issue: 18, p: 688-696, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15205436.2015.1072725?needAccess=true> (Erişim tarihi 3 Şubat 2017)

KAYNAKÇA

- Abalı, Abbas.: **Ekranın Büyüsüne Kapılmadan**, İstanbul, Ülke Kitapları, 1997.
- Akdoğan, Yalçın.: **Görsel İktidar**, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995.
- Alemdar, Korkmaz, Erdoğan, İrfan.: **Popüler Kültür ve İletişim**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
- Anadol, Cemal.: **Televizyon Yayınlarının Milli Kültüre Tesirleri**, Türkiye Milli Kültür Vakfı, İstanbul, 1992.
- Alphan Melis.: “Bugün Ektiğimiz Şiddeti Yarın Biçeceğiz”, **Hürriyet Gazetesi**, 25 Nisan 2016.
- Arendt, Hannah.: **Şiddet Üzerine**, Çev: Bülent Peker, İstanbul, İletişim Yayınları, 8. Baskı, 2016.
- Althusser, Louis.: **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev: Alp Tümer, İstanbul, İthaki Yayınları, 2014.
- Batmaz, Veysel, Aksoy, Asu.: **Türkiye’de Televizyon ve Aile: Elektronik Hane**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1995.
- Berktaş, Halil.: “Tarihçi Gözüyle ‘Şiddetin Tarihi’ Üzerine Bir Söyleşi”, Yöneten: Ahmet Kuyaş, Katılanlar: Halil Berktaş ve Zafer Toprak, **Cogito**, Sayı: 6-7, (197-206), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.

- Bourdieu,Pierre.: **Karşı Ateşler**, Çev: Halime Yücel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Briggs,Asa
Burke Peter.: **Medyanın Toplumsal Tarihi**, Çev:İbrahim Şener, İstanbul, İzdüşüm Yayınları,2004.
- Büker, Seçil.
Kıran,(E), Ayşe.: **Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Alan Yayıncılık,1999.
- Chomsky, Noam.: **Medya Denetimi**, Çev :Elif Baki, 2.Baskı. İstanbul, Everest Yayınları, 2008.
- Çaplı Bülent.: **Medya ve Etik**, Ankara, İmge Kitabevi,2002.
- Çelenk,Sevilay.: **Televizyon Temsil Kültür:90’lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri**, Ankara, Ütopya Yayınları, 2005.
- Çığ,Ünsal.: **Kadife Karanlık II, Ayna Şövalyeleri**, “George Gerbner”, Ed:Barış Çoban,(11-88), 2.Baskı,İstanbul, Su Yayınları, 2011.
- Çolakoğlu, Nuri.: **El, Dil, Göz, Kulak: İletişim İşim**, “Televizyon: Her Odada Büyük Birader”, (25-68),Yöneten: Süha Arın, Konuşmacılar: Can Dündar, Ünsal Oskay, Nuri Çolakoğlu, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,1995.
- Dağ,İhsan, vd.: **Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, (Rapor) RTÜK**, Ankara ,2006.

- Duran, Ragıp: **Burası Dünya Polis Radyosu!Global Medya Eleştirileri**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,1999.
- Dündar,Can “Televizyon ve Şiddet”, **Cogito**, Sayı: 6-7, (385-389), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Düzgören,Öcal, Bahar.: “Şiddet Üzerine Bildiri”, Çev: Bahar Öcal Düzgören, **Cogito**, Sayı: 6-7,(37-39), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Erten,Yavuz, Ardalı,Cahit.: “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, **Cogito**, Sayı: 6-7,(143-163),İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Esslin, Martin.: **TV Beyaz Camın Arkası**, Çev:Murat Çiftkaya, İstanbul, Pınar Yayınları, 1991.
- Fromm, Erich.: **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, 4.Baskı,Çevirenler:Yurdanur Salman, Nalân İçten, İstanbul, Payel Yayınevi, 1987.
- Fiske,John.: **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Çev: Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat, 2003.
- Gambetti,Zeynep.: “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”, **T.C. İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**:Sayı,40,(145-166), 2009.
- Gün Aydın.: “Opera’da Şiddet”,**Cogito**, Sayı.6-7, (347-352), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,1996.

- Hobart, Mark.: “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, Çev: Yurdanur Salman, **Cogito**, Sayı:6-7, (51-64) , İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Işık, Metin.: **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**, 3.Baskı, Konya, Eğitim Kitabevi Yayınları, 2008.
- İnceoğlu, G. Yasemin.: **Uluslararası Medya “Medya Eleştirileri”**, İstanbul, Der Yayınları, 2010.
- İstanbul Ticaret Odası Yayınları.: **“İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı”**, İstanbul, Yayın No:2008-11.
- İşçi, Yaprak.: “Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular”, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi **Kurgu Dergisi**, Eskişehir, Sayı 19,(47-52),2002.
- İşçi, Yaprak.: “Çocuğun Sosyalleşmesinde Aile-Televizyon İlişkisi”, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi **Kurgu Dergisi**, Eskişehir, Sayı: 20, (143-147), 2003.
- Kaplan, Yusuf.: **Enformasyon Devrimi Efsanesi**, İstanbul, Rey Yayıncılık,1991.
- Kıvanç, Ümit.: “Türkiye’de Şiddet Kaynağı Olarak Devlet-Toplum İlişkisi”, **Cogito**, Sayı:6-7,(411-419), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.

- Kuyaş,Ahmet.: “Tarihçi Gözüyle “Şiddetin Tarihi” Üzerine Bir Söyleşi”, Yöneten: Ahmet Kuyaş, Katılanlar: Halil Berktaş ve Zafer Toprak, **Cogito**, Sayı: 6-7, (197-206), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- McLuhan,Marshall.: **Yaradığımız Medya, Medyanın Etkileri Üzerine Bir Keşif Yolculuğu**, Çev:Ünsal Oskay, İstanbul, Merkez Kitaplar,2005.
- Michaud,Yves.: **Şiddet**, Çev:Cem Muhtaroglu, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.
- Morley,David, Robins,Kevin.: **Kimlik Mekânları**, Çev: Emrehan Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 1997.
- Moses,Rafael.: “Şiddet Nerede Başlıyor”,**Cogito**,Sayı, 6-7,(23-28) Çev:Ayşe Kul, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Mutlu,Erol.: **Televizyonu Anlamak**, Ankara, Gündoğan Yayınları,1991.
- Mutlu,Erol.: “TV, Çocuklar ve Şiddet”, **T.C. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi** Sayı1.4, (41-77),1997.
- Mutlu,Erol.: **Televizyon ve Toplum**, TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri, Ankara,1999.
- Mutlu,Erol.: **Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005.

- Oğuz,Yaktıl,Gürsel.: “Televizyon Durum Komedilerinde Anlatı Yapısı”, **Kurgu Dergisi**, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Eskişehir,Sayı:19, (9-23),2002.
- Oskay, Ünsal.: **İletişimin ABC’si**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 2015.
- Özer, Ömer.: **Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2004.
- Özer,Ömer.: “Televizyonun Şiddet Özelinde Bilinçaltına Yaptığı Etkiye Yönelik Yetiştirme Kuramı Çerçevesinde Yapılan Araştırma” , **Medya Okuryazarlığı**, 1.Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı, Ed:Nurçay Türkoğlu, Melda Cinman Şimşek, İstanbul, Kalemus Yayınları, 2007.
- Özer,Ömer.: “Televizyonun Yetiştirme Rolü: Ankara Çevik Kuvvet Örneği”, **İletişim**, Ankara, Sayı.20,(1-21), (2005d).
- Özer, Ömer.: “Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamının İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Eskişehir,Cilt:5, Sayı 1, (75-108) , (2005 b).
- Özer,Ömer.: “Yetiştirme Kuramının Eleştiriler Bağlamında Değerlendirilmesi: Televizyonun Rezonans Etkisine Dair Bir Araştırma”, **Kültür ve İletişim**, Ankara, 8 (1), (127-161) , (2005).

- Özer,Ömer.: “ Televizyonun Bilinç Kaynağı Olarak Kullanımı: İstanbul’un Haberlerde Şiddet Yoğun Bir Kent Olarak Sunumunun Yetiştirme Kuramı Bağlamında İncelenmesi”, **İletişim Çalışmaları Dergisi**, İstanbul,Sayı:2, (192-231), (2005c).
- Özer,Ömer ve Gerasimova,Svetlana.: “Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya’da Yapılan Araştırma”, Medyada Şiddet Kültürü, Ed: Ömer Özer, Konya, Literatürk, (323-346), 2010.
- Özer, Ömer.: **Medya Şiddet Toplum**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2007.
- Özmen,Seçkin.. **Radio ve Televizyon Okumaları**, İstanbul, Derin Yayınları,2014.
- Özsöz,Cihat.: Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Simgesel Şiddet, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2009.
- Özsöz, Cihat.: “Şiddetin Tanımlanması ve Simgesel Şiddet”, **Sosyoloji Notları Dergisi**, Sayı:2, (23-30), Ankara,2009.
- Platon.: **Devlet**, Çev: Sabahattin Eyüboğlu ve M.Ali Cımcöz, 14.Baskı: İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008.

- Postman, Neil.: **Televizyon: Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Riches,David.: “Şiddet Olgusu”, **Antropolojik Açıdan Şiddet**, Drl: David Riches, Çev: Dilek Hattatoğlu, (10-41), İstanbul, Ayrıntı Yayınevi,1989.
- Rigel,Nurdoğan.: **Rüya Körleşmesi**, İstanbul, Der Yayınları, 2000.
- Rigel,Nurdoğan.: **Kağıt Kaplanlar**, İstanbul, Der Yayınları, 1993.
- Rigel,Nurdoğan.: **Medya Ninnileri**, İstanbul, Sistem Yayıncılık ve Matbaacılık,1993.
- Rigel,Nurdoğan.: **Haber, Çocuk ve Şiddet**, İstanbul, Der Yayınları,1995.
- Rogge,Jan Uwe.: **Televizyon Video Delileri**,Çev:Leman Çalışkan, İstanbul, Afa Yayıncılık,1989.
- Sanders.Barry: **Öküzün A’sı Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi**, Çev: Şehnaz Tahir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.
- Schlesinger,Philip.: **Medya Devlet ve Ulus**, Çev: Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994.
- Somersan,Semra.: “Şiddetin İki Yüzü”, **Cogito**, S: 6-7, Şiddet, İstanbul Yapı Kredi Yayınları, (41-50),1996.

- Şener,Erman.: **Televizyon Video**, y.y.(yayın yeri yok), İmge Yayıncılık,1984
- Şenyapılı,Önder.: **Toplum ve İletişim**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981.
- Tamer, Ceylan, Emel.: **Dünü ve Bugünüyle Televizyon**, Varlık Yayınları, İstanbul,1983.
- Tanrıöver, Hülya.: “Bizim Hayatımız Dizi”, **National Geographic Dergisi**, (60-81), Nisan, 2015.
- Taylan,Hüseyin,Hasan.: **Televizyonla Yetişmek:Televizyon Şiddetinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2011.
- Timisi,Nilüfer.: “Medyada Cinsiyetçilik” **T.C. Başbakanlık Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları**,Ankara,1997.
- Trend, David.: **Medyada Şiddet Efsanesi,Eleştirel Bir Giriş**, Çev:Gül Bostancı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Turan,Rahmi.: “Suç Patlaması”, **Sözcü Gazetesi**, 13 Nisan 2016.
- Turam, Emir.: “**2000’li Yıllara Doğru**” **Türkiye’ de TV**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1996.
- Tümer, Gürhan.: “Televizyon İnsanı”, **Gösteri Dergisi**,Sayı:15, İstanbul, 1982.

- Türenç,Tufan.: 02 Nisan 2016 tarihinde **Hürriyet Gazetesi**'nde yapılan söyleşi.
- Türkçe Sözlük.:** **Türk Dil Kurumu Yayınları**, Haz: Şükrü Haluk Akalın vd.11. Baskı,201.
- Ural,Anıl,Osman.: “Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya ve Siyaset İlişkisi” , (Yayımlanmamış Doktora Tezi), T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı, 2009.
- Ünsal,Artun.: “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi” **Cogito**,Sayı:6-7, (29-36),İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Vural,İzlem.: “**Televizyon Dünyasının Haberleri Bile...**”, İstanbul, Derin Yayınları, 2010.
- Yavuzer,Haluk.: **Çocuk ve Suç**, 9.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1998.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Aybek, Birsnel.: “Televizyon ve Çocuk”, **Anafilya Dergisi**, Sayı: 4, Ekim, 2001,(19), (Çevrimiçi), www.anafilya.org/go.php?go=7d1a04013009b (Erişim tarihi 25 Ekim 2016)

Betül, Aydın.: “Sırlar Dünyası'nda Ölüm”, **Milliyet**, 18 Mart 2007, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/18/ombudsman/aokur.html> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Birce, Bora.: “Cinayet Haritası”, **Hürriyet**, [http://www.hurriyet.com.tr/cinayet-haritasi-28988188_\(Çevrimiçi\)](http://www.hurriyet.com.tr/cinayet-haritasi-28988188_(Çevrimiçi)), (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

Buluç, Bekir.: “Televizyonlarda Yer Alan Şiddet İçeren Programların Okulda Şiddete Etkisi ve Şiddet Önleme Amacıyla Okul Yöneticilerinin Alabileceği Önlemler”, **Mesleki Eğitim Dergisi**, Cilt 7,Sayı 14, (44-73),Temmuz,2005,Ankara, (Çevrimiçi), w3.gazi.edu.tr/~buluc/Bekir%20Buluc-Televizyon....doc, (Erişim tarihi 22 Ekim 2016)

Can, Aytekin,
Toruk, İbrahim.: “Şiddet Unsuru İçeren Programlarda Yayınlanan Reklamların Hatırlanma Düzeyi”, (111-122), (Çevrimiçi),<http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844898.pdf> (Erişim tarihi 20 Mart 2016)

- Cumhuriyet.:** 21 Ekim 2011, “Ülkeler ve cinayet oranları”, (Çevrimiçi),http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/292172/Ulkeler_ve_cinayet_oranlari.html# (Erişim tarihi 23 Mart 2016)
- Çevik, Mehmet.: “Televizyon Dizileri Halk Hikayelerinin Modern Şekli Midir?”, Milli Folklor, yıl 27, Sayı:106, (34-36), 2015, (Çevrimiçi), <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/106/03.pdf> (Erişim tarihi 05 Mayıs 2016)
- Doğan, Hülya.: “Şiddeti Görünür ve Meşru Kılan Görsel Kültürün Antropolojisi (Arka Sokaklar Dizisi Örneği)”,(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara,2012, (Çevrimiçi) <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1206/41f5f960-076d-479c-81c8-5ff6ea3e131e.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi 30 Nisan 2016)
- Ekici, İlker.: “Althusser Işığında Türkiye’de Devletin İdeolojik Aygıtları Olarak Medya”, (Çevrimiçi) <https://tr-tr.facebook.com/notes/%C3%A7eki%C3%A7li-filozoflar-kul%C3%BCb%C3%BC/althusser-i%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda-t%C3%BCrkiyede-devletin-ideolojik-ayg%C4%B1tlar%C4%B1-olarak-medya/478947272138347> (Erişim tarihi 28 Mayıs 2016)

En son haber.:

“İstanbul’un Suç Haritası Çıkarıldı”,
<http://www.ensonhaber.com/istanbulun-suc-haritasi-cikarildi-2016-02-02.html> (Çevrimiçi), (Erişim tarihi 12 Nisan 2016)

Erdoğan,İrfan.:

“Gerbner’in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme”, Kültür ve İletişim,1998, 1 (2) (Çevrimiçi),
<http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/gerbner.htm> 1 (Erişim tarihi 10 Kasım 2016)

Ertürk,Aydın,
Elmas,İhsan.:

“Medyanın Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, Sunum Transkripti, (Çevrimiçi),
<http://slideplayer.biz.tr/slide/2727275/>, (Erişim tarihi 5 Ekim 2016)

Geçer. Ekmel.:

“Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme:Made In Turkey”, **Mütefekkir** ,Cilt:2, Sayı:3 Haziran, 2015, (13-23) (Çevrimiçi),
<http://mutefekkir.aksaray.edu.tr/mutefekkir/article/view/73/34> (Erişim tarihi 20 Mart 2016)

Gül,Hasan.: “Saldırgan Davranışlar ve Örgütsel Mağduriyet Üzerine Kavramsal Bir Araştırma”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**,12, (18),(91-98), 2010,(Çevrimiçi),
<http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2010/91-98.pdf> (Erişim tarihi 19 Mart 2016)

Gümüş,Adnan.: “Şiddet Türleri”, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, Ankara: **Eğitim Sen Yayınları**, (13-38),Ankara,2006,(Çevrimiçi),
www.adnangumus.net/dosyalar/AGumus_2006_SiddetTurleri.doc (Erişim tarihi 19 Mart 2016)

Gündem.: “Türkiye'de Suç Oranı Yüzde 400 Arttı”, 20 Ekim 2014, (Çevrimiçi),
<http://www.aktifhaber.com/turkiyede-suc-orani-yuzde-400-artti-1062570h.htm> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Habername.: “TV izlemede kaçınıcı sıradayız?”, (çevrimiçi) <http://www.habername.com/.../tv-video-izle-turkiye-almanya-oran-43464.htm> (Erişim tarihi 4 Mart 2016)

Haferkamp, Claudia J.:

“Beliefs about Relationships in Relation to Television Viewing, Soap Opera Viewing, and Self-Monitoring”. **Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social**, Summer, 18(2), 1999, (193-204), (Çevrimiçi), (Erişim tarihi 30 Nisan 2016),
<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12144-999-1028-9#page-2>

Hürriyet.:

“Türkiye’nin Şiddet Haritası”, 27 Ocak 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-siddet-haritasi-40045812>, (Erişim tarihi 21 Mart 2016)

Hürriyet:

“Cinayet Haritası”,<http://www.hurriyet.com.tr/cinayet-haritasi-28988188> (Çevrimiçi), (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

İlkiz,Fikret.:

“Anayasa ve RTÜK”, (Çevrimiçi), <http://www.bianet.org/bianet/medya/62330-anayasa-ve-rtuk>, (Erişim tarihi 2 Mart 2016)

Jameison, E. Patrick,
Romer,Daniel.:

“Violence in Popular U.S. Prime Time TV Dramas and the Cultivation of Fear: A Time Series Analysis”, **Media and Communication**, Issue: 2, p: (31-41), 2014, (Çevrimiçi),
http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1365&context=asc_papers, (Erişim tarihi 3 Şubat 2017)

Kaya, Ş. Şehriban.:

“Sahibinden Satılık Korkular: Kadının Korkutulan Özne Olarak İnşasında Medyanın Rolü”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (191-211), 2012 11 (1), (Çevrimiçi), <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?şid=e701bd870cc2-40e9-a261-b782d0a068f%40sessionmgr4002&vid=0&hid=4111&preview=false> (Erişim tarihi 1 Nisan 2016)

Kazan, Hüseyin.:

“Terör-Medya İlişkisi ve Medyada Terör Haberciliği”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 2016, Yıl: 12, Sayı: 24, (109-146), (Çevrimiçi), <http://dergipark.gov.tr/uploads/issuefiles/c87b/9110/85d1/586588a4ad5f0.pdf#page=123>, (Erişim tarihi 4 Şubat 2017)

Kazancı, Metin.:

“Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Yıl:2002, Cilt: 57, Sayı:1, (57-87), (Çevrimiçi), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000053625/5000050941> (Erişim tarihi 18 Nisan 2016)

Kiersz Andy,

LoGiurato Brett.:

“Obama was right when he said 'this type of mass violence does not happen in other developed countries”, **Business Insider**, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi), <http://www.businessinsider.com/oecd-homicide-rates-chart-2015-6> (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

Koyuncuoğlu, L,
Ataman.:

“Türkiye’de 2.7 milyon kişi göç etti”, 22 Şubat,2016,
Çevrimiçi),
<http://www.ulke.com.tr/ekonomi/haber/515147-turkiyede-27-milyon-kisi-goc-etti>, (Erişim tarihi 29 Nisan 2017)

Lodos,Eylem.:

“Medyada şiddet var!”, **Evrensel**, 14.Aralık, 2015,
Eskişehir, (Çevrimiçi),
<https://www.evrensel.net/haber/267507/prof-dr-omer-ozet-medyada-siddet-var> (Erişim tarihi 20 Aralık 2016)

Meydan Gazetesi.:

“Gasp, Hırsızlık, Cinayet... İstanbul’ da Suç Oranı
Beş Kat Arttı”,
<http://www.meydangazetesi.com.tr/gundem/gasp-hirsizlik-cinayet-istanbulda-suc-orani-bes-kat-artti-8895.html>, (Çevrimiçi), (Erişim tarihi 12 Nisan 2016)

Milliyet Blog.:

“Avrupa’da suç ve cezada kaçınıcıyız?”, 22 Haziran 2009, (Çevrimiçi),<http://blog.milliyet.com.tr/avrupa-da-suc-ve-cezada-kacinciyiz-/Blog/?BlogNo=187161> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Morgan, Michael, Shanahan, James, Signorielli Nancy.: “Yesterday’s New Cultivation, Tomorrow”, **Mass Communication and Society**, Issue: 18, p: (674–699), 2015, (Çevrimiçi)
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15205436.2015.1072725?needAccess=true> (Erişim tarihi 3 Şubat 2017)

Nufusu.com.: “Türkiye’nin En Kalabalık İlleri” 2015, (Çevrimiçi), www.nufusu.com/turkiyenin-en-kalabalik-sehirleri-2015 (Erişim tarihi 10 Ekim 2016)

Öneren, Melahat.: “İmaj Yönetiminin Tv Dizi Seyircileri Üzerindeki Etkisi” **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 15 (24), (75-85), 2013 (Çevrimiçi), <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2013/75-85.pdf>, (Erişim tarihi 13 Mart 2016)

Özerkmen, Necmettin.: “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:28, 2012, (Çevrimiçi)
<http://www.akademikbakis.org/eskisite/28/25.pdf> (Erişim tarihi 27 Mart 2016)

Özgür, G, Yörükoğlu, G, Arabacı, B. L., “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, 2011, Cilt:2 (2002), (Çevrimiçi), http://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD_2_2_53_60.pdf, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2017)

Penpece,Dilek,
Yılmaz.Elife.:

“Demografik Değişkenler ve Dizi Türünün Dizi Tanıtım Mecralarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, **İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi**, Cilt.2, Sayı:1, (1-10), 2014, (Çevrimiçi), www.isletmeiktisat.com/index.php/iicd/article/download/12/pdf_6 (Erişim tarihi 5 Haziran 2016)

Rousselin, Mathieu.:

“Turkish Soap Power: International Perspectives and Domestic Paradoxes”, **Euxeinos**, Volume: 20, (16-24), 2013, (Çevrimiçi) http://www.gce.unisg.ch/~media/internet/content/dateien/instituteundcenters/gce/euxeinos/rousselin_euxeinos%2010_2013.pdf (Erişim tarihi 19 Nisan 2016)

RTÜK, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.:

“Yayınlarda Program Türleri Kod, Tanım ve Sınıflandırmaları”, Ankara, Şubat 2014, (Çevrimiçi), <http://www.rtuk.org.tr/Home/SolMenu/25#> (Erişim tarihi 30 Nisan 2016)

Sazak, Derya.:

“Sırlar Dünyası'nda Ölüm”, **Milliyet**, 18 Mart 2007, (Çevrimiçi) , <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/18/ombudsman/okur.html> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Şeker, Murat.:

“İstanbul’ da Yaşam Kalitesi Araştırması”, **İstanbul Ticaret Odası Yayınları**, Yayın no: 2010-103, İstanbul, 2011, (99-137), (Çevrimiçi), <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0023050.pdf>, (Erişim tarihi 2 Şubat 2017)

Vatan Yaşam.:

“Sırlar Dünyası’ndan etkilenip intihar etti” 18 Ekim 2004, (Çevrimiçi), <http://www.gazetevatan.com/-sirlar-dunyasi-ndan-etkilenip-intihar-etti-38344-yasam/> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

**T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Mesleki Eğitim ve Öğretim
Sisteminin Güçlendirilmesi
Projesi.:**

“Gazetecilik Radyo TV Tarihi”, Ankara, 2008, (Çevrimiçi), meb.gov.tr/modulerprogramlar/.../gazetecilik/.../radyo_tv_tarihi.pdf (Erişim tarihi 5 Haziran 2016)

**T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Eğitimi Araştırma ve
Geliştirme Dairesi
Başkanlığı.:**

“Öğrencilerin Şiddet Algısı”, Ankara, 2008, (Çevrimiçi), http://www.meb.gov.tr/earged/earged/siddet_algisi.pdf, (Erişim tarihi 1 Şubat 2017)

**T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Eğitimi Araştırma ve
Geliştirme Dairesi
Başkanlığı.:**

“Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları”, Ankara, 2008, (Çevrimiçi), http://www.meb.gov.tr/earged/earged/TV_izleme.pdf (Erişim tarihi 14 Mart 2016)

Türk, Sezai, Mehmet.
Bıyık Ahmet.:

“Ekrandan Yansıyan Şiddet ve Televizyon Yayınlarının Çocuklara Etkileri”, **T. S. A. Dergisi**, Yıl 8, Sayı 1, (177-202), Nisan 2004, (Çevrimiçi), http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2004/2004-nisan/5.pdf (Erişim tarihi 8 Mayıs 2016)

Türkyılmaz, Ümran.:

Albert Camus'nün Caligula'sında Yaşam Ölüm Diyalektiği, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 43,2 (2003), (109-118), (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1010/12254.pdf> (Erişim tarihi 13 Nisan 2016)

**United Nations,
Economic and Social
Council.:**

“World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice”, dağıtım: 12 Şubat 2014, Sunum: Vienna, 12-16 Nisan 2014, (Çevrimiçi) https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ECN.1520145_EN.pdf, (Erişim tarihi 11 Nisan 2016)

Vatan Dış Haberler.:

14 Aralık 2010, “**Türkiye cinayette Avrupa Üçüncüsü**”, (Çevrimiçi), <http://www.gazetevatan.com/turkiye-cinayette-avrupa-ucuncusu-346707-gundem/> (Erişim tarihi 23 Mart 2016)

Vatan Yaşam.:

“Sırlar Dünyası’ndan Etkilenip İntihar Etti”,18 Ekim 2004, (Çevrimiçi), <http://www.gazetevatan.com/-sirlar-dunyasi-ndan-etkilenip-intihar-etti-38344-yasam/> (Erişim tarihi 23Mart 2016)

Yörük, Evrim.:

“Televizyonda Nitelik Sorunu Hakkında Bir Tartışma –Behzat Ç Örneği”, Ankara Üniversitesi, **SBF Dergisi**, Cilt: 67, No. 3, (241-242), 2012, (Çevrimiçi), <http://ankara-universitesi-1.dergipark.gov.tr/download/article-file/35824> (Erişim tarihi 23 Mayıs 2016)

World report on violence and health: summary.:

(Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet) (2002), (1-29), Genova: World Health Organization. (Çevrimiçi), http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (Erişim tarihi 13 Nisan 2016)

EKLER

Ek- 1 Soru Formu

İlçe :
Anket no :
Tarih :

İstanbul Avrupa Yakası

İzleyici Demografik Özellikleri

1-Yaşınız ?

2-Cinsiyetiniz ?

a) Erkek b) Kadın

3-Medeni Durumunuz:

Evli () Bekâr () Dul / Boşanmış ()

4-Eğitim Durumunuz : İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu ()

Yüksekokul mezunu () Üniversite mezunu () Lisansüstü () Doktora ()

5-Mesleki Pozisyonunuz: İşveren () Kendi hesabına () Maaşlı () Yevmiyeli ()

Çalışmıyor ()

6- Toplam aylık geliriniz : 900-1300 () 1500-2500 TL () 2500-3000 TL () 4000

TL ve üstü ()

İZLEYİCİ ŞİDDET ALGISI

7-Size göre aşağıdakilerden hangisi şiddettir?

- ☐ Dayak
- ☐ Kavga
- ☐ Tehdit
- ☐ Hakaret
- ☐ Azarlama
- ☐ Fiziksel özellikler ile alay edilmesi
- ☐ Fiziksel engel ile alay edilmesi
- ☐ Küçük görme
- ☐ Aşağılama
- ☐ Yaşam tarzına müdahale
- ☐ Kişi özgürlüğüne müdahale
- ☐ Eşyaları kırıp dökme

8-Size göre aşağıdakilerden hangisi şiddetin kaynağıdır?

- ☐ Ebeveynlerin aile içi şiddet uygulamaları
- ☐ Ebeveynlerin şiddet yanlısı tutum ve söylemleri
- ☐ Ebeveynlerin çocuklarına sevgi ve şefkat göstermemeleri
- ☐ Ailenin gelir düzeyinin yetersizliği
- ☐ Yaşanılan çevrede rol model olarak alınan kişiler
- ☐ Yaşanılan çevrede “bazı durumlarda şiddet uygulamak gerekir” anlayışı
- ☐ Kültür, gelenek-görenek dejenerasyonu
- ☐ Ailenin şiddet eğitimi üzerinde yeterince durmaması
- ☐ Sorunların çözümünde şiddete başvurma'nın yeni şiddetler doğuracağı yönünde okulda yeterli eğitimin verilmemesi
- ☐ Suç işleyen kişilere verilen cezaların yetersiz oluşu
- ☐ Diğer belirtiniz.....

İZLEYİCİ ŞİDDET TUTUMU

EN DÜŞÜKTEN (1) EN YÜKSEĞE (5) DOĞRU İŞARETLEYİNİZ (1 2 3 4 5)

9-“Sorunların çözülmesi için şiddete başvurmak diğer uzlaşma yollarını denemekten daha etkilidir ” görüşü size göre doğru mudur?

1 2 3 4 5

10- Haksızlığa uğradığınızı düşünen kişiler intikam almalı mıdır?

1 2 3 4 5

11- Haklı olduğunuz bir konuda haksızlığa uğrasanız vereceğiniz tepki ne olurdu?

() Haksızlığı yapan kişiye kaba kuvvet kullanırım

() Hakaret ederim

() İlgililere şikâyetle bulunurum

() Haklı olduğumu anlatmayı denerim

() Susarım

() Herhangi bir tepki vermem

() Diğer.....

TV DİZİLERİ VE ŞİDDET

12-Televizyon dizilerini izler misiniz?

1- Dizi izlemem 2- Nadiren izlerim 3- Arada sırada izlerim 4-Genellikle izlerim
5- Mutlaka izlerim

13-Sürekli olarak izlediğiniz kaç dizi var?

a) 1 b) 2 c) 3+

14- İzlediğiniz dizilerin isimleri nedir ?.....

15-İzlediğiniz dizilerde şiddet öğeleri kullanıldığını düşünüyor musunuz ?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

16- İzlediğiniz dizilerdeki hangi sahne size göre şiddettir ?

- ☐ Tecavüz
- ☐ Kan ve ceset görüntüleri
- ☐ Küfürlü diyaloglar
- ☐ Kaba davranış
- ☐ Laf atma
- ☐ Duygusal anlamda yıkım yaratacak söz söylemek
- ☐ Mizah amacıyla kullanılan şiddet
- ☐ Diğer.....

17- Dizi izlerken önceliği içinde şiddet barındıran dizilere mi verirsiniz ?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

18- Televizyon dizilerinde kullanılan şiddet öğelerinin etkisi altında kalarak yaşamınızda benzer davranışlar sergilediğiniz oluyor mu?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

19- Dizilerde yer alan şiddet sahneleri şiddeti tetikleyerek toplumda daha da artmasına neden olabilir mi?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

20- İzlediğiniz dizilerdeki karakterler hangi yönüyle size örnek oluyor?

- ☐ İyi kalpli yardımsever ve dürüst olması
- ☐ Hiç kimseye karşı şiddet uygulamaması
- ☐ Ailesine karşı sevgi ve şefkat dolu olması
- ☐ Arkadaşlık-dostluk ilişkisine değer vermesi
- ☐ Sorunları çözebilmek için gerektiğinde şiddet olgusuna başvurması
- ☐ Güçlü ve yenilmez bir kişiliği olması
- ☐ Giyim tarzı, stili
- ☐ Saç rengi ve modeli

21-Size göre, “dizilerde eğlence amaçlı olarak da olsa şiddet öğesine zaman zaman yer verilebilir mi?”

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

22- Şiddet öğeleri içeren diziler yayından kaldırılmalı? Görüşü sizce geçerli mi?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

ACIMASIZ VE TEHLİKELİ DÜNYA ALGISI

Aşağıdaki Görüşlere Ne Oranda Katıldığınızı İşaretleyiniz.

EN DÜŞÜKTEN (1) EN YÜKSEĞE (5) DOĞRU (1 2 3 4 5)

23-“Geceleri dışarıda dolaşmak tehlikelidir”

1 2 3 4 5

24- “Birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine sizden yararlanmaya çalışır”

1 2 3 4 5

25- “İnsanlar yardımcı olmak yerine sadece kendilerini düşünürler”

1 2 3 4 5

26- “Günümüzde artık çoğu insan kendini güvende hissetmiyor”

1 2 3 4 5

27- “Günümüzde çoğu insana güvenilmez”

1 2 3 4 5

28- “İnsanlar ne derse desinler çoğu insan için hayat daha da kötüye gidiyor”

1 2 3 4 5

29- “Böyle bir ortam dünyaya çocuk getirmek için uygun değil”

1 2 3 4 5

30- “Tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız”

1 2 3 4 5